

ἩΠΕΙΡΩΤΙΚῆ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Ι'

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1961

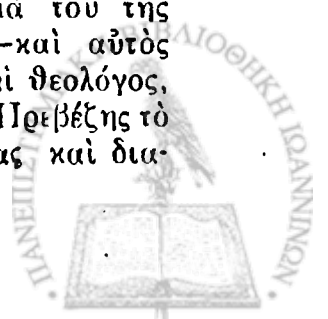
ΤΕΥΧΟΣ 113ον

ΗΛΙΑ ΒΑΣΙΛΑ

ΠΡΕΒΕΖΑΝΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΓΗΝΟΙ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΚΑΙ ΛΟΓΙΟΙ 18^{ΟΥ} ΚΑΙ 19^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ

Πολὺ δυσχερὲς ἔργον παρουσιάζεται σ' ἓνα μελετητὴ τῆς ἱστορίας τῆς πατρίδας μας ἡ ἔρευνα καὶ ἡ, ἔστω καὶ σὲ γενικώτατες γραμμές, διατύπωση τῆς προσωπικότητος, τῶν σπουδῶν καὶ τῶν συγγραφῶν τῶν διδασκάλων τοῦ γένους καὶ τῶν λογίων τῆς Πρέβεζας τῆς περασμένης καὶ προπερασμένης ἑκατονταετίας. Θὰ εἶναι πολὺ ὀχρὸς καὶ ἑλλιπὴς ὁ πίνακας αὐτός. Καὶ τοῦτο ὀφείλεται πρὸ παντὸς στοὺς περασμένους καὶ τοὺς προσφάτους λογίους ἢ διανοουμένους τοῦ τόπου μας, ποὺ ἐνῶ εἶχαν τόσο ἄφθονο καὶ πλούσιο ὑλικό, ποὺ ἐνῶ ζοῦσαν ἀκόμα οἱ τελευταῖοι διδάσκαλοι τοῦ γένους καὶ θὰ μπορούσαν νὰ τοὺς χρησιμοποιήσουν μὲ ἀσφάλεια καὶ ἐπιτυχία στὴν ἔρευνά τους, ἄφησαν τὶς εὐκαιρίες ἀνεκμετάλλετες. Οἱ τελευταῖοι π. χ. διδάσκαλοι τοῦ γένους ὁ Χρῆστος Μίχας καὶ ὁ Ἀπόστολος Μπιτζηλέκης πόσα πράγματα, πόσες πληροφορίες γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ ἐκπαιδευτικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας δὲν θὰ ἠμποροῦσαν νὰ μᾶς εἶχαν ἀφήσει, ἂν βρισκόταν κάποιος ποὺ τοὺς ἐζήτηγε τὴν βοήθειάν τους ἢ ἐχρησιμοποιοῦσε καταλλήλως τὶς ἀναμνήσεις των! Γιὰ τοὺς ἐθνικοὺς ἰδίως ἀγῶνας στὸν καιρὸ τῆς Τουρκοκρατίας, ὅπου οἱ διδάσκαλοι πάντοτε ἐκινδύνευαν προμαχοῦντες, πόσα σωστὰ καὶ ἀπηκριβωμένα πράγματα θὰ ἤξεύραμε, ἂν ἐκεῖνοι τὰ εἶχαν καταγράψει καὶ ἱστορήσει ἢ τὰ μεταβίβαζαν σ' ἄλλους λογίους ποὺ θὰ εἶχαν αὐτὴ τὴν τρέλλα (ἔτσι τὴν λένε οἱ πολλοί!) νὰ τὰ δημοσιεύσουν. Ὁ γιατρὸς Γερογιάννης ἤξευρε τόσα πράγματα, μοῦ διηγόταν, σὶς συναναστροφές μας καὶ περιπάτους μας τόσα ἱστορικὰ ἀνέκδοτα γιὰ πρόσωπα καὶ πράγματα τῆς πατρίδος μας, ποὺ ἂν μιὰ ὥρα τὴν ἑβδομάδα ἀφιέρωνε στὴν καταγραφή τους ἢ τὴν δημοσίευσή τους στὴν τοπικὴ ἐφημερίδα τὸ «Βῆμα» θὰ μπορούσαμε κήμεῖς τώρα μὲ νέες ἔρευνες κάτι ἀκόμα νὰ προσθέσουμε. Μὰ τίποτε! Τὰ ἴδια καὶ μὲ τὸν μακαρίτη Β. Μπάλκο. Συνομιλητῆς (causer) σὲ σοβαρὸ καὶ ὑψηλὸ ἐπίπεδο, μὲ πλοῦτον γνώσεων, μὲ γραφίδα γλαφυρὰ καὶ ποιητικὸ οἶσιρο—ποιὸς θὰ λησμονήσῃ τὸ ὑπέροχο κήρυγμά του τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς τοῦ 1940 στὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου Χαράλαμπος!—καὶ αὐτὸς δυστυχῶς ὁ λαμπρὸς ἐθνικὸς ἀγωνιστῆς καὶ θεομουργὸς πατριώτης καὶ θεολόγος, κάτι ἐλάχιστα σημειώματα μᾶς κατέλιπε δημοσιευμένα στὸ Β ἤ μ α τῆς Πρεβέζης τὸ 1930—35. Καὶ οἱ δύο αὐτοὶ διαπρεπεῖς καὶ ἐξαιρετοὶ συμπολίτες μας καὶ δια-

νοούμενοι τὴν σοφίαν τους τὴν ἐκράταγαν γιὰ τὸν ἑαυτὸν τους ἢ τὸ πολὺ-πολὺ τὴν ἐχρησιμοποιοῦσαν στὰ καφνεῖα καὶ τὶς ταβέρνες γιὰ ψυχαγωγία τῶν νεαρῶν καὶ ἀδαῶν συνομιλητῶν τους. Καὶ ἔτσι ἡμεῖς πού αἰσθανόμαστε τὴν μικρὴ φιλοτιμία καὶ φιλοπατρία κάτι νὰ διασώσουμε καὶ φέρουμε στὸ φῶς τῆς δημοσιότητας ἀπὸ τὴν ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τὸ πνευματικὸ, τὸ ἐθνικὸ ἢ συγγραφικὸ ἢ διδακτικὸ μορφῶν τοῦ τόπου μας περασμένων πιά, ψάχνουμε στὸ σκοτάδι καὶ πολὺ ὀλίγα ἐπιτυγχάνουμε. Ἀφορμὴ στὶς παραπάνω σκέψεις μου ἔλαβα ἀπὸ ἓνα προσφάτως ἐκδομένο βιβλίο τοῦ ἱστορικοῦ τῆς Ἡλείρου Παναγ. Ἀραβαντινοῦ (1809—1870) μὲ ἔξοδα τῆς Ἐταιρείας Ἡπειρωτικῶν μελετῶν Ἰωάννινα 1960, τὸ ὁποῖον περιέχει τετρακοσίων περίπου λογίων τῆς τουρκοκρατίας τὴν βιογραφίαν.

Παρ' ὅλον ὅπου ὁ Ἀραβαντινὸς ἦτο κοντὰ στὴν ἐποχὴ τῶν βιογραφουμένων λογίων, παρετήρησα ὅτι κάτι θὰ μπορούσα νὰ προσθέσω εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τοὺς Πρεβεζάνους λογίους καὶ διδασκάλους ὡς καὶ τῆς Πάργας. Σκέφθηκα λοιπὸν νὰ δώσω γιὰ δημοσίευση τὰ κείμενα ὅπως δημοσιεύονται στὸ ἐν λόγῳ σύγγραμμα, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν γνωστοὺς σχετικῶς λογίους καὶ διδασκάλους τῆς Πρέβεζας καὶ ὅ,τι θὰ μπορούσα κάθε φορὰ νὰ προσθέσω, νὰ τὸ ἐπιτάσσω ἐν ὑποσημειώσει. Ἄν κανένας ἄλλος ἀπὸ τοὺς σημερινούς διδασκάλους ἢ λογίους τῆς πατρίδας μας θὰ μπορούσε ἐπίσης νὰ προσθέσῃ κάτι, θὰ μοῦ προσέφερε μεγάλην συνδρομὴ νὰ μοῦ τὸ στείλῃ ἢ ἔστω νὰ τὸ ἐδημοσίευσέ μόνος του ἐν συνεχείᾳ στὴν ἀγαπητὴ «Ἡπειρωτικὴ Ἐστία».

Καὶ ἄς ἀρχίσω πρῶτα ἀπὸ τὸν Ἀθανασιάδην.

Στὴ σελίδα 114 τῆς συλλογῆς τοῦ Παν. Ἀραβαντινοῦ, δημοσιεύονται τὰ ἀκόλουθα.

«Κωνσταντῖνος Μάνος ὁ καὶ Ἀθανασιάδης (σελ. 253 τοῦ χειρογράφου). Ἐσπούδασε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα στὴν Μπαλαναῖαν Σχολὴν Ἰωαννίνων. Ἐκ Πρεβεζαίου ἀπλοῦ ἀλιέως γεννηθεὶς ὁ ἐλλόγιμος οὗτος Ἡπειρώτης κατὰ τὸ 1785, ηὐτίχῃσεν ἔχειν γονεῖς φιλοστοργοτάτους, ἀποφασίσαντας ἵνα καταστήσωσι τὸν παῖδα αὐτῶν κάτοχον παιδείας ἱκανῆς. Ἀκροασάμενος οὗτος τὰς παραδόσεις τοῦ ἐν Πρεβέζῃ εὐδοκίμως διδάσκοντος τὰ Ἑλληνικὰ μαθήματα Διονυσίου τοῦ Ἀκαρνάνος, ἀπορφανισθεὶς πατρός, ἐβοηθήθη ὑπὸ τῆς μητρός του καὶ μετέβη τὸ 1795 εἰς τὴν Μπαλαναῖαν Σχολὴν, ἐπὶ τὸ τελειοποιηθῆναι κατὰ τὴν φιλολογίαν, ὅπου διαμείνας περὶ τὰ τρία ἔτη ἐπανεκάμψεν ἐπιτυχῶς κατηρτισμένος εἰς τὴν πατρίδα του.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1798 ἡ Πρέβεζα ὑπέπεσεν εἰς τοὺς ὄνυχας τοῦ αἰμοβόρου Ἀλῆ πασᾶ, προσέφυγεν εἰς Παξοὺς καὶ ἐκεῖσε κατὰ τὴν περιοχὴν Λάκκας ἐδίδασκεν ἰδιωτικῶς τὰ ἐγκύκλια ἐκεῖθεν δὲ κατὰ τὸ 1802 διαβάς εἰς Βόνιτσαν ἐδίδασκεν εὐπολίπτως μέχρι τοῦ 1806, ὅτε μετέβη ὡς τοιοῦτος εἰς Πρέβεζαν καὶ διέμεινεν ἐκεῖσε διδάσκων μέχρι τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1835, ὅτε ἀπεβίωσεν, οἰκογενειάρχης ὢν, ἀφείς μνήμην ἀνδρὸς ἀρκούντως πεπαιδευμένου καὶ ἐναρετωτάτου καὶ διὰ τῆς λιτοβιότητός του καταλιπὼν ἀξιόλογον περιουσίαν, τοῖς υἱοῖς του, ὧν ὁ πρωτότοκος Ἀθανάσιος Ἀθανασιάδης ἐκπαιδευθεὶς παρὰ τοῦ πατρός του μετ' ἄλλων προγενεστέρων συμπολιτῶν του, ὑποδεικνύει τὸν βαθμὸν τῆς παιδείας καὶ τὴν πατρικὴν φιλογένειαν. Ὁ αἰμίμητος οὗτος λόγιος ἀνὴρ πολλάκις ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος, τῇ ἀδείᾳ τῶν μητροπολιτῶν Ἀρτης, ἐκήρυττε διὰ ρητορικῆς χάριτος τὸν λόγον τοῦ θεοῦ». (1) Τὸ 1809 διευθυντὴς ὢν τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς Θεοφανείου ὑπεδέχθη τὸν λόρδον Βύρωνια πού τὸν κατάφερε νὰ κάμῃ δω-

(1) Γιὰ τὴν δωρεὰ τῶν 60 διστήλων (ἰσπανικῶν ταλήρων) τοῦ λόρδου Βύρωνος ἔγραψα ἄλλοτε στὴν ἐφημερίδα «Ἄγων» Πρεβέζης, ἀρ. φύλ. 125 τῆς 22—7—1957. Τὰ ἐπαναλαμβάνω σύντομα χάριν τῶν ἀναγκαστῶν τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἐστίας».

Στὴν στερεότυπη ἔκδοσιν τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους, πού ἐγίνε στὴν Λεϊψία ἀπὸ τὸν Ἐρνέστο Φλάϊσερ τὸ 1830 καὶ ἡ ὁποία σώζεται στὴν βιβλιοθήκῃ τοῦ Γυμνασίου

ρεάν στην Σχολή 60 δίστηλα. Ὁ Κων(στ)ίνος Ἀθανασιάδης ἦτο ἀγγλομαθὴς καὶ διετέλεσε ἐπὶ πολλὰ ἔτη γραμματεὺς τοῦ Ἀγγλικοῦ προξενείου τῆς Πρεβέζης ὅπως καὶ συμβολαιογράφος (δημόσιος ντάριος). Τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον τῆς Πρέβεζας, μιᾶς πόλεως ἀκμαίας ἐμπορικῶς καὶ παραγωγικῶς μὲ τὸν μεγάλο της ἐλαιῶνα (135.000 ρίζες) στὸν καιρὸ τῆς Ἑνετοκρατίας, συνεστήθη ἀπὸ τὸν περιώνυμον Ἑθνικὸν ἄνδρα καὶ ἱεροκήρυκα Κοσμᾶν τὸν Αἰτιολὸν τὸν πάτερ—Κοσμᾶ, κατὰ τὴν τρίτην καὶ τελευταίαν περιοδείαν του, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1779. Αὐτὰ τὰ ἐγράψαμε ἄλλοτε στὴν ἐφημερίδα «Φωνὴ τῆς Πρέβεζας» τῶν ἐτῶν 1956, 57. Ἀπὸ τοὺς πρώτους διδασκάλους τῆς Σχολῆς τῆς Πρέβεζας, τῆς ὁποίας τὸ οἶκημα ἔκειτο αὐτοῦ πού εἶναι σήμερα ὁ φούρνος τοῦ Τζιάκου, ἦταν ὁ Διονύσιος ἱερομόναχος Ἀκαρνάν. Γιὰ τοῦτον ὁ Ἀραβαντινὸς διαλαμβάνει τὰ ἐξῆς στὸ προμνησθὲν ἔργον του σελ. 54. «Ἡ γενέτειρα αὐτοῦ κώμη ἢ πόλις τῆς Ἀκαρνανίας ἀγνοεῖται, γινώσκειται δὲ ἢ ἐν τῇ Παλαμαίᾳ Σχολῇ ὑπὸ τὴν καθηγεσίαν τοῦ κλεινοῦ Παναγιώτου Παλαμᾶ συστηματικῆ ἐκπαίδευσίς του καὶ ἢ εἰς Πρέβεζαν περὶ τὸ 1780 ἐγκατάστασις του ἐπὶ διαδόσει τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων. Τούτου δὲ ἀχρόαται ἐπὶ τινα ἔτη ἐχρημάτισαν ἐπὶ ἄλλοις Πρεβεζαίοις ὁ πεπαιδευμένος ἱερεὺς Δημήτριος ὁ Ζαλογγίτης, ὁ Ἰω. Γκιναβέλης καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Μάνος

Πρεβέζης, ἀναγράφεται στὸ πρῶτο μετὰ τὸν λατινικὸ τίτλο τοῦ βιβλίου φύλλο ἢ ἐξῆς ἐνθύμηση:

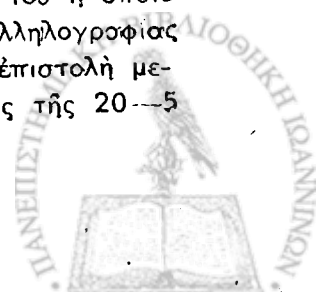
«Δειδῶρηται τῇ Θεοφανεῖῳ ταύτῃ σχολῇ ὁ ἀείμνηστος Λόρδος Βύρων, ἐξήκοντα δίστηλα καταλιπὼν κατὰ τὴν ἐνταῦθα πρὸ τεσσαρακονταετίας, ὡς ἔγγισια, περιοδείαν αὐτοῦ» Πρέβεζα 10)22—5ου—1849. Μετὰ τὴν ἐνθύμηση τούτῃ μιὰ εὐθεία χαράσσεται ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν χρονολογίαν καὶ ἔπειτα σημειώνεται ἡ λέξις *Koenigsb 4 Augusto 1839* καὶ ἡ ὑπογραφή *A Krüger stud phil* (Ἀηλ. Κωνιξβέργη 4 Αὐγούστου 1839. Α. Κρούγερ σπουδαστὴς τῆς φιλοσοφίας).

Ὑποθέτω βασίμως, γιὰτὶ εἶναι ὁ ἴδιος γραφικὸς χαρακτήρας καὶ σὲ ἄλλα γραπτὰ, πὼς τὴν παραπάνω Ἑλληνικὴ ἐνθύμηση, τὴν ἔγραψε μὲ τὸ χέρι του ὁ Ἀθανάσιος Ἀθανασιάδης, ἐφοροεπίτροπος τῶν σχολῶν τῆς Πρέβεζας στὰ χρόνια ἐκεῖνα.

Μοῦ γεννιοῦνται ὅμως μερικὰ ἐρωτήματα καὶ ἀπορίες γιὰ τὴν ἐνθύμηση τούτῃ. Ἐπέρασε ἀρανε ἀπὸ τὴν Πρέβεζα ὁ γερμανὸς ἑλληνοστῆς Α. Κρούγερ; Εἶχε μαζί του τὰ βιβλία τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων τὰ ὁποῖα ἐπούλησε στὴν Ἐφορείαν τῆς Θεοφανεῖου Σχολῆς; Μήπως ἢ Ἐφορεία τὰ παράγγειλε στὴν Λειψίαν σὲ κάποιον ὁμογενῆ καὶ ἐρχόμενον ὁ Κρούγερ στὴν Πρέβεζα τὰ ἔφερε μαζί του; Μήπως ἢ ἐνθύμηση δὲν εἶναι ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Ἐφοροεπιτρόπου Ἀθανασίου Ἀθανασιάδου (Μάνου) ἀλλὰ ἰδιόχειρη γραφὴ τοῦ Γερμανοῦ Ἑλληνοστῆ Κρούγερ; Αὐτὸς ὁ Α. Κρούγερ ἔχει καμμιά σχέση καὶ συγγένεια μὲ τὸν διάσημον Ἑλληνοστῆ Κάρολον Γουλιέλμον Κρούγερ (1796—1874), ὁ ὁποῖος ἐξέδωσε τὸν Ξενοφῶντα, Ἡρόδοτον, Ἀριανὸν καὶ Ἑλληνικὴν Γραμματικὴν; Ἡ ἴδια ἐνθύμηση τῆς δωρεᾶς τοῦ Βύρωνος ἀναγράφεται καὶ σ' ἄλλον τόμον τραγωδιῶν τοῦ Σοοκλέους, πού ἐφυλισσόταν πρὸ τοῦ πολέμου στὴν Βιβλιοθήκη τοῦ Γυμνασίου Πρέβεζης. Ὁ ἀείμνηστος Γυμνασιάρχης μου κ. Μόραλης μοῦ τὸ εἶχε δώσει γιὰ νὰ διαβάξω τὸ διδασκόμενον κείμενον τοῦ Οἰδίποδος ἐπὶ Κορωνῶ, ὅταν ἦμουν μαθητὴς τελευταίας Γυμνασιακῆς τάξεως (1924).

Ὁμολογῶ πὼς τὶς παραπάνω ἀπορίες μου δὲν μπόρεσα νὰ τὶς ξεδιαλύνω.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅμως ὁ ὅρος τῆς δωρεᾶς τοῦ Λόρδου Βύρωνος γιὰ νὰ ἀγορασθοῦν κλασσικοὶ Ἕλληνες συγγραφεῖς γιὰ τὴν Θεοφανεῖο Σχολή, ἐξετελέσθη ἔστω καὶ τὸ 1849. Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Λόρδου Βύρωνος στὴν Πρέβεζα ἀναφέρεται σὲ μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ ποιητοῦ σταλμένην ἀπὸ τὴν Πρέβεζαν στὴν Ἀγγλία, στὴν μητέρα του ἢ ὁποία φέρνει χρονολογίαν 12 Νοεμβρίου 1809. Περιλαμβάνεται στὴν ἔκδοσιν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Βύρωνος γενομένην ἀπὸ τὸν Τζ. Μούρεϋ σελ. 58—62 ἔτος 1950. Τὴν ἐπιστολὴ μεταφρασμένην ἀπὸ τὰ ἀγγλικά ἐδημοσίευσεν ὁλόκληρη στὸν «Ἀγῶνα» Πρέβεζης τῆς 20—5—1957.

(σημ. Η. Β. δηλ. ὁ Ἀθανασιάδης). Ἀγνοοῦμεν ἐξ κατὰ ποῖον ἔτος τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος καὶ πού ἀπεβίωσεν». Χωρὶς ἄλλο ὁ Διονύσιος ὁ Ἀκαρνάν, ἦταν γνωστὸς καὶ φίλτατος τοῦ Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ, γιὰ νὰ ἔλθῃ εἰς Πρέβεζαν καὶ ἀναλάβῃ τὸ διδασκαλικὸν ἔργον.

Ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου, Ἀθανάσιος Ἀθανασιάδης, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Ἀραβαντινὸς στὴν συλλογὴν τῶν βιογραφιῶν του, ἀπεβίωσε στὴν Πρέβεζαν στὶς 6 Ἀπριλίου 1885, ἔτῶν 76 καὶ «ἐνταφιάσθη εἰς τὸ ἐνταῦθα νεκροταφεῖον τοῦ ἁγίου Νικολάου μὲ μεγάλας παρατάξεις», ὅπως σημειώνει ὁ ἐφημέριος τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου Σαμουὴλ ἱερομόναχος Φαγῆς, εἰς τὸ βιβλίον θανάτων. Ἀπὸ τὰ βιβλία πράξεων τῆς μητροπόλεως Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης (κώδιξ) τῶν ἐτῶν 1850—1881 καταφαίνεται ἡ μεγάλη μόρφωση τοῦ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος εἶχε σπουδάσει τὰ ἐγκύκλια μαθήματα στὴν Ζωσιμαίαν Σχολὴν τῶν Ἰωαννίνων. Εἰς τὸ Ἐπισκοπικὸν δικαστήριον τῆς πατρίδος μας ἦταν ἀρχιγραμματεὺς (καγγελάριος) καὶ οἱ εἰσηγήσεις καὶ γῶμες του σὲ κάθε θέμα ἀστικοῦ Δικαίου ποὺ παρουσιάζονταν γιὰ ἐπίλυση πάντοτε σχεδὸν ἐπεβάλλοντο καὶ ἐνεκρίνοντο.

Ἐκατοντάδες τέτοιες ἀποφάσεις γραμμένης ἰδιοχείρως καὶ καλλιγραφικῶς καταχωρίζονται στὸν κώδικα τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Νικοπόλεως. Ἐξ ἰδῆ ὁποῖος ἐνδιαφέρεται στὴν «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια» Ἰωαννίνων τομ. 5ος καὶ 6ος (1956—57) δημοσιευμένες ἀπὸ τὸν λόγιον ἱερέα Φιλάρετον ἓνα ἀπάνθισμα ἀπὸ αὐτές.

Ἡ διατύπωσή τους καὶ τὸ λεκτικὸν τους φανερόνουν ἀνδρα ὄχι μόνον κάτοχον τέλειον τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας ἀλλὰ καὶ ἔμπειρον ἀρχετῶν καὶ σαφῶν γνώσεων τοῦ Ἀστικοῦ καὶ Βυζαντινοῦ Δικαίου (κληρονομικοῦ, οἰκογενειακοῦ) ὅπως τοῦτο ἴσχυε στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας. Αἱ ἀποφάσεις ἐπάνω σὲ τέτοια ζητήματα ἔχουν σαφήνειαν, εὐθυδικίαν καὶ πρακτικότητα ἀξιόλογον. Αἱ διαθήκες ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Ἀθανασιάδου συντάσσονται, ὅπως καὶ τὰ σπουδαῖα προικοσύμφωνα. Διετέλεσεν ἐπίσης ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐπίτροπος τοῦ Ναοῦ ἁγίου Νικολάου. Μὲ συγκίνηση ἀνέγνωσα σὲ κάποιο βιβλίον πράξεων τοῦ ναοῦ τούτου, γραμμένης μὲ τὸ χέρι του, τὶς ἐντυπώσεις καὶ προσδοκίαι τοῦ λαοῦ τῆς Πρεβέζας ἀπὸ τὴν ὑπογραφήν τῆς συνθήκης τῶν Παρσίων μεταξὺ Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Τουρκίας μὲ τὴν Ρωσσίαν, ποὺ ἔλειψε τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1854—58). Ἐσημαιοστολίσθη τότε ἡ πατρίδα μας μὲ Ἀγγλικὰς καὶ Γαλλικὰς σημαῖες ἀκόμα καὶ Ἑλληνικὰς.

Πολλοὶ Βονιτσιᾶνοι ἦλθαν μὲ βάρκες ἀπὸ τὴν Βόνιτσα στὴν Πρέβεζα γιὰ νὰ γιορτάσουν τὸ γεγονός. Γνωρίζουμε ὅτι οἱ πλείστοι τότε Πρεβεζᾶνοι ἠύχοντο τὴν νίκη τῆς Ρωσσίας κατὰ τῆς Τουρκίας, διότι ἔτσι ἐπίστευαν ὅτι θὰ ἐτραγματοποιεῖτο ἡ ἀπελευθέρωση τῆς πατρίδος τῶν ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Πολλοὶ τότε συμπολίτες μας κατετάχθησαν ἐθελοντικῶς στὰ στρατιωτικὰ σώματα τοῦ Σπύρου Καραϊσκάκη καὶ Θεodorάκη Γρίβα, τὰ ὅποια εἶχαν εἰσβάλλει ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος τοῦ Ξηρομέρου εἰς τὸ τουρκικὸν ἔδαφος καὶ ἐφθασαν πρὸς τῆς Ἄρτας τὴν ὁποῖαν ἐπολιόρχησαν ἀνεπιτυχῶς. Καὶ ἔξοριες ρωσσοφίλων καὶ φιλοπολέμων προκρίτων Πρεβεζιάνων ἐγιναν τότε ὅπως τοῦ Ἀποστόλου Γερογιάννη καὶ Πέτρο. Σκέφερη. Ἐξ ἰδῆ, ὁποῖος ἐνδιαφέρεται, τὰ σχετικὰ μὲ τὴν κίνησιν στὴν Πρέβεζα, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἐκείνου, τὶς ἐκθέσεις τοῦ ἐν Πρεβέζῃ Αὐστριακοῦ Προξένου Ζίροιβιτς δημοσιευμένες ἀπὸ τὸν κ. Εὐριπίδην Σούρλαν στὰ χρονικά τῆς Πρεβέζας φύλλ. 1ον 1960. Μὲ διαθήκην του συνταχθεῖσαν ἰδιοχείρως καὶ καταχωρισθεῖσαν στὸν Κώδικα Διαθηκῶν τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως (σελ. 278, 280) διέθεσεν ὁ Ἀθανάσιος Ἀθανασιάδης, 200 χρυσὲς ὀθωμανικὰς λίρας γιὰ πατριωτικοὺς καὶ ἐκπαιδευτικοὺς σκοπούς. Ἐκτελεστήν τῆς Διαθήκης του ἀφῆσε τοὺς κληρονόμους του τὸν γατρόν Δημ. Γαρτζούνην καὶ τὴν σύζυγόν του Μαριγώ. Ὁ Ἀθανασιάδης ἦτο ἀγγλόφιλος, ὅπως καὶ ὁ ἀδελφός του Ἰωάννης, καὶ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πλειοψηφίαν τῶν κατοίκων τῆς Πρεβέζας οἱ ὁποῖοι συμπαθοῦσαν τὴν

δόμοδοξον Χριστιανικήν Ἱσαρικήν Ρωσικήν Αὐτοκρατορίαν. Κατὰ μίαν πληροφορίαν τοῦ Γυμνασιάρχου κ. Εὐκλείδου Τσακαλώτου, ὁ Ἄθανάσιος Ἀθανασιάδης ἐβοήθησε οἰκονομικὰ τὸν Εὐστράτιον Τσακαλώτον, τὸν διάσημον κατόπιν λατινιστὴν, νὰ σπουδάσῃ στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

Ὁ Ἰωάννης Ἀθανασιάδης ἀπεβίωσε στὶς 19 Ἰανουαρίου 1883 εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν καὶ ἐνταφιάσθη ἐπίσης στὸ νεκροταφεῖον τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Ἡ σύζυγος τοῦτου Ἀγγελικὴ ἀνεψιὰ τῶν Ἐθνικῶν εὐεργετῶν Ζάππα, ἀπεβίωσε στὶς 13 Ἀπριλίου 1885. Τέκνα τοῦ Ἰωάννου Ἀθανασιάδου ἦσαν ὁ ἰατρὸς Ἀλέξης «ὁ Μάνος ὁ γιαιτρὸς» σπουδάσας Ἱατρικὴν στὸ Παρίσι καὶ σὲ νέα σχετικῶς ἡλικίαν παραφρονήσας ἀπέθανε, νομίζω, τὸ 1929. Δεύτερος γιὸς τοῦ Ἰωάννη ἦταν ὁ Κωνσταντῖνος Ἀθανασιάδης, λαβὼν σύζυγον τὴν Κατίνα δασκάλα ἀπὸ τὴν Ἄρταν, ἣ ὁποία ἐδίδασκε στὸ Παρθεναγωγεῖον τῆς πόλης μας τὸ κέντημα.

«Τι μόθεος ἱερομόναχος Βασιλᾶς (σελ. 18 τῆς Συλλογῆς τοῦ Ἀραβαντινοῦ) ἐγγεννήθη εἰς Πάργαν κατὰ τὸ 1742. Ἄνηρ δὲ τῇ ἡλικίᾳ καὶ ἱερομόναχος ὢν, ἠκολούθησε ζωηρῶς ἀκροώμενος τὰ μαθήματα τὰ ἐκεῖσε ὑπὸ τοῦ Μοσπινιώτου καὶ Ἀγαπίου τοῦ ἐκ Δημητσάνης παραδιδόμενα, ἐφ' ᾧ κάτοχος τῶν Ἑλληνικῶν ἐγένετο καὶ θεολογικὰς γνώσεις ἠρῴυθη.

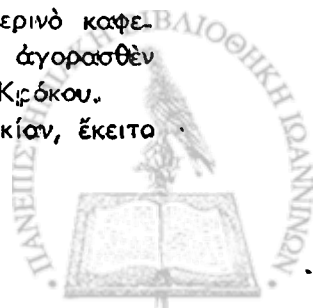
Διηλθε δὲ διδάσκων ἐν ἰδιαιτέρῳ δωματίῳ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἐφημερεύων ἐν τῷ ναῷ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τῷ φρουρίῳ μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς τρεχούσης ἑκατονταετηρίδος, ὅτε καὶ ἀπεβίωσε». Αὐτὰ τὰ ὀλίγα γράφει ὁ Ἀραβαντινὸς στὸ ὡς ἄνω βιβλίον του γιὰ τὸν Βασιλᾶ τοῦτον.

Μέγα τέκνον καὶ ἐνδοξον τῆς θρυλικῆς καὶ ἠρωϊκῆς Πάργας εἶναι καὶ ὁ Π. Ἀραβαντινὸς (συγγραφεὺς τῆς συλλογῆς τῶν βιογραφικῶν λογίων, τῆς Χρονογραφίας τῆς Ἠπείρου (Τομ. 2, 1857—1858) τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τοῦ Τεπελενλῆ ποῦ ἐξεδόθη διορθωμένη ἀπὸ τὸ γιό του τὸν Σπυρ. Ἀραβαντινὸ (1895), τῆς συλλογῆς δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ ἄλλων ἀνεκδότων ἔργων. Κατὰ τὴν ταφόπετρα ὁ Παναγιώτης Ἀραβαντινὸς γεννήθη τὸ 1808 στὴν Πάργα, ἀποβιώσας στὰ Γιάννινα τῇ 19 Δεκεμβρίου 1870. Ὁ Ι. Δημάρατος στὸ καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ γιαιτροῦ Γερογιάννη μοναδικὸ καὶ ἀτεκμηριώτον ἄρθρον του περὶ Προβέζης εἰς τὸν 22ον τόμον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας περιλαμβάνει τὴν παρακάτω περιεργὴν πληροφορίαν, τὴν ὁποίαν δὲν διαλαμβάνει ἡ αὐτοβιογραφία τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ, γράφει λοιπόν: Μετὰ τὸν Κων(ον)ον Καραπᾶνον διδάξαντα ἐν Προβέζῃ, παρουσιάζεται φεύγων ἐκ Πάργας μετὰ τὴν πώλησιν τῆς πόλεως εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ὁ Παναγιώτης Ἀραβαντινός, ὅστις ἀφοῦ ἐδίδαξεν ἐπὶ ἔτη τινα ἐν Προβέζῃ, ὅπου σώζεται ἀκόμη ἡ ἰδιοκτητικὸς αὐτοῦ οἰκία, μετέβη εἰς Ἰωάννινα». Ἄν δὲν μὲ ἀπατᾶ ἡ μνήμη μου, ἡ οἰκία αὐτὴ ἐκεῖτο ἐκεῖ ὅπου σήμερον ἔκτισεν ὁ Γερ. Κρόκος, τὸ σπίτι του, στὴν Κεντρικὴ ὁδὸ τῆς ἀγορᾶς, ἔτσι μοῦ ἔδειξε κάποτε ὁ μοκαρίτης γιαιτρὸς Γερογιάννης. Ἡ Θεοφάνειος Σχολὴ ἐκτίσθη τὸ 1835 μὲ τὰ ἔξοδα τοῦ κληροδοτήματος τὸ ὁποῖον ἄφησε γιὰ ἐκπαιδευτικούς σκοποὺς ὁ ἐν Μόσχᾳ τῆς Ρωσσίας ἐμπορευόμενος καὶ μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας Προβέζανος Ἀναστάσιος Θεοφάνης. Περὶ τοῦ Κληροδοτήματος» τοῦτου ἄς ἰδῆ ὁποῖος θέλει - Ἐφημερίς «Ἀγὼν Προβέζης», «Ὁ Λόρδος Βύρων στὴν Προβέζα», «Μιὰ δωρεὰ του στὴν Θεοφάνειο Σχολή» χρονολ. φύλλ. 13—5—57 καὶ ἐφεξῆς.

Σημ. Ἡ διδασκαλικὴ ὑπηρεσία τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ στὴν Προβέζα δὲν μνημονεύεται στὴν αὐτοβιογραφία του. Πρέπει νὰ ἔγινε, φυσικὰ, στὰ 1825—30.

Σημ. Ἀπὸ ἐπιστολῆν τοῦ κ. Γερασίμου Κρόκου, μαθαίνω ὅτι τὸ σημερινὸ καφενεῖο Παπαδιώτη, ἦτο ἰδιοκτησία τοῦ Κωνσταντῖνου Παναγιώτου Ἀραβαντινοῦ ἀγορασθὲν τὸ 1907 ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἀναστασίου, ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς τῶν ἀδελφῶν Κρόκου.

Στὸ οἰκόπεδον ὅπου τῶρα ἔκτισεν ὁ κ. Γεράσιμος Κρόκος τὴν νέαν οἰκίαν, ἐκεῖτο

ΚΩΝΣΤ. ΑΘ. ΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ο ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΦΙΛΗΤΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΣΠΕΡΙΑΝ*

Ε Π Ι Σ Τ Ο Λ Α Ι

11

Χριστ. Φιλητᾶς ἐξ Ὁξωνίας τῆ 6 Νοεμβρίου 1819 πρὸς Κων. Ἀσώπιον εἰς
Γοτίγγην (Ἐθν. Βιβλ. Ἀρχ. Ἀσωπίου ἀριθ. 246)

Κύριε Φιλητᾶ!

»Ἐβράδυνα καὶ ἐγὼ νὰ σὲ ἀποκριθῶ καὶ βέβαια ὑπὲρ τὸ δέον. Ἴσως ἠμποροῦσε νὰ προφασισθῶ ἀσχολίας. Πλὴν αὐταὶ εἶναι κοινὰ εἰς ὅλους. Ἡ ἀληθὴς αἰτία εἶναι, ὅτι ἤμουν ἀναγκασμένος νὰ γράψω διαφόρους ἀποκρίσεις ἐν ταύτῳ. Προσθεθεὶς ἂν θέλῃς, ὅτι καὶ ὁ Ἑομῆς στεροῦμενος πρὸς τὸ παρὸν παντάπασιν ὕλην ἀρπάζει ἀσχετὸν μέρος καιροῦ. Σὲ συγχαίρω ὅτι ἠξιώθῃς νὰ ἰδῇς τὸ ἐπίσημον διὰ τὴν ἡπειρον τῆς Εὐρώπης Ὁξόνιον. Ἡ εἰς αὐτὴν διατριβὴ σου ἔχει καὶ ἄλλο καλόν. Σὲ συνηθίζει κατ' ὀλίγον εἰς τὴν μοναχικὴν ζωὴν, τὴν ὁποίαν μελετῶσι νὰ εἰσάξουν εἰς τὴν μέλλουσαν Ἀκαδημίαν ἢ Πανεπιστήμιον τῶν Ἰωνικῶν Ἑπ'ανήσων. Πρόκειται καὶ νὰ συνηθίσῃς νὰ ἀποδέχεσαι καὶ νὰ ἐπαινῇς ὅτι εἶναι Βρετανικὸν καὶ ὑπεροκκείνιον· καὶ νὰ καταφρονῇς, ὅτι μυρίζει ἢ τὸν ὕλικο—εμπειρισμὸν τῶν Γάλλων, ἢ τὸ μεταφυσικὸν καὶ μετέωρον πνεῦμα τῶν Γερμανῶν in medio virtus. Αὐτὴν τὴν εὐρίσκεις εἰς τὴν Ἀγγλικὴν παιδείαν. Προσπάθησε μόνον νὰ ἀρπάξῃς ὅσῃν ἠμπορέσῃς. Ἐξ ἅπαντος μὲ πολλὴν προσο-

χὴν καὶ ἐπιμέλειαν θέλεις ἐξοιάσει καὶ τὰ Ὁξωνιακά λεγόμενα μάρομα (67). Ἰπέρτι ἄλλο δι' αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν σὲ ζηλεύω. Ὅχι διότι δὲν ἔγιναν γνωστὰ διὰ τοῦ τύπου· ὅλλα διότι ἀξιῶνεσαι νὰ τὰ ἰδῇς εἰς τὸ πρωτότυπον.

Ἐστάθην πολλὰ ἀτυχής, καὶ δὲν ἠμπούρεσα νὰ ἀνταμῶσω τὸν Κόμιτα διεσχομένον δι' αὐτῆς πόλεως. Τὸ φθᾶσιμόν του ἔμαθον, ὅτε καὶ ἐμείλε νὰ ἀναχωρήσῃ.

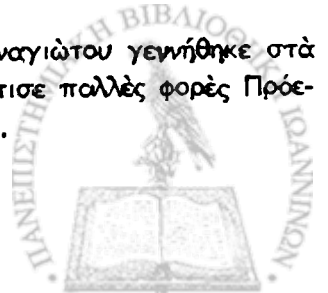
Τὸ βιβλίον περὶ τοῦ ὁποίου ἐρωτᾷς, εἶναι τοῦ Leake (68). Πῶς ὅμως ἐπιγράφεται καὶ ἐγὼ δὲν ἐνθυμοῦμαι· πλὴν ἀσχετὴ νὰ ζητήσῃς μίαν περιήγησιν ἢ σύγγραμμα, περὶ Ἑλλάδος ὑπ' αὐτὸ τὸ ὄνομα. Νέα ἔχομεν καὶ ἡμεῖς ὀλίγα περὶ τὰ καθ' ἡμᾶς. Ὅσα δὲ καὶ ἂν ἔχομεν, εἶναι τὰ ἐξῆς· τὰ τῆς Σμύρνης ἴσως καθησυχάσουν διὰ τῶν προσηρικῶν τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ μεγάλου Δισσημένως. Τὰ τῆς Χίου τρέχουν καθὼς καὶ ἐξεύρεις. Τὸ θανατικὸν εἰς τὴν Κωνσταντινοῦπολιν θεοῖζει. Ὁ δυστυχὴς Κανέλλος (69) ἔχασε τὸν πατέρα του ἀπ' αὐτό· καὶ δὲν ἠξέυρω ἀκόμη ἂν τοῦλάχιστον οἱ λοιποὶ ἐσώθησαν. Αὐτὴ ἡ εἰδησιὸς μὲ ἔροσεν εἰς μεγάλην μελαγχολίαν.

Οἱ δυστυχεῖς Δούγγλιδες ὄλοι ἔμακαρί.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 592

ἡ παλαιὰ οἰκία τοῦ Παναγιώτου Ἀραβαντινοῦ. Ἦτο τριώροφος καὶ ἀξιόλογος στὸν καιρὸ τῆς. Αὕτη κατέρρευσε ἀπὸ τοὺς σεισμοὺς τὸ 1948. Τὴν παλαιὰ αὕτη οἰκία εἶχε πωλήσει ὁ Κωνσταντῖνος Πεν. Ἀραβαντινὸς στοὺς Χρήστον Μιχ. Ἀναστασίου καὶ Χρῆστον Σωτηρέλλη, εἶχε χρησιμεύσει καὶ ὡς σχολεῖον ἀπὸ τὸν μεγάλον ἐκεῖνον Διδάσκαλον τοῦ Γένους.

Ὁ Κωνσταντῖνος Ἀραβαντινὸς γιὸς τοῦ ιστοριογράφου Παναγιώτου γεννήθηκε στὰ Γιάννινα τὸ 1876, ἀποθανὼν στὴν Ἀθήνα τὸ 1911, ἀφοῦ ἐχρημάτισε πολλές φορές Πρόεδρος τοῦ Χρηματοπιστηρίου καὶ Βουλευτὴς Ἀττικοβοιωτίας τὸ 1911.

οδηγαν ὑπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ κραταιοτάτου μας Σουλτάνου. Βλέπεις, ὅτι πολλὰ ὀλίγα καλὰ ἔχω νὰ σέ καινολογήσω. Ἡμεῖς σὺν Θεῷ ὑγιαίνομεν. Τρέχομεν ὅσον ἡμποροῦμεν, καὶ πασχίζομεν νὰ γνωρίσωμεν τὰ τοῦ Παρισίου καὶ καλὰ, καὶ κακά, ἐννοεῖς.

Ἐοῦ δὲ πῶς πορεύεσαι ἐκεῖ; Ἴσως πολλάκις ἀναγκάσῃς νὰ ἐνθιμῆσαι καὶ νὰ ποθῆς τὸ ἀλησμόνητον Palais Royal Μένει ὁ Βασιλεὺς δὲν ἡμπορεῖ ἀκόμη νὰ βιναιάβη διόλου. Ὁ Γλαράκης (70) εἶναι πολλὰ καλὰ, καὶ σὲ ἀσπάζεται φιλικῶτα. Ἔχεις ἀσπασμοὺς φιλικοὺς παρὰ τοῦ κυρίου Κοραῆ καὶ τῶν φίλων Πολυχρονιάδου, Νικολοποῦλου, Σχινᾶ (71), καὶ Μειδάκη.

Ὁ Ἐρμῆς ἕως τῶρα εὐχαριστεῖ. Ἐλπίζω ὅτι καὶ εἰς τὸ ἐξῆς. Ἡ δὲ Καλλιόπη (74) πάντοτε Καλιόπη. Περὶ τοῦ Μουσείου τίποτε δὲν ἐμάθομεν. Ὁ Κοραῆς καὶ ὁ Daupou (72) ἀνέλαβον τὴν ἐπιστάσιαν τῆς ἐκδόσεως τῆς παρὰ τοῦ Clavier (73) μεταφράσεως τοῦ Πανσανίου.

Γλυκασπαζόμενός σε, μένω

Ὁ φίλος

α' Ἰανουαρίου 1820

Ἄ. Βογαρίδης

Με ὑποχρεῶνεις πολὺ, ἐὰν μὲ ἔδιδες μίαν ἀκριβῆ ἰδέαν τῶν ἐν Ὁξωβίῳ παραδιδομένων μαθημάτων καὶ τῆς χρονολογικῆς τάξεώς των.

(67) «Ὁξωνιακὰ μάρμαρα». βλ. Chandler Richard, Marmora Oxoniensia.

1763 (περιγραφή καὶ ἐρμηνεῖα τῶν ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Oxford κατεχομένων ἀρχαιοτήτων).

(68) Leake Γουλιέλμος — Μαρτίνος (1777—1860). Ἄγγλος στρατιωτικὸς καὶ ἀρχαιολόγος. Ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ ἐστάλη εἰς Ἀντίλλας, εἶτα ὡς λοχαγὸς ἐστάλη εἰς Κων(ων)πολιν τῷ 1799 ἵνα ὀργανώσῃ τὸ τουρκικὸν πυροβολικόν. Τότε περιηγήθη τὴν Μ. Ἀσίαν, Ἀθήνας, Αἴγυπτον, Κύπρον καὶ Ἰόπην, τὴν Συρίαν, πάλιν τὴν Ἑλλάδα ὅπου ἔκαμε τοπογραφικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς μελέτας. Κοιμήτισε τὴν τοπογραφίαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἀττικῆς καὶ ἔγραψε μελέτην περὶ τῶν ἀρχαίων δήμων. Παρέμεινεν εἰς Ἡπειρον πλησίον τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ περιηγήθη ὅλην τὴν Ἀλβανίαν, καθορίζων τὸν τρόπον ἀμύνης εἰς

περίπτωσιν εἰσβολῆς τῶν Γάλλων ἐκ Β. Ἡπειρου. Ἀντιδρῶν εἰς τοῦτο ὁ Ναπολέων ἐστειλε τὸν Πουκεβίλ ὡς γενικὸν πρόξενον εἰς Ἰωάννινα.

Μετὰ ταῦτα προαχθεὶς εἰς συνταγματάρχην ἐστάλη τῷ 1815 εἰς Ἑλβετίαν.

Ἐδημοσίευσεν πολλὰ ἔργα: «Τοπογραφία τῶν Ἀθηνῶν», «Περιήγησις εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα», «Περιήγησις εἰς Μικρὰν Ἀσίαν», «Περὶ τῆς νήσου Κῶ», «Τὰ κυριώτερα αἰγυπτιακὰ μνημεῖα τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου», «Περιήγησις εἰς Πελοπόννησον», «Πελοποννησιακὰ», «An Historical Outline of the Greek Revolution», «Nomismata hellenica».

Κῶστα Καιροφύλα: Ἔνοι περιηγηταὶ εἰς Ἑλλάδα. Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη, ἔτος Γ' (1949) σελ. 77—74.

(69) Κομέλλος Στέφανος (1792—1823).

Ἐγεννήθη ἐν Κων(ων)πόλει ἐκ πατρὸς Χίου. Ἡ κροάσθη τοῦ Δωροθέου Πρωτοῦ ἐν Ξηροκρήνη, τῷ 1812 μετέβη εἰς Γερμανίαν ἔνθα ἐσπούδασεν εἰς διάφορα πανεπιστήμια ἱατρὸς. Τῷ 1820 μεταβάς εἰς Βλαχίαν ἵνα διδάξῃ μετὰ τοῦ Βασιδάλαχου, Γενναδίου κ.ἄ. ἔμεινεν ἐπ' ὀλίγον εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀλ. Ὑψηλάντου καὶ μετὰ ταῦτα διὰ τῆς Εὐρώπης κατήλθεν εἰς Ἑλλάδα. Συνώδευσεν εἰς Κρήτην τὸν ἀρμοστήν Ἐμ. Τομπάζην ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1823.

Ἐδημοσίευσεν διατριβὰς εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἐρμῆς ὁ Λόγιος» (1819) καὶ ποιήματα, ὡς τὸ: «ὦ λιγυρὸν καὶ κοπτερὸν σπαθί μου...».

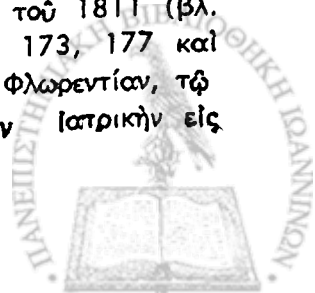
βλ. Κ. Ν. Σάθα, Νεοελλην. Φιλολογία. Ἐν Ἀθήναις 1868 σελ. 684—685.

(70) Γλαράκης Γεώργιος ἐκ Χίου, ἐσπούδασεν εἰς Εὐρώπην Ἱατρικὴν, κατὰ δὲ τὴν Ἑπανάστασιν ὑπηρέτησεν ὑπὸ διάφορα ἀξιώματα καὶ δὴ ὡς Γραμματεὺς τῆς Ἀντικυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος ἐσπούδασε Φιλοσοφίαν.

(71) Σχινᾶς. Ὁ Γεώργιος Σχινᾶς ἱατρὸς εἶχεν υἱούς:

1) Τὸν Δημήτριον ὅστις ἀναφέρεται ὡς μέλος τῆς Φιλολογικῆς Ἐταιρείας Βουκουρεστίου ὁμοῦ μετὰ τοῦ πατρὸς του καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Μιχαὴλ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1811 (βλ. Ἐρμῆς ὁ Λόγιος 1811 σελ. 173, 177 καὶ 183), τὰν Ἰαν. 1816 ἦτο εἰς Φλωρεντίαν, τῷ 1818 σπουδάζει καὶ ἀσκεῖ τὴν Ἱατρικὴν εἰς

Πάδουαν και Βενετίαν, ἐβοήθησε τὸν Lauriel εἰς τὴν συλλογὴν δημοτικῶν ἀσμάτων, συνειργάσθη μὲ τὸν Ἀ. Μουστοξύδην εἰς Ἰταλίαν, ἔζησε καὶ εἰς Λονδίνον ὅπου ἦτο καὶ μέλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Κομιτάτου κατὰ τὴν Ἐπαναστάσιν, καὶ μία προκήρυξις του δημοσιεύεται εἰς τοὺς Times τῆς 3 Δεκ. 1821. Ἦτο ἐπιμελητὴς τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Γκίλφορντ ἐν Λονδίῳ.

Βλ. Γ. Βλαχογιάννη, Ἱστορικά Ροπίσματα, Ἀθήνα 1937 σελ. 95—96.

2) Τὸν Μιχαήλ, ὅστις ἐγεννήθη ἐν Κων)πόλει τῷ 1892 καὶ ἐσπούδασεν ἐν τῇ Μηγ. τοῦ Γένους Σχολῆ. Τῷ 1811 ἦτο ἐν Βουκουρεστίῳ γραμματεὺς τῆς Φιλολογικῆς Ἐταιρείας, ἦν ἱδρυσεν ὁ Οὐγγροβλαχίας Ἰγνάτιος. Πρὸς τὸν Ἰγνάτιον ὁ Μιχαήλ ἔγραψεν ὕμνον καὶ ἐπιτύμβιον. Τῷ 1820 εὐρίσκεται εἰς Παρισίους ὅπου δρᾷ πατριωτικῶς. Τὴν 27 Δεκ. 1821 διωρίσθη ἐξ Ἀπορρήτων τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας, ἀλλ' ἀσθενήσας δὲν ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν. Εἶτα ἐστάλη εἰς Ἑλβασίαν καὶ Βυρτεμβέργην μετὰ τοῦ Γερμανοῦ Δίτμαρ πρὸς αἰτήσιν βοήθειας καὶ ἐπέτυχέ τὴν κάθοδον τῆς Γερμαν. Λεγεῶνος εἰς Ἑλλάδα. Τῷ 1824 ἐδημοσίευσεν ἐν Παρισίοις «Ἐπιτάφιον εἰς Μάρκον Βότσαρην». Συνειργάσθη μετὰ τοῦ Rayband εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του καὶ μετὰ τοῦ Rabbe. Ἐν Παρισίοις τῷ 1825 ἐξέδωκε «Tableau moral et Politique de la Grèce en 1824». Τῇ 27 Δεκ. 1828 διωρίσθη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἐπιστημονικῆς Ἀποστολῆς εἰς Ἑλλάδα εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸν τμήμα. Ὡς κέντρον ἐργασιῶν εἶχον τὴν Κορώνην. Τῷ 1833 διωρίσθη νομάρχης Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, εἶτα Ὑπουργὸς Ἀντιπρέσβυς παρὰ τοῖς αὐλαῖς τοῦ Μονάρχου καὶ Βερολίνου. Μετέφρασεν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ τὴν Ἀλληλογραφίαν τοῦ Ἰ. Καποδίστρια τοῦ Betant. Ἐγένετο ὑπουργὸς τῆς Παιδείας 1843—1844. Διωρίσθη πρόξενος ἐν Βουκουρεστίῳ (1861—1856). Τῷ 1868 διωρίσθη Ἐφορος τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἀπέθανε τὴν 31—1—1870.

Βλ. Γ. Βλαχογιάννη, Ἱστορικά Ροπίσματα, Ἀθήνα 1937 σελ. 96—102.— Ἐμμ. Γ. Πρωτομάλτη. Ὁ «Θεαπῆς», τοῦ Μιχαήλ Σχινᾶ (1836—1838). Ὁ Βιβλιόφιλος, ἔτος 1—ἀριθμ. 3—4 (1956) Ἰούλ.— Δεκέμβριος σελ. 24—24.

(72) Ντωνοῦ (Daunou) Πέτρος —Κλαῦδιος —Φραγκίσκος. Γάλλος πολιτικὸς καὶ ἱστορικὸς (1761—1840). Κληρικὸς κατ' ἀρχάς,

ἔπειτα ἐπεδόθη εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἔδρασε κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπαναστάσιν μέχρι τοῦ 1802. Ἐκτοτε ἐπεδόθη εἰς τὰ γράμματα. Ὡς ἱστορικὸς ἐμελέτησε τὸν Πολύβιον, Θουκυδίδην καὶ Τάκιτον, ἠρεύνησε τὴν μεσαιωνικὴν ἱστορίαν καὶ συνειργάσθη εἰς πολλὰς ἐκδόσεις, ὡς τῶν «Γάλλων ἱστορικῶν», τῆς «Ἱστορίας τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας», τῶν «Ἀπάντων» τοῦ Μπουαλώ. Ἐγραψε «Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς τυπογραφίας» (1802), «Ἱστορικὰς μελέτας» (1842—1846 τόμοι 20) κ.ἄ.

(73) Κλαβιέ (Clavier) Στέφανος (1762—1817). Γάλλος ἑλληνιστῆς. Ἐδημοσίευσεν πλείστας μεταφράσεις Ἑλλήνων συγγραφέων. Ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν. Διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας. Ἐξέδωκε τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Ἀπολλοδώρου τῷ 1805, μετέφρασε τὸν Πausanias ἐν Παρισίοις τῷ 1814 εἰς ἕξι τόμοις ἐκ τῶν ὁποίων τοὺς 4 ἀνεθεώρησαν ὁ Κοραῆς καὶ ὁ Παῦλος Κουριέ. Τῷ 1809 ἐδημοσίευσεν τὴν «Ἱστορίαν» τῶν πρώτων χρόνων τῆς Ἑλλάδος. Ἐξέδωκεν ἐπίσης τὸν Πλούταρχον τοῦ Ἀμυῶ εἰς 25 τόμους.

Διον. Θερεϊανοῦ, Ἀδ. Κοραῆς. Ἐν Τεργέστη 1889 τόμ. Α' σελ. 174.

(74) Καλλιόπη. Ἐφημερίς ἐκδιδομένη ἐν Βιέννῃ ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου Σταγειρίτου. Οὗτος ἦτο λόγιος ἐκ Μακεδονίας ἀντίπαλος τοῦ Κοραῆ καὶ φίλος τοῦ Π. Κοδρικᾶ εἰς τὸ γλωσσικὸν ζήτημα. Ἐχρημάτισε καθηγητὴς εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ Καισαροβασιλικὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν. Ἐγραψε: 1) Βίος Θεμιστοκλέους τοῦ Ἀθηναίου (Βιέννη 1816), 2) Βίος Μιλτιάδου τοῦ Ἀθηναίου (1818), 3) Τρόπαιον Ἑλληνικόν (1818), 4) Ἡπειρωτικά (1819), 5) Καλλιόπη ἀγγελίας φιλολογικᾶς ἐπαγγέλλεται περιοδικῶς ἀναγγέλειν (1820). 6) Ὠυγία ἢ Ἀρχαιολογία (1815—1820) εἰς 5 τόμους.

Ἡ Καλλιόπη ἰδρύθη τὴν 1 Ἰανουαρίου 1919, ἐξετυπώτο εἰς τὰ Τυπογραφεῖα Χίρσφελδ, ἐξεδόθησαν δὲ αὐτῆς τρεῖς τόμοι ἐκ 590 σελίδων ἐν ὄλῳ εἰς 58 φύλλα μέχρι τῆς 15 Μαΐου 1821. Ἐδημοσίευσεν φιλολογικὰς μελέτας, βιοβλιοκρισίας, ποιήματα, ἐπιστημονικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ νέα τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ μελέτην «Ἱστορία ἐφημερίδων», ἐπισκόπησιν τῶν πρὸ τῆς «Καλλιόπης» Ἑλληνικῶν ἐφημερίδων, καὶ περιοδικῶν.

ΣΤΑΥΡΟΥ ΙΩΣ. ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ

ΑΙ ΣΛΑΥΙΚΑΙ ΔΙΕΙΣΔΥΣΕΙΣ ΕΝ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ*

72. ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΝ ΤΟΥ *HITLER*

Ἐπικειμένης τῆς εἰσβολῆς τῶν Γερμανικῶν καὶ Βουλγαρικῶν στρατευμάτων εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ἑδάφη, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ ἔτους 1941, οἱ Ἀγιορεῖται μοναχοὶ συνήλθον εἰς ἕκτακτον διπλὴν σύναξιν, καὶ ὁμοφώνως ἀπεφάσισαν τὴν ὑποβολὴν ὑπομνήματος εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Γερμανικοῦ Κράτους Ἀδόλφον Χίτλερ. Τὸ ὑπόμνημα (1) συνετάχθη τὴν 13)26 Ἀπριλίου 1941 καὶ χαρακτηρίζεται διὰ τὴν πιστὴν τῶν μοναχῶν ἀφοσίωσιν εἰς τὸ μοναχικόν των καθεσίως, ὅπερ ἀπὸ χλιετηρίδος καὶ πλέον προστατεύεται ἀπὸ παντὸς εἰσβολέως. Τοῦτο διακρίνεται διὰ τὴν σεμνότητά του καὶ τὴν ἀπέριτον μορφήν του. Οἱ μοναχοὶ δὲν φοβοῦνται δι' ἑαυτοὺς τὰς συνεπείας τῆς ξενικῆς εἰσβολῆς. Φοβοῦνται τὴν καταστροφὴν τῶν θησαυρῶν των καὶ τὸν ἀφανισμόν τοῦ μοναχισμοῦ. Γνωρίζοντες, ὅτι μετὰ τῶν Γερμανικῶν στρατευμάτων, εἰσβάλλουσιν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἑδαφος καὶ Βουλγαρικὰ τοιαῦτα, ὃν σκοπὸς θὰ εἶναι καὶ ἡ κατάληψις τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐθεώρησαν ἀναγκαῖον κακὸν τὴν προσφυγὴν των εἰς τὸν Γερμανὸν Καγκελλάριον.

Οἱ μοναχοὶ ὅμως δὲν ἐκλιπαροῦσι τοῦτον. Δὲν προσέρχονται δουλοπρεπῶς, ἵνα αἰτήσωσι τὴν χάριν. Ἀπλῶς παρακαλοῦσιν αὐτόν, ὅπως θέσῃ τὸ Ἅγιον Ὄρος ὑπὸ τὴν προστασίαν του, ὡς καὶ πάντες οἱ ἐξ Ἑλλάδος διελθόντες κατακίηται κατὰ τὸ παρελθὸν ἔπραξαν.

Τὸ ὑπόμνημα ὑποβληθὲν ἀμέσως, συνεκίνησε τὸν Ἀδόλφον Χίτλερ. Ἄμεσος αὐτοῦ ἐνέργεια ὑπῆρξεν ἢ διαβίβασις διαταγῆς πρὸς τὸ Ἀρχηγεῖον τῶν ἐν Ἑλλάδι Γερμανικῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἀπαγορευούσης τὴν μετὰ τὴν εἰσβολὴν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος τῶν κατοχικῶν στρατευμάτων. Παρὰ τοῦ Ἀρχηγείου ἀμέσως ἐκοινοποιήθη εἰς τὴν Ἱερὰν Κοινότητα καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὰς εἴκοσι (20) Ἱερὰς Μονὰς, διαταγὴ, δι' ἧς ἀπηγορεύετο ἢ εἴσοδος εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ τοῦ μικροτέρου ἔστω στρατιωτικοῦ τμήματος τῶν κατοχικῶν δυνάμεων. Ἡ διαταγὴ αὕτη ἐκδοθεῖσα ἐγκαίρως, ἔσταμάτησε παρὰ τὰ ὄρια τοῦ Ὄρους, τὸ ἐρχόμενον μὲ προσορισμὸν τὴν μετὰ τὴν εἰσβολὴν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ζωγράφου, Βουλγαρικὸν στρατιωτικὸν τμήμα. Καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς, πλὴν μεμονωμένων περιπτώσεων ἐπιστημονικῶν ἀποστολῶν, οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν τῶν Ἀξονικῶν στρατευμάτων εἰσηλθεν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει.

Ἐκ τῶν ὑστέρων καὶ ἐν ψυχρῷ κρίνοντες τὴν ἐνέργειαν τῶν μοναχῶν, δὲν δυνάμεθα παρὰ νὰ ἐπικροτήσωμεν ταύτην ἀπολύτως. Ἡ διαρκῶς μεταβαλλομένη τότε κατάστασις, ἧς τὴν ἄευστότητα οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ προῖδῃ, ἐπητεῖλει ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους τὴν καταστροφὴν, διότι ἡ καταστρεπτικὴ τῶν Βουλγάρων μανία ἦτο ἔκδηλος καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας γνωστὴ, τὰ ἐν Μακεδονίᾳ δὲ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς γεγονότα ἀπέδειξαν τὸ βάσιμον τῶν φόβων, τῶν μοναχῶν. Καθῆκον λοιπὸν καὶ Ἱερὰ τῶν μοναχῶν ὑποχρέωσις ἦτο, τὴν στιγμὴν τῆς ὀριστικῆς ἀπωλείας νὰ ἀντιδράσωσι καὶ διασωθῶσι. Καὶ ἡ καταφυγὴ εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν εἰσβαλόντων ἦτο ἡ λυσιτελεστέρα ὁδός.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 623.

1. Ἡ δημοσίευσις τοῦ ὑπομνήματος καὶ λοιπῶν ἐγγράφων παραλείπεται διὰ λόγους τεχνικούς.

Πολλάκις μίαν ἐνεργεῖαν δὲν κρίνει ὁ τρόπος τῆς ἐκδηλώσεώς της. Οὐδὲ τὸ δυνατόν τῆς ἀποφυγῆς της ἢ τὸ σκοπούμενον ἀποτέλεσμα. Τὴν κρίνει καὶ δικαιοῦναι ὁ σκοπὸς ὃν ἐξυπηρετεῖ καὶ τὸ ἐπιτευχθὲν ἀποτέλεσμα. Ἐνταῦθα σκοτὸς καὶ ἀποτέλεσμα ἦτο ἐν: ἡ διατήρησις τοῦ καταλοῖτου αὐτοῦ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἡ διάσωσις τοῦ Μοναχικοῦ ἰδεώδους εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τὸ δόγμα τοῦ Πάππα Σίξτου Ε'. «ὁ σκοπὸς ἀγιάζει τὰ μέσα» ὅπερ οἱ Ἰησοῦται ἠμαύρωσαν, τοὺς Ἀγιορεῖτας μοναχοὺς ἐνέπνευσε καὶ ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐνεργείας των τοὺς ἐδικαίωσε πλήρως.

Ἐὰν οἱ Ἀγιορεῖται μοναχοί, ὑποκύπτοντες εἰς τὴν φορὰν τῶν πραγμάτων, ἀνέμενον τὴν ὑπὸ τῆς μοίρας διατήρησιν καὶ προστασίαν των, ἀσφαλῶς τὸ Ἅγιον Ὄρος, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, δὲν θὰ ἦτο παρὰ ἐν ἀπέραντον νεκρικὸν πεδῖον, κεκαλυμμένον ὑπὸ τῆς τέφρας τῶν πυρποληθέντων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἱερῶν. Εὐτυχῶς, θεία εὐμπνεύσει, οἱ Ἀγιορεῖται μοναχοί, σωφρόνως ἐνεργήσαντες, παρέδωσαν καὶ αὐτίς τὴν ἱερὰν αὐτῶν κιβωτὸν εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν σῶαν, ἀποδείξαντες διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν, ὅτι πᾶσα αὐτῶν ἐνεργεῖα ὁπωσδήποτε ἐκδηλουμένη, κρύπτει ἐν σπέρματι τὴν μεγάλην πρὸς τὸν μοναχισμὸν πίστιν των καὶ τὴν ἀπέραντον πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀφοσίωσιν.

73. Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΕΙΜΗΛΙΩΝ

Τὰ κειμήλια τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἅτινα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀφιερῶματα τῶν ἀνὰ τὰς Χριστιανικὰς χώρας πιστῶν καὶ τῶν θαυμαστῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ ἅτινα ἀποτελοῦσι δι' αὐτὸ ἀνεκτιμήτου ἀξίας θησαυρὸν, κρύπτουσι μίαν ἱστορίαν δύο περίπου χιλιετηρίδων. Εἶναι διὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος κεφάλαιον ἱερὸν καὶ τιμαλφές, κόσμος μὴ δυνάμενος νὰ συνγωνισθῇ. Διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ, οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους τὰ πάντα διέθεσαν. (1)

Δυστυχῶς, τὴν εὐγενῆ τῶν μοναχῶν προσπάθειαν, κατὰ καιροῦς αἱ περιστάσεις ἐματαιώσαν καὶ οὕτω εἰς τὴν διαδρομὴν τῶν αἰῶνων, οἱ θησαυροὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὑπέστησαν σοβαρὰς λεηλασίας. Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν πειρατῶν Ἀλγερινῶν καὶ Καταλανῶν, ἀπεστέρησαν αὐτὸ ἀγνώστου ἀλλὰ λίαν σεβαστοῦ ἀριθμοῦ κειμηλίων, ἅτινα σήμερον κοσμοῦσι τὰ μουσεῖα πολλῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. *Τὴν ἀρπακτικὴν των μαγίαν δὲν κατώρθωσε νὰ ἀναχαιτήσῃ ἡ γλῶσσα τοῦ Ἐὐαγγελίου.*

Τὴν καταστροφὴν τῶν πειρατῶν συνεπλήρωσαν οἱ διάφοροι ἐπισκέπται τοῦ Ἁγίου Ὄρους (2), οἵτινες ἐπωφελοῦμενοι τῆς προθυμίας, ἐμπιστοσύνης καὶ ἀγαθότητος τῶν μοναχῶν, ἀφήρουν ὅ,τι καλὸν ἠδυνήθησαν. (3)

Τὴν ἀπώλειαν τῶν κειμηλίων τούτων ἡ πολιτεία προστατεύει σήμερον διὰ νομικῶν διατάξεων, ἀπυρορδίουσα ἀπολύτως πᾶσαν ἐξαγωγήν αὐτῶν ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, δι' οἰονδήποτε λόγον. Πρὸς λυσιτελίαν αὐτοῦ προστασίαν, ἡ πολιτεία προέβη εἰς τὴν καταγραφὴν των, δυνάμει δὲ διεθνῶν συνθηκῶν τὰ καταγεγραμμένα ὁπουδήποτε καὶ ἐὰν εὗρεθῶσιν ἀπωλεσίεντα, κατάσχονται καὶ παραδίδονται εἰς τὴν εἰς ἣν ἀνήκουσι Μονήν.

1. Πρὸς ἀνωτ. παρ. 42.

2. Μεθ' ὧν καὶ ὁ πολὺς Οὐσπένσκη, περὶ οὗ ἀνωτέρω παρ. 2—III.

3. Κατὰ τὸν ΙΓ'. αἰῶνα ἐπέδραμον κατὰ τοῦ Ἁγίου Ὄρους κατ' ἐπατάληψιν οἱ στανροφόροι, οἵτινες προέβησαν εἰς λεηλασίας καὶ θανάτωσιν μοναχῶν. Βλ. Βλάχου σελ. 50. Βασιλίου σελ. 424 καὶ 829. Διὰ τὰς καταστροφὰς τῶν Καταλανῶν βλ. Βλάχου σελ. 56 καὶ τὴν ἐκείσε βιβλιογραφίαν καὶ Παπαρηγόπουλον τ. ε'. σελ. 186.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ε'

Η ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ ΤΩΝ ΑΛΛΟΓΕΝΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ

74. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ. ΚΤΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑ ΑΥΤΗΣ (1)

Ἰθαγένεια εἶναι ὁ νομικὸς δεσμὸς τῶν μελῶν λαοῦ ὠρισμένης χώρας πρὸς τὸ Κράτος, ἤτοι ἡ νομικὴ σχέση, δι' ἧς τὸ πρόσωπον βάσει ὠρισμένων ὄρων, καθοριζομένων ὑπὸ τοῦ δικαίου τοῦ Κράτους, ἀνήκει εἰς αὐτό. Ὁ δεσμὸς οὗτος εἶναι ἀναμφισβητήτως σχέσις Δημοσίου Δικαίου, εἶναι δὲ ἀποκλειστικῆς φύσεως, ἐπικρατούσης, εἰς περίπτωσιν πολλαπλῆς Ἰθαγενείας, τῆς Ἑλληνικῆς τοιαύτης.

Συνεπῶς ἡ Ἰθαγένεια εἶναι ὁ Δημοσίου Δικαίου μεταξὺ προσώπου καὶ πολιτείας ἐνωτικὸς δεσμὸς. Ὁ δεσμὸς οὗτος δημιουργεῖται ὑπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου ἐκάστης πολιτείας, εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν δικαιοδοσίαν (domaine reserve) τῆς ὁποίας ἀνήκει ὁ προσδιορισμὸς τοῦ τρόπου κτήσεως καὶ ἀπωλείας αὐτῆς, ἧτις ὅμως δὲν δύναται νὰ ἀντιτίθῃται εἰς τὰς ὑπὸ τῶν διεθνῶν κανόνων ἀνεγνωρισμένας ὑποχρεώσεις καὶ ἐξουσίας τῆς. Οὕτω ἡ πρὸς ρύθμισιν τῆς Ἰθαγενείας ἐκφρασις βουλήσεως τῆς πολιτείας δὲν δύναται νὰ εἶναι αὐθαίρετος καὶ ἀπάδουσα πρὸς τὰς ἐπιταγὰς τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου ἐθιμικοῦ τε καὶ γραπτοῦ.

Ἐν τῇ διαμορφώσει ὅμως τοῦ Δικαίου κτήσεως καὶ ἀπωλείας τῆς Ἰθαγενείας, αἱ διάφοροι πολιτεῖαι, ὡς βάσιν ἔλαβον τὴν ἀρχὴν τοῦ Δικαίου τοῦ ἐδάφους, διαμορφώσασαι τὸ Δίκαιον τοῦ Jus Soli, ἕτεροι δὲ πολιτεῖαι τὴν ἀρχὴν τῆς Ἰθαγενείας καταγωγῆς (τοῦ αἵματος), διαμορφώσασαι τὸ Δίκαιον τοῦ Jus Sanguinis. Πολιτεῖαι τινὲς σκοποῦσαι εἰς τὴν σύζυξιν τῶν μεταξὺ τῶν δύο ἀρχῶν χασμάτων, ἠκολούθησαν μέσην ὁδόν, παραδεχόμεναι ὑπὸ προϋποθέσεις ἀμφοτέρως τὰς ἀρχάς. Οὕτω διεμορφώθη τὸ μίκτον σύστημα κτήσεως Ἰθαγενείας.

Ἡ Ἑλλὰς ἀκολουθεῖ τὸ σύστημα τοῦ Jus Sanguinis. Οὕτω κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν νομοθεσίαν ἡ Ἑλληνικὴ Ἰθαγένεια κτάναι: 1) δυνάμει Νόμου, ὀρίζοντος καὶ τὰς προϋποθέσεις 2) διὰ τῆς γεννήσεως 3) συνεπέ(α γάμου 4) δυνάμει διοικητικῆς πράξεως, διττῶς ἐκδηλουμένης, ἤτοι διὰ διορισμοῦ εἰς δημοσίαν θέσιν ἢ εἰσαγωγῆς εἰς Στρατιωτικὴν σχολήν, ἢ διὰ πολιτογραφῆσεως. (2)

Ἡ μόνη ἐνδιαφέρουσα ἐνταῦθα μορφή κτήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας εἶναι ἡ διὰ τῆς Πολιτογραφῆσεως, τῶν λοιπῶν μὴ ἔχουσῶν σχέσιν μὲ τὰ ἐν συνχειρίᾳ ἔξεταστὰ θέματα.

Πολιτογράφησις εἶναι ἡ κατοπιν αἰτήσεως τοῦ ἐνδιαφερομένου πρόσδοσις τῆς Ἰθαγενείας πολιτείας τινὸς δι' ἀτομικῆς κρατικῆς πράξεως. (3) Ἡτοι αὕτη ἀποτελεῖ μονομερῆ διοικητικὴν πράξιν τῆς κυριάρχου διοικήσεως, ἰδρυτικὴν νέας καταστάσεως. Ἐκ τούτου καθίσταται δῆλον, ὅτι ἡ Διοίκησις δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἐκπλήρωσιν προϋποθέσεων διὰ τὴν παροχὴν τῆς πολιτογραφῆσεως, ὡς καὶ εἰς ἀπόρριψιν νὰ προβῇ τῆς πρὸς τοῦτο αἰτήσεως, κατ' ἐλευθέραν καὶ ἀνεξέλεγκτον ἐκτίμησιν. (4)

Ἡ ἀπαξ ἐκδοθεῖσα πράξις πολιτογραφῆσεως δὲν ὑπόκειται εἰς ἀνάκλησιν. (5) Ὁ πολιτογραφηθεὶς ἀπολαμβάνει πάντων τῶν δικαιωμάτων τῶν Ἑλλήνων πολι-

1. Ἡ λίαν συνοπτικὴ ἀνάπτυξις, τῆς παραγράφου αὐτῆς ἐπιχειρεῖται ὡς ἀπαραίτητος εἰσαγωγή εἰς τὰς ἐπομένους δύο παραγράφους.

2. Εὐρείαν ἀνάπτυξιν τῶν ὄρων τούτων μετὰ πλήρους νομολογιακῆς καὶ βιβλιογραφικῆς ἐνημερότητος, βλ. εἰς Η. Κυριακόπουλον ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 179 ἐπομ. (3) Π. Βάλληνας σελ. 83. Η. Κυριακόπουλος σελ. 181.

4. Η. Κυριακόπουλος ἐνθ. ὠνωτ. σελ. 181)2.

5. Πλὴν βεβαίως ἀπαιτητῆς ἐνεργείας τοῦ ἐνδιαφερομένου. Πρβλ. ἀποφάσεις τοῦ ΣτΕ 501)1945, 1208)1948 καὶ 1501)1950. Ὅμοίως βλ. Η. Κυριακόπουλον ἀνωτ. σελ. 182 σημ. 22 καὶ Α. Σβῶλον—Γ. Βλάχον σελ. 246.

των και υπέχει εκ παραλλήλου πάσας τὰς υποχρεώσεις αὐτῶν, ἐφ' ὅσον βεβυίως δὲν ὑπάρχουσιν ἀντίθετοι τυχὸν διατάξεις. (1)

Διάφορος τῆς πολιτογραφῆσεως εἶναι ἡ πολιτοποίησις, ἣτις εἶναι ἡ ἀναγνώρισις τῆς Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας εἰς πρόσωπον ὁμογενές, εὐρισκόμενον ἐν Ἑλλάδι καὶ μὴ δυνάμενον νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀλλοδαπήν του Ἰθαγενείαν. (2) Αὕτη εἶναι ἡ ἀτομικὴ πολιτοποίησις, ἣτις διαφέρει τῆς ἀθροῦς πολιτογραφῆσεως ἢ πολιτοποιήσεως, κατὰ τὸ ὅτι ἡ δευτέρα ἀναφέρεται εἰς ὁμάδας προσώπων ἢ πληθυσμὸν ὁλόκληρον προσιωρτώμενον εἰς τὴν ἐπικράτειαν νέας χώρας ἢ ἐπὶ ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν, δυνάμει διεθνῶν συνθηκῶν. (3)

Ἡ ἀπώλεια τῆς παρ' ἀλλογενοῦς κτηθείσης Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας ἐπέρχεται εἴτε ἐκουσίως εἴτε παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ. (4) Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην περιπτώσειν ἢ ἀποβολὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας, ἣτις χορηγεῖται μετὰ τὴν τήρησιν τῶν ὑπὸ τῆς νομοθεσίας ὠρισμένων προϋποθέσεων, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἢ πολιτεία, κυριαρχικῶς δικαίωματι, στερεῖ τῆς Ἰθαγενείας τὸν ὑπήκοόν της, λόγῳ μὴ τηρήσεως ὑπ' αὐτοῦ τῶν πρὸς αὐτὴν ὑποχρεώσεων του.

Ὄθεν, ἀλλογενῆς Ἑλλήνων ὑπήκοος, ἐγκαταλείπων τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος ἄνευ προθέσεως ἐπανόδου, στερεῖται τῆς Ἑλληνικῆς ὑπηκοότητος. Ἡ πρόθεσις αὕτη τῆς μὴ ἐπανόδου ἀποτελεῖ πραγματικὸν γεγονός, κρινόμενον ἐν ἐκάστη συγκριμένῃ περιπτώσει ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἑσωτερικῶν, μόνου ἀρμοδίου ὅπως ἐπὶ τοῦ θέματος ἀποφανθῆ. (5) Ἐπομένως δύναται νὰ μὴ στερῆσθαι τῆς Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας τὸν ἐγκαταλείψαντα τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος ἄνευ προθέσεως ἐπανόδου, ἔστω καὶ ἐὰν πρόκειται ἀλλογενῆς. (6)

Ἀλλογενεῖς δύναται καὶ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζομένας διατυπώσεις, νὰ στερηθῶσι τῆς Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας 1) δι' ἐνεργείας πράξεων ἀντιβαινουσῶν εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν, ἀσφάλειαν καὶ τὸ κοινωνικὸν καθεστῶς, 2) δι' ἐνεργείας πράξεων ὑπὲρ ξένου Κράτους καὶ κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν συμφερόντων, 3) διὰ κτήσεως, ἄνευ ἀδείας, ξένης Ἰθαγενείας, 4) δι' ἀποφυγὴν ἐκπληρώσεως στρατιωτικῆς ὑποχρεώσεως καὶ 5) δι' ἀναξιοτήτα. Ἡ οὕτω ἐπερχομένη ἀπώλεια τῆς Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας, δὲν εἶναι ποινὴ, ἀλλὰ διοικητικὸν μέτρον. (7)

Διάφορος τῆς ἐκπτώσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας εἶναι ἡ ἀφαίρεσις αὐ-

1. Πρβλ. Η. Κυριακόπουλον ἄνωτ. σελ. 182 σημ. 23. Ὁμοίως ΣτΕ 19 (1929) εἰς ἀρχεῖον Νομολογίας ΣτΕ τ. α'. σελ. 137 ἐπομ. καὶ Θ. ΜΔ. σελ. 374. Ὁμοίως βλ. Ἐφετεῖο Ἀθηνῶν 484 (1925) εἰς Θ. ΔΖ σελ. 401, Α.Π. 454 (1928) Θ. ΜΔ. σελ. 120. Ὡς πρὸς τὸν διορισμὸν πολιτογραφηθέντος ἀλλογενοῦς εἰς δημοσίαν θέσιν τὸ ἀρθρον 14 παρ. 2 τοῦ Ν. 1811 (1951). Περὶ Κώδικος καταστάσεως Δημοσιῶν ὑπαλλήλων (Φ.Ε.Κ.Α—141) 16—4—1951, ἀπαιτεῖ ἀπόδοτον βετίας ἀπὸ τῆς χρονολογίας πολιτογραφῆσεως.

2. Τοῦτο καθώριζε τὸ ἀρθρον 8 τοῦ νόμου 4310/1939 περὶ ἐγκαταστάσεως καὶ κινήσεως ἀλλοδαπῶν ἐν Ἑλλάδι, Ἀστυνομικῶν ἐλέγχων διαβατηρίων, ἀπελάσεων καὶ ἐκτοπίσεων. Πρβλ. ἀρθρ. 32 Ν.Δ. 3370 (1955), δι' οὗ τὸ ἀρθρον τοῦτο τροποποιεῖται.

3. Βλ. Κυριακόπουλον ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 183 σημ. 26 καὶ 27. Τὰς ἐνδιαφερούσας ἐν προκειμένῳ συνθήκας βλ. εἰς Σταθοπούλου—Βαρδάκη σελ. 104 ἐπομ.

4. Περιπτώσεις ἀποβολῆς τῆς Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας παρ' ὁμογενοῦς βλ. εἰς Η. Κυριακόπουλου ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 183 ἐπομ.

5. Δυνάμει τοῦ ἀρθρου 19 τοῦ Ν.Δ. 3370 (1955), ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν στερεῖ δι' ἀποφάσεώς του τῆς Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας τὸν ἄνευ προθέσεως παλινοσιτήσεως ἐγκαταλείποντα τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος, μετὰ σύμφωνον γνώμην τοῦ Συμβουλίου Ἰθαγενείας. Οὕτω καὶ κατὰ τὸ προϊσχύσαν ἀρθρον 4 τοῦ Ν.Δ. τῆς 12—8—1927, πλὴν τότε ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος ἀπρῆτετο ἡ προηγουμένη γνώμη τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ Συμβουλίου Ἰθαγενείας. Πρβλ. ΣτΕ 15 (1953) εἰς Θ. ΞΙ. σελ. 282 καὶ ΕΕΝ. Κ σελ. 159. Ὡς πρὸς τὸ χρονικὸν σημεῖον ἀφ' οὗ ἀπόλλυται ἡ Ἑλληνικὴ Ἰθαγενεία βλ. πρακτικὸν Συμβουλίου Ἰθαγενείας ὑπ. ἀριθμ. 261 (1939) εἰς Σταθοπούλου—Βαρδάκη σελ. 213.

6. Π. Βάλληνας ἄνωτ. σελ. 126.

7. Βλ. ΣτΕ 676 (1946). Πλείονα βλ. εἰς Η. Κυριακόπουλον ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 186) 7 καὶ ἴδια εἰς ὑποσημειώσεις 43—50.

της, ἀποφίσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, προσώπων καταδικασθέντων παρὰ τῶν οἰκείων Στρατοδικείων δι' ἀντεθνικὰς ἐνεργείας κλπ. (1)

Ἐπίσης ὅπως διάφορος εἶναι ἡ περίπτωση τῆς ἀποστερήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας δυνάμει τοῦ ΛΖ΄ Ψηφίσματος.

Ἀνάκτησις τῆς ἀπωλεσθείσης Ἰθαγενείας εἶναι δυνατὴ κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα. (2)

76. ΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ ΠΑΡ' ΑΛΛΟΓΕΝΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ

Οἱ μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους εὐρισκόμενοι ἐν αὐτῷ Ἑλληνας καὶ ξένοι μοναχοί, ἦσαν ὑπήκοοι τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἄμα ὅμως τῇ ἀπελευθερώσει καὶ τῇ προσαρτίῳ αὐτοῦ, μετὰ τὴν Συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου ἠριστικῶς πλέον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν, ἅπαντες οἱ μονόζοντες ipso jure ἤλλαξαν Ἰθαγενεῖαν ἀποκτήσαντες τοιαύτην τῆς νέας Ἐπικρατείας.

Ἡ μεταβολὴ αὕτη τῆς ἀλλαγῆς τῆς ὑπηκοότητος, οὕσα ἀποτέλεσμα προσαρτήσεως χώρας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν καὶ μὴ ὑπαχθεῖσα εἰς οἰανδήποτε ἐκ τῶν προτέρων ρύθμισιν, οὐδὲ ἐξαρτηθεῖσα ἐκ τῆς διαθέσεως τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἀποτελεῖ μορφήν ἀθρόας πολιτοποιήσεως καὶ πολιτογραφήσεως. Ἡ πολιτογράφησις καὶ πολιτοποίησις αὕτη ἐπῆλθεν ὀλοκληρωτικῆ καὶ συνεπῶς ἀποκλείεται πᾶσα ἐκδοχὴ ἀτομικῆς πολιτοποιήσεως. (3)

Ἡ Ἑλληνικὴ πολιτεία σβασθεῖσα τὸ Ἐθιμικῶς κρατεῖσαν καθεστῶς, τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Τουρκικῆς ὑπηκοότητος εἰς τοὺς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονάζοντας, οἰασδήποτε καὶ ἂν ἦσαν Ἐθνικότητος, ὅπερ οἱ Γενικοὶ Κατανομοὶ τοῦ ἔτους 1912 εἶχον γραπτῶς διατυπώσει (ἄρθρον 135), συνταγματικῶς κατοχύρωσε τοῦτο. Οὕτω διὰ τοῦ σχεδίου ψηφίσματος, ὅπερ ἡ ἐπιτροπὴ καταρτίσεως τοῦ Κ.Χ. τοῦ Ἁγίου Ὄρους (4) ἐν ἔτει 1924, συστάξεν, ἀνεγνωρίζετο ἡ Ἑλληνικὴ Ἰθαγενεῖα εἰς πάντας τοὺς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονάζοντας, ἀπὸ τῆς προσλήψεως αὐτῶν ὡς μοναχῶν ἢ δοκίμων. Ἡ διάταξις αὕτη ἐτέθη καὶ εἰς τὸ ἄρθρον 6 τοῦ συνταχθέντος Κ. Χ. Τὴν αὕτην διάταξιν ἐπέλαβε τὸ Σύνταγμα τοῦ ἔτους 1927 (5) εἰς τὸ ἄρθρον 109 αὐτοῦ καὶ τελικῶς τὸ Σύνταγμα τοῦ ἔτους 1952 ἐν ἄρθρῳ 103 ὁμοιομόρφως.

Ἡ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ δὴ μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ Κ.Χ. καὶ τὴν Συνταγματικὴν αὐτοῦ κατοχύρωσιν, εἴσοδος ἀλλογενῶν ὑπο-

1. Α.Ν. 3080)1912 (Κυβερνήσεως Καίρου) ἰσχύων δυνάμει 70)1945 Σ.Π.

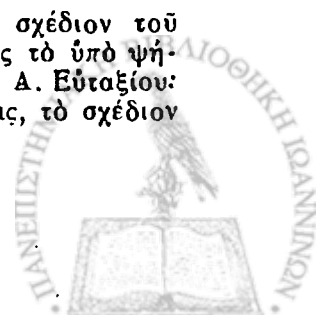
2. Ἄρθρα 21 ἐπομ. Ν.Δ, 3370)1955. Βλ. καὶ Κυριακόπουλον ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 188.

3. Ἐπομένως οὐχὶ ὀρθῶς οἱ Α. Σβῶλος—Γ. Βλάχος ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 249, ὑποστηρίζουσιν ὅτι «ἀποτελεῖ περίπτωσιν ἀτομικῆς πολιτοποιήσεως» ἡ ἀπόκτησις τῆς Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας ὑπὸ τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἀλλογενῶν μοναχῶν. Τοῦτο δὲ διὰ δύο λόγους α) Διότι ἡ πολιτοποίησις ἀναφέρεται πάντοτε εἰς ὁμογενεῖς (ἄρθρον 8 Ν. 4310/1929), ἐνῶ ἐνταῦθα πρόκεινται ἀλλογενεῖς. β) Διότι οἱ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἀπ' ἐνός μὲν κατὰ τὴν προσάρτησιν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν (1912) εἶχον ἀθρόαν πολιτογράφησιν τῶν ἀλλογενῶν καὶ πολιτοποίησιν τῶν ὁμογενῶν. ἀπ' ἐτέρου δὲ νῦν οἱ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει εἰσερχόμενοι πρὸς μοναχοποίησιν ἀκολουθοῦντες ὠρισμένους κανόνας εἰσοδογῆς καὶ ἀλλογενεῖς ὄντες, δὲν πολιτοποιοῦνται ἀλλὰ πολιτογράφονται, διότι διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως εἰς αὐτοὺς τῆς Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας ἐγγράφονται εἰς τὰ μητρώα τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, ὡς οἱ λοιποὶ ἀλλογενεῖς εἰς τὰ μητρώα μιᾶς Κοινότητος ἢ Δήμου τῆς Ἐπικρατείας.

Περιέργως ὁ ὀγκοδέστατον τόμον περὶ τοῦ Δικαίου τῶν μοναχῶν συγγραφῆς Π. Παναγιωτάκος, οὐδὲν περὶ τῆς κτήσεως καὶ ἀπωλείας τῆς Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας ὑπὸ τῶν ἀλλογενῶν μοναχῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἀναφέρει. Βλ. σελ. 60 ὅπου παρεπιπτόντως ἀτελῶς ὁμιλεῖ περὶ τῆς Ἰθαγενείας τῶν μοναχῶν.

4. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐτέλει ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀθανασίου Εὐταξίου. Τὸ σχέδιον τοῦ ψηφίσματος τελικῶς δὲν ἐψηφίσθη, ὡς περιληφθεισῶν τῶν διατάξεων αὐτοῦ εἰς τὸ ὑπὸ ψήφισιν τότε καὶ προσωρινῶς ἰσχύσαν Σύνταγμα τοῦ ἔτους 1926. Πλεῖονα βλ. εἰς Α. Εὐταξίου: Προσοχὴ εἰς τὸ Ἁγιον Ὄρος, ὅπου τὸ κείμενον τοῦ Κ.Χ., ἡ εἰσηγητικὴ ἐκθεσις, τὸ σχέδιον ψηφίσματος κ.λ.π. ἐνδιαφέροντα κείμενα.

5. Φ.Ε.Κ. 107/3—6—1927.

ψηφίων μοναχῶν, ἐπιτρέπεται, ἀφοῦ τηρηθῶσιν ὠρισμένοι προϋποθέσεις. (1)

Εἰσερχόμενος ὅμως ὁ ὑποψήφιος μοναχός, δὲν κήρεται μοναχός ἀμέσως, ἀλλὰ μετὰ πάροδον ἐνὸς μέχρι τριῶν ἐτῶν δοκιμασίας. (2) Ἐπομένως ἡ ἀπόκτησις τῆς Ἑλληνικῆς Ἱθαγενείας ὑπὸ τούτου δύναται νὰ ἐπιτελεσθῇ κατὰ δύο στάδια. Ἡ κατὰ τὴν πρόσληψιν αὐτοῦ ὡς δοκίμου ἢ μετὰ τὴν κουρὰν αὐτοῦ ὡς μοναχοῦ. (3)

Μετὰ τὴν *ipso jure* ἀπόκτησιν τῆς Ἑλληνικῆς τοῦ Ἱθαγενείας, χαίρει πάντων τῶν δικαιωμάτων τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν. Πρὸ τῆς προσλήψεως τοῦ ὅμως ὡς δοκίμου ἢ μοναχοῦ, ὁ ἀλλογενὴς θεωρεῖται ἀλλοδαπός, ὑποκείμενος εἰς τὰς περὶ ἀλλοδαπῶν διατάξεις.

Περιορισμὸς τοῦ χρόνου καὶ ἀλλαγὴ τοῦ τρόπου κτήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἱθαγενείας ὑπὸ τῶν ἐν Ἀγίῳ Ὄρει ἀλλογενῶν, δὲν ἐπιτρέπεται διὰ νόμου, διότι κατὰ ρητὴν Συνταγματικὴν διάταξιν ἡ ἀπόκτησις τῆς Ἑλληνικῆς Ἱθαγενείας ἐπέρχεται ἀπὸ τῆς προσλήψεως αὐτῶν ὡς δοκίμων ἢ μοναχῶν, χωρὶς ἐτέραν διατύπωσιν. Ἐπομένως κύριαι προϋποθέσεις κτήσεως τῆς Ἱθαγενείας εἶναι ἡ κανονικὴ εἴσοδος ἐν Ἀγίῳ Ὄρει (4), ἡ νόμιμος πρόσληψις ὡς δοκίμου, διαπιστουμένη ἐκ τῆς ἀναγραφῆς αὐτοῦ εἰς τὰ Δοκιμολόγια τῶν Μονῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ ἡ κουρὰ αὐτοῦ. Τυχόν παράβασις τῶν ὄρων τούτων, εὐρισκομένων ἐντὸς τῶν Συνταγματικῶν πλαισίων, συνιστᾷ νομικὸν ἐλάττωμα καὶ ἐπιφέρει αὐτοδικαίως ἀπώλειαν τῆς ἀναγνωρισθείσης Ἑλληνικῆς Ἱθαγενείας. (5)

Ὁ οὕτω ἀποκτῶν τὴν Ἑλληνικὴν Ἱθαγένειαν, ἐγγράφεται εἰς τὰ Μοναχολόγια τῆς Ἱερᾶς Κοινοῦτητος τοῦ Ἀγίου Ὄρους καὶ θεωρεῖται πολίτης ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς αὐτοῦ.

76. Η ΑΠΩΛΕΙΑ ΤΗΣ ΒΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ ΠΑΡ' ΑΛΛΟΓΕΝΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ

Ἡ ὡς ἀνωτέρω συνταγματικῶς κτηθεῖσα Ἑλληνικὴ Ἱθαγένεια, κατ' ἀρχὴν δὲν ἀπόλλυται διὰ διατάξεως νόμου *ad hoc* ἐκδιδομένου, πλὴν ὅμως οἱ οὕτω ἀποκτήσαντες τὴν Ἑλληνικὴν Ἱθαγένειαν, ὑποκείμενοι εἰς ἅς διατάξεις καὶ οἱ ἕτεροι ἀλλογενεῖς Ἕλληνες ὑπήκοοι, ἀπώλλουσι τὴν Ἑλληνικὴν Ἱθαγένειαν εἰς ἅς περιπτώσεις ἐν παραγράφῳ 74 εἶδομεν.

Οὕτω μοναχός, ἐργαζόμενος εἰς βῆρος τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας καὶ ὑπὲρ ξένης τοιαύτης—ἀδιακρίτως ἐὰν εἶναι ἡ πολιτεία εἰς ἣν φυλετικῶς ἀνήκει—ἢ κατὰ τῆς δημοσίας τάξεως, ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἢ ὑποσκάπτων τὸ κοινωνικὸν καθεστῶς ἢ δι' ἀναξιότητα, ἐκπίπτει κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἱθαγενείας. (6) Ἐπίσης καταδικαζόμενος εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένας ποινάς. (7)

Αἱ ὡς ἀνω περιπτώσεις λίαν ἀπίθανοι, σπανίως ἐμφανίζονται καὶ τότε ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις ἐπιεικῶς, κρίνουσα δὲν ἀποστερεῖ τῆς Ἱθαγενείας τοὺς ἀλλογενεῖς μοναχοὺς. (8)

1. Βλ. κατωτ. παρ. 76.

2. Ἄρθρον 93 Κ. Χ.

3. Βλ. κατωτ. εἰς παρ. 77 ἀνυκλύπτοντα νομικὰ ζητήματα ἐκ τῆς περιέργου ταύτης διατάξεως.

4. Μὴ ὑπάρχοντος συνταγματικοῦ περιορισμοῦ, ὁ νομοθέτης κινούμενος ἐντὸς τῶν πλαισίων τῶν διεθνῶν νομίμων, δύναται νὰ θέσῃ οἰονδήποτε κρίνει νόμιμον ὄρον διὰ τὴν εἰσοδογὴν ἀλλογενοῦς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει. Πρβλ. κατωτ. παρ. 78.

5. Λιότι ἡ παράβασις αὕτη ἐνέχει τὰ στοιχεῖα ἀπατηλῆς ἐνεργείας ἐκ μέρους τοῦ ἐνδιαφερομένου.

6. Ἐπειδὴ ἡ ἀπώλεια τῆς Ἱθαγενείας ἐν προκειμένῳ δὲν εἶναι ποινὴ, ἀλλὰ μέτρον διοικητικόν, δὲν ἀπαιτεῖται προηγουμένη κλήσις εἰς ἀπολογία. ΣτΕ 2156)1947, 2157)1947.

7. Βάσει τῆς ὑπ. ἀριθμ. 70)1945 Σ.Π.

8. Ὡς λ.χ. ἐπράξε διὰ τοὺς συνεργασθέντας μὲ τοὺς ξένους κατακτητὰς ἐπὶ κατοχῆς, ἀλλογενεῖς μοναχοὺς.

Ἡ πλέον συνήθης καὶ δυναμένη πάντοτε νὰ ἐφαρμοσθῆ, εἶναι ἡ περίπτωσις τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἑδάφους, ὑπὸ τοῦ ἀποκτήσαντος τὴν Ἑλληνικὴν Ἱθαγένειαν ἀλλογενοῦς μοναχοῦ, ἄνευ προθέσεως ἐπανόδου, ἣτις ἀποτελοῦσα πραγματικὸν γεγονὸς, ἐξετάζεται πάντοτε ἀντικειμενικῶς καὶ κατὰ τὴν ἀνεξέλεγκτον τῆς Διοικήσεως κρίσιν. (1) Ἐν προκειμένῳ ἐφαρμογὴν ἔχει ἡ διάταξις τοῦ ἀρθροῦ 14 τοῦ Ν.Δ. 3370 τῆς 20—9—1955, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν Ἕλληνες ἀλλογενεῖς, ἐγκαταλείποντες τὸ Ἑλληνικὸν ἑδαφος ἄνευ προθέσεως ἐπανόδου ἀποβάλλουσι τὴν Ἑλληνικὴν Ἱθαγένειαν.

Ἐπίκλησις ἐνταῦθα τῆς ιδιότητος τοῦ μοναχοῦ καὶ τῆς παροχῆς αὐτῷ συνταγματικῆς προστασίας δὲν εἶναι δυνατὴ, διότι ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς παροχῆς τῆς προστασίας αὐτῆς εἶναι ἡ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει παρουσία αὐτοῦ τοῦ μοναχοῦ, ἢ ἰδιότητα ὁ ἴδιος ἀπεμπολεῖ διὰ τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς μετανοίας του καὶ τῆς ἄνευ ἀδείας, ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἐπικρατείας παραμονῆς του. Οὕτω θεωρεῖται ἀτονοῦσα πᾶσα ἐκ τοῦ ἀρθροῦ 103 τοῦ Συντάγματος παρεχομένη προστασία, ἐφ' ὅσον ὁ οὕτως ἀποδημήσας παύει ὀριστικῶς, νὰ συγκαταλέγῃται μετὰ τῶν μοναχῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους. (2)

Ἐπανεγκατάστασις τοῦ οὕτω πῶς ἀπώλεσαντος τὴν Ἑλληνικὴν Ἱθαγένειαν, τόσον ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἑδάφους, ὅσον καὶ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει δὲν ἐπιτρέπεται. (3)

Ἐτέρα περίπτωσις μετὰ τὸν ἀποσηματισμὸν του δι' οἰονδήποτε λόγον, εἶναι ἡ ἀδεία τῆς Διοικήσεως πρόσκτησις ἐτέρας Ἱθαγενείας. (4)

77. ΑΝΑΚΥΠΤΟΝΤΑΙ ΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ἡ κτῆσις καὶ ἀπώλεια τῆς Ἑλληνικῆς Ἱθαγενείας ἐκ μέρους ἀλλογενῶν μοναχῶν, ἀτελῶς ρυθμισθεῖσα, δὲν εἶναι ἄμοιρος δημιουργίας νομικῶν ζητημάτων, ἅτινα σπανίως μὲν δύνανται νὰ παρουσιασθῶσι, πλὴν ὅμως ἔχουσι σοβαρὰν πρακτικὴν καὶ θεωρητικὴν ἀξίαν.

Ἀναχωροῦντες ἀπ' αὐτὴν ταύτην τὴν διάταξιν τοῦ Συντάγματος τοῦ ἔτους 1952 (ἀρθρον 103 παρ. 1 ἑδάφ. 2) παρατηροῦμεν, ὅτι λίαν ἀτυχῶς ἀναγράφει, ὅτι «ὄλοι οἱ μονάζοντες εἰς αὐτὸ ἀποκτῶσι τὴν Ἑλληνικὴν Ἱθαγένειαν ἅμα τῇ προσλήψει αὐτῶν ὡς δοκίμων ἢ μοναχῶν χωρὶς ἄλλην διατύπωσιν» διότι ἡ μοναχικὴ ιδιότης ἀρχίζει οὐχὶ ἀπὸ τῆς προσλήψεως τοῦ ὑποψηφίου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς κουρᾶς αὐτοῦ. Ὁ χρόνος τῆς δοκιμασίας δὲν θεωρεῖται ὡς τοιοῦτος μοναχικῆς ὑποταγῆς. Συνεπῶς, ἐφ' ὅσον τὸ Σύνταγμα παρέχει τὸ δικαίωμα ἀποκτήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἱθαγενείας καὶ εἰς τοὺς δοκίμους μοναχοὺς, ὀρθότερον εἶναι νὰ ἀναγράφη «ὄλοι οἱ μέλλοντες νὰ μονάσωσι» ἢ «οἱ ὑποψήφιοι μοναχοί».

Ἐν τῇ αὐτῇ συνταγματικῇ διατάξει παρατηροῦμεν, ὅτι ἀναγνωρίζεται ἡ Ἑλληνικὴ ὑψηλότης εἰς τοὺς προσλαμβανομένους δοκίμους μοναχοὺς. Ἡ διάταξις αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή. Ὁ χρόνος τῆς δοκιμασίας (5) δὲν παρέχει ὑποχρέωσιν εἰς τὴν Μονήν, εἰς ἣν οὗτος δοκιμάζεται, πρὸς μοναχοποίησιν, δι' ὃ εἶναι δυνατὴ ἡ πρὸ τῆς κουρᾶς καὶ μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἱθαγενείας ἀποπομπή

1. Κατὰ τὸ ἀρθρον 96 Κ.Χ. εἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται ἡ ἔξοδος ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἄνευ ἐγγράφου τῆς οἰκίας Μονῆς, εἰς ἣν θὰ ἀναγράφηται καὶ ὁ χρόνος τῆς ἀπουσίας. Τῆς ἀδείας ταύτης δύναται νὰ χορηγηθῆ παράττισις, ὡς νέα ἀδεία. Συνεπῶς ἀναχώρησις ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἄνευ ἀδείας ἢ παραμονὴ ἐκτὸς αὐτοῦ, ἄνευ ἀνανεώσεως ταύτης, ἐπιφέρει διακοπὴν τοῦ συνδέοντος τὸν μοναχὸν μετὰ τοῦ Ἁγίου Ὄρους δεσμοῦ καὶ ἀπώλειαν τῆς Ἁγιορειτικῆς μοναχικῆς ιδιότητος.

2. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1609 τῆς 6—10—1954 *ad hoc* ἀπόφασιν τοῦ ΣτΕ εἰς Θ. ΞΕ' σελ. 1056.

3. Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 22 παρ. 2 τοῦ νόμου 4810)1929.

4. Ἀρθρον 14 Ν. 3370)1955.

5. Ἀπὸ 1—3 ἔτη κατὰ τὸ ἀρθρον 93 Κ. Χ.

τοῦ δοκίμου, μὲ συνέπειαν τὴν διατήρησιν ὑπ' αὐτοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας. (1)
Ἐπίσης εἶναι δυνατὴ ἢ μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας ὑπὸ
τοῦ δοκίμου ἐγκατάλειψις τῆς Μονῆς τῆς μετανοίας αὐτοῦ, ἥτις εἶναι λίαν εὐκο-
λος, διότι εἰσέτι δόκιμος ὢν, δὲν ἔχει συνδεθῆ οὐδὲ δι' ὄρκου μετὰ τῆς Μοναχι-
κῆς ιδιότητος. (2)

De lege ferenda ἐπιβάλλεται ἡ ἀπάλειψις τῆς συνταγματικῆς ρήσεως «ὡς
δοκίμων» καὶ ὁ περιορισμὸς οὕτω τοῦ χρόνου τῆς ἀποκτήσεως τῆς Ἑλληνικῆς
Ἰθαγενείας μετὰ τὴν κοινὴν τοῦ δοκίμου, ὡς μοναχοῦ.

Ὁ ἀποκτήσας τὴν Ἑλληνικὴν Ἰθαγένειαν ἀλλογενῆς μοναχός, μὴ δεσμευό-
μενος ὑπὸ οὐδεμιᾶς νομικῆς διατάξεως, δύναται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν, παραβιάζων
μόνον τὸν ὄρκον του, νὰ ἀποβάλλῃ τὸ Μοναχικὸν Σχῆμα καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν
Ἑλληνικὴν τοῦ Ἰθαγένειαν.

Ἐπιβάλλεται ὅθεν ἡ συμπλήρωσις τῆς συνταγματικῆς ταύτης διατάξεως, διὰ
τῆς προσθήκης ὁμοίας ἐπιτασσοῦσης τὴν ἔκπτωσιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας τῶν
οἰκειοθελῶς ἀποβαλλόντων τὸ Μοναχικὸν τῶν Σχῆμα, ἥτις δέον νὰ ἐπέρχηται, ἀπὸ
τῆς στιγμῆς τῆς ἀποβολῆς αὐτοῦ, αὐτοδικαίως καὶ ἄνευ διατυπώσεων.

Ὁ ἀποκτήσας τὴν Ἑλληνικὴν Ἰθαγένειαν δόκιμος ἢ μοναχός, ἐγγράφεται
εἰς τὰ Μοναχολόγια τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος. Μὴ ὑπαρχούσης σχετικῆς διατάξεως,
δὲν εἶναι ἐπιτρεπτὴ ἡ ἐγγραφή τοῦ μοναχοῦ εἰς τὰ Μητροῶα Δήμου ἢ Κοινότητος
τοῦ Κράτους. (3) Ἡ Ἱερὰ Κοινότης ἐκδίδει πᾶν ἐγγραφοῦν ἀφορῶν τὴν ἐν γένει
αὐτοῦ κατάστασιν. Εἰς ἣν περιπτώσιν ὅμως ὁ μοναχός ἀποκαρεῖ ἢ ἐκουσίως ἀπο-
βάλλει τὸ Μοναχικὸν Σχῆμα, θὰ εἶναι Ἕλλην πολίτης, πλὴν οὐδαμοῦ τῆς Ἐπικρα-
τείας θὰ φέρηται ἐγγεγραμμένος, διότι ἡ Ἱερὰ Κοινότης οὐδαμοῦ ὑποχρεοῦται,
οὐδὲ δύναται νὰ ἐκδώσῃ δικαιολογητικὰ πρὸς μεταδημότευσιν, οὐδὲ Δήμος ἢ Κοι-
νότης νὰ δεχθῆ αὐτόν, ὡς μὴ θεωρουμένου τοῦ μοναχοῦ Ἕλληνος δημότου. Τα-
κτοποιήσις του κατὰ τὴν κειμένην νομοθεσίαν, δὲν προβλέπεται. Ἄρα θὰ εἶναι
οὕτος Ἕλλην πολίτης καὶ οὐδαμοῦ θὰ φέρηται ἐγγεγραμμένος.

Ἐπιβάλλεται ὅθεν ἡ θέσπισις διατάξεως ἐπιβαλλούσης ἀποστέρησιν τῆς Ἑλ-
ληνικῆς Ἰθαγενείας εἰς τοὺς, δι' οἰονδίποτε λόγον, ἀπερχομένους ὀριστικῶς τοῦ
Ἁγίου Ὄρους, διότι ἡ Ἑλληνικὴ Ἰθαγένεια τῶν ἀλλογενῶν μοναχῶν, πρέπει νὰ
εἶναι αὐστηρῶς συνυφασμένη μὲ τὴν Μοναχικὴν ιδιότητα.

Ἄλλοδαπὸς ἔγγαμος δύναται νὰ ἐγκαταβιώσῃ εἰς Ἁγιον Ὄρος, ἀφοῦ προσ-
κομίσει, ὡς καὶ οἱ ὁμογενεῖς, ἐγγραφοῦν συγκατάθεσιν τῆς συζύγου αὐτοῦ, ὡς ὀρί-
ζεται ὑπὸ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου. Μετὰ τὴν ὑπὸ τούτου ἀπόκτησιν τῆς Ἑλληνικῆς
Ἰθαγενείας, τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του ἀποκτῶσιν αὐτοδικαίως τὴν Ἑλληνικὴν
ὑπηκοότητα. (1) Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο νομικῶς δὲν δύναται νὰ εὐσταθίσῃ ἀπολύτως
καὶ ἐπειδὴ δύναται νὰ ἀποτελέσῃ τὸν εὐνοϊκότερον τρόπον κτήσεως τῆς Ἑλληνι-
κῆς Ἰθαγενείας, ἐπιβάλλεται ὁ διὰ νόμου ἀποκλεισμὸς τοῦ ἐπεκτατικοῦ ἀποτελέ-
σματος τῆς κτήσεως Ἰθαγενείας ἐπὶ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας.

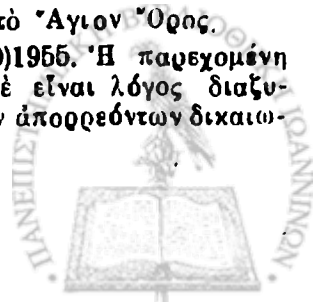
(Συνεχίζεται)

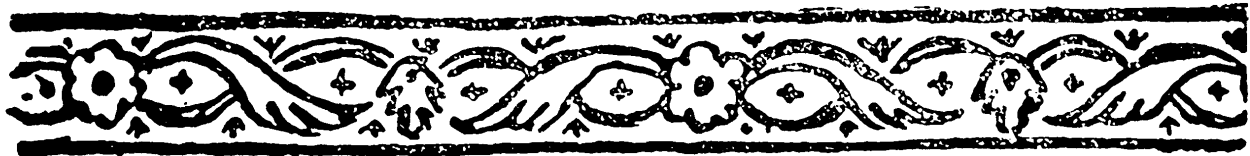
1. Διότι οὐδεὶς νομικὸς περιορισμὸς ὑπάρχει διὰ τὴν μὴ ἀποπομπὴν αὐτοῦ, ἐναπο-
κειμένης τῆς κοινῆς αὐτοῦ εἰς τὴν διακριτικὴν τῶν Ἱερῶν Μονῶν εὐχέρειαν.

2. Καὶ ἡ πολιτεία δὲν δύναται νὰ ἀποστέρησιν τοῦτον τῆς Ἰθαγενείας του, ἐκτὸς ἐὰν
προφανῶς ὑπάρχῃ ἀπατηλὴ πρόθεσις αὐτοῦ.

3. Ὁρθῶς βεβαίως διότι ὁ μοναχός ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ Ἁγιον Ὄρος.

4. Κατὰ τὰς διατυπώσεις τῶν ἀρθρῶν 10 καὶ 11 τοῦ Ν.Δ. 3370)1955. Ἡ παρεχομένη
συγκατάθεσις πρὸς μοναχοποίησιν δὲν ἐπιφέρει λύσιν τοῦ γάμου, οὐδὲ εἶναι λόγος διαζυ-
γίου, οὐδὲ ἀναστέλλει καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἐκ τῶν ἐγγάμων σχέσεων ἀπορρέοντων δικαιο-
μάτων.

ΚΩΣΤΑΣ Ή ΜΠΑΣΙΑΚΩΣΤΑΣ Γ. ΣΕΡΕΜΕΤΗΣ*

Καὶ οὗτος κατήγετο ἐκ Μονοδενδρίου. Ἐπριοκοδότησε τὴν Ἑλληνικὴν Σχολὴν Μονοδενδρίου μὲ 10.000 γρόσια, (1) διέθεσε δὲ προσέτι καὶ ἕτερα 10.000 γρόσια ὑπὲρ πτωχῶν κορασίων καὶ πρὸς εὐπρέπειαν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Καὶ ζῶν οὗτος οὐ μόνον πτωχοὺς ἐν γένει ἐβοήθει, ἀλλὰ καὶ δέκα πτωχὰ κοράσια ἀποκατέστησεν. (2)

Ἄϊ διαθήκαι αὐτοῦ ἔχουν οὕτως. (3)

ἡ πρώτη.

«κόπια τῆς διαθήκης Μπασιακῶστα ἀπαράλακτος».

Ἰωαννίνων Βενέδικτος ἐπιβεβαιοῦ

Ὁ ὑπογεγραμμένος, γέμων ἤδη καὶ φοβούμενος πᾶσαν ὥραν τὸ ἄδηλον τοῦ θανάτου, ἔχων ἔτι ὑγιεῖς τὰς αἰσθήσεις καὶ φρένας μου, διατίθεμαι αὐτοκινήτως καὶ αὐτοθελίτως τὰ πράγματά μου, ὡς κάτωθεν, εἰς τὴν παροῦσαν διαθήκην μου.

Ἀφίνω πρῶτον εἰς ὅλους τοὺς χωριανούς μου, ὅσοι μ' ἐνόησαν ἢ ἠδίκησαν τὴν συγχώρησίν μου, παρακαλῶν καὶ τοὺς ὅσους ἔβλαψα εἰς τὸ παραμικρὸν ἔργῳ ἢ λόγῳ νὰ μοι δώσουν συγχώρησιν.

Ἐπειτα ἀφίνω τὴν ὁποίαν ἤδη ἔχω περιουσίαν μου εἰς τοὺς κάτωθεν, ἐπειδὴ κληρονόμους υἱοὺς καὶ θυγατέρας ὁ κύριος δὲν μοι ἔδωσεν ἐκ τῆς μακαρίτισας συζύγου μου—800 ἢ ὀκτακόσια γρόσια ἀφίνω τῆς ἀνεπιᾶς μου Ζωήτσας 600 ἢ ἑξακόσια ἀφίνω τῆς ἀνεπιᾶς μου καλοῦσιος—10,000 ἢ δέκα χιλιάδας γρόσια τὰ ὅποια μοῦ χρεωστεῖ τὸ κοινόν, τοῦ χωρίου μου δι' ὁμολογίας των, ἐν ὅσῳ ζῶ λαμβάνω ἐγὼ τὸν τόκον των εἰς τροφήν μου, μετὰ τὸν θάνατόν μου ὅμως τὰ ἀφίνω λάσσον παντοινόν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον τοῦ χωρίου μου Μονοδένδριον, δηλονότι, τὸ κεφάλαιον αὐτὸ τῶν δέκα χιλιάδων γροσίων, νὰ στέκει πάντοτε ἀπάτειον καὶ ἀμετακίνητον ἀπὸ τὸ κοινόν τοῦ χωρίου μου, νὰ μὴ ἠμπορῇ οὔτε ὄλον τὸ χωρίον, οὔτε κανεὶς χωριανὸς ἢ συγγενῆς μου μερικῶς νὰ τὸ ἐξοδεύσῃ εἰς τίποτε, ὁ δὲ ἐτίσιος τόκος αὐτῶν τοκιζομένων δέκα εἰς τὰ ἑκατόν, ὡς εἰς τὴν ὁμολογίαν μου φένεται, ὅστις δίδει ἐτίσιως χίλια γρόσια, νὰ ἐξοδεύεται μόνον εἰς χρείας τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου, εἰς τὸν Δάσκαλον, εἰς Βιβλία καὶ εἰς ἐπισκευὰς τῆς οἰκοδομῆς του, ὅχι δὲ εἰς ἄλλο τί. Ἐὰν τύχῃ νὰ μείνῃ διὰ τὸ περιστάσεως τὸ ἑλληνικὸν ἔρημον ἀπὸ διδάσκαλον σχολεῖον εἰς ἓν, δύο, ἢ περισσότερα ἔτη (ὁ μὴ γένοιτο) ὁ ἐτίσιος τόκος τῶν δέκα χιλιάδων νὰ μείνῃ ἀνεξόδεντος καὶ νὰ χρησιμεύσῃ μετὰ ταῦτα μόνον εἰς τὰς χρείας τοῦ αὐτοῦ σχολείου, ὡς εἴρηται, καὶ ὅχι εἰς ἄλλο τι. Ἐξαιρῶ ὅμως 50 ἢ πενήντα γρόσια κατ' ἔτος ἀπὸ τὸν ρηθέντα τόκον, τὰ ὅποια νὰ δίδονται καὶ ἐξοδεύονται κατ' ἔτος εἰς τὸν περιερχόμενον τὰ χωριά μας ἀρχιερέα τῆς Μητροπόλεως χάριν

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 611.

(1) I. Λαμπρίδης ἐν Ζαγορισκοῖς σελ. 42.

(2) I. Λαμπρίδης ἐν Ἀγαθοεργίῳ. σελ. 140.

(3) Τὸ κείμενον τῶν δύο διαθηκῶν ἐλήφθη ἐκ τοῦ κώδικος Μονοδενδρίου.— Εἰς αὐτὰς διετηρήθη ἡ ὀρθογραφία

εὐλογίας τῶν Χριστιανῶν διὰ νὰ μείνῃ μίαν ἡμέραν ἀκόμη εἰς τὸ χωρίον μου καὶ νὰ λειτουργῇ, εἰς ψυχικὴν Σωτηρίαν ἐμοῦ καὶ τῆς μακαρίτισσας συζύγου μου Ἀσημῶς.

Τὸ σπῆτι μου καὶ τὰ λοιπὰ κτήματά μου, ἀκίνητα καὶ κινητὰ τὰ ἔχω δι' ὁμολογιῶν μου πωλημένα πρὸ καιροῦ τακτικῶς εἰς τὸν Ἰωάννην Ρίζον, γαμβρόν μου ἐξ ἀνεψιάς, ὅστις ἔκτοτε εἶναι κύριος αὐτῶν, καὶ δὲν ἔχω οὔτε ἐγὼ οὔτε ἄλλος τίς πλέον δικαίωμα νὰ τὸν ἐνοχλήσω τὸ παραμικρόν.

Αὕτη εἶναι ἡ διάταξις τῶν χρημάτων μου καὶ κτημάτων μου εἰς βοήθειαν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς ὁποίας ἐπικαλοῦμαι τὴν δύναμιν τῶν κατὰ καιροὺς ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν Ἀρχῶν τοῦ τόπου καὶ τὴν ἐκδίκησιν τῆς θείας δικαιοσύνης κατὰ, τῶν ὄσων τολμήσουν νὰ τὴν ματαιώσουν ἢ ἀνατρέψουν καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

1830 Ἰουλίου 14 Μαναδένδρι

Κόνστας γηωργήου σερεμέτης βεβαιεὶ τὴν ἀνωθεν διαθήκην του διὰ χειρὸς ἐμοῦ κονσταντίνου γεωργίου Τζότζκολα ὁποῦ καὶ μαρτυρῶ ἐκσιτόματός του

Μηχαὴλ Μήτσιου μαρτυρῶ

Δημήτριος δρόσος μαρτυρῶ

Χριστόδουλος Οἰκονόμου μαρτυρῶ

κωνσταντῆς καπρῆς μαρτυρῶ

Χριστόδουλος κοντοσίμου μαρτυρῶ

Χριστόδουλος Κόννιαρης μαρτυρῶ

Χριστόδουλος κοινομάτης μαρτυρῶ

διμήτριος Ζωγράφος μαρτυρῶ

«Ἐγὼ ἡ Ζωήτσα Ἀναστασίου ἔλαβα τὰ γρόσια ὀκτακόσια 800! ὁποῦ μ' ἀφήνει ὁ κύρ Θεὸς μου εἰς τὴν παρούσαν του διαθήκην καὶ ἐξόφλησα διὰ παντός καὶ ἡ παροῦσα διαθήκη του ἔχει τὸν τόπον της καὶ μένει ἀμετάτρεπτος καὶ ἀπὸ τὸν Ἰωάννη τὸν ψυχογιό του καὶ ἀπὸ τὰ πεδιά του δὲν ἔχω νὰ ζητήσω τίποτε οὔτε ἀπὸ κινητὰ καὶ ἀκίνητα πράγματα» Κωνσταντῆς Τζότζκολας μαρτυρῶ

«Ἐγὼ ἡ Καλούσιο λιουταρῆ ἔλαβα τὰ γρόσια ἑξακόσια 600 ὁποῦ μοῦ ἀφήνει ὁ κύρ Θεὸς μου εἰς τὴν παρούσαν διαθήκην του καὶ ἐξόφλησα καὶ μένει ἡ διαθήκη του ἀμετάτρεπτος διὰ παντός καὶ ὑποφένομαι»

Κωνσταντῆς Τζότζκολας μαρτυρῶ.

Διὰ δὲ τὸ ἔγκυρον, ἀμετάτρεπτον καὶ ἀπρόσβλητον ἀπὸ συγγενεῖς τοῦ διαθέτου τῆς διαθήκης ἀναγράφεται ἐν αὐτῇ ὡς ἐν ὑστερογράφῳ ὅτι αἱ ἀνεψιαὶ αὐτοῦ Ζωήτσα καὶ Καλούσιο ἔλαβον τὰ ἀφηθέντα ὑπ' αὐτοῦ εἰς αὐτὰς χρηματικὰ π. σά.

ἡ δευτέρου

«κόπια τῆς ἡστερινῆς Διαθήκης Μπασιακώστα Σιερεμέτη.

Ὁ ὑπογεγραμμένος Κώνστας Γ. Σιαραμέτης, διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεικτικῶς ἐμμαρτύρου γράμματος φανερώνω ὅτι ἐπειδὴ καὶ εἰς τὴν διαθήκην μου, τὴν ὁποίαν ἔκαμα κατὰ τὸ 1830 Ἰουλίου 14 δὲν ἀναφέρω λεπτομερῶς ὅλην τὴν χρηματικὴν κατάστασίν μου, ἀλλὰ μόνον τὰς δέκα χιλιάδας γρόσια ὁποῦ ἔχω δάνεια εἰς τὸ χωρίον μου τὰ ὁποῖα μετὰ τὸν θάνατόν μου καταθέτω παντοτινὸν λάσσον τοῦ σχολείου μας, ὡς ἐκεῖ φαίνεται ἤδη εἰς τὸ παρόν μου φανερόν καὶ ὅσα εἶ μοῦ χρεωστοῦν τὰ κάτωθεν ὀνόματα μὲ ὁμολογίας των.

«ὁ Γιάννης Κωτροτζίου μὲ ὁμολογίαν του τῶν 1829 Ἰουνίου 5 Κεφ. γρ. » 1000 χίλια.

«ὁ Κοτλῆς μὲ ἑτέραν τῶν 1830 Ἰουλίου 4 διὰ γρόσια Κεφ. 1500 χίλια πεν. » τακόσια

«ὁ Προγγος μὲ ἑτέραν τῶν 1830 Δεκεμβ 10 διὰ μαντζάρικα γρ 200 διακόσια

«ὁ Μάνθος Γκαραβέλλης μὲ ἑτέραν τοῦ 1832 Μαρτίου 4 μαντζάρικα 15 δέ. » κα πέντε

Τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ σήμερον αὐτοπροαιρέτῃ γνώμῃ καὶ ἀβιάστως, τὰ κατα-
 θέτω εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου μας, κατάθεσιν παντοτινὴν καὶ ἀμετά-
 τρεπτον εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Ἐπιτροπεύων ὁ Κύριος Κωνσταντῖνος Τζότζκολας,
 ὁποῦ εἰς τὸν ἴδιον εἶναι καὶ αἱ ὁμολογίαι τῶν, νὰ συνάξῃ κεφάλαιον καὶ διάφορον,
 καὶ νὰ τὰ δανείσῃ εἰς τὴν κάσσαν τοῦ κοινοῦ δι' ἀσφάλειαν ὁποῦ τὸ διάφορον αὐτῶν
 νὰ χρησιμεύῃ εἰς κοινὸν ὄφελος τοῦ χωρίου μου, τὸ δὲ διάφορον τῶν δέκα χιλιάδων
 γροσίων γ 10000 ἐν ὄσῳ ζῶ θὰ ἔχῃ τὴν φροντίδα ὁ Ἐπίτροπός μου νὰ λαμβάνῃ
 καὶ νὰ μοὶ τὸ δίδῃ. Ἐξαιρῶ ὅμως ἀπὸ τὰς ἄνω ὁμολογίας γροσία πεντακόσια, ὁποῦ
 θὰ δώσουν οἱ χωριανοὶ μου τοῦ Στεφανῆ Τατζομίκη μετὰ τὴν ὑπανδρείαν του καὶ
 ὄχι ἄλλου τινος· εἰς ἔνδειξιν λοιπὸν τούτων ἔγεινε τὸ παρὸν ἐνυπόγραφον καὶ ἐμ-
 μάρτυρον γράμμα, ἵνα ἔχῃ τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ καιρῷ, τόπῳ καὶ κριτη-
 ρίῳ καὶ μὴ ἐμπορῶντας νὰ τὸ διασείσῃ τινὰς τῶν συγγενῶν μου καὶ χωριανῶν μου,
 οὐδὲ αἱ ἀνεψιαίς μου Ζοήτζα καὶ Καλιούσιο μήτε ὁ Γιάννης Ρίζου, ὁποῦ ἔχω εἰς
 εἰς τὸ σπίτι μου, καθ' ὅτι ἔδοσα ἀρκετὰ εἰς αὐτοὺς ἐν καιρῷ διὸ καὶ ὑποφαίνομαι.

1834 7βρίου ἃ Μανναδένδρι

Κώστας Γ. Σιεραμέτης βεβαιῶν τὰ ἄνωθεν διὰ χειρὸς τοῦ ἐπιτρόπου μου
 Κωνσταντῖνου Τζότζκολα, ὅσις καὶ μαρτυρῶ.

Χριστόδουλος Κόντλαρης μαρτυρῶ

Παναζῆς Σακελλαρίου μαρτυρῶ

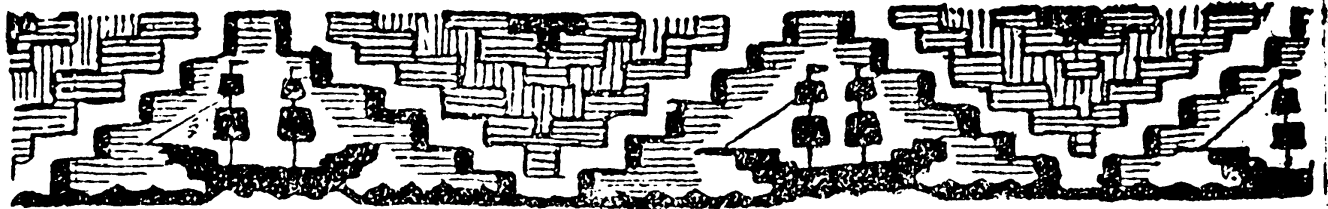
Κωνσταντῆς Καρῆς, μαρτυρῶ

Χριστόδουλος Κοιτοδίμου μαρτυρῶ

Ἐν Ἰωαννίνοις τῷ θ' Ὀκτωβρίου αῶλοσι

Ὁ Ἰωαννίνων Ἰωακείμ ὑποβεβαιοῖ ἐπικυροῖ τὴν παροῦσαν πρᾶξιν καὶ τὸ γνή-
 σιον τῶν ὑπογραφῶν.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ, ιερέως

ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΑΓΙΟΓΡΑΦΟΙ ΧΙΟΝΙΑΔΩΝ*

96

1874

Έπαρχία Πωγωνίου

Χωρίον Πωγωνιανή (πρώην Βοστίνα)

Ί. Ναός άγ. Νικολάου.

Έν τῷ Τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνοσ ἀγ. Νικολάου.

«Διὰ χειρὸς Ἀναστασίου Μιχαήλ Ζωγράφου ἐκ κόμης Χιονιάδων Ἐπαρχίας τοῦ Ἁγίου Βελλά 1874».

97

1874

Έπαρχία Λεσκοβικίου

Χωρίον Ἀριζα (Βορ. Ἡπίρου)

Ί. Ναός άγ. Ἀθανασίου

Έν τῷ Τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνοσ Τριῶν Ἱεραρχῶν.

«Διὰ χειρὸς Μιχαήλ καὶ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀναστασίου καὶ Στεφάνου ἀπὸ χωρίον Χιονιάδες ἑπαρχίας τοῦ Ἁγίου Βελλάσ. τῇ 4 Σεπτεμβρίου 1874».

98

1875

Έπαρχία Κονίτσης

Χωρίον Μόλιστα (Σινοικία Μεσαργιάσ)

Ί. Ναός άγ. Νικολάου.

Έν τῷ Τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνοσ Προδρόμου.

«χειρὶ Χριστοδοῦλου Ἀναστ. Ζωγράφου Χιονιαδίτου 1875».

99

1875

Ὅμοίως ἐν τῷ αὐτῷ Ναῷ ἐπὶ εἰκόνοσ Θεοτόκου.

«Δι' ἐξόδων Δημητρίου Γεωρ. κοντοδήμου 1875.

χειρ Χριστοδ(οῦλου) ἀν. Ζωγράφου Χιονιαδίτου».

100

1875

Ὅμοίως ἐν τῷ ἰδίῳ Ναῷ ἐπὶ μικρᾶσ τριμήροφου εἰκόνοσ άγ. Δημητρίου, Νικολάου, καὶ Κωνσταντίνου.

«Χειρ Χριστοδοῦλου Ἀν. Ζωγράφου Χιον(ιαδίτου) 1875».

101

1875

Χωρίον Πεκλάριον

Ί. Ναός άγ. Γεωργίου.

Ἐπερθίρωσ ἔσωθεν τῆσ εισόδου τοῦ Ναοῦ, χρώματι καὶ Κεφ. Γράμ.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 595

«† 'Ιστορίθῃ ὁ Θεῖος καὶ 'Ιερὸς Ναὸς τοῦ 'Αγίου Γεωργίου 'Αρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου κ.κ. Γερμανοῦ δι' ἐξόδων δὲ τοῦ κ. Κωνσταντίνου Βασιλείου καὶ Δημητρίου υἱοῦ αὐτοῦ καὶ ἐπιτροπεύοντος Νικολάου Ζήσου. Καὶ ἐφημερευόντων 'Ιστορίθῃ δὲ διὰ χειρὸς Ζήκου Ματθαίου 'Αποστόλου Δημητρίου καὶ Σωκράτους ἐκ κώμης Χιονιάδες τῆς αὐτῆς 'Επαρχίας. 1875 ὀκτωβρίου 6».

102

1875

Χωρίον Βούρμπιανη

Παρεκκλήσιον ἁγ. Χαλαράμπος

'Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνας 'Ανδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου.

«Διὰ χειρὸς 'Αναστασίου Μιχαὴλ ζωγράφου Χιοναδίτου. 1875 Δεκεμβρίου Α'».

103

1875

'Επαρχία Πωγωνίου

Χωρίον Μεύγεζδα (νῦν Παλιόφυργος)

'Ι. Ναὸς τῆς Κοιμ. Θεοτόκου.

'Ἐπὶ μεγάλης φορητῆς εἰκόνας ἁγ. Γεωργίου.

«Δι' ἐξόδων κυρίου Γεωργίου Λ(;) Χασά(πη;).

διὰ χειρὸς 'Αναστασίου Μιχαὴλ ζωγράφου ἀπὸ χωρίον Χιανιάδες ἐκ τῆς ἐπαρχίας τοῦ ἁγίου Βελλᾶς. 1875(;) 'Ιουνίου 15».

104

1875

Περιφέρεια Ζίτσης

Χωρίον Μπαρτάρι (νῦν Δαφνόφυτον)

'Ι. Ναὸς ἁγ. Κυριακῆς

'Ἐπὶ εἰκόνας Σωτῆρος ἐν τῷ Τέμπλῳ.

«1875 'Ιουνίου 20. χειρὶ δὲ Χριστοδοῦλου 'Αναστ. ζωγράφου Χιοναδίτου».

105

1875

'Επαρχία Ζαγορίου

Χωρίον Βίτσα

'Ι. Ναὸς Κοιμ. Θεοτόκου

'Ἐπὶ φορητῆς εἰκόνας 'Αγ. 'Αποστόλων ἐν τῷ Γυναικωνίτῃ.

«1875 χειρὶ δὲ Χριστοδοῦλου 'Αναστ. ζωγράφου Χιοναδίτου».

106

1876

'Επαρχία Κουρέντων

Χωρίον Μαζαράκι

'Ι. Ναὸς ἁγ. Νικολάου.

'Ἐπὶ εἰκόνας Σωτῆρος ἐν τῷ Τέμπλῳ.

«διὰ χειρὸς 'Αναστασίου Μιχαὴλ ζωγράφου ἀπὸ χωρίον Χιονιάδες 1876 Σεπτεμβρίου 15».

107

1876

'Επαρχία Κονίτσης

Χωρίον Τούρνοβον (νῦν Γοργοπόταμος)

'Ι. Ναὸς Κοιμ. Θεοτόκου.

'Ἐπὶ μικρᾶς φορητῆς εἰκόνας Κοιμ. Θεοτόκου ἐν τῷ Γυναικωνίτῃ.

«Δέησις τοῦ δοῦλου τοῦ Θεοῦ Μιχαὴλ Κ. Γεωργιάδη.

τῇ 10 Μαρτίου 1876. Στέφανος Μ. Ζωγράφος».

108

1877

Πόλις Κόνιτσα

Μητροπ. Ναός άγ. Νικολάου

Ἐπί μεγάλης φορητῆς εἰκόνος άγ. Πάντων.

«Δι' ἐξόδων Δημητρίου Θεοδόσι. Ἔργον Δημητρίου, Νικολ(άου) καὶ Χριστοδούλου Ἀναστα(ασίου) Χιοναδίτες 1877 Αὐγούστου».

Σημ.

Πρόκειται περὶ τῶν άγιογράφων Δημητρίου Νικ. Πασχάλη, καὶ Χριστοδούλου Ἀν. Μαρινᾶ.

109

1877

Χωριον Σταρίτσιανη (νῦν Πουρνιά)

Παρεκκλήσιον άγ. Νικολάου.

Ἐπερθύρωσ ἔσωθεν τῆς εἰσόδου τοῦ κυρίως Ναοῦ.

«Ἱστορίθη οὗτος ὁ Θεῖος καὶ Ἱερὸς Ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου δι' ἐξόδων Βασιλείου παπᾶγιαννοῦλη ὀρχιερατείοντος τοῦ πανιεροτάτου Κ. Κυρίου Βασιλείου καὶ ἐφιμερευόντων Ἰωάννου Ἱερέως οἰκονόμος γιαννοῦλη Ἱερέως Τρύφου Ἱερέως.

Διὰ χειρὸς Δημητρίου Νικολάου, καὶ Χριστοδούλου Ἀναστασίου χιοναδίτες κατὰ κολόνια ἐκ τῆς ἐπαρχίας τοῦ Ἁγίου Βελλᾶς. 1877 Ἰουνίου 6 σταρίτσιανη». (Βλέπε καὶ τὴν ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 108 ἐπιγραφὴν).

110

1877

Χωριον Χιονιάδες

Ἱ. Ναὸς άγ. Ἀθανασίου.

Ἐπὶ τοῦ Ἐπιταφίου

«1877 Αὐγούστου 20. Διὰ χειρὸς Σωκράτους Ματθαίου».

111

1877

Ἐπαρχία Φιλιατῶν

Χωριον Σίδερα

Ἱ. Ναὸς άγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου

Εἰς τὸ ἐν τῷ Τέμπλῳ Ἐορτολόγιον ἐπὶ εἰκόνος Γενεθλίων Προδρόμου.

«1877 δηὰ χ(ει)ρὸς Ἀθ(ανασίου) Κ. Ζ(ωγράφου) ἐκ Χιονιάδων».

112

1878

Ἐπαρχία Κονίτσης

Χωριον Παλαιοσέλι

Ἱ. Ναὸς άγ. Γεωργίου

Ἐπὶ εἰκόνος Θεοτόκου.

«Ἱστορίθησαν αἱ 5 εἰκόνες διὰ χειρὸς Ματθαίου καὶ υἱῶν αὐτοῦ Ἀποστόλου καὶ Σωκράτους Χιοναδίτες. Δι' ἐξόδων Δήμου Νικολάου 1878 Ἰουλίου 14».

113

Σύγχρονος

Ἵμοίως ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ τῆς άγ. Παρασκευῆς, ἐπὶ εἰκόνος Θεοτόκου «Ἡ Πορταίτισσα», Κεφ. Βιζαντ. Γράμμασιν.

«Δι' ἐξόδων Ἱερομονάχου Χρυσάνθου Λαενᾶ καὶ τῶν αὐταδέλφων αὐτοῦ Ἀναστασίου Παναγιώτου καὶ Αἰκατερίνης. Διὰ χειρὸς Ματθαίου Χιοναδίτου».

114

1879

Χωρίον Χιονιάδες

Ι. Ναός αγ. Ἀθανασίου

Ἐπί φορητῆς εἰκόνης Λειψάνου αγ. Σπυρίδωνος Κεφ. Γράμμασιν.
 «Τὴν πίστιν ἐν μέσῳ Πατέρων πολλῶν Ἱεράρχα Σπυρίδων ἐστήριξας κηρύξας
 τὸ δόγμα τῆς Τριάδος τῆς μιᾶς. Δι' ὃ καὶ ἐπαξίως τιμᾶ ἡ Ἐκκλησία τὴν πανίερον
 μνήμην τῆς παναγίας σου Κοιμήσεως.

1879 Μαΐου 29. Θωμᾶς Ἀναστ(ασίου) ἔγραψεν».

Σημ.

Ἡ εἰκὼν αὕτη —ὡς ἔχομεν ἐκ στόματος τοῦ ἰδίου ἀειμνήστου ἀγιογράφου
 Θωμᾶ— εἶναι πανομοιότυπος τῆς ἐν Τσεπελόθῳ ἢ Σκαμνελίῳ —δὲν ἐνθυμιῶ-
 μαι καλῶς— εὐρισκομένης παρομοίας εἰκόνης τοῦ ἁγίου.

115

1879

Ἐπαρχία Κολωνίας

Εἰκ. 38

Ἀνεπίγραφος

(Ἁγ. Ταξιάρχαι Δελ-
 βινακίου)

Χωρίαν Ράχωβα

Ἰ. Ναός ἁγ. Γεωργίου.

Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνας ἁγ. Γεωργίου.

«Δι' ἐξόδων τοῦ Κυρίου Γεωργίου Γκλόση. Διὰ χειρὸς Σωκράτους Μανθαίου Χιονιάδου 1879 Αὐγούστου 17».

116

1880

Ἐπαρχία Πρεβέζης

Χωρίον Ζαραβίνα (νῦν Σκεπαστὸν)

Ἰ. Ναός Εἰσοδίων Θεοτόκου.

Ἐν τοιχογραφίᾳ τῆς Νοτ. πλευρᾶς πλησίον τῆς εἰκόνας τοῦ ἁγ. Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος.

«Ἱστορίθῃ διὰ χειρὸς Ἀποστόλου Γεωργίου Σωκράτους Χριστοδοῦλου καὶ Θωμᾶ χωρίον Χιονιάδες. Μαρτίου 1η 1880».

Σημ.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἀντεγράφη ὑπὸ τοῦ Ἱερέως Ἰωάννου Μπόχτη.

117

1882

Ἐπαρχία Παγονίου

Χωρίον Δελβινάκι

Ἰ. Ναός ἁγ. Ταξιαρχῶν

Ἐπὶ εἰκόνας Χριστοῦ Ἀναστάσεως ἐν τῷ Προσκυνηταρίῳ.

«ἀφιέρωμα Ἀλεξάνδρας Κωνσταντίνου μερτζάρη 1882 Νοεμβρίου 28 Χιονιάδες».

(Βλέπε εἰκὼν 38)

118

1882

Ἐπαρχία Κονίτισης

Χωρίον Βούρμπιανη

Παρεκκλήσιον ἁγ. Παντελεήμονος

Ἐπὶ εἰκόνας Εὐαγγελισμοῦ ἐν τῷ Τέμπλῳ.

«1882 8)βρίου 12 Χιονιάδες».

119

1884

Ἐπαρχία Ζαγορίου

Χωρίον Παλαιοχώρι Λαίστης

Ἰ. Μονὴ Ἁγ. Τριάδος.

Ἐσωθεν ὑπερθύρας χρώματι καὶ Κεφ. Γράμμασιν.

«Ἱστορίθῃ ὁ Ἱερός Ναός τῆς ἁγίας Τριάδος δι' ἐξόδων τοῦ Πανοσιωτάτου Δαμιανοῦ Ἱερομονάχου καταγομένου ἐκ Κομοπόλεως Παλαιοσέλι τῆς Ἐπαρχίας τοῦ ἁγίου Βελλᾶς.

Ἱστορίθῃ δὲ διὰ χειρὸς Ἀποστόλου καὶ Μιλτιάδους ἐκ κώμης Χιονιάδες Ἐπαρχίας τοῦ Βελλᾶς. 1884 Ἰουλίου 10».

120

1884

Ἐπαρχία Κονίτισης

Χωρίον Λεσκάτσι (νῦν Ἀσημοχώρι)

Παρεκκλήσιον ἁγ. Δημητρίου

Ἐπὶ εἰκόνας ἁγ. Δημητρίου ἐν τῷ Τέμπλῳ

«1884 Αὐγούστου 25 Χιονιάδες. δι' ἐξόδων Ζήκου».

121

1884

Χωρίον Παλαιουσέλυ
 Παρεκκλήσιον άγ. Δημητρίου
 'Επί εικόνων έν τῷ Τέμπλω.

«1884 αὐγούστου 25 χιονάδες».

122

1885

Έπαρχία Ζαγορίου
 Χωρίον Ἐνω Βίτσα
 Ἰ. Ναός Ταξιαρχῶν.

Ἐν τῷ Νάρθηκι ὑπερθύρας.

«Ὁ Πάνσεπτος οὗτος Ναός τῶν Ἁγίων καί ἐνδόξων ἀρχαγγέλων καί μεγάλων Ταξιαρχῶν Μιχαήλ καί Γαβριήλ κατὰ τὸ ΖΡΠΕ' ἔτος ἀπὸ Ἀδάμ οἰκοδομηθεῖς, ἐπληξήθη καί ἐκοσμήθη ἐκ νέου συνδρομῇ τῆς Κοινότητος Ἐνω Βίτσης ἐν ἔτει χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ πέμπτῳ 1885 μηνὶ Αὐγούστῳ ἐπιτροπεύοντος δὲ Κωνσταντίνου Θεμελῆ διὰ χειρὸς Ἀποστόλου Μιλτιάδου καί Σακράτους ἐκ κάμης Χιονάδες».

123

1885

Ὅμοίως ἐν τῷ αὐτῷ Ναῷ ἐπὶ εἰκόνας μεγάλου Ἀρχιερέως ἐν τῷ Ἀρχιερ. Θρόνῳ.

«Χειρὶ Ἀναστασίου Κωνστ. Ζωγράφου Χιοναδίτου 1885».

124

1886

Έπαρχία Κονίτσης
 Χωρίον Λεσκάτσι (νῦν Ἀσημοχώριον)
 Ἰ. Ναός Κοιμ. Θεοτόκου.

Ἐπὶ εἰκόνας Κοιμ. Θεοτόκου ἐν τῷ Προσκυνηταρίῳ.

«Ἔργον τῶν ἀδελφῶν Χριστοδούλου καί Θωμᾶ Ἀναστ. Ζ(ωγράφου) ἐκ Χιονάδων. 1886 Ἰανουαρίου 12».

125

1886

Έπαρχία Καστορίας
 Χωρίον Νεστόριον (πρῶην Νεστράμι)
 Ἰ. Ναός άγ. Ἀθανασίου.

Ἐν τῷ Τέμπλω ἐπὶ εἰκόνας άγ. Ἀθανασίου.

«Δι' ἐξόδων Τύπας Βάβιας καί Πασχάλη Ἀθανασίου εἰς μνημόσυνον αὐτῶν τε καί τῶν γονέων.

Νεστράμι τῇ 23. Ἀπριλίου 1886. Διὰ χειρὸς τοῦ ἐκ Χιονάδων Σακράτους Μάνθου».

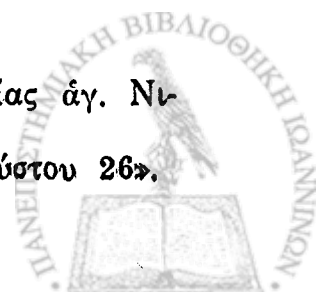
126

1886

Έπαρχία Πωγωνίου
 Χωρίον Βήσσανη
 Ἰ. Ναός άγ. Νικολάου

Ἐπερθύρας ἔξωθεν ἐντὸς κόγχης ἐπὶ τῆς τοιχογραφίας άγ. Νικολάου.

«Ἔργον Χριστοδούλου Ἀναστ. Ζωγράφου Χιοναδίτου. 1886 Αὐγούστου 26».

127

1886

Ὁμοίως ἐν τῷ Παρεκκλησίῳ Εὐαγγελιστορίας. Ἐπερθύρωσ ἔξωθεν.
«Ἔργον Χριστοδοίου Ἀναστ. Ζωγράφου Χιοναδίτου. 1886 Αὐγούστου 26».

128

1886

Χωρίον Φραστανά (νῦν Κάτω Μερόπη)

Ἰ. Ναός Εὐαγγελιστορίας.

Ἐπὶ φορητῆς εἰκόνοσ ἀγ. Τρύφωνοσ ἐν τῷ Γυναικωνίτῃ.
«Ἔργον Χριστοδοίου Ἀν. Ζωγράφου Χιοναδίτου 1886 ἔτος».

129

1886

Χωρίον Μεύγεζδα (νῦν Παλιόπυργοσ)

Ἰ. Ναός Κοιμ. Θεοτόκου

Ἐν τῷ Προσκυνηταρίῳ ἐπὶ εἰκόνοσ Κοιμ. Θεοτόκου.
«Ὁ Ζωγράφοσ Χριστόδουλοσ Ἀναστ. ἐκ κώμῃσ Χιονάδεσ 1886».

130

1886

Ἐπαρχία Κονίτῃσ

Πόλισ Κόνιτσα

Ἰ. Ναός ἀγ. Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.

Ἐπερθύρωσ ἔξωθεν κἀνωθεν τοιχογραφίασ.
«Ὁ Ζωγράφοσ Χριστόδουλοσ Ἀναστ. Χιοναδίτῃσ 1886».

131

1887

Χωρίον Μόλιστα (Συνοικία Γανναδιοῦ)

Ἰ. Ναός Ταξιαρχῶν.

Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἐπὶ εἰκόνοσ Κοιμ. Θεοτόκου.
«Δι' ἐξόδων Ζίσῃ Κωνσταντίνου ξινοῦ. 1887 Αὐγούστου 28 Χιονάδεσ».

132

1887

Ὁμοίωσ ἐν τῷ αὐτῷ Ναῷ ἐπὶ εἰκόνοσ Μεταμορφώσεωσ.
«Δι' ἐξόδων Χορίστενα Β. Ξινοῦ 1887 Χιονάδεσ».

Σημ.

Αἱ ὡσ ἄνω εἰκόνεσ εἶναι τῆσ τεχνοτροπίασ τοῦ Ματθαίου Γ. Ζωγράφου
(Πασγαλάδεσ).

133

1887

Ἐπαρχία Ζαγορίου

Χωρίον Λεσινίτσα (νῦν Βοισοχώρι)

Ἰ. Ναός ἀγ. Χαλαλάμπουσ.

Ἐπὶ τῶν τόξων τῆσ βορείου πλευρᾶσ καὶ ἄνωθεν τοῦ Ἄμβωνοσ
Κεφ. Γράμμασιν.
«Ἱστορήθησαν οἱ Εὐαγγέλισται δι' ἐξόδων Στεργίου Πανταζῆ 1887»
μικροῖσ γράμμασιν.

«διὰ χειρὸσ τῶν ἀιταδέλφων Χριστοδοίου καὶ Θωμᾶ ἐκ Χιονάδων».

134

1887

Ἐπαρχία Κονίτῃσ

Χωρίον Χιονάδεσ

Ἰ. Ναός ἁγ. Ἀθανασίου

Ἐπὶ εἰκόνας ἐν τῷ Ἀρχιερατικῷ Θρόνῳ.

«Δαπάνη Νικολάου Γεωργίου καὶ Ἰωάννου Λιάτση.

Διὰ χειρὸς Θωμᾶ Ἀναστ. Ζ(ωγράφου) 1887».

135

1887

Χωρίον Λεσκάτοι (νῦν Ἀσημοχώρι)

Ἰ. Ναός Κοιμ. Θεοτόκου.

Ἐπὶ εἰκόνας Σωτῆρος ἐν τῷ Τάμπλῳ.

«Δαπάνη Ἰωάννου Δ. Νούτση καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ. 1887 Δεκεμβρίου 20. Χεῖρ τῶν ἀγαδελφῶν Χριστοδοῦλου καὶ Θωμᾶ Ἀν. ζωγράφων ἐκ Χιονιάδων».

136

1888

Ὅμοιος ἐν τῷ αὐτῷ Ναῷ ἐπὶ εἰκόνας Κοιμ. Θεοτόκου.

«Δαπάνη τοῦ φιλοθέου Γεωργίου Ζαχαρία καὶ υἱοῦ αὐτοῦ. 1888 Φεβρουαρίου 27. Χεῖρ τῶν ἀγαδελφῶν Χριστοδοῦλου καὶ Θωμᾶ Ἀν. ζωγράφων ἐκ Χιονιάδων».

137

1888

Χωρίον Σανοβόν (νῦν Ἀετόπετρα)

Ἰ. Ναός ἁγ. Ἀθανασίου.

Ἐπὶ τῆς Δυτ. πλευρᾶς τοῦ κυρίου Ναοῦ ἐν τοιχογραφίᾳ ἐπὶ εἰκόνας Ἀρχιστρατ. Μιχαήλ.

«δι' ἐξόδων Ἀναστασίου Μιχαήλ ζωγράφου ἀπὸ χωρίον Χιονιάδες».

Σημ.

Ἐάν καὶ ἡ τοιχογραφία αὕτη εἶναι ἀχρονολόγητος, ἐν τούτοις ὅμως ὡς ἐξάγεται ἐξ ἄλλων ὁμοίως ἐν τῷ αὐτῷ Ναῷ τοιχογραφιῶν, αὕτη ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 1888.

138

1888

Πόλις Ἰωάννινα

Ἰ. Ναός Κοιμ. Θεοτόκου Ἀρχιμανδρείου

Ἐπὶ μικρᾶς φορητῆς εἰκόνας Νημφίου.

«χειρὶ Θωμᾶ Ἀν. ζωγράφου ἐκ κόμης Χιονιάδων 1888».

139

1889

Ἐπαρχία Κονίτσης

Χωρίον Παλαισέλι

Ἰ. Ναός ἁγ. Παρασκευῆς.

Ἐπερὶ τοῦ ἔξωθεν ἐντὸς κόγχης ἐπὶ τοιχογραφίας ἁγ. Παρασκευῆς.

«Δαπάνη Δ. Δήμου. Χριστοδούλου καὶ Θωμᾶς Ἀναστασίου ἐκ Χιονιάδων 1889».

140

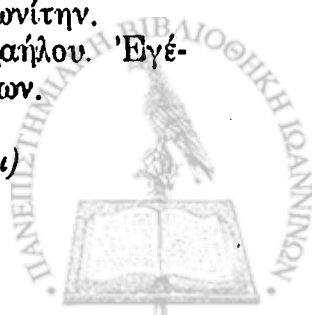
1889

Ὅμοιος ἐν τῷ αὐτῷ Ναῷ ἐπὶ τῆς Δυτ. πλευρᾶς τοῦ κυρίου Ναοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ διαφράγματος τοῦ χωρίζοντος τὸν Γυναικωνίτην.

«Ἰστορίθησαν τὰ τρία τεμάχια Δαπάνη Ἀλεξίου καὶ Βασιλείου Μιχαήλου. Ἐγένετο δὲ διὰ χειρὸς τῶν ἀδελφῶν Χριστοδοῦλου καὶ Θωμᾶ ἐκ Χιονιάδων.

1889 Μαΐου 4».

(Συνεχίζεται)

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ ΑΓΩΝΕΣ

ΚΑΘΩΣ ΧΑΡΑΖΕ Η ΛΕΥΤΕΡΙΑ*

Ἡ προαπελευθερωτικὴ στὴν Ἠπειρὸ ἀντίσταση, μετὰ τὴν ἀναζήουξη τοῦ Τουρ-
κικοῦ Συντάγματος — ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἐξο-
πλισμὸ καὶ τὴς ἀντάρτικες ὀμάδες, ποὺ ἀ-
ποσκοποῦσαν τὴν τόνωση τοῦ ἐθνικοῦ φρο-
νήματος — ἀτόχησε καὶ τὸ δημοσιογρα-
φικὸ τῆς ὄργανο καθὼς δὲ πηλοίαζαν ἀ-
πὸ τὴ μοῖρα οἱ καιροί, καὶ τὴν κατασκο-
πευτικὴ τῆς ὀργάνωση.

Ὅμως γιὰ ὅλα αὐτὰ, θ' ἀφήσουμε νὰ
μῶρηση ἄλλο ἐνεργώτατο μέλος τῆς τότε
Γιαννιώτικης νεολαίας, ὁ γνωστότατος
σήμερα ἱστορικός καὶ ἀρχαιολόγος ἐρευνη-
τῆς, ἁ. μ. τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν,
Κώστας Μέροτιος.

«Βενετία τῆ 10 Νοεμβρίου 1950»

«Ἀγαπητὴ Τάξη»,

«... καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πει-
ρασμόν...».

«Ἀρχίζω ἔτσι, διότι, πράγματι, με βά-
ξεις σὲ πειρασμό, τὸν ὁποῖον ἤθελα νὰ ἀ-
ποφύγω, διότι, ζητώντας τὴν ἀρωγή μου
εἰς τὴν ἀξιέπαινον προσπάθειάν σου, με
ἀναγκάζεις νὰ περιαντολογίσω. Παρακο-
λουθῶ με πολὺ ἐνδιαφέρον τὰ ὄσα γράφεις
ὑπὸ τὸν ἐπιτυχέστατον τίτλον: «Καθὼς χά-
ραξε ἡ λευτεριά». Εἶμαι ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐ-
λαχίστους ἐπιζήσαντας, καὶ ἔχω τὴν ὑπο-
χρέωσιν νὰ σὲ βοηθήσω. Ἄλλ' ἀπὸ ποῦ νὰ
ἀρχίσω; μήπως βάσταξα ἀρχεῖον; ἢ μή-
πως μπορῶ νὰ θυμῶ τὰ περασμένα ἀ-
φοῦ πέρασε τὴν μίαν τεσσαρακονταετία;

»Θὰ ἀρχίσω ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «Ἡ-
ΠΕΙΡΟΣ», γιὰ τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ ἀ-
φιερῶσης ὀλόκληρον κεφάλαιον. Ἡ «Ἡ-
πειρος» ἰδρύθη μετὰ τὸ Τουρκικὸν Σύν-
ταγμα, εἰς τὰ 1909, με χρήματα τοῦ Ὑ-
πουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλά-
δος, με διευθυντὴν τὸν Γεώργιον Χατζῆν
(Πελλεοῦ), ἰδιοκτήτην ἐν ἐπικεφαλίδῃ
τὸν Δ. Κούτσουον, καὶ διαχειριστὴν τὸν

Γεώργιον Τσαβέλλαν. Τότε εἶχεν ἰδρυθεῖ
καὶ ὁ Πολιτικὸς Σύνλογος. Καὶ οἱ δύο αὐ-
τοὶ Ὄργανισμοί, διοικοῦντο ἀπὸ μέλη με-
μνημένα εἰς τὴν Ἠπειρωτικὴν Ἐταιρείαν
καὶ ἕνα εἶχον σκοπὸν: τὴν τόνωσιν τοῦ
Ἐθνικοῦ αἰσθήματος καὶ τὸν ἀγῶνα κατὰ
τῆς Τουρκικῆς τυραννίας. Καὶ στὰ δύο ἡ-
μιον μπερδεμένος».

Παραθέτουμε πρὸς χάτου, τὸ ἔγγραφο
τοῦ Πολιτικοῦ Συνταγματικοῦ Σύνλογου
περὶ ἐπιλογῆς του σὰ μέλος.

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

«Ἀξιότιμε Κύριε Κωνστ. Μέροτιε»

«Ἐνταῦθα»

«Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ ἀναγγεῖλω-
μεν Ὑμῖν ὅτι κατὰ τὰς γενομένας σήμε-
ρον ἀρχαιοεσίας τῆς ἐννεαμελοῦς Ἐπιτρο-
πῆς τοῦ Ἐμπορικοῦ Τμήματος τοῦ Συν-
ταγματικοῦ Πολιτικοῦ Συνδέσμου ἐξελέ-
χθητε μέλος ταύτης μετὰ τῶν ἀξιοτίμων
Κυρίων Στεφ. Ἀράπη, Γεωργ. Ἀ. Γρω-
λιέση, Ἰωάν. Κούρσητα, Ξεν. Στεριάδου,
Ἀλεξ. Νηρσίδου, Στεφ. Βανακλιώτου, Φιλ.
Περάτη καὶ Γ. Ράδου.

»Συγγαίροντες Ὑμῖν ἐπὶ τῇ ἐπιλογῇ
ταύτη, παρακαλοῦμεν ἀξιότιμε Κύριε, νὰ
δεχθῆτε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου
πρὸς Ὑμᾶς ὑπολήψεως.

Ἰωάννινα τῆ 22 Ἰανουαρίου 1912»

«Ὁ Πρόεδρος»

«Ὁ Γραμματεὺς»

Γ. Κ. Τζέτζος (π.σ.) Π.Ν. Μελιόρητος

«Εἰς τὴν «Ἠπειρον», συνεχίζει ὁ Κ.
Μέροτιος, εὐθὺς ἅμα τῇ ἰδρύσει ἡμιον τα-
κτικὸς συνεργάτης, ἁμισθός. Ἐργα-
σα χρονογραφήματα ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον
ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ, καὶ πεταχτὰ, εἶδημα
καὶ μὴ. Κατὰ δὲ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Χατζῆ,
ἐγὼ οὐσιαστικῶς τὴν διηύθηκα καὶ ἐγὼ

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο σελ. 587

ἔγραφα συνήθως ὅλην τὴν ὕλην. Ἦτο ἄλλως τε ἑβδομαδιαία, ἀλλ' εἶχε μεγάλην κυκλοφορίαν καὶ εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν παρὰ τοῖς Ἠπειρώταις. Τὰ ἄρθρα ἐγράφοντο κατ' ἔμπνευσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπεχορήγει κατὰ μῆνα τὴν ἐφημερίδα. Ὅταν ἐπῆγε πρώτη φορά ὁ Χατζῆς νὰ ζητήσῃ τὴν ἄδειαν τῆς ἐκδόσεως εἰς τὸ Διοικητήριον τοῦ εἶπεν ὁ —Τουρκογιαννιώτης— ἀριόδιος: —Γιαπὶ θέλ'ς καλὰ κί σὼν' νὰ τ' βγάλ'ς ΗΠΕΙΡΟΤ; —Πῶς νὰ τὴν πῶ ἰάλλοιῶς, ρώτησεν ὁ Χατζῆς; —Νὰ τὴν πῆς: Καλλιόπ' Φρουσύν', Πανάγιου, τοῦ ἀπήντησεν ὁ Ἄγαξ. —Ὅχι, εἶπεν ὁ Χατζῆς. Ἀποφάσισα νὰ τὴν βαφτίσω ΗΠΕΙΡΟ.

»Δὲν ἤθελαν οἱ Τοῦρκοι νὰ ἀκούεται τὸ ὄνομα ΗΠΕΙΡΟΣ διότι εἶχε παραχωρηθεῖ στὴν Ἑλλάδα, μὲ τὴν συνθήκην τοῦ Βερολίνου».

Ὁ Γεώργιος Χατζῆς —καὶ τὰ στοιχεῖα αὐτά, τὰ παίρνομε ἀπὸ βιογραφικὴν ἐργασία τοῦ Πάνου Φάντη— γεννήθηκε στὰ Γιάννινα, στὰ 1881. Τὶς ἐγκύκλιες σπουδῆς του, ἀποπεράτωσε στὴ Ζακυμαία Σχολῇ τῶν Γιαννίνων καὶ κατόπι ἐγράφηκε στὴ Γιατροικὴ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ὅμως, λόγοι οἰκονομικοί, δὲν τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ συνεχίσῃ τὶς σπουδῆς του. —Ἀπ' αὐτὴ ἀκόμα τὴν ἐποχὴ, εἶχε ἀρχίσει νὰ δημοσιεῖ τὰ πρῶτα του στιχογραφήματα, πού τὰ ὑπόγραφε μὲ τὸ ψευδώνυμο Πελλερὲν (πού θὰ πῆ, στὰ γαλλικά, προσκυνητής, Χατζῆς). —Στὰ 1906, τὸν βροῖσκομε δάσκαλο στὴ Βούρμπιανη, καὶ στὰ 1908, τυπώνει στὰ Γιάννινα τὴν πρώτη του ποιητικὴ συλλογὴ, «Δαχτυλίδια», τὸ ἐπικολυρικόν, «Ντελῆ Ὀρμάν» καὶ τὸ θεατρικόν «Τὸ κατηραμένον Περιοδερμαίον».

Στὰ 1909, μὲ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Τούρκου Συντάγματος καὶ τὴν ἔκδοσιν τῆς «Ἠπειρον» διορίζεται, —νεαρὸς ἀλλὰ δραματικώτατος— Διευθυντὴς τῆς: —«Ἀτρόμητος καὶ ἀπτόητος, γράφει ὁ Πάνος Φάντης, μαστιγώνει τὸ ἀνελεύθερο καὶ βάραθρο καθεστῶς, καὶ σὰ βούκνεντρο χτυπάει γιὰ ξεσηκωτὸν καὶ ἀνάστασιν τὶς ψυχὰς τῶν ὑ-

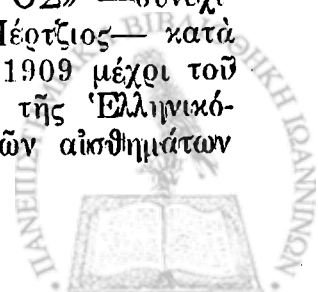
πόδουλων ραγιαδῶν. Πύρινη ρομφαία ἢ ὄρθρογραφία του, ταράζει τὸ δυνάστη...». Φιλακίζεται, καταδικάζεται σὲ θάνατον, καὶ οἴχνηται στὰ μπουντρούμια...

—«Ἐραντάζεσο τὸν Χατζῆν νὰ ἔχη τέτοια νεῦρα; ρωτᾷε σὲ γράμμα του ὁ Παναγιώτης Μίνως τὸ Γ. Γάγαρη, διευθυντὴ τῆς «Φωνῆς τῆς Ἠλείρου», πού ὁ τελευταῖος ἔβγαζε στὴν Ἀθήνα. —Καὶ γιὰ νὰ κατατοπιστῇ καλλίτερα ὁ ἀναγνώστης, ἃς μεταφέρουμε ἐδῶ τὰ ὅσα βιογραφικὰ στοιχεῖα, παραθέτει ὁ Γ. Γάγαρης, στὰ περιθώρια τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Π. Μίνου: «—Ὁ ἐκ Ρουφιάς Π. Μίνως ἰατρός, ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμα ἐν Ἰωαννίνοις, ὅθεν ὑπῆρξεν ὁ καλλίτερος συνεργάτης μέχρι τοῦ 1909. Αὐτὸς ἀπέστειλεν ἐκεῖθεν τὰς ἀνταποκρίσεις κατὰ τῆς Ρουμανικῆς προπαγάνδας τοῦ Ρουμάνου Προξένου Μπαντεάνου, καὶ ἐματαιώθη ἢ δρᾷσις του. Ἐπίσης καὶ κατὰ τῆς Ἰταλικῆς προπαγάνδας καὶ τῆς ἰδρύσεως ἐπαγγελματικῆς σχολῆς, καὶ ἐματαιώθη ἢ προσέλευσις μαθητῶν. Ἀπὸ τὰ 1910 εἶχεν ἐγκατασταθῆ ὡς ἰατρός εἰς τὰ Δολιανά παρὰ τὸ Καλμπάκι, καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς ὁδηγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ κατὰ τὴν προέλασίν του πρὸς τὸ Ἀργυρόκαστρον.

»Ὁ πατὴρ τοῦ Μίνου, ἐλέγετο Μιχαὴλ Μίνως, κατήγετο ἀπὸ τὰ Τσαραπλανά καὶ εἶχεν ὑπανδρευθῆ καὶ κατῶκει εἰς Ρουφιάν. Διετῆρει τὸ χάνι τοῦ Φάντη, κατ' ὄχρας σινεταιρικῶς μετὰ τοῦ ἐκ Δολιανῶν Κ. Τζούτζου καὶ κατόπιν μόνος του. Καὶ ὁ πατὴρ ὑπῆρξεν ἀριστος πατριώτης, ὡς καὶ ὁ υἱὸς Παναγιώτης Μίνως, ὅστις κατὰ τὰ 1847, ἔλαβε μέρος μαζί μου εἰς τὴν Ἠπειρωτικὴν Φάλαγγα, ἣτις εἶχε ἀποθιβασθῆ εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Λούρου παρὰ τὸ Μιχαλίτσι, καὶ ἐπολέμησεν ἐκεῖ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ἀπασχολοῦσα τὴν φρουρὰν Προβέλης».

«Γ. Γάγαρης»

»Ἐπάλασεν ἡ «ΗΠΕΙΡΟΣ» —συνεχίζει τὸ γράμμα του ὁ Κ. Μέρτζιος— κατὰ τὰ τρία ἔτη ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1909 μέχρι τοῦ 1912, διὰ τὴν διαφύλαξιν τῆς Ἑλληνικότητος καὶ τῶν πατριωτικῶν αἰσθημάτων

τοῦ Ἑπαιρωτικοῦ λαοῦ. Ἡ ἀρθρογραφία τῆς, ὑπερέβαινε πολλάκις τὰ ἐπιτροπέμενα ὅρια. Ἐνας ἐθνικὸς παλμὸς ἐνέπνεε ὀλόκληρον τὴν δημοσιευομένην ὕλην, καὶ αὐτὴ πάντοτε ἠκολούθει τὰς ὑποδείξεις τῆς Προξενικῆς Ἀρχῆς. Δεῖγμα τῆς τοιαύτης ἀρθρογραφίας σοῦ ἐπισυνάπτω. Τοῦτο ἔγραψα ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου, εἰς τὸν ὅποιον ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ μέρος καὶ ἡ Ἑλλάς, ὡς καὶ ἔλαβεν. Αἱ ἐξ Ἀθηνῶν ὁδηγίαι εἰς τὸ Προξενεῖον ἦσαν ὅτι: ἔπρεπε νὰ γραφῇ ἄρθρον περὶ τῆς ἐν Ἑπιρῶ καταστάσεως τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, ἔπρεπεν αὕτη νὰ παρουσιασθῇ ὡς ἐκρυσθωπιάτη, καίτοι δὲν ἦτο. Μερικὰ δικὰ μας ἀνταρτικὰ σώματα ἐκφυγόρουσαν εἰς τὴν ὑπαιθρον. Οἱ Τοῦρκοι εἶχον ἐξοπλίσει ὀλίγας ὀμάδας Τουρκαλβανῶν, διὰ τὴν καταδίωξιν τῶν ἰδιῶν μας. Κάτι τέλος πάντων ὑπῆρχε τὸ ἀνώμαλον. Ἀλλὰ δὲν ἔπρεπεν, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ, νὰ ἐπανεέλθῃ ἐν ἰσχύϊ ὁ περὶ ληστοσυμμοριῶν Νόμος, διότι δὲν συνέφερεν εἰς ἡμᾶς. Ὁ Χατζῆς ἔλειπεν. Τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐφημερίδος εἶχον: ὁ Κοῦτσικος, ὁ Τσαβέλλας, ὁ Σαγκοῖνης καὶ ἐγὼ. Μοῦ ἀνετέθη λοιπὸν νὰ γράψω ἐγὼ τὸ πολίκερον αὐτὸ ἄρθρον τοῦ ὁποίου ἐπῆρα πρὸ ὀλίγων ἐτῶν φωτοτυπίαν ἀπὸ τὰ Σώματα τῆς «ΗΠΕΙΡΟΥ». Τὸ ἄρθρον φέρει ὡς ὑπογραφήν Μ. τὸ ἄσχυρον τοῦ ἐπισημοῦ μου καὶ τώρα πρὸς τὸ ξαναδιαβάζω σκέπτομαι καὶ λέγω ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἦσαν ἄγιοι ἄνθρωποι ἢ ὅτι τὰ εἶχανε χάσει εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου διότι, διαφοροτικά, ἔπρεπε νὰ μὲ πιάσῃν καὶ νὰ μὲ στείλουν στὸ Φεζάν. . . Αὐτὸ δὲ μὲς τὸ ἔτος μαρτυρεῖ τὸ παραλήρημα πρὸς μᾶς εἶχε πιάσει τότε καὶ ἀμφηρούσαμε ὅλους τοὺς κινδύνους. Εἶχαμε δηλαδὴ κηρύξει ἐπαναστάσιν κατὰ τοῦ καθεστώτος».

Νὰ τώρα καὶ τὸ ἄρθρον:

ΕΠΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

«Αἱ καθ' ἐκάστην ἐξ ὄλων τῶν σημείων τῆς Ἑπιρῶν συγκεντρούμεναι πληροφορίαι παριστῶσι τὴν κατάστασιν τῆς δημοσίας Ἀσφαλείας, εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε, ἐπισφαλῆ καὶ ἐκρυσθωπία. —Δὲν παρέρ-

χεται ἡμέρα, καθ' ἣν νὰ μὴ σημειωθῶσι εἰς διάφορα συγχρόνως σημεία, ληστοπραξίαι, φόνοι, ἐγκλήματα, βιασμοὶ συνειδήσεων, βιαιοπραγίαι εἰς βάρος φιλησύχων ἀγροτῶν καὶ πολιτῶν, ὅσοι ὑπὸ τὸν ἐλεύθερον Συνταγματικὸν ἀέρα, αἰσιοδοχοῦντες, ἠλπίζον ἐξασφάλισιν τῆς ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας των καὶ προστηνίζον μετὰ πεποιθήσεως πρὸς τὰ ἐκ τῆς μεταπολιτείας ἐπαγγελθέντα ἀγαθά.

»Αἱ πολυάριθμοι Τουρκαλβανικαὶ συμμορίαι αἱ ὁποῖαι, ἐν πλήρει μεσημβρία, ἀμέριμοι καὶ ἀδιάφοροι —ἀν μὴ περιοφρονοῦσαι τὰ Κυβερνητικὰ ὄργανα, τὰ ἐντεταλμένα τὴν περιοφρούρησιν τῆς τάξεως καὶ ἀσφαλείας τῶν Συνταγματικῶν πολιτῶν— διατρέχουσιν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ὀλόκληρον τὴν τάλαινα ἐπαρχίαν, ἀποθρασινθεῖσαι καὶ πάντα χαλινὸν ἀναπτύσασαι, τρομοκρατοῦν διογενεῖς κοινότητας. ληστείουσιν ἀσπλους καὶ φιλησύχους πολίτας καὶ ἀγρότας, ἐπιβουλεύονται τὴν τιμὴν, ζωὴν καὶ περιουσίαν τῶν ὁμογενῶν, φονεῖουσιν, δολοφονοῦσιν, ἐκδιάζουσιν, ἀκρωτηριάζουσιν καὶ συνελόντι εἰπεῖν, διαπράττουσιν ὡς τίγρεις αἰμοχαρεῖς, τὰ βδελυρότερα καὶ ἀποτροπαιότερα τῶν ἐγκλημάτων.

»Οἱ στεναγμοί, οἱ θοῆνοι, οἱ κοπετοὶ τῶν ἀναξιοπαθοῦντων ὁμογενῶν, ὅσοι ὑπὸ τὴν πτέρναν τῶν ἀνθρωπομόρφων αἰτῶν τεράτων σφραδάζουσιν, μόνον αἰτούς τοὺς αἰμοχαρεῖς, τοὺς διψῶντας ἀθῶον, ἀγνὸν Ἑλληνικὸν αἷμα, τοὺς μὴ κορηνιμένους παντάπασιν, ἀλλ' ἐκτροπυμένους εἰς βιαιότερα καὶ ἀπανθρωπότερα, ὁσιμέσαι, κακουργήματα, καὶ μόνον αὐτοὺς δὲν δύνανται νὰ συγκινήσουσιν.

»Στενάζει βαθὴν στεναγμὸν ἀναβλύζοντα ἀπὸ τὰ Ἑλληνικώτατα σπλάγχνα τῆς ἡ ἀλγοῦσα Ἑπιρῶς. Καὶ οἱ στεναγμοὶ συγκλονίζουσι, συνταράσσουσι, δονοῦσι τὰς ἀπανταχοῦ Ἑπαιρωτικὰς καρδίας. Καὶ εἰδομεν τὰ εἰς τὰ πέρατα τῆς ὑψηλῶν διεσπασμένα εὐγενῆ Ἑπαιρωτικὰ τέκνα νὰ συγκροτοῦν, ὡς ἐκ συνθήματος δομιόμενα, πάνδημα σιλαλητήρια διαμαρτυρία καὶ ψήφισμα πρὸς τὴν Σεβαστὴν ἐν Κωνσταντινὴν Κυβερνήσιν καὶ πρὸς ὄλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, νὰ ἐκλιπαροῦν δὲ μιᾷ φωνῇ

νή και μᾶ ψήφω, τὴν προσοχὴν των ἐπὶ τῆς δεινοπαθείσης, τῆς τρομοκρατουμένης, τῆς αἵματοκυλισμένης Ἡλείρου των.

»Δὲν ἀφιδάλλομεν δὲ ὅτι ἡ Σεβαστὴ Κυβέρνησις καὶ ἡ τοπικὴ Διοίκησις, ἐν πλήρει συναισθήσει τοῦ κρισίμου τῆς καταστάσεως εἰς ἣν περιῆλθεν ἡ ἡμετέρα ἐπαρχία, προσέβησαν ἤδη εἰς ἀποφάσεις πρὸς λήψιν τῶν ὑπὸ τῶν περιστάσεων ἐνδεικνυμένων σοβαρῶν μέτρων, ἐγγνωμένων τὴν ἀποκατάστασιν τῆς διαλυθείσης τάξεως καὶ ἡσυχίας. Μολονότι δὲ δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν ὁποῖα σκέψεις ἀπασχολοῦσι σήμερον τὴν Σεβαστὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ τοῦ προέχοντος ζωτικωτάτου τούτου ζητήματος, ἐν τούτοις τολμῶμεν νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν περὶ ληστοσυμμοριῶν Νόμον καὶ εἰς τὰ Στρατοδικεῖα, καθόσον, ὡς ἐκ πικρᾶς πείρας γνωρίζομεν, τὰ δρακόντεια ἐκεῖνα μέτρα, ὅσον δραστικὰ καὶ ἂν φαίνονται ἐκ πρώτης ὄψεως, πόρρω ἀπέχονται τοῦ νὰ φέρωσιν, ἐν τῇ ἐφαρμογῇ, τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα. Διότι τὰ μὲν κακοποιῶσιν καὶ διαφεύγωσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τοὺς ὄνυχας τῆς δικαιοσύνης — ἐφόσον δὲν ἐνισχύεται ἀρκούντως καὶ δὲν διοργανοῦται ἀποτελεσματικῶς, ὁ κλάδος τῆς χωροφυλακῆς περιλαμβανούσης ἀναμίξ. Μουσουλμάνους καὶ ἐντοπίους Ἑλληνοθηριανούς — ὁ δὲ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς θὰ εὐρίσκειται ἀσφαλῶς μεταξὺ σφύρας καὶ ἄκμονος. Καθόσον, ἂν μὲν καταδίδη — ὡς θὰ τῷ ἐπιβάλλῃ ὁ Νόμος οὗτος — τὰς

συμμορίας, θὰ διατρέχῃ τὸν βέβαιον, τὸν ἄμεσον, τὸν ἐκ τῆς λυσσώδους ἐκδικήσεως τῶν καταδιδόμενων, κίνδυνον, ὅταν διαφύγῃ τὴν καταδίωξιν. Ἄν δὲ ἐκ τοῦ φόβου τοῦτου ἀκριθῶς δὲν τολμᾷ νὰ καταδίδη τὰς ληστοσυμμορίας, ἢ ἂν ὑπόνοιαι ἢ παρεξηγήσεις βαρύνωσιν αὐτόν, θὰ σύρεται ἀθῶος, θύσια ἀσφαλῆς τῶν καχυποπιῶν, ἐνώπιον τοῦ Στρατοδικείου καὶ θὰ σήπεται εἰς τὰς καθύγρους εἰρκτάς.

»Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως τῶν ἰσχυρῶν τούτων λόγων, οἵτινες καταδικάζουσιν ἐκ τῶν προτέρων οἰανδήποτε τοιαύτην ἀπόπειραν εἰς βεβαίαν, οἰκτρὰν ἀποτυχίαν, καὶ ἄλλος λόγος, μᾶλλον ὑψηλότερος καὶ γενικωτέρας πολιτικῆς σημασίας, ἀποκλείει πᾶσαν σκέψιν περὶ ἐπαναφορᾶς τοῦ Νόμου περὶ ληστοσυμμοριῶν, διότι τὸ τοιοῦτον, πρὸ τῶν ὁμιλιῶν τῆς καρδοκούσης Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας, θὰ ἀπετέλει ἐπίσημον πιστοποιῆσιν τελείας καθ' ἅπασαν τὴν Ἡπειρον ἀναρχίας, τοῦθ' ὅπερ καὶ αὐτὸ τὸ γόητρον τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως ἤθελεν ἐκθέσει.

»Μ.) ἐρτζιος Κ.)

»Ἐφημ. Ἡπειρος φιλ. 16—9—1912

»Υ. Γ.

»Εἰς τὴν ἰδίαν σελίδα τοῦ ἰδίου φύλλου, δημοσιεύονται, εἰς δύο στήλας, αἱ εἰδήσεις περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ λαβόντων χώραν Ἡπειρωτικῶν Συλλαλητηριῶν ὡς καὶ τὰ ψηφίσματα διαμαρτυρίας των διὰ τὴν ἐν Ἡπίρῳ ἐκφυθμον κατάστασιν.

(Συνεχίζεται)

ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΑΤΘ. ΓΚΑΤΣΟΠΟΥΛΟΥ
Δημοδιδασκάλου

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΜΥΡΕΩΝ*

Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς, ὁ περιοίσιος λαὸς τοῦ Κυρίου, δι' ὃν ὁ Θεὸς Ναζωραῖος, ὅτε ἐπεσκέφθησαν αὐτὸν Ἕλληνες, εἶπεν τὸ «Νῦν ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου...», παρ' ὅλα τὰ δεινὰ τῆς ἐπαχθοῦς δουλείας, δὲν ἀπέκωιε. Μέσα ἀπὸ τὴν προσωρινὴν ἀπογοήτεισιν τοῦ ἐγεννήθη ἡ ἐλπίς τῆς ἀπελευθερώσεώς του. Ἡ ἐλπίς αὕτη, ἀμυδρὰ κατ' ἀρχὴν, ἠνδρώθη, ἐγιγανώθη ἀργότερον. Ἡ ἀκατανίκητος αὕτη ἐλπίς ἐγέννησε τοὺς ὠραίους θρούλους, οἱ ὅποιοι ἐδυνάμωνον τὴν πίστιν, πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ σκληροῦ ζυγοῦ καὶ τὴν ταχεῖαν ἰανατολήν τῆς πολυποθήτου χαραυγῆς τῆς ἐλευθερίας.

Ὁ Θρούλος τοῦ «Μαρομαροκίενου Βασιλῆα», ὁ ὅποιος «θὰ καβαλήσῃ τὸ ἄλογό του, θὰ ζῶσῃ τὸ σπαθὶ του καὶ θὰ κινήσῃ τὸν Τοῦρκο, ὡς τὴν Κόκκινη Μιλιὰ», διετῆρει ἐν ζοηρᾷ συγκινήσει τὰς καρδίας τῶν σκλάβων. Τὸ δάκρυσμα τῆς Εἰκόνας τῆς Θεομήτορος, διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Πόλεως, ἧς ἐτίγγανεν «Ἰπέρμαχος Στρατηγός», ἐγέννα τὴν ἐποίησιν περὶ τῆς ἀφείκτου ἀπελευθερώσεως:

«Σώπασε Κυρὰ Δέσποινα
καὶ μὴ πολυδακρύζεις
πάλι μὲ χόρτια μὲ καιροὺς
πάλι δικιὰ μας θᾶναι...»

Ἄλλὰ καὶ «Ὁ παπᾶς ποὺ εἶναι κομμμένος
μέσα σὶ Ἅγιο Βῆμα
τὰ Εὐζωνάκια δὲν θάορήσῃ
γᾶβγῃ γὰ τὰ κοινωνήσῃ»

μαρτυροῦν ὄχι ὀλιγώτερον τὴν εἰς τὰς θλιμμένας καὶ ἀνεκδιήγητα μαρτύρια ὑφίσταμενας καρδίας των, ἐμφωλεύουσαν βεβαίαν ἐλπίδα τῆς ἀπελευθερώσεώς των.

Ἡ ἀκατανίκητος αὕτη ἐλπίς, ὠδήγησε πολλοὺς αὐτοσχεδῖους καὶ μὴ ποιητὰς νὰ συντάξωσι ποιήματα σχετικὰ, εἰς τὰ ὅποια φαίνεται ἡ ἐλπίς τῆς ἀπελευθερώσεώς των καὶ ἄλλα, ἐπιγραφόμενα «Θρήνοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως» μέσα εἰς τοὺς ὁποίους ξεσπᾷ ὁ πόνος καὶ ἡ θλίψις, διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Βασιλευσίης τῶν Πόλεων, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ τέλος ἐκφράζεται ἡ εὐχὴ καὶ ἡ ἐλπίς διὰ τὴν ταχεῖαν ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς ἐκ τῶν ἀμιοστῶτων χειρῶν τῶν δισεβῶν, ἀγροικῶν καὶ ἀπολιτίστων Ἀγαρηνῶν.

Ἴδου τί γράφει περὶ τῶν κατὰ καιροὺς ποιηθέντων «Θρήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως» ὁ ἀείμνηστος μέγας συμπατριώτης ἱστορικός Σπ. Λάμπρος(1).

«Ἡ μοιραία ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τοῦρκων καὶ ὁ ἠρωϊκὸς θάνατος τοῦ τελευταίου ἠρωϊκοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου ἐπλήρωσαν θλίψεως καὶ ὀδύνης τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων. Τὸ δειλὸν Γένος ἀνέγραψεν εἰς τὰς ὑποφράδας τὴν Τρίτην τῆς ἐβδομάδος ἡμέραν. καθ' ἣν συνέπεσεν ἡ 29η Μαΐου 1453.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 604

«*Ἐκεῖν' ἡ μέρα σκοτεινὴ καὶ ἀστραποκαυμένη
ἡ Τροίη ἡ ἀσβολερὴ ἡ μαυρογελασμένη,
ἡ Θεοκαρθουνοκάκη, πουπαροδοχαλασμένη...*»

ἀναφωνεῖ ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν "Ἀλωσιν ὁ ἀνωνύμιος Θρηνηδὸς τῆς πεσοῦσης Βασιλίδος, καὶ συνεχίζει,

Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ ἐπελθοῦσα δουλεία δὲν ἐθρηνηθήσαν ὑπὸ μόνου τοῦ λαοῦ, ὅστις, ἐλκόμενος ἀπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς καρδίας του ψάλλει, χωρὶς νὰ ἐννοῇ, τίς δανεῖζει εἰς αὐτὸν τὰς λέξεις καὶ τίς παρασκευάζει τὸν ρυθμὸν, δι' οὗ περιοριεὶ τὴν ἔκφρασιν τοῦ πόθου του. Ἐκτὸς τῶν τοιούτων θρηνηδῶν ποιημάτων, ἅτινα, μὴ καταγραφέντα ὑπὸ τῶν αὐτοσχεδίων ποιητῶν, περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, ἔχομεν καὶ ἄλλα μακρότερα στιχορρήματα, ἅτινα δὲν διεφύλαξεν εἰς τρυφὴν ἐπιγενεστέροις ἢ ζῶσα ἀποινημόνευσις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀλλ' ὁ κάλαμος τῶν συγγραψάντων αὐτὰ εἶναι γνωστὰ μέχρι τοῦδε δύο: «Ὁ Θρήνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως» καὶ «Ὁ Θρήνος εἰς τῆς Ἑλλάδος τὴν καταστροφὴν». «Ὁ Θρήνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως» εἶναι ἔργον ἀνωνύμου συγγραφέως ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν "Ἀλωσιν. Ὁ ποιητὴς δὲν ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διὰ λόγον, ὃν αὐτὸς οἶδεν, ὡς λέγει ἐν τῷ τῷ στιχορρήματί του. Τὸ ὄνομα τοῦ γράφαντος δὲν φαίνεται καὶ κεκρυμμένον ἐν συμβολικαῖς δηλώσεσιν, ὡς συνήθιζον ἐνίοτε οἱ μεσοχρόνιοι ἡμῶν ποιηταί. Μίαν μόνον εἶδησιν περὶ αὐτοῦ παρέχει ὁ στιχορρογός.

«*Ἄλλ' ὅμως νὰ γινώσκεις ἐλαίαν ἔχει μαύρον
ὀπούγραφε τὸ ποίημα σὶ δεξιὸν μικρὸ δαχτύλιον
καὶ εἰς τὴν χεῖρα τὴν ζεοθάν ἄλλην ἐλαίαν πάλιν
ἰσοπαθμα, ἰσομειρα, σὴν μέσην τῆς παλάμης
αὐτὰ τὰ δύο σημάδια ἔχει σὶ δύο του χεῖρα...*».

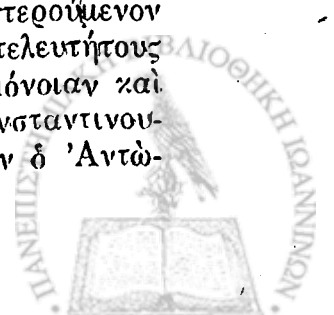
Ὁ στιχορρογὸς τοῦ Θρήνου, αἰσθάνεται ἐν τῷ βάρει τῆς ψυχῆς του τὴν συμφορὰν, ἧτις ἐπῆλθεν εἰς τοὺς Ἕλληνας διὰ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γράφει δὲ τοὺς στίχους αὐτοῦ συγκινημένος.

«*Μὲ θρηνησιὸν καὶ δάκρυα ἔβαλα τὸ μελάνι
καὶ μὲ τὰ ἀναστενάγματα ἐκράπου τὸ μαντήλι...*».

Ὁ αὐτὸς περιγράφει μετ' ὁποίας ὀδύνης ἔγραφε τοὺς στίχους του.

«*Τὴν νύκτα ἐσηκόνουμον συχνὰ εἰς τὸ κρεββάτι
ἀναθυμῶντας τὸ κακὸν τῆς Πόλης ἐθρηνοῦμεν
ἔτρεχον καὶ τὰ δάκρυά μου ὡς πρέχει τὸ πόταμι
κι ἐμάχητό μου λογισμὸς νὰ γράρω τὰ συμβάντα
τὰ ποῖα ἐσυνέβησαν σὴν ἄτυχην τὴν Πόλιν
καὶ ἐγερονόμουν κι ἔγραφα καὶ μετέπιπτον πάλιν
καὶ πάλιν ἐσηκόνουμον κι ἐγύρευα νὰ γράρω...*».

—Ὁ Θρήνος οὗτος συνταχθεὶς, ὡς τεκμηριοῦμεθα ἐκ τινῶν ἐν αὐτῷ ἱστορικῶν γεγονότων, ἐντὸς τῶν πρώτων ἐτῶν, τῶν ἐπακολουθησάντων τὴν "Ἀλωσιν, ἔγραψεν ἐν τῷ κοινῷ ἰδιώματι τῶν χρόνων ἐκείνων, ὅσον γνωρίζομεν αὐτὸ καὶ ἐξ ἄλλων στιχορρημάτων. Ὁ στιχορρογὸς ἐξαιρεται εἰς ποιητικὴν εὐαισθησίαν καὶ συγκινητικὸν συγκινεῖ. Ἄλλως δὲ τὸ στιχορρογίμα αὐτοῦ, στεροῦμενον ποιητικῆς ἀξίας εἶναι μακρὰ εἰς 1044 δεκαπεντασφύλλους ἀνομοιοτελευτήτους στίχους ἐντεταλμένη ἐπίκλησις πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς τῆς Δύσεως πρὸς ὁμόνοιαν καὶ κοινὴν συνεργασίαν ὑπὲρ τῆς ἐκδιώξεως τῶν Ὀθωμανῶν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐνενήκοντα ὄλα ἔτη, μετὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Θρήνου, ἔγραψεν ὁ Ἀντὼ-

νιος Ἐπαρχος τῷ 1544 τὸν «Θορήνον» εἰς τῆς Ἑλλάδος τὴν καταστροφὴν. Ὅπως ὁ Ἀνώνυμος συγγραφεὺς, οὕτω καὶ Κερκυραῖος λόγιος πρὸς τὰς αὐτὰς τῆς Εὐρώπης Ἀρχὰς ἀπευθύνεται ζητῶν τὴν ἀνόρθωσιν τῆς πελοποννησιακῆς Ἑλλάδος...

—Τοιοῦτοι εἶναι οἱ δύο μέχρι τοῦδε γνωστοὶ Θορήνοι. Ἐξ αὐτῶν δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ἐνταῦθα τρίτον τινά, μένοντα ἀνέκδοτον μέχρι τοῦδε. Ἐδρῶνται δὲ οὗτος ἐν τινι Χειρογράφῳ τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὁρει εὐαγούσῃ Μονῆς τοῦ Κωνσταντινουπόλεως γεγραμμένος κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα. Φέρει ἀριθ. 153 κατὰ τὴν ὑπ' ἐμοῦ ἐν ἔτει 1880 γενομένην κατάταξιν. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο περιέχει ἐν τῷ πλείστῳ αὐτοῦ μέρει ἄξιον λόγου χρονικόν, ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ 1598 μέχρι τοῦ 1642 Ἱστορίαν τῶν Σερρῶν, εἶναι δὲ τὸ χρονικόν τοῦτο ἔργον ἱερέως τινὸς Συναδίνου, υἱοῦ τοῦ ἱερέως Σιδέρη. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὅλον χειρόγραφον εἶναι γεγραμμένον διὰ χειρὸς αὐτοῦ τοῦ συντάξαντος τὸ χρονικόν Συναδίνου, ὡς μανθάνομεν ἐκ τινος αὐτοῦ σημειώσεως δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ ἀποφανθῶμεν ὅτι καὶ ὁ «Θορήνος» εἶναι ποίημα αὐτοῦ (1).

Ἐκείνη τὴν παρέχασιν ταύτην, τὴν ὁποίαν ἐθεώρησα ἐπαβεβλημένην, ἐν οἷσιν μὲ τούτῳ κατὰ καιροῦς, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας συνταχθέντας «Θορήνος» καὶ διότι οὗτοι διεκτραγωδοῦσιν μὲ τὰ μελανότερα χροῖματα τὰ δεινὰ τῆς ἐπαράτου δουλείας καὶ διότι εἶναι συνδεδεμένοι μὲ τὸ περιεχόμενον τῆς πραγματείας μου ταύτης. Οἱ «Θορήνοι» οὗτοι ἀντικατοπτρίζουν πληρέστατα τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τῶν σλάβων προγόνων μας, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν παυσάντων νὰ ζητῶσι, ἵνα ἀποκτήσωσι τὸ ἀπολεσθὲν πολίτιμον ἄγαθόν, τὴν ποθητὴν ἐλευθερίαν των.

Ὁ Τρίτος «Θορήνος» ὁ θεωρηθεὶς ἀπὸ τὸν νεότερον πατέρα τῆς Ἱστορίας, ἀείμνηστον Σπ. Λάμπρον, ὡς ἔργον τοῦ ἱερέως ἐκ Σερρῶν Συναδίνου δὲν εἶναι ἔργον αὐτοῦ ἀλλὰ τοῦ ἀοιδίου Μητροπολίτου Μυρσέων Ματθαίου τοῦ ἐκ Πορφυριανῆς.

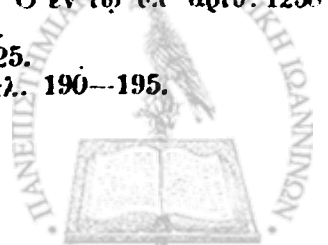
Δὲν εἶναι ἀπορίας ἄξιον, πῶς ὁ μέγας ἱστορικὸς μας ἐπλανήθη, ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο. Καὶ πῶς ἠδύνατο νὰ μὴ ἐπλανηθῆ, ὅταν ὁ οἰκαιοποιηθεὶς τοῦτον ἱερεὺς τῶν Σερρῶν Συναδίνος ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ ἔργου ἐλάλει: «Καὶ αὕτη, ὦ ἀδελφέ μου γλυκίτατε, ὅπου σὲ γράφω περὶ τὸ Γένος τῶν Ρωμαίων, τὸ πῶς ἐκατασταθήραμεν καὶ πῶς ἐγάσωμεν τὴν Πόλιν καὶ ὅλα τὰ ἄγαθὰ τῆς!».

Τοιοῦτοι, δυστηγῶς πνευματικοὶ διαξιφισμοὶ μεταξὺ ἀνθρώπων, ἀύλοδοξούντων νὰ θεωρῶνται ἀνώτεροι, ὑπάρχοντες οὐκ ὀλίγοι. Πόσον, ἀληθῶς κατώτεροι ἀποδεικνύονται, ὅταν φωνῶνται νὰ μετέρχονται ἀδέειτα μέσα ἵνα οἰκαιοποιῶνται πνευματικὴν ἐργασίαν ἄλλων: Μήπως οὐα τοιαύτη ἀνέντιμος ἐνέργεια δὲν παρατηρεῖται μετὰ τῶν κορυφαίων ἱστοριογράφων τῆς Μεσαιωνικῆς μας ἐποχῆς. Κωνσταντίνου Σαθα καὶ Γεωργίου Ζαβίρα: Ὁ Τρίτος λοιπὸν αὐτὸς «Θορήνος», ὃν μετὰ πεποιθήσεως ὁ ἀείμνηστος Σπ. Λάμπρος, στηριζόμενος εἰς τὰ ἕως τότε ὑπάρχοντα δεδομένα καὶ ἰδίως εἰς τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ τοῦ Συναδίνου, θεωρεῖ ἔργον αὐτοῦ, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑπέρωθεν καὶ ὡς κατοπέρω θὰ ἀποδείξω δι' ἀδιασείστον ἀποδείξεων δὲν ἴτο ἔργον αὐτοῦ. Ὁ «Θορήνος» οὗτος, δημοσιευθεὶς εἰς τὴν «Ἐστία» (2) καὶ εἰς τὸν Νέον Ἑλληνομνημονα (3) ὡς ἔργον τοῦ Συναδίνου δὲν ἴτο δυνατόν νὰ μείνῃ ἀπαράτητος. Ὁ ἀνέντιμος οὐ-

1. Ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω Τριῶν Θορήνων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι, οἱ ἐξῆς: α') Τὸ Ἀνάκλημα Κωνσταντινουπόλεως, εὐρισκόμενον ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 2.873 Κώδικι τῆς ἐν Παρισίοις Ἑθν. Βιβλιοθήκης. β') Τὸ ἐκ στίχων 744 Ποίημα τοῦ Μεγάλου Λογοθέτου Ἰερακὸς γραμμένον περὶ τὰ μέσα τοῦ 16ου αἰῶνος καὶ γ') Ὁ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 1238 Παρισινῷ Κώδικι φερόμενος ὡς Ἀνέκδοτος Ἐμμετρος Θορήνος.

2. Σπ. Λάμπρος «Ἐστία» Τεύχος ΚΒ. 1886 σελ. 821—825.

3. «Νέος Ἑλληνομνημονα» Τόμ. Ε'. 1908 σελ. 190—195.

τος σφετερισμός ξένης πνευματικής ιδιοκτησίας εξήγειρε την συνείδησιν τοῦ εἰς Βουκουρέστιον λαμπροῦ συμπατριώτου μας λογίου, ἀειμνήστου καὶ τούτου σήμερον, Δημητρίου Ρούσσου. Οὗτος, ἐπιθυμῶν ἵνα ἀποκαταστήσῃ τὴν ἀλήθειαν, ἀποδίδων «τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» ἔγραψεν εἰς τὸν ἀειμνήστον Σπ. Λάμπρον τὰ ἑξῆς (1).

«Ὁ Θεὸς ἦν ὃς» ὃν ἐξεδόκατε ὡς ἀνέκδοτον ἐν τῇ «Ἐστία» (Τεῦχος ΚΒ σελίδα 821—825) καὶ ἐσχάτως ἐν τῷ «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι» Τόμ. Ε' σελ. 190 μὲ πολλὰς εὐστόχους διορθώσεις, ἀποδώσαντες αὐτὸν εἰς τὸν Σεροῶν ΠαπαΣυναδινόν, ἐξεδόθη μέχρι τοῦδε τοῦ ἀγίου δεκάτου, ἐποιήθη δὲ ὑπὸ τοῦ ἐκ Παγωνιατικῆς Ματθαίου, Μητροπολίτου Μυρέων. Ἀποτελεῖ δὲ ὁ Θεὸς ἦν ὃς οὗτος μέρος τῆς Ἑμμέτρου Ἱστορίας τῆς Οὐγγροβλαχίας, τὴν ὁποίαν συνέγραψεν ὁ Ματθαῖος, χαριζόμενος αὐτὴν εἰς τὸν Μιάνον Κραϊόβα Ἰωάννην, ὡς αὐτὸς ῥητῶς λέγει ἐν Προοίμῳ αὐτῆς οὕτω:

—Καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ποθῶντας τὴν φιλίαν σου
ἔγραψα τὸ Βιβλίον μου ἐπὶ τὸ ὄνομά σου.
Νὰ εἶναι εἰς ἐνθύμησιν χρόνους ἀπεροχόμενους.
Δίδου ὅτι γράφονται δὲν ἀποληρονοῦνται
μόν' στέζονται καὶ φαίνονται σὺν κόσμῳ νὰ ἐπαινοῦνται.
Καὶ πάντες τὰ θαυμάζονται πῶς εἶναι γεγραμμένα
καὶ δὲν ἀληθομνηθήσαν ποτὲ τὰ περασμένα.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ Προομίου του μᾶς λέγει ὁ Ματθαῖος, ὅτι ἤθελε νὰ ἱστορήσῃ καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ Μιχαήλ Κατακουζηνοῦ, τοῦ Ἀνδρείου ἀλλὰ τὸν ἐπέβρασαν ἄλλοι, ὁ Βιστιάρος Στανουινός (2) καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἀρχίσῃ τὴν ἱστορίαν του ἀπὸ τὸν Σεροπάνον.

Νὰ γράφω πρῶτα ἤθελα ἅπαντα τοῦ Μιχαήλ
καὶ χρεῖα δὲν μοῦ ἔκαμε διὰ τὰ γράψαν ἄλλοι.
Εἰς τοῦτο βαίνομεν ἀρχὴν τὰ κατὰ τὸν Σεροπάνον
ἄκουσον τὰ γραφόμενα ὅπου σ' ἀναγιθάνω (3)

Ἄλλὰ μὲ τὸν 5ον στίχον «Μόν' στέζονται καὶ φαίνονται» τοῦ πρώτου ἀποσπάσματος, ὅτε μετέδωκα ἀνωτέρω ἀρχίζει μὲ τὸν 3ον καὶ 4ον στίχον τοῦ 2ου ἀποσπάσματος.

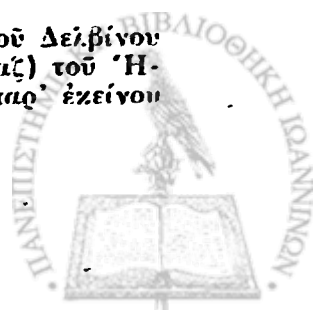
«Εἰς τοῦτο βαίνομεν ἀρχὴν κ.τ.λ.» τελειώνει τὸ ἀέφαλον τοῦτο ποίημα εἰς στίχους πολιτικούς, ὅτε εὐρηται πρὸ τοῦ Θεοῦ ἦν ὃς τοῦ ἀντιγραφέντος ὑπὸ τοῦ Συναδινοῦ, ὅτε ποίημα δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ μέρος τοῦ Προομίου τῆς Ἱστορίας τοῦ Ματθαίου, μὲ μίαν μόνον διασκευὴν ὀφειλομένην εἰς τὸν ἐκ Σεροῶν παπᾶν. Ὁ Ματθαῖος τελειωνὼν τὸ Προοίμιον, μεταβαίνει εἰς τὴν διήγησιν τῶν κατὰ τὸν Σεροπάνον μὲ τοὺς 4 στίχους, οὓς μετέδωκα ἀνωτέρω, ἐνῶ ὁ Συναδινός, μετὰ τὸ Προοίμιον μεταβαίνει εἰς τὸν Θεὸς ἦν ὃς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τοῦτο αἰποσχεδῖος στιχομυθὸς ὁ παπᾶς μετατρέπει τὸ Σεροπάνον εἰς Πόλι καὶ τοὺς δύο τελευταίους στίχους τοῦ Ματθαίου, τοὺς μετέβαλεν ἀρκετὰ ἀδεξίως οὕτω:

Εἰς τοῦτο βαίνομεν ἀρχὴν τὰ κατὰ τὴν μεγάλην Πόλιν

1. Σπ. Λάμπρον «Νέος Ἑλληνομνήμων» Τόμ. Σ', 495.

2. Ὁ Στανουινός ἦτο συμπατριώτης μας. Κατήγετο ἐκ τοῦ ἡρωικοῦ Δειβίνου τῆς μαρτυρικῆς Βορείου Ἡλείου μας. Ἐχημάτισε Βεστιάριος (Ἰματιοφύλαξ) τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Μολδοβλαχίας Στεφάνου Βοεβόδα. Συνομαντηθεὶς ἐφρονεῖσθαι παρ' ἐξείνου μετὰ τοῦ υἱοῦ του. (Κ. Σάθα Ν. Φιλολογ. σελ. 416).

3. ἀναθιβάνω = συνομαντῶ, παραθέτω.

ἄκουσον τὰ γραφόμενα ὅπου σὲ λέγουν ὄλοι.

Χαρίζων εἰς μὲν τὸν πρῶτον στίχον δύο συλλαβάς περιττάς, εἰς δὲ τὸν δευτέρον στίχον μίαν ἀσυναρτησίαν. Μάλιστα ἐκεῖνο ὅπου σὲ λέγουν ὄλοι, τεθὲν ἵνα ριμάρη μὲ τὸ Πόλιν εἶναι ἀμίμητον.

—Τὸ ἔργον τοῦ Ματθαίου ἤρρασεν εἰς τοὺς συγχρόνους, ὡς δεικνύουν αἱ συχναὶ του ἐκδόσεις, φαίνεται ὅμως ὅτι, καίτοι τοῦτο ἦτο συμπληρωμένον πρὸ τοῦ 1618 μόνις περὶ τὸ 1672 εἶδε τὸ πρῶτον τὸ φῶς, κυκλοφοροῦν πρότερον ἐν χειρογράφῳ.

—Ἄλλὰ καὶ ἐν τῷ θρήνῳ ἐπέφερε διασκευὴν ὁ Συναδινός, συντομεύσας αὐτὸν κατὰ ἑκατοντάδες στίχων. καὶ τελειώνει ὁ Δ. Ρούσσοσ οὕτω.

—«Ἄλλ' ὁ Συναδινός δὲν εὔρε τῆς ἀρεσκείας του οὔτε τοὺς πρῶτους οὔτε τοὺς τελευταίους στίχους. Ἐπειδὴ δὲ φαίνεται ὅτι ἦτο ἀπ' ἐκείνους τοὺς παπᾶδες, οἱ ὅποιοι βαριῶνται τὸ πολὺ τὸ «Κύριε ἐλέησον» διὰ τοῦτο, παραλείψας τὸ Προοίμιον, περικόψας ὀλίγον περὶ τὸ μέσον, κολοβώσας περὶ τὸ τέλος τὸν Θ ρ ἦ ν ο ν τοῦ Μητροπολίτου, τὸν ἔκαμε συντομώτερον κατὰ 200 τοῦλάχιστον στίχους(1) θέτων εἰς πρᾶξιν τὸ γνωστὸν λόγιον «Κοντὸς Ψαλιός, Ἀλληλοῖα».

Αὐτὰ γράφει ὁ Δ. Ρούσσοσ, ἐν σχέσει μὲ τὴν ἠδελμημένην διαστρέβλωσιν τῆς ἀληθείας ὑπὸ τοῦ ἱερέως τῶν Σερρῶν Συναδινοῦ —Θεὸς συγχωρήσοι τον— ἦν ὁ ἀειμνηστὸς Σπ. Λάμπροσ, δὲν κατώρθωσεν ἀρχικῶσ νὰ ἀντιληφθῆ.

Καίτοι οὐδεμία ἀμφιβολία ἐγεννᾶτο περὶ τῶν γραφέντων ὑπὸ τοῦ ἀειμνηστοῦ Δημ. Ρούσσοσ, διότι οὗτοσ ἐστήριξε ταῦτα εἰς αὐταποδείκτουσ ἀποδείξεις, ἐν τοῖτοις ἐθεώρησα ἀπαραίτητον νὰ μεριμνήσω διὰ νὰ ἀνεύρω τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ματθαίου. ἦτις καὶ θὰ ἔχυνε περισσότερον φῶσ εἰς τὰ ἀντιθέτωσ γραφόμενα καὶ θὰ ὠφέλει καὶ ἐμὲ κατὰ πολὺ, εἰς τὴν προσπάθειάν μου πρὸσ συγγραφὴν τῆσ παρούσης μου πραγματείας. Μετὰ πολλὰσ, παρὰ πολλὰ περιπλανήσεις καὶ ἐρεῦνας, ἀνεῦρον ταύτην εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην εἰς τὸ ἔργον τοῦ πολυμαθοῦσ Γάλλου Emile Legrand τοῦ γνωρίζοντοσ τὴν Νεοελληνικὴν ἐν ὄλαισ τῆσ ταῖσ λεπτομερείαισ, τὸ ἐπιγραφόμενον :

BIBLIOTHEQUE GRECUE VULGAIRE 1881

ἔνθα ἀνετίπωσε τὴν ἔκδοσιν τοῦ 1672.

Ἡ ἀνεύρεσις τοῦ περισπούδαστοῦ τούτου βιβλίου τοῦ ἀοιδίμου Ματθαίου ἐνέπλησε τοσαύτης καὶ τοιαύτης χαρᾶσ τὴν ψυχὴν μου, ὥστε, ὅτε τὴν ἀνεῦρον, ὀλίγον ἔλειψε νὰ πάθω ὅ,τι ὁ σοφὸσ Μαθηματικὸσ Ἀρχιμῆδης, ὅταν, εὐρισκόμενοσ ἐν τῷ λουτρῷ, ἀνεῦρεν τὸν βαθμὸν καθαρότητοσ τοῦ στεφάνου, ὃν παρέδωσεν εἰς αὐτὸν ὁ τύραννοσ τῶν Σαρακουσῶν Ἰερῶν καὶ, τρέχων ὡσ εἶχεν, ἀνεφώνει τὸ «Ἐύρηκα, Εὔρηκα!».

Ἐκ τοῦ ἐν τῇ οἰκείᾳ στίλῃ παρατεθησομένου Θ ρ ἦ ν ο ν τῆσ Κωνσταντινουπόλεωσ, ἀποτελοῦντοσ τὸ προαιροτελείτιον μέρος τῆσ Ἱστορίας τοῦ Ματθαίου, βεβαιοῦνται πλήρωσ τὰ ὑπὸ τοῦ Ρούσσοσ γραφόμενα ὡσ πρὸσ τὴν οἰκειοποίησιν τῆσ πνευματικῆσ ἐργασίας τοῦ Ματθαίου καὶ ἀποδεικνύεται περιτρώνωσ, πῶσον ἠδικήθη ἐπὶ εἰκοσαετίαν ὁ Ματθαίωσ, θεωρουμένου τοῦ ἔργου του, ὡσ ἀνήκοντοσ εἰς τὸν Συναδινόν. Ὅμοσ «Οὐδὲν κρυπτόν, ὃ οὐ φανερόν γενήσεται» καὶ «Ἔστι δίκης ὀφθαλμὸσ, ὃσ τὰ πάνθ' ὀρᾷ».

(Συνεχίζεται)

1. Ἐκ τῆσ ἀκριβοῦσ ἀντιπαραβολῆσ, τὴν ὁποίαν ἔκαμα, ὁ Συναδινὸσ ἐσυντόμωσεν τὸν Θ ρ ἦ ν ο ν κατὰ 290 στίχους.

ΓΙΑΝΝΗ ΣΑΡΑΛΗ

ΤΟ ΖΑΓΟΡΙΣΙΟ ΣΠΙΤΙ*

Δον

ΕΘΙΜΑ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΙΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ

Τὰ Χριστούγεννα, ἂν καὶ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες γιορτὲς τῆς Χριστιανοσύνης, δὲ γιορτάζονται μὲ τὴν ἴδια λαμπρότητα πού γιορτάζεται τὸ Πάσχα ἢ ἄλλες γιορτὲς σὰν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἀκόμη. Σ' αὐτὸ συντελεῖ πρῶτα—πρῶτα ἡ ἐποχὴ. Χειμῶνας καθὼς εἶναι, πού τὸν παλιὸ καιρὸ ἦταν πολὺ βαρύτερος, μέσα στὰ χιόνια, δὲ προσφέρονταν γιὰ μεγαλύτερα ξεφαντώματα, πού δημιουργεῖ τὸ περιβάλλον καὶ ἡ ἐποχὴ. Τὰ Χριστούγεννα εἶναι μιὰ γιορτὴ καθαρὰ οικογενειακὴ τοῦ σπιτιοῦ, πού γιορτάζεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ, ὅσους κλείνει τὸ βράδι ἡ πόρτα σου, καθὼς λένε, δίπλα στὸ τζάκι καὶ τὰ σπρωμένα μπάσια, γεμάτη μυστικοπάθεια, ἱστορίες παλιῆς καὶ παρामीθια.

Σὰν προεόρτια τῶν Χριστουγέννων εἶναι ἡ παραμονή, πού εἶναι μιὰ προετοιμασία καὶ λέγεται «τῶν Κόλλιντῶ». Τὴν ἡμέρα αὐτὴ θὰ τοιμαστοῦν τὰ διάφορα φαγητὰ, τὰ ψωμιά, οἱ πίτες καὶ προπάντων οἱ κολοῦρες, πού τὶς λένε κολλιντίνες. Μικρὰ ψωμιάκια καλοζυμωμένα (ψιλοσιτισμένα), πού προσφέρονται στοὺς πλησιέστερους συγγενεῖς καὶ πρὸ πάντων στὰ παιδιά, πού ἔρχονται νὰ εὐχηθοῦν καὶ γιὰ νὰ πάρουν τὴν κολούρα, τὴν κολλιντίνα, ἀπὸ τὸ συγγενικό τους σπίτι, τραγουδώντας τὸ ἔξῃς:

Κόλλιντα, μέλιντα
τσούτσουλη Μπαρμπανικόλα,
φτιάσε Μπάμπω κλούρα
μὴ σ' τσακίσω τ' θύρα
καὶ τὴν παραθύρα.
Εἶδι στὸ βαένι
καὶ πορδὴ στὸ κολοζύθι.

Οἱ τέσσερες τελευταῖοι στίχοι εἶναι προφανῶς προτροπικοὶ καὶ ἀπειλητικοὶ γιὰ νὰ φτιάσει ἡ Μπάμπω τὴν κολούρα καὶ νὰ φιλέψει τὰ παιδιά μὲ τὴν κολλιντίνα πού συνοδεύονταν καὶ μὲ ἄλλα καλούδια, ὅπως σταφίδες (καίτοι μόνον ἀπ' τ' ἀμπέλι) ἀμύγδαλα καὶ ἄλλα διάφορα γλυκά, καὶ λέγονταν σὲ περίπτωση, πού ἡ Μπάμπω ἦταν δύστροπη καὶ δὲν ἔδειχνε διάθεση νὰ δώσει τὴν κολλιντίνα στὰ παιδιά. Σὲ ἐναντία περίπτωση, οἱ στίχοι αὐτοὶ παραλείπονταν καὶ συνεχίζονταν:

Κόλλιντα, μέλιντα
τρεῖς χιλιάδες πρόβατα
τοῦ πιστικοῦ κολούρα
καὶ μένα κολλιντίνα.

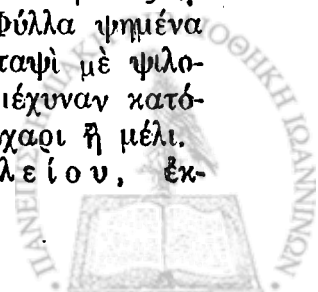
Τὰ φαγητὰ πού θὰ σπóλιζαν τὸ Χριστουγεννιάτικο τραπέζι ἐκτὸς ἀπὸ τίς πίτες, πολὺ συνηθισμένο ἦταν τὸ μπουμπάρι καὶ τὸ τσίριμα, καὶ ἦταν μιὰ ποικιλία στὰ ψητὰ καὶ τ' ἄλλα φαγητὰ καὶμποροῦσαν μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ νὰ διαθέσουν τὰ συκωτάκια πού ἔπρεπε καὶ αὐτὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν, ὡρεκτὰ σὰν ἦταν ἀπ' τὸ σφραγιστὸ πού ἀπαραίτητα ἔπρεπε τὴν ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων νὰ σφραγεῖ καὶ πού θὰ ἦταν κάποιο παχὺ ζῶο, ὅπως κριάρι, ἢ προβατὶνα στέρφα ἢ κάτι τέτοιο.

Τὸ μπουμπάρι, γινόταν ἀπ' τὸ παχὺ ἔντερο, τὸ ὁποῖο γέμιζαν μὲ συκωτάκια ψιλοκομμένα καὶ οὖζι καὶ τὸ βάζαν νὰ ψηθεῖ στὸ γάστρο κυρίως, ἢ τὸ φούρο.

Τὸ τσίριμα τὸ φτιάχναν καὶ αὐτὸ μὲ ψιλοκομμένα συκωτάκια, λάχανα καὶ ψωμὶ καβουρτισμένα, ἓνα εἶδος παπάρας, ὅλα καθὼς τ' ἀνάκατεβαν. Ἀπαραίτητο γλυκὸ τῶν Χριστουγέννων ἦταν οἱ λαλαγκίτες ἢ τὰ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ. Φύλλα ψημένα σὴν λαμαρίνα τὰ βάζαν στὸ ταψὶ μὲ ψιλοκομμένα καρύδια καὶ τὰ περιέχουναν κατόπι μὲ σιρόπι ὑπόλιχο ἀπὸ ζάχαρι ἢ μέλι.

Τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ἐκ-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 642

τὸς ἀπὸ τὰ γνωστὰ πανελλήνια κάλλαντα ποὺ λένε τὰ παιδιὰ, στὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ, οἱ παλιὲς νοικοκυράδες διατηροῦν μερικὰ παλιότερα ἔθιμα, ποὺ ἀρχίζουν μὲ τὸν καιρὸ νὰ ἐκλείπουν.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς Ἀη—Βασιλιάτικες κουλοῦρες ποὺ φτιάχναν γιὰ τὰ παιδιὰ, ἔκαναν καὶ μία ποὺ τὴν πέρναγαν στὰ κέρατα τοῦ βοδιοῦ, ὅπου βέβαια ὑπῆρχε τέτοιο, καὶ πρόσεχαν τὸ κάτω μέρος τῆς κουλούρας ἂν τὸ λάδι ποὺ ἀλείφεται τὸ ταφι προκειμένου νὰ μπεῖ ἢ κουλούρα γιὰ νὰ ψηθεῖ, φαινόταν ὅταν τὴ βγάξαν, αὐτὸ ἦταν σημεῖο, πὼς τῆ χρονιά ἐκείνη θὰ πρόκοβαν τὰ σιτάρια. Ἄν τὸ λάδι ἔβγαινε στὴν ἀπάνω κόρα τῆς κουλούρας, θὰ ὑπῆρχε ἀφθονία στὰ καλωπύκια.

Τὴν ἴδια ἡμέρα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ὅταν γυρίζαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ καθυσμένοι κοντὰ στὸ τζάκι καθὼς ἦταν ἀναμμένο καὶ λέγαν τὶς Πρωτοχρονιάτικες εὐχές, παίρναν ἓνα πουρνάρι, ἀπάνω στὸ ὁποῖο βάζαν νὰ καθίσει συνήθως ἓνα παιδί. Τὰ ξηρὰ φύλλα τοῦ πουρνARIOῦ, ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ παιδιοῦ, πέφταν. Ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν φύλων βγάξαν τὸ συμπέρασμα ἂν τὰ κατσίκια καὶ τ' ἄρνια θὰ ἦταν πολλὰ τὴ χρονιά αὐτή.

Ἀκόμη, τὴν ἡμέρα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, παίρναν τρεῖς βέργες ἀπὸ κλήματα σπῆς ὁποῖες, στὸ ἄκρο κάθε μιᾶς, ἔδεναν μιὰ κόκκινη κλωστή, τραγουδοῦσαν δὲ τὸ ἑξῆς:

Ἀη—Βασίλη, Κύρ—Βασίλη,
αἱ νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε.
Τρία κλήματα σ' χαρίζω
καὶ τ' ἀπέλι μὴ μ' ἀγγίζεις.

Τὴν ἴδιο ἔθιμο ἐπαναλαμβάνεται καὶ κατὰ τὴν πρώτη Φεβρουαρίου ποὺ ἑορτάζεται ὁ ἅγιος Τοῦφνας, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ προστάτης τῶν ἀπελιῶν. Ἐπίσης τὴν ἡμέρα αὐτὴ ραντίζονται τ' ἀπέλια μὲ ἀγίασμα.

Τὴν ἡμέρα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, τὰ παιδιὰ πρὸ πάντων, παίρνουν κερὰ καὶ πιγαίνουν στὸ κονοστάσι τοῦ ἁγίου Βασιλείου ποὺ βρίσκεται σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὸ χωριό, ὅπου καὶ ὀλόκληρη ἢ περιοχὴ λέγεται «ἄη—Βασίλιδες». Τὰ κορίτσια θ' ἀνάμουν τὸ καντήλι τοῦ εἰκονοστασιοῦ

καὶ γυρίζουν στὸ χωριό.

Μεγάλῃ σημασίᾳ ἀποδίδεται κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ποῖος θὰ πρωτομπεῖ στὸ σπίτι καὶ θὰ κάνει μποδαρικό, καθὼς λένε, ποῖον θὰ πρωτοῖδουν ἀκόμη νὰ περνάει ἀπ' ἔξω. Ἀπέφειγαν δὲ μὲ κάθε τρόπο νὰ ἴδουν τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἀοραστο ἀνθρώπο.

Τὸ καλὸ μποδιακὸ τὸ πρόσεχαν καὶ τὴν πρώτη ἡμέρα κάθε μηνός.

Τῶν Θεοφανείων: Μετὰ τὴν λευπουγία καὶ τὸν ἁγιασμό, γίνεται κάτι ἀσυνήθιστο. Βγαίνει ὁ παπᾶς στὴν ὠραία πύλη καὶ βγάξει τὶς εἰκόνες σὲ ἓνα εἶδος πλειστηριασμοῦ, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ σταυρὸ καὶ τὸ Εὐαγγέλιο. Στὸν πλειστηριασμὸ αὐτὸ μπορεῖ νὰ λάβει μέρος καὶ ἓνας ταξιδεδμένος ποὺ λείπει ἀπὸ τὸ χωριὸ ἀναθέτοντας σὲ κάποιον ἄλλο συγγενῆ ἢ συγχωριανὸ τοῦ τὴν ἐντολὴ νὰ πλειοδοτήσει. Ἀρχίζει λοιπὸν ὁ παπᾶς, λέγοντας: «Ὁ Τίμιος Σταυρὸς π.χ. δραχμῆς 100» (παλιότερα ἐπὶ τουρκοκρατίας γρόσια τόσα). Οἱ διάφοροι χωριανοὶ ἀπὸ τὰ στασίδια τοῦ ὁ καθένας, αὐξάνει τὴν τιμὴ, ὥσπου κατακυρώνεται στὸν τελευταῖο ποὺ θὰ πλειοδοτήσει. Αὐτὸς τότε λέγεται νοῦνος. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο γίνεται καὶ γιὰ τὸ Εὐαγγέλιο ποὺ ὁ τελευταῖος πλειοδότης λέγεται ἀναδεχτής. Ὅσορα ἀρχίζει τὸ ποίλημα τῶν ἄλλων εἰκόνων τῶν πιὸ σπουδαίων φυσικὰ ἁγίων.

Μετὰ τὸν ἁγιασμό καὶ τὸ τέλος τοῦ πλειστηριασμοῦ αὐτοῦ, ὅλο τὸ χωριὸ πηγαινέει στὸ σπίτι τοῦ νοικοῦ τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ ἀναδεχτοῦ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ εὐχεται νὰ ζήσει καὶ νὰ εὐτυχίσει καὶ νὰ τὸν βοηθᾶει ὁ Θεὸς πάντα.

Τὰ χρήματα ποὺ θὰ συγκεντρωθοῦν ἀπὸ τὸ ποίλημα τῶν ἁγίων εἰκόνων διετίθεντο τὸν καιρὸ τῆς σκλαβιάς γιὰ τὴ μισθοδοσία τῶν δασκάλων καὶ τὴν συντήρησιν τῶν σχολείων. Τώρα κατατίθενται στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπὴ, ἢ ὁποῖα τὰ διαχειρίζεται ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες τῆς ἐκκλησίας. Κατὰ παλιότερο ἔθιμο, τὴν ἐπομένη τῶν Φῶτων, (τοῦ ἁγίου Ἰωάννου), στὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ γινόταν τραπέζι στὸ ὁποῖο πηγαινέαν μόνον ἄντρες καὶ ἀκολούθησε γλέντι ποὺ τὸν πρώτο λόγο εἶ-

χαν ὁ νουνός καὶ ὁ ἀναδεχτός, ξαναδέχονταν δὲ καὶ πάλι τὶς εὐχὲς τῶν συγχωριανῶν των στὸ σπίτι τους. Τὴν ἡμέρα τῶν Φώτων λέγεται καὶ τὸ ἔξῃς τραγοῦδι:

Χριστὸς γεννιέται σήμερα
γεννιέται καὶ βαπτίζεται.

Χαίρονται οἱ ἀγγέλοι
καὶ οἱ ἀρχαγγέλοι
σκάζουν πὰ δαιμόνια
σκάζουν καὶ πλαντάζουν
καὶ ἀνοίγουν σὰν καρδί.

Ἀπὸ τὶς ἀποκριεὺς, γιορτάζεται μόνον ἡ Τυρινή. Τὴν Κυριακὴ αὐτὴ ἀπαγορεύεται τὸ κρέας. Τρώγουν μονάχα τυρὶ καὶ ψάρι, καὶ χέλια ἀπ' τὴ λίμνη τῶν Γιαννίνων καὶ τυρόπιτες πού εἶναι ἀπαράιτητες σ' ὅλα τὰ σπίτια τὴν ἡμέρα αὐτὴ. Ὅλα τὰ σπίτια τὴν Τυρινὴ θὰ φτιάξουν καὶ τὰ κέδρα. Ἐνα εἶδος διπλῆς, πὺν λένε σ' ἄλλα μέρη. Ἀνοίγουν διπλ. φύλλα τὰ κόβουν μικρὲς λουρίδες καὶ σχηματίζουν μ' αὐτὲς στρογγυλά μικρὰ γλυκίσματα, ἕνα εἶδος «χανοῦ μπουρεκι» πὺν τὰ περιχύνουν κατόπι μὲ σιρόπι ἀπὸ ζάχαρη ἢ μέλι.

Παλιὸ ἔθιμο τὸ ὁποῖο τώρα σχεδὸν ἐξέλιπε, εἶναι ὁ λεγόμενος οὐρανός (φανός), οἱ φωτιὲς διπλ. πὺν συνήθιζαν ν' ἀνάβουν ὅλες οἱ συνοικίαι τοῦ χωριοῦ τὸ βράδι τῆς Τυρινῆς, γύρω ἀπ' τὶς ὁποῖες παίρναναν ὅλη τὴ νύχτα χορεύοντας καὶ γλεντώντας μασκαρεμένοι οἱ περισσότεροὶ καὶ κἀνοντα: διάφορα ἀστεῖα καὶ χωρατά.

Τὶς προετοιμασίαι γιὰ τὸν οὐρανὸ ἀναλαμβάνουν τὰ παιδιὰ πολὺν καιρὸ πρὶν ἀπὸ τὶς ἀπόκριαι. Κάθε βράδι, μὲ τὸ σούροιτο, ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς συνοικίας μπαίνουν στὴ γραμμὴ τὸ ἕνα πίσω ἀπὸ τ' ἄλλο σὲ λίγη ἀπόσταση, περιέσχονται τὰ σπίτια τραγουδώντας:

Δός μας ἕνα ξύλο
νὰ δίρουμε τοῦ σκύλου
τὸ ξύλου τ' οὐρανοῦ!

Ἄν ἡ νοικοκυρὰ δὲν ἔδινε τὸ ξύλο, τὰ παιδιὰ ἔσποῦσαν σὲ ἀπειλὲς ἐναντίον τῆς καὶ λέγαν τὸ ἔξῃς:

Ἰδῶ εἶναι τοῦ κούκου ἢ φωλιά
καὶ τοῦ διαοῦλου ἢ τρύπα
ἰδῶ χουρεῖται οὐ διαοῦλος
τὴ μέρα καὶ τὴ νύχτα.

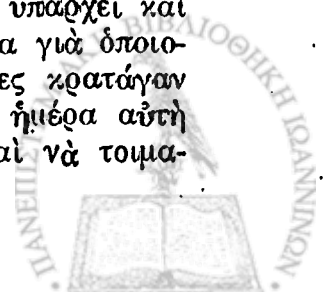
Τὰ παιδιὰ κρατώντας τὸ ξύλο ψηλά σὰν ἐξαπτερίγγο καὶ πάντα στὴ γραμμὴ περιέσχονται ὅλα τὰ σπίτια ἀπὸ τὸ πρῶτο ὡς τὸ τελευταῖο τραγουδώντας πάντα στὴν ἐξώπορτα τὸ πρῶτο τραγοῦδι, περιμένοντας τὴν νοικοκυρὰ νὰ τοῦς δώσει τὸ ξύλο.

Τὰ ξύλα αὐτὰ τὰ ἀποθηρεύουν κατόπι σὲ κανένα ἔρημο παλιὸ σπίτι ἢ κελλάρι πὺν νὰ μὴν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὸ μέρος πὺν θ' ἀναφτεῖ ὁ οὐρανός. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ ξύλα αὐτὰ δὲν εἶναι ἀρκετὰ καὶ οὔτε προσφέρονται τόσο γιὰ τὸν οὐρανὸ γιὰτὶ δὲν βγάζουν φλόγα, ὅπως θέλουν, ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς συνοικίας τὶς Κυριακὲς συνήθως ἢ ἄλλαις ἡμέραις, πὺν δὲν ἔχουν σχολεῖο, πηγαίνουν στὸ δάσος καὶ κόβουν κέδρα, τὰ πὺν φουφωτὰ (ντουφωτὰ) γιὰ νὰ κἀνουν φλόγα ὅταν καίονται ὅσο πὺν μπορεῖ πὺν μεγαλύτερη. Τέτοια κέδρα κόβαν καὶ συγκεντρώνονται στὴν ἀποθήκη πὺν ἀναφέραμε ἴσαμε πεντακόσια. Τὸ βράδι πὺν θ' ἀναφτεῖ ἢ φωτιά τὰ παιδιὰ προσπαθοῦν νὰ βάζουν τὰ κέδρα ἀπάνωτὰ πέντε καὶ ἔξμαζὶ, ὅσα μποροῦν νὰ σταθοῦν καὶ προσπαθοῦν νὰ δημιουργήσουν τὴ μεγαλύτερη φλόγα καὶ νὰ ξεπεράσει τὴν ἄλλη συνοικία.

Στὰ σπίτια, κατὰ τὸ δεῖπνὸ καὶ ἔπειτα ἀπ' αὐτό, ἐκτὸς ἀπ' τ' ἄλλα ἀστεῖα καὶ χωρατά, κἀνουν καὶ τὸ χάφαρο.

Παίρνουν ἕνα αἰγὸ καλὰ βρασιμένο μὲ τὸ σόφλιο, τὸ δένουν μὲ μιὰ κλωστή ἢ τὸ τρουπᾶν μὲ μιὰ βελόνα πέρα—πέρα καὶ κρατώντας τὸ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἄκρο τῆς κλωστῆς, τὸ κατεβάνουν στὸ ἀνοιχτὸ στόμα τοῦ καθενὸς καθὼς περιμένει νὰ τὸ χάψει, ἔξ οὐ καὶ χάφαρος. Αὐτὸ εἶναι πολὺ δύσκολο καὶ πολὺ δύσκολα κατορθώνει κάποιος νὰ τὸ ἐπιτύχει.

Ἀπαραίτητο θεωρεῖται τὸ ἀπόγευμα τῆς Τυρινῆς, πρὶν καθίσουν γιὰ τὸ δεῖπνο καὶ συγκεντρωθοῦν συγκεννωτὰ καὶ φιλικὰ στὰ διάφορα σπίτια ἢ καὶ μειονωμένα κάθε οἰκογένεια, νὰ περάσουν ἀπὸ τὰ συγκεννωτὰ σπίτια καὶ ν' ἀνταλλάξουν εὐχὲς καὶ νὰ συχαρευθοῦν, ὅταν μάλιστα ὑπάρχει καὶ κάποια μεταξὺ τους ψυχρότητα γιὰ ὁποῖοδήποτε λόγο καὶ οἱ οἰκογένειαι κρατᾶσαν ὡς τώρα κάποια κακία, τὴν ἡμέρα αὐτὴ πρέπει ὅλα νὰ ξεχαστοῦν καὶ νὰ τομα-

σποῦν πιά για τή σαρακοστή. Οἱ μικρότεροι τήν ἡλικία καί τὰ παιδιά θά πρέπει τήν ἡμέρα αὐτή νά πηγαίνουν στους στενοῦς συγγενεῖς τίς θειάδες καί τοὺς μαρμπάδες, στους παπποῦδες πού δέν κατοικοῦν μαζί καί στις γιαγιάδες νά τοὺς φιλήσουν τὸ χέρι για νά πάρουν τήν εὐχή τους καθῶς καί ἀπὸ τὸ νουνό τους ἢ τὴ νουνᾶ. Ἐκεῖ θά τοὺς φιλέφουν μὲ διάφορα καλοῖδια, ζαχαρωτά, συκαρωμάδες, ἀμύγδαλα καί ὅτι ἄλλο τέτοιο, ἐκτός ἀπὸ τὰ κόφρα καί τὴν τυρόπιτα.

Τὸ γλέντι τῆς Τυρινῆς κρατάει τίς περισσότερες φορές ἴσαμε τὸ πρωῖ καί οἱ ξενύχτιδες, στὸ κέφι καθῶς εἶναι, τὸ πρωῖ περιοχονται τὰ συγγενικά καί φιλικὰ σπιτία καί μαζεύουν τίς πίτες πού ἔμειναν τὴν ἐπομένη καί βγαίνουν στὸν Ἄη—Βασίλη ὅπου συνεχίζεται τὸ γλέντι ἀνάλογα μὲ τὴ διάθεση καί ὅλη τὴν Καθαρὴ Δευτέρα. Οἱ περισσότεροι δμως μὲ τὴν Τυρινὴ κλείνουν κάθε διασκέδαση καί ἀρχίζει πιά ἡ νηστεία καί ἡ προετοιμασία για τὸ Πάσχα. Ἡ νηστεία πού διατηρεῖται μὲ κάποια ἀυστηρότητα καί προσήλωσι εἶναι ἀπαραίτητη στους κάτω μεγαλύτερους στὴν ἡλικία. Αὐτοὶ ὄχι μονάχα θά κρατήσουν ὀλόκληρη τὴ σαρακοστή καί ἀπέχουν ἀπὸ κρέας, βούτυρο κ.λ.π. ἀλλὰ κάθε Τετάρτη καί Παρασκευή δέν τρῶνε οὔτε λάδι.

Τὴ σαρακοστή μὲ τὰ ψυχοσάββατα πού εἶναι ἀφιερωμένα στους νεκρούς, ὅσοι ἔχουν πρόσφατο νεκρὸ πηγαίνουν σπὴν ἐκκλησία καί τὰ μνήματα (νεκροταφεῖο) σιτάρι καί ἀναπόψωμα (κομμάτια ψωμοῦ ραντισμένα μὲ κρασί) τὰ ὅποια μοιράζουν στους παρισταμένους, πού τρῶνε καί συχωρᾶνε τοὺς πεθαμένους. Τὸ ἴδιο ἀπαραίτητα θά γίνει τὸ τελευταῖο Σάββατο πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς πού κάνουν τὰ ρσάλια. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ πηγαίνουν στὰ μνήματα μέσα σὲ λυγγέρες ἢ σκουτέλες κομμάτια ψητὸ κρέας, φρέσκο τυρὶ καί ἀναπόψωμα καί τὰ μοιράζουν για νά συχωρέσουν.

Τὴν ἡμέρα τοῦ Ἑὺαγγελισμοῦ, πού θεωρεῖται μιὰ ἀπὸ τίς μεγαλύτερες γιορτὲς γιατί εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς φυλῆς, τὰ παιδιά μετὰ τὴν ἐκκλησία, φοροῦν στὸ λαμῖο

τους μεγάλα κουδούνια καί κνυριά, ὅσο μποροῦν πιὸ μεγάλα, αὐτὰ πού βάζουν στὰ γκεσέμια καί τὰ κριάρια καί κρατῶντας κι ἄλλα μικρότερα στὰ χέρια, περιοχονται τὰ σπιτία καί τοὺς μπαγαλάδες χτυπώντας τα καί φωνάζοντας:

«Φεῖστι φίδια καί γκουστερίτσις γιατί θάρθ' ἡ Πασκαλιά καί θά σᾶς κόψν τὰ κιάλια». Τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι συμβολικά καί ὑπονοοῦν μὲ τὴ λέξη φίδια καί γκουστερίτσες, τοὺς Τούρκους κατακτητὲς πού θά ὑποταχθοῦν κατὰ τὴν ἀνάσταση τοῦ γένους, πού τόσο προσδοκοῦσαν οἱ ὑπόδουλοι.

Μ' αὐτὴ τὴν προσδοκία ἀνετράφηκαν γενιὲς γενιῶν καί περίμεναν τὴν Πασκαλιά καί τὴν Ἀνάσταση, σὰν τὴν ἀνάσταση τῆς φυλῆς ἀπὸ τὸν Τουρκικὸ ζυγὸ γι' αὐτὸ τὴ γιορτάζουν ὅπως καί παντοῦ ἄλλοι μὲ ξεχωριστὴ λαμπρότητα μὲ τραγούδια καί χορούς στὸ μεσοχώρι καί γλέντια τρικοίθερα πού κρατάγαν δυὸ καί τρεῖς ἡμέρες. Στὸ ξεφάντωμα αὐτὸ συντελοῦσε τὰ μέγιστα καί ἡ ὥραία ἐποχὴ πού βοηθᾶ σὲ τέτοιου εἶδους ὑπαίθρια γλεντοκόπια.

Ὁ Ἄ—Γιῶργης (23 Ἀπριλίου) καί ὁ Ἄ—Δημήτρης (26 Ὀκτωβρίου) δὲ γιορτάζονται μὲ ἄλλα ἔθιμα τοπικά. Ἐπικρατεῖ ὅμως ἀπαραβάτη συνήθεια κατὰ τίς ἡμέρες αὐτὲς νά γίνεται ὁ διορισμὸς τῶν τσοπαναίων καί τοῦ γελαδάρη τοῦ χωριοῦ. Ἔτσι ἡ θητεία τους κρατᾶει ἕνα ἔξάμηνο. Ὁ διορισμὸς γίνεται ἀπ' τὸ κοινοτικὸ συμβοῖλιο καί τὸν πρόεδρο τοῦ χωριοῦ, ὅπως καί παλιὰ ἀπὸ τὴ Δημογεροντία. Ἡ ἀμοιβὴ τῶν βοσκῶν γίνεται κατὰ κεφαλὴν, ἀνάλογα δηλ. μὲ τὰ ζωντανὰ πού ἔχει κάθε σπιτί. 1 ὄκω ἀλεύρι για τὰ πρόβατα καί τὰ γίδια καί 5 δραχμές, καί 6—7 ὄκαδες ἀλεύρι ἢ ψομί για τὸ γελαδάρη καί 60 δραχμ. για κάθε ἀγελάδα.

Στους τσοπάνιδες, τὴν ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, συνηθίζεται κάθε σπιτί νά προσφέρει καί μιὰ πίτα σὰν φιλοδώρημα στὸ βοσκό. Ἐπίσης ἂν κομμάτια γίδα γεννήσει ἔξω στὸ λόγγο καθῶς βόσκει, ὁ τσομπάνος πού θά φέρει τὸ κατσίκι τὸ βράδι στὸ σπιτί θά πάρει ἕνα μεγάλο κομμάτι

ημοί για τὸν κόπο του.

Μιά και ὁ λόγος για τὶς γιορτὲς ἀναφέρω και τὴ συνήθεια ποὺ επικρατεῖ στὸ χωριὸ νὰ διατηρεῖ κάθε σπίτι τὸ ἔθιμο νὰ γιορτάζει, νὰ ἔχει πανηγύρι ὅπως λένε, μιὰ μέρα τὸ χρόνο ποὺ γιορτάζεται ἡ μνήμη κάποιου Ἁγίου. Ἔτσι ὁ ἅγιος αὐτὸς εἶναι νὰ ποιῆμε ὁ προστάτης ἅγιος τοῦ σπιτιοῦ, ποὺ ἰδιαίτερος τὸν τιμᾶ κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ πανηγυριοῦ. Σὰν ἡμέρες τέτοιων πανηγυριῶν οἱ πιὸ συνηθισμένες εἶναι: Τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, τῶν Ταξιαρχῶν, τῆς Παναγίας τὸ δεκαπενταύγουστο και τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Τὰ σπίτια ποὺ γιορτάζουν μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς μέρες, ἔχουν σωστὸ πανηγύρι. Σφάζουν ἕνα δυὸ ζωντανὰ και γίνεται τραπέζι τὸ μεσημέρι και καλοῦνται ὅλοι οἱ συγγενεῖς και οἱ φίλοι σ' αὐτό. Τὸ κάλεσμα θὰ γίνεῖ ἀπὸ κάποιο παιδί ἢ κορίτσι τοῦ σπιτιοῦ ἢ και συγγενικό ἀκόμη, ἀπ' τὸ πρωὶ τῆς ἴδιας ἡμέρας, μετὰ τὴ λειτουργία. Τὸ κάλεσμα θὰ γίνεῖ μετὰ τὸ στερεότυπο «Κοπιάστε νὰ γιοματίσομι», ἢ, μοῦ εἶπε ἡ μάνα μου, ὁ πατέρας, ἀναλόγως, «νὰ κοπιάσι νὰ γιοματίσομι».

Τὰ πανηγύρια αὐτὰ ποὺ δινόταν ἡ εὐκαιρία στοὺς συγγενεῖς νὰ ἰδαθοῦν, γιατί στὸ τραπέζι αὐτὸ θὰ ὀχόταν και συγγενεῖς ἀπὸ ἄλλα χωριά, τείνουν νὰ ἐξαφανιστοῦν και ὅσο πᾶνε γίνονται σὲ λιγώτερα σπίτια και μετὰ λίγους καλεσμένους κι αὐτό, γιατί οἱ οικονομικὲς συνθῆκες δὲν ἐπιτρέπουν και ὁ κόσμος μέρα μετὰ τὴν ἡμέρα ἀρχίζει νὰ προσαρμόζεται πρὸς τὰ νέα ἥθη και ἔθιμα.

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ(1)

Τὴν ἡμέρα τοῦ Λαζάρου, ἀφοῦ σχολάσει ἡ ἐκκλησιά, τὰ παιδιά τοῦ χωριοῦ ξεκινοῦν ὅλα χωρισμένα σὲ τόσες ομάδες, ὅσες οἱ συνοικίες τοῦ χωριοῦ, μ' ἕνα καλάθι στὰ χέρια. Ἔτσι λοιπὸν καθὼς εἶναι, ἀρχίζουν μετὰ τὴ σειρὰ τὰ σπίτια, κι ἀφοῦ ποῦνε στὴν αὐλόπορτα τραγουδοῦν διάφορα τραγούδια, και σὰν τελειώσουν, βγαίνει ἡ σπιτονοικοκυρὰ και τοὺς δίνει ἕνα

αἰγὸ. Ἄν τὰ παιδιά ποῦνε περισσότερα ἀπὸ ἕνα τραγούδια, ζητοῦν ἀνάλογα αἰγὰ. Τὰ τραγούδια δὲ λέγονται σ' ὅλα τὰ σπίτια τὰ ἴδια, ἀλλὰ ποικίλλουν ἀνάλογα μετὰ τὸ σπίτι ποὺ τὰ λένε.

Ἄν π.χ. σ' ἕνα σπίτι βρίσκεται κόρη λεύτερη ἢ παιδί σὲ ἡλικία γάμου, εἶναι ἄλλα ἀπ' ὅτι θὰ εἶναι για ἕνα σπίτι ποὺ θὰ ὑπάρχουν μικρὰ ἢ μόνο ἢ νοικοκυρὰ.

Τὸ πιὸ συνηθισμένο ὅμως τραγούδι εἶναι τὸ παρακάτω:

Καλῶς μᾶς ἤρε ὁ Λάζαρος και τὴρα και (τοῦ χρόνου, μετὰ τὴν καλὴ τὴν Πασχαλιά, μετὰ τὸν καλὸ (τὸ λόγο.

Ἐδῶ μᾶς εἶπαν κι ἤρθαμαν στ' ἀφέντη (μας τὸ σπίτι, κι ἀφέντης μας δὲν εἶν' ἐδῶ, μόν' εἶναι (ἡ κυρὰ μας.

Κυρὰ χρυσοῦ, κυρὰ ἀργυροῦ, κυρὰ μαλα- (ματένια,

κυρὰ μ' ὅταν στολίζεσαι και βάνεις τὰ (χρυσᾶ σου,

βάνεις τὸν ἥλιο πρόσωπο και τὸ φεγγάρι (κύκλο

βάνεις και τὸν αὐγερινὸ καθάριο δαχτυ- (λίδι.

Ἐπίσης, ἐπειδὴ στὰ περισσότερα σπίτια ὑπάρχουν μικρὰ παιδιά, πολὺ συχνὰ λένε και τὸ ἔξης τραγούδι, ποὺ εἶναι μιὰ εὐχὴ για τὸ μικρό, νὰ προκόψει και νὰ γίνεῖ βασιλιάς:

Ἔνα σπειροῖ σπειρόπουλο σπειροῖ μαργα- (ριτάρη,

ὅταν σὲ γέννα ἡ μάνα σου κι ὅταν καρ- (δοπονοῦσε(1)

ἐγὼ στὴ θύρα στέκομουν Θεὸ παρακα- (λοῦσα.

«Κύργιε μ' νὰ γίνεις βασιλιάς, κύργιε μ' (νὰ γίνεις Πήγας,

νὰ κοσκινίζεις τὸ φλουροῖ νὰ πέφτει τὸ (λογάρι

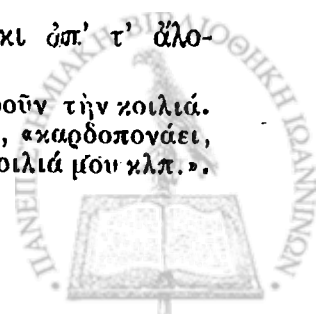
κι αὐτὰ τὰ κοσκινίσματα νὰ δένεις στὸ μαν- (τήλι.

Κι ἀπ' τὸ μαντήλι στὴν ποδιά κι ἀπ' τὴν (ποδιά στὴ ζώση

κι ἀπὸ τὴ ζώση στ' ἄλλογο κι ἀπ' τ' ἄλλο-

1. Τὰ τραγούδια αὐτὰ ἔχουν δημοσιευτῆ στὴ «Νέα Ἐστία» τεύχος Μαΐου 1935.

1. Μετὰ τὴ λέξη καρδιά ἐννοοῦν τὴν κοιλιά. Λέγεται γι ἀνθρώπους και ζῶα, «καρδοπονάει, εἶναι ἄρρωστο». «Μὲ πονάει ἡ κοιλιά μου κλπ.»

(γο στοὺς κάμπους.
Διψοῦν οἱ κάμποι γιὰ νερὸ καὶ τὰ βουνὰ
(γιὰ χιόνι.
διψᾷ καὶ μένα ὁ γοῖβας μου γιὰ πράσινο
(χορτάρι.

"Ἄν τὰ παιδιὰ ἔχουν τὸ θάρρος, ἢ τὸ
σπίτι εἶναι συγγενικὸ καὶ ἔχει καὶ παλλη-
κίρι τῆς παντριᾶς τραγοῦδοῦν:

'Ἐδῶ 'χουν γιὸ γιὰ παντριᾶ, ἐδῶ θὰ πά-
(ρουν νίκη,
τοῦ τάξουν χίλια πρόβατα καὶ πενταχόσια
(γίδια,
τοῦ τάξουν κι ἓνα γάιδαρο νὰ περπατεῖ
(καβάλλα.

"Ἄλλα τραγοῦδιχα εἶναι:

'Ἐδῶ 'χουν ἄγουρο καλὸ, στὸ δάσκαλο πι-
(γαίνει,

κι ὁ δάσκαλος τὸν δέχεται μὲ δυὸ κλωνά-
(νάρια μύσχο.

—Γιέ μου, τὸ ποῦν' τὰ γράμματα, γιέ
(μου, τὸ ποῦν' ὁ νοῦς σου.

—Τὰ γράμματα 'ναι στὸ χαρτὶ κι ὁ νοῦς
(μου ἐκεῖ πέρα,

κεῖ πέρα καὶ ἀντίπερα, πέρα στὶς μαυρο-
(μάτες.

'Ἐδῶ 'χουν κόρη δημορφη ξανθὴ καὶ μαι-
(ρομάτα

τῆς τάξουν γιὸ τοῦ βασιλιᾶ, τῆς τάξουν
(γιὸ τοῦ ρήγα.

Δὲ θέλει γιὸ τοῦ βασιλιᾶ, δὲ θέλει γιὸ
(τοῦ ρήγα,

μόν' θέλει τ' ἀρχοντόπουλο μὲ τίς πολλὲς
(χιλιάδες.

Τὸ παρακάτω τραγοῦδι ἀναφέρεται
στὸν ἐρχομὸ τοῦ Χριστοῦ στὴ Βιθυνία καὶ
τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου. Εἶναι ἀρχετὰ
μεγάλου καὶ βρῖσκειται σὲ πολλὰ παραλλα-
γὰς μὲ γλωσσικὰ καὶ μετρικὰ ἀναμαλῆς.
Σημειῶντο ἓνα μῆρος ἀπ' αὐτό:

Σήμερον ἐρχεται ὁ Χριστός,

ὁ ἐπιφανὴς Θεός,

ἐν τῇ πόλει Βιθυνίᾳ

μὲ κλαδοὺς καὶ μὲ βῆλα.

Μάρθα κλαίει καὶ Μαρία.

Λάζαρον τὸν ἀδελφὸν τῆς.

τὸν γλυκὸ καρδιακὸν τῆς.

Τὸν μοιρογολογοῦν καὶ λέγουν

τὸν μοιρογολογοῦν καὶ κλαίουν.

Τρεῖς ἡμέρες τὸν θρηνοῦσαν

καὶ τὸν ἐμοιρογολογοῦσαν.

Τὴν ἡμέρα τὴν τετάρτη

κίνησ' ὁ Χριστὸς γιὰ νῆρθει,

τότε ἡ Μάρθα καὶ Μαρία

τότε ὅλη ἡ Βιθυνία

μαθηταὶ καὶ ἀποστόλοι

ἔξω εὐρεθῆκαν ὅλοι.

"Ἄν εἴσουνα ἐδῶ Χριστέ μου

δὲν θὰ πέθνισκε ὁ ἀδελφός μου

Τὸ τραγοῦδι ἐξακολουθεῖ νὰ περιγρά-
φει λεπτομερῶς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου,
τὴ μεταβάσιν του στὸν ἄδη, τοὺς πό-
νους του κλπ.

Τὰ παιδιὰ σὰν γυρίσουν τὸ χωριὸ καὶ
γεμίσειν τὰ καλάθια μ' αἰγὰ, ἔρχονται
στὸ σχολεῖο καὶ τὰ δίνουν στὸ δάσκαλο.
Σ' ἄλλα χωριά τ' αἰγὰ τὰ μοιράζονται
μεταξὺ τοὺς τὰ παιδιὰ ἢ καὶ δίνουν ἀπ'
αὐτὰ καὶ στὸ δάσκαλο. Στὴν Ἀρίστη, ὁ
δάσκαλος πουλάει τ' αἰγὰ καὶ τὸ προϊόν
ἀπ' τὸ ποίλημα αὐτὸ τὸ καταθέτει στὸ
σχολικὸ αἰετο.

Σ' ἄλλα χωριά, τὰ παιδιὰ, ἀντὶ γι'
αἰγὰ, παίρνουν δεκάρες, ντύνουν δὲ ἓνα
παιδάκι «Λάζαρο» καὶ κρατώντας τὸ στὰ
χέρια γυρίζουν ἔτσι τὸ χωριὸ. Τὸ ντύσιμο
αὐτό, εἶναι ἓνα εἶδος μασκαρέματος ἀπο-
κριάτικο, ἀπὸ διὸ ἰσοπέτω ἀποκαλοῦν καὶ
κάθε ἓνα ποὺ εἶναι κάπως παράξενα ντυ-
μένος καὶ ἀδύνατος.

ΤΟ ΘΩΙΜΟ ΤΗΣ ΠΑΠΑΡΟΤΝΑΣ

Τοὺς καλοκαιρινοὺς μῆνες, δταν παρα-
τηρεῖται μεγάλη ἀνομβρία γιὰ νὰ προκα-
λέσουν τὴ βροχὴ γίνεται τὸ ἔξης:

Τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ, μαζεῖονται κά-
που καὶ φιλάνουν, ὅπως λένε, ἓνα παιδί ἀ-
πὸ τὴ συντροφιά, πιπρούνα. Τὸ ντύνουν
διπλ. μὲ διάφορα χόρτα φρέσκα, λουλοῖδιο
καὶ κλάδια σὲ τράπο ποὺ κοινοῦλῶνεται
ἐντελῶς καὶ δὲν ἀναγνωρίζεται καὶ περι-
έρχονται τίς συνοικίαι καὶ τὰ σπίτια τρα-
γοῦδώντας:

Πιπρούνα πρῶτατεῖ

τὸν θεὸ παρακαλεῖ

Κίτρω μ' βρέξι μὰ βροχὴ

μὰ βροχὴ καλὴ βροχὴ.

γιὰ τὰ στάρια

γιὰ τὰ κηρία.

γιὰ τῆς μάμπας τῆ φρακί

για τοῦ γέροντος τὰ λαθίρια,
για τ' Θεοῦ τὰ παρασπύρια.
Ὁ Θεὸς μὲ τὸ κανάτι
κι ἡ κυρὰ μὲ τὸ τσουκάλι.

Τοὺς τελευταίους αὐτοὺς στίχους συνο-
δεῖται καὶ κατάβρογμα τῆς «πιπουράνας»
ἀπ' τὴν νοικοκυράδες πού βγαίνουν ἀπ' τὰ
σπίτια μὲ τὰ κανάτια γεμάτα μὲ νερό.

Τὰ παιδιὰ μετὰ ἀπ' τὸ τραγοῖδι αὐτὸ
φιλοδοροῦνται κυρίως μὲ χρήματα ἀπ' τὸ
κάθε σπίτι καὶ πολὴ σπάνια μὲ καλαϊδία.

Η ΞΕΝΗΤΕΙΑ

Τὰ ταξίδια πού προσεπόρισαν στὸ Ζα-
γόρι τοὺς σημαντικώτερους πόρους καὶ στὰ
ὁποῖα ὀφείλει τὴν προκοπὴ του, μᾶς ἀφη-
σαν ἓνα σωρὸ ἔθνια γύρω ἀπ' τοὺς ξενη-
τεμένους καὶ τὴν ξενητεία μαζί μὲ τὰ τό-
σα τραγοῖδια, πού εἶναι ἴσως ἀπ' τὰ κα-
λύτερα δημοτικά μας.

Παλιότερα οἱ ξενητεμένοι φεύγαν πολ-
λοὶ μαζί ἀπ' τὸ χωριὸ γιὰ λόγους ἀσφα-
λείας καὶ τοὺς ἀκολουθοῦσαν καὶ ἄλλοι ἀ-
πὸ τὰ κοντινὰ χωριά, ἂν τὸ ταξίδι τύχαι-
νε νὰ συμπέσει καὶ ὁ τόπος τοῦ προορι-
σμοῦ ἦταν ὁ ἴδιος. Ὅλοι αὐτοὶ φεύγαν μὲ
τοὺς ἀγωγιάτες πού ῥχόταν ἀπὸ τὴν ἐπο-
μένη στὸ χωριό.

Ἀπὸ βραδὶς, στὸ σπίτι ἐκείνου πού θὰ
ταξίδευε μαζεύνονταν οἱ πλησιέστεροι συγ-
γενεῖς φέροντας μαζί τους καὶ κανίσκι.

Ἐνα ψομί δηλ. καλοζυμωμένο, μιὰ πίτα
καὶ μιὰ πλόσκα κρασί. Στὸ σπίτι θὰ γινό-
ταν τραπέζι πλούσιο, θὰ τρῶγαν ὅλοι μα-
ζί καὶ ὁ ξενητεμένος θὰ μάζευε τὶς εὐχὲς
ὅλων τῶν σπιτιακῶν καὶ συγγενῶν.

Τὸ πρωὶ πού ξυπνοῦσαν, θὰ στρωνό-
ταν πάλι τὸ τραπέζι, θὰ ἔτρωγαν ξανά
καὶ τ' ἀφηναν κατόπι στρωμένο καθὼς ἦ-
ταν. Ἡ γυναῖκα τοῦ ταξιδιώτη ἢ ἂν δὲν
ὑπῆρχε τέτοια, ἓνα κορίτσι τοῦ σπιτιοῦ,
θὰ πήγαινε στὴ βρούση νὰ πάρῃ νερό. Τὸ
νερὸ θὰ τὸ ἔπαιρνε ἀπὸ τὴ βρούση μὲ ἓνα
κανάτι, γκιόμι ἢ καὶ τσουκάλι (χάλκινο)
καὶ σ' ὅλο τὸ δρόμο γυρνώντας πρὸς τὸ
σπίτι θὰ τὸν ῥάντιζε μὲ νερό.

Τὸ γκιόμι αὐτὸ κατόπι, σὰν ἐρχόταν
στὸ σπίτι θὰ τὸ ἀφηνε μὲ τὸ ὑπόλοιπο τοῦ
νεροῦ στὸ κατώφλι τῆς πόρτας τοῦ σπι-
τιοῦ, θὰ ἔβαζαν ἐπάνω στὸ κανάτι τσα-

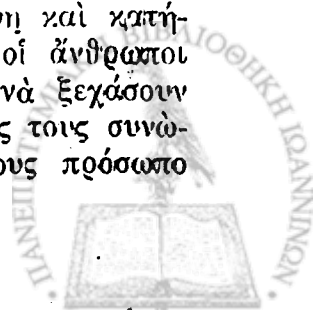
πρόκια ἀσιμιένια, κι ὀλόγυρα θὰ ἔβριχναν
σιτάρι καὶ ρίζι καὶ ἓνα καρβέλι ψομί, μα-
ζί μὲ δυὸ κλαριά κρανιας.

Ὁ ταξιδιώτης προκειμένου νὰ ἀναχω-
ρήσει, πήγαινε στὸ κόνισμα, ἔκανε τὸ σταυ-
ρὸ του καὶ ἔβγαλλε γιὰ νὰ φύγει. Σὰν ἔ-
φτανε στὸ κατώφλι, ἔπαιρνε τὸ καρβέλι τὸ
ψομί καὶ τὸ ἔβαζε στὸ κόρφι του καὶ κλώ-
τσαγε κατόπι τὸ κανάτι μὲ τὸ νερό, πού
βροισκόταν ἐκεῖ καὶ τὸ ἔχυνε. Κάποιος ἀπ'
τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ, ἢ γυναῖκα
ἢ ἢ μητέρα τοῦ ταξιδιώτη θὰ ἔπαιρνε τὰ
δυὸ κλωνάρια τῆς κρανιας καὶ θὰ τὰ ἔβα-
ζε στὸ κόνισμα τοῦ σπιτιοῦ.

Ἔτσι ὁ ταξιδιώτης ἦταν ἔτοιμος γιὰ
ἀναχώρηση πού τὸν ἀκολουθοῦσε ἓνα πλῆ-
θος δικῶν καὶ συγγενῶν καὶ πολλῶν φίλων
πολὺ ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, ὡς τὰ Βοτανάρια
(τοποθεσία τοῦ χωριοῦ). Ἐδῶ θὰ γινόταν
ὁ ἀποχωρισμὸς μέσα σὲ πολλὲς εὐχὲς καὶ
ὄλο συγκίνηση καὶ κλάματα. Οἱ συγγενεῖς
πού παρακολουθοῦσαν τὸν ξενητεμένο ὥσ-
που νὰ χαθεῖ στὴ στροφή τοῦ δρόμου, ἔκο-
θαν κλαριά ἀπὸ πορνάρι, καὶ σφακίδι πού
τὰ λένε βάγια καὶ τὰ ἔφερναν καὶ τὰ βά-
ζαν ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά στους ἀρ-
μοῦς τοῦ τοίχου τῆς ἐξώπορτας καθὼς καὶ
στὴν ἐξώπορτα τοῦ σπιτιοῦ τοῦ ξενητεμέ-
νου.

Τὰ βάγια παρέμειναν ἐκεῖ κρεμασμέ-
να ὥσπου νὰ πέσουν μόνα τους.

Ἡ συνοδεία τοῦ ξενητεμένου θὰ γύρι-
ζε στὸ σπίτι, θὰ λέγαν πάλι στοὺς σπιτι-
κούς τὶς εὐχὲς καὶ θὰ κάθονταν στὸ στρω-
μένο τραπέζι νὰ φᾶνε καὶ νὰ πιοῦνε γιὰ
καλά. Τὸ πρωῖνὸ στρώσιμο τοῦ τραπεζιοῦ
πού ἀνέφερα παραπάνω, εἶχε τὴν ἔννοια
νὰ φάει ὁ ταξιδιώτης κυρίως καὶ οἱ ἄλλοι
ἀπλῶς τοῦ κᾶναν συντροφιά. Τὸ πραγμα-
τικὸ τραπέζι τῶν ἄλλων γινόταν μὲ τὴν ἐ-
πιστροφή των στὸ σπίτι πού ἔπαιρνε πολ-
λὲς φορὲς διαστάσεις, εὐχολίας ἂν ὑπῆρχαν
πρόσωπα εἰδιώθητα, καὶ τοῖτο γιὰ νὰ δια-
σκεδασθῇ κάπως ἢ λίγη τῶν ἀνθρώπων
τοῦ σπιτιοῦ. Συνήθως ὅμως, στὸ σπίτι τοῦ
ξενητεμένου ἐπικρατοῦσε θλίψη καὶ κατή-
φεια καὶ γιὰ πολλὲς μέρες οἱ ἀνθρώποι
τοῦ σπιτιοῦ δὲν μποροῦσαν νὰ ξεχάσουν
τὴν ἀναχώρησή του καὶ ὁ νοῦς τοὺς συνῶ-
δευε πάντα τὸ ἀγαπημένο τους πρόσωπο

ΔΗΜ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΤΟΥΡΚΟ - ΠΕΡΣΟ - ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΣΤΟ ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ*

Ε'.

ἔϊβαλά! = εὐχαριστῶ· στά ἄ., ἴδ. λ. ἴδ. σ., καὶ ὑγιαίνετε.

ἔκμέκλ (καταίφι) = τὸ γνωστὸ γλυκὸ τοῦ ταψιοῦ· στά τ., ἴδ. λ., ψομί—γκα-νταῖφ, δὲς τελευταία λέξη.

ἔλμπέτ. = καὶ βέβαια! εἶχε δὲν εἶχε! στὸ τέλος. στά τ., ἴδ. λ., ἀναμφίβλα· καὶ ἔλμπετέν = χωρὶς ἄλλο.

ἔμρ (τοῦ) = διαταγή, στά ἄ., ἴδ. λ. ἴδ. σ.

ἔμσειρῆς (οὐ) = ἔτσι φώναζαν οἱ ἔμποροι κτλ. τοὺς Τούρκους στρατιῶτες. στά π., χέμ, ἐπίσης, ὅμοια, σὺν καὶ σιέχρ, σιεχίρ, πόλη, ἄστν: συμπατριώτη!

ἔντεζέ, (οὐ) = πατρόν, μέτρα, στάμ-πες γιὰ κόψιμο παπουτσῶν, στά π., ἐντε-ζέ μέτρο, πῆχυσ.

ἔντεπσιζῆς (οὐ ἐντεπσίς) = ἀδιάν-τροπος, παληάνθρωπος· στά ἄ., ἐντέπ, καλὴ ἀνατροφή· τ.—σιζ στερητικὴ κατά-ληξη, ἀναίσχυντος, αὐθάδης κ.λ.π.

ἔντεπσιζλίκλα (τὰ) = παληάνθρω-πίες, ἀναισχυντίες, ἀπὸ τὸ ἐντεπσιζ (δὲς λ.).

ἔπγιέκι = στά ζάρια, δυὸ ἄσσοι· στά π., χέπ ὄλα, γλέκ, ἄσσος ἔπ· κὶ ἔπ! = ὀλοκληρωτικά, ὄλα· στά π., χέπ, ὄλα, ἐν συνόλῳ.

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο σελ. 647

ποὺ τοὺς ἄφηγε φεύγοντας γιὰ τὴν ξενι-τεία, ὀνώζητώντας κάποια καλύτερη τύχη. "Ὅλες τίς μέρες ποὺ θὰ κράταγε τὸ ταξί-δι, τὸ καντῆμι τοῦ σπιτιοῦ ἔπρεπε νὰ εἶ-ναι πάντα ἀναμμένο γιὰ νὰ βοηθάει στὸ ταξίδι του τὸν ξενιτεμένο.

(Συνεχίζεται)

ἔργένης (οὐ ἔργέν'ς) = στα τ., ἔρ-γκέν, ἴδ. σ.

ἔργκλουν μπαῖρᾶμ = παροιμα-κὴ φράση γιὰ ὄσους νομίζουν ὅτι ὄλα θὰ εἶναι πάντοτε καλά, γιορταστικά, εὐνοϊκί· στά π., χέρ (δὲς λ.) τ. γκλουν μέρα, Μπαῖρᾶμ μεγάλη θρησκευτικὴ γιορτή.

ἔρμπαῖμ (τοῦ ἱρμπαῖμ) — καρδιά τοῦ χειμῶνα· σαράντα μέρες μετὰ τὸ χει-μερινὸ ἡλιοστάσιο· στά ἄ., ἔρμπαῖν, σαράντα.

ἔσιλέκλ' = βρισιά: γομάρι! παληάν-θρωπε, στά τ., ἴδ. λ. γομάρι.

ἔσιεκλίκλα (τὰ) = γαϊδουριές, προ-στυγιές· ἀπὸ τὸ ἔσιέκ (δὲς λ.).

ἔσκιὰς (οὐ) = μαχαιροβγάλτης, κω-κοῦργος, ἄθλιος· στ. ἄ., πλήθ. τοῦ σλιακῆ ἄθλιοι, ἄλιτήρι, μοχθηροὶ κτλ.

ἔφέντημ! = κύριε μου! ὄριστε! στά τ., ἴδ. λ. ἴδ. σ.

Ζ'.

ζάβαλης (οὐ ζάβαλς) = αὐμένος, ἀ-τυχῆς· στά τ., ἴδ. λ. ἴδ. σ.

ζαγάρι (τοῦ ζαγάρ) = κυνηγετικὸ σκυλί, καὶ βρισιά: «ζ—τ'κιρατά!» πα-λιόσκυλλο· στά τ., ἴδ. λ. σκυλί.

ζαῖρῆς (οὐ) = προμήθειες, ἀποθη-κευμένα τρόφιμα τοῦ σπητιοῦ καὶ γενικό-τερα τὰ ὑλικά κατασκευῆς φαγητοῦ, γλυκί-σματος κτλ.· στά ἄ., σαχιρέ, ἔδαφος, βάση καὶ ζεχηρέ αὐτὸς ποὺ συνάζει ζωοτροφίες.

ζαίφηης (οὐ ζαίφ'ς) = φιλάσθενος, ἀ-διάθετος· στά τ., ζαίφ, ἴδ. σ.

ζαίφλίκι (τοῦ ζαίφλίκι) = ἡ κατά-σταση τοῦ ζαίφη (δὲς λ.).

ζακάρ (οὐ ζακάρ'ς) = ἔβρωϊκὸ ἐπώ-νυμο· στά ἄ., ἴδ. λ. θορυνώδης.

ζαλίμης (οὐ ζαλίμ'ς)=ἄδικος, τύραννος· στά τ. ζαλίμ, ἴδ. σ.

ζαμάνι (τοῦ ζαμάν')=στά ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ζαμπάκι (τοῦ ζαμπάκ!) =κρίνος· στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ζαμπίτης (οὐ ζαμπίτ'ς)=στά ἄ., ζαμπίτ, ἄρχοντας, ἄρχηγός, ἀξιωματικός.

ζανάτι (τοῦ ζανάτ)=ἡ τέχνη, τὸ ἐπάγγελμα, ἡ εἰδίκευση· στά α., σαναὰτ ἴδ. σ.

ζαντὲς οὐί=ἐπώνυμο· στα π., ζαντέ, γυιὸς εὐπατριῆς, ἄρχοντα.

ζάπτ (τοῦ)=κατοχή, κατάληψη ἐδάφους, ἀντικείμενου· στά ἄ., ἴδ. λ. ἔξουσιάζω, κυριεύω.

ζαπτιές (οὐί)=στά ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ζαπώνω (ζαπώνου)=κάνω ζάπτι (δὲς λ.), καταχωρῶμαι, καταλαμβάνω παράνομα, δυναστικά.

ζαράρι (τοῦ ζαράρ)=βλάβη, ζημιὰ· στά ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ. «ζαράρ γιόκ» δὲν ἔγινε τίποτε!, μὴν στενοχωρεῖσθε! δὲ μᾶς νοιάζει! κ.τ.λ.

ζαρζαβὰτ (τοῦ)=στά π., ἴδ. λ. καὶ σεμσεβὰτ, ἴδ. σ.

ζαρζαβατζής (οὐί)=ὁ μανάβης· ἀπὸ τὸ ζαρζαβὰτ (δὲς λ.).

ζάρ-ζοὺρ=σέρνοντας, σερνάμενα· στά π. ἴδ. λ. βίαια, ἀκούσια.

ζάρι (τοῦ ζάρ')=στά τ. ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ζαρίφης (οὐί ζαρίφ'ς)=στά ἄ. ζαρίφ ἴδ. σ. καὶ ἐπώνυμο.

ζάρφι (τοῦ ζάρφ)=καὶ φάκελλος ἐπιστολικός· στά ἄ., ἴδ. λ. θήκη, ὑποκρατητήριο.

ζεβζέκης (οὐί ζεβζέκ'ς)=στά τ. ζεβζέκ! ἴδ. σ.

ζεϊμπέκ! (τοῦ)=στά τ. ἴδ. λ. ἴδ. σ.

ζεμπερέκι (τοῦ ζιμπιρέκ!)=ἐλατήριο γενικά, ρολογιοῦ, κλειδαριάς, πόρτας, καὶ μάνταλος· στά π., ἴδ. λ. μάνταλος.

ζεμπίλι (τοῦ ζιμπιλ)=χορτόπλεκτος σάκκος γιὰ μεταφορὰ ψώνιων καὶ ὀβάκινθος· στά π., ἴδ. λ., καλάθι.

ζερνικαντὲς (οὐί ζιρνικαντὲς)=νάρκισσος· στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ζέρντελλο (τοῦ ζέρντιλου)=στά κ. ζέρντελλου, ἴδ. σ. μὲ πικρὸ πυρήνα.

ζέφκι (τοῦ ζέφκι')=στά τ., ἴδ. λ., ἄ. σιεβκ, ἴδ. σ.

ζέχροα=χαρακτηρισμὸς· κακολόγου καὶ δηκτικοῦ ἀνθρώπου: φαρμακωμένος, παληόγλωσσα· στά π., ζέχρο, δηλητηριασμένος πολὺ πικρός.

ζιαφέτι (τοῦ ζιαφέτ)=στά ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ζιγκι (τοῦ)=σκάλα σέλας, ἀναβολέας καὶ ξιφολόγη· στά ἄ., οὐζενγκι πτερνιστήρας· τ. σοουγκιοῦ, καὶ λόγχη, σουβλί, ὄβελος κτλ.

ζίλια (τὰ)=καστανιέτες· στά τ. ζίλ, κύμβαλο, κωδωνίσκος.

ζιποῦνι (τοῦ ζιποῦν')=εἶδος γυναικείου κοντοῦ ἐπανωφοριοῦ· στά τ. ζιμπίν, μακρὸ ἐπαναφῶρι στοὺς ἀνατολικούς λαοὺς.

ζλοῦμ (τοῦ)=ζημιὰ, μέγας καὶ δχληρὸς θόρυβος· στά ἄ. ζαλίμ (δὲς λ. ζαλίμης) ὑπερθ. ζαλούμ.

ζλούμης (οὐί ζλούμ'ς)=ἐπίθετο ἀπὸ τὸ ζλούμ (δὲς λ.).

ζολόττα (ἢ ζουλότα)=ὑποδιαίρεση τοῦ γροσιοῦ· τὰ 3]4 του (30 παράδες). στά ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ. ἀπὸ τὸ πολωνικὸ ζλόττα· καὶ ἐπώνυμο Ζολόττας.

ζορζορντὰν=ἐκόντας, ἄκοντας, μὲ τὸ στανιό· στά π., ζόρ, δύναμη, βία, δύσκολα, ἐπίπονα.

ζόρι (τοῦ ζορ)=δὲς ζορ-ζορντάν.

ζόρικος (οὐί ζόρκους)=ἀπὸ τὸ ζόρι· (δὲς λ.).

ζορμπαλᾶς (οὐί)=ἐπώνυμο· δὲς ζορμπαῆς.

ζορμπαλίκι (τοῦ ζορμπαλίκ!)=ἀπὸ τὸ ζορμπαῆς (δὲς λ.).

ζορμπαῆς (οὐί ζορμπαῆς)=στά ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

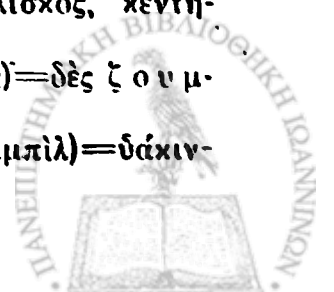
ζουλάπι (τοῦ ζλάπ)=στά ἄ., ζιάπ, λύκος.

ζούλφερο (τοῦ ζούλφου)=γνωστὸ λουλούδι ἀνσροιχώμενο, ἀρωματικὸ· στά π. ζούλφ, βόστρυχος.

ζουμπι (τοῦ)=τροπητήρι, κυρίως πετσιῶν· στά τ., ἴδ. λ., ὀβελίσκος, κεντητήρας, ἀποκοπήρας.

ζοῦμπος (οὐί ζούμπους)=δὲς ζοῦμπι.

ζοῦμπύλι (τοῦ ζιμπιλ)=ὀβάκιν-

θος στα π. ζουμπούλ, ἴδ. σ. και σταχύς.

ζουμπούτι (του ζουμπρούτ')=σμαράγδι· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ζουρλός (ού)=στα π., ζορ-λοὺ δυνατός, ρωμαλέος, βίαιος.

Θ'.

θηριακλῆς (ού θηριακλῆς)=στα ἄ., τεροκλῆ, μανιώδης στη θηριακή ἢ στο ὄπιο.

Ι'.

ιλιαβές (ού)=ἔκτακτο παράρτημα ἔφημερίδας· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ. και προσθήκη.

ιλιάμ (του)=δικαστ. ἀπόφαση· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ιλιάτσι (του)=γιατρεία, θεραπεία και τὸ φάρμακο (συνήθως πρακτικῆς γιαιτρικῆς)· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ιλτιζάμια (τά)=ἐκμισθωμένος φόρος· στα ἄ., ἴλτιζάμ ἀναλαμβάνω, ἐκμισθώνω, βεβαιώνω δημόσια ἔσοδα.

ίμάν (του)=πίστη· σὲ ὄρκο συνήθως ἢ σὲ βρυσιά· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ίμαρετ (του)=πτωχοκομείο· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ., οἰκοτροφείο, εὐαγές κατάστημα κ.τ.π

ίμζās (ού)=ὑπογραφή· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ίμπλιάκια (τά)=ἀκίνητη, γεωργική κυρίως περιουσία, ἀπόλυτης ιδιοκτησίας· στα ἄ., ἴμπλιάκ, ἀκίνητη ιδιοκτησία.

ίμπλίις (ού)=διάβολος· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ίμπρετ (του)=στη φράση κυρίως «πῆρα καὶ ἰ—» τρόμο, φόβο, ἀποστροφῆ· μοῦ ἔγινε μάθημα· στα τ., ἴδ. λ., παρδείγμα, ὑπογραμμός.

ίναν (του)=δὲς ἴμάν.

ίνσιαλλά! =ὁ Θεὸς γὰ δώση! πρώτα ὁ Θεός!· στα ἄ., ἴδ. λ., ἂν θέλη ὁ Θεός!

ίντάμ! =δικαστ. καταδίκη σὲ θάνατο· στα ἄ., ἴδ. λ., θάνατο, ἐξολόθρευση.

ίντρις (ού)=ἥρωας μυθολογικός, ἀντρωμένος· στα ἄ., ἴδ. λ., Ἐνώχ ὁ Προφήτης.

ίραντες (ού)=στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ιράτι—ια (του, τὰ)=εἰσόδημα—στα. στα ἄ., ἴράντι ἴδ. σ,

ισνάφ (του)=συντεχνία· στα ἄ., πληθ. του σίνφ, τάξη, εἶδος.

ισπάτ (του)=στή φράση π.χ. «ἰόκανα ἰ—» ἀπόδειξη, ἐπικύρωση· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ., πιστοποίηση.

ιστέροιστεμές=ἐκόντας ἄκοντας· στα τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ιστικιάμια (τά)=μόνιμα ὀχρωματικά ἔργα· στα ἄ., ἴστικιάμέ, ἐνδυναμώνω, ἰσχυροποιῶ, παγιώνω.

ιστιντάκι (του)=ἀνάκρισι δικαστική· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ἴτσι=καθόλου, τίποτε· στα π., χίτσι οὐδὲν στήν ἀπαντητική—σὲ ἐρώτηση: τί ἔχουμε;—φράση: «ἴτσι ἴμπιρ σἰ ἔκ», τίποτε, ἡσυχία.

ἴτσιερέ=μέσα· στα τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ἴτσιμπέρ! =ἀποστήθιση, ἀπ' ἔξω! ξεφτέρι!· στα π., ἴδ. λ., ἀποστήθιση.

ἴφτιρās (ού)=συκοφαντία· στα ἄ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ἴχτιάρης (ού ἴχτιάρης)=γέροντας· στα ἄ. ἴχτιαρ ἴδ. σ.

Κ'.

καβάσης (ού καβάης)=κλητήρας Δεσπότη και Πρόξενων· στα ἄ., καβάς, ἴδ. σ., τοξότης, χαροφύλακας.

καβγās (ού)=στα τ, και π. γαβγὰ (ἴσως ἀπὸ τὰ γὰ β—γὰ β) ἴδ. σ.

καβγατζῆς (ού)=ἀπὸ τὸ καβγās.

καβούκι (του καβούκι')=ὄγκωδες κάλυμμα κεφαλιῦ χοτζιάδων και καύκο· στα τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

καβουρντίζει (καβουρντίζου)=στα τ. καβουρμάκ, ἴδ. σ.

καβραμάς (ού)=στα τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

καζάζης (ού)=ἐπώνυμο· παλαιότερα. ὁ ἔμπορος μεταξωτῶν κλωσιῶν· στα ἄ., ἴδ. σ.

καζās (ού)=στα τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

καζμάς (ού)=στα τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

καζμίρι (του καζμίρ)=στα τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ. (λ. ξ.).

καζάνι (του)=στα τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

κ—καζαντζῆς (ού)=ὁ κατασκευαστής καζανῶν, και ἐπώνυμο· ἀπὸ τὸ καζάν.

καζάντιο (του καζάντιου)=καζάντισμα' στα τ. καζανμάκ. Ίδ. σ. (καζαντίζω).

καϊκι (του καϊκι')=στα τ. καγιάκ, Ίδ. σ. (λ.ξ.).

καϊκτσής (ου καϊκτσιής)=δ βροχάρης από το καϊκι (δές λ.).

καίλης (ου καήλ'ς)=επώνυμο=νωθρός, δκνηρός' στα ά., καήλ.

καϊμακάμης (ου καημακάμ'ς)=τ. καϊμακάμ, Ίδ. σ.

καϊμάκι (του καϊμάκι)=στα τ., Ίδ.

λ., Ίδ. σ.

καϊμακλής (ου)=από το καϊμάκι (δές λ.).

καϊσιή (του)=ποικιλία ροδάκινου και βερούκοκκου που αποχωρίζονται εύκολα από το κουκούτσι' στα τ., Ίδ. λ., βερούκοκκο.

κακακου και κακακά (κ-κι-κ)=χαχανητά, καγχασμοί, υπερβολικά γέλια και άπρεπα' στα ά., καχκαχά καγχασμός.

(συνεχίζεται)

‘Αγαπητή ‘Ηπειρωτική ‘Εστία»

Παρακολουθώ με μεγάλη προσοχή και άφάνταστο ενδιαφέρον την δημοσιευόμενη γλωσσολογική μελέτη του άνεπτυγμένου πνευματικού ανθρώπου και εκλεκτού λογίου—συνεργάτου σας Δημ. Σαλαμάγκα.

Χωρίς, λοιπόν, να με παρεξηγήση θέλω να τον συγχαρώ για την εργασία του μά και να μου επιτρέψη να εκφράσω φιλικώτατα ώρισμένες παρατηρήσεις μου. Όχι γιατί είμαι ειδικότερος στα θέματα, αλλά γιατί έτυχε να άσχοληθώ κάπως.

Στην άρχή πρέπει να ακολουθηται ή ταχτική να μη χαρίζουμε στους ξένους, άθελά μας, ό,τι μάς άνήκει. Ο άείμνηστος Γ. Χατζηδάκις έγραφε στις γλωσσολογικές Μελέτες του (σελ. 180) τα ακόλουθα: ‘Επιβάλλεται ήμιν πολλή προσοχή, ίνα μη ταλαιπώρως αποτέμωμεν τοις ξένοις όσα άνήκουσι ήμιν».

Μερικές, λοιπόν, λέξεις που μάς ξαφνιάζουν, τις νομίζουμε για ξένες και δανεισμένες· απέχτησαν ξενοπρόφερτες καταλήξεις ή αλλοιωθήκαν με το πέραςμα του καιρού σε σημείο άφάνταστο. Οί εξέλιξεις όμως που έχουν σημειωθή κατά το πέραςμα των αιώνων με τις ένδογενείς και έξωτεριές επιδράσεις πάνω στις λέξεις είναι εξέλιξεις που σημειώνονται σε κάθε ζωντανή παρουσία, δέν κάνουν άλλο παρά να τονίζουν την ζωντανότητα της έλληνιζής γλώσσας. Μένει όμως ή άρχική έλληνική καταβολή τους, ή άνόθευτη ετυμολογική τους ρίζα, που βροίσκεται με προσεχτική άνίχνευσι.

Άς έρθωμε όμως σε συγκεκριμένα παραδείγματα:

Α) Στο ύπ' αριθμ. 110 τεύχος (Ίουνίου 1961) ο φίλιτατος κ. Σαλαμάγκας σημειώνει και τις έξης λέξεις δανεισμένες από την περσική γλώσσα.

—άϊντε! (άϊντι!) και έπιτιμητικά ή με έκπληξι—άϊντι ντέ!

—άφιόνι (τάφιόνι)

—άχούρι (τάχούρι)

Τό άϊντε! εμπρός, προέρχεται από την προστακτική άγετε του ρήματος άγω.

Τό άφιόνι (τουρκ. *afyon*) από τό έλλην. όπιον (*Maidhof*)

Τό άχούρι (=στάβλος), τουρκ. *ahir* μάλλον από τό άχούριον.

Β) Στο ύπ' αριθμ. 111 τεύχος (Ίουλίου—Αύγουστου 1961) παραθέτει μεταξύ των άλλων και τις ακόλουθες:

—βατεύω (βατεύου)=επιβαίνω για συνουσία' στα άραβικά.

—βετούλι (τό βιτούλι)=σφάγιο (βόδι ή κασίκι) που δέν συμπλήρωσε ακόμα ένα έτος' στα άραβικά Μπετούλι.

—γομάρι (του γομάρι)=στα άραβικά χιμάρι.

—δεφτέρι (τό ντιφτέρι) στα άραβικά ντεφτέρι.

Πάνω σαυτές έχωμε να παρατηρήσουμε τά έξης:

Τό ρήμα βατεύω ξεκινά από τό άρχ. έλλην. βατέω, κατά τό όγεύω (Γ. Χατζηδάκις).

Τό βετούλι είναι λέξις λατιν. ως ύποκορ. του *vitulus*.

Τό γομάρι, ύποκορ. του άρχ. γόμος—ίσως όμως και από τό άραβικό: *humar*.

Τό δεφτέρι (=κατάστιχο) τουρκ. *tefter* (έλλ. διφθέρα (=δέσμα. βιβλίο δερμάτινο).

Φιλικώτατα

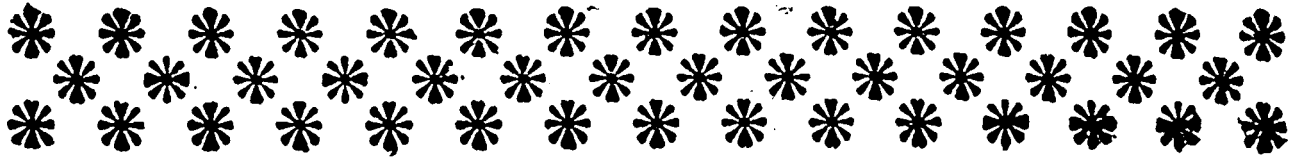
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Γ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Καθηγητής—Θεολόγος

ΑΣΤΑΚΟΣ

Εύχαριστώ πολύ τον κ. Σπυρόπουλο, γιατί έπρόσεξε τόσο, τη—χωρίς άλλως τε μεγάλες αξιώσεις—γλωσσολογική μου εργασία, που ποτέ δέ θα ισχυρισθώ ότι δέν έχει λάθη,

KAREL JAROMIR ERBEN

ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΧΡΥΣΕΣ ΤΡΙΧΕΣ ΤΟΥ ΠΑΝΗΞΕΡΟΥ ΠΑΠΠΟΥ

Ήταν —δέν ήταν· ήταν μιὰ φορά ἕνας βασιλιάς πού τοῦ ἄρεζε νὰ κυνηγάει τ' ἀγροῖμα μέσα στὰ δάση. Κάποτε πῆρε τὸ κατόπι ἕνα ἐλάφι, κι ὅπως ξεμάκραινε ἔγασε τὸ δρόμο του.

Ήταν δεισιμόναχος, κατέβηκε ἡ νύχτα κι' ὁ βασιλιάς χάριξε σὰ βρῆκε σ' ἕνα ξέφρωτο κάποια καλύβα. Ἐκεῖ κάθονταν ἕνας καρβουνιάρης. Ὁ βασιλιάς τὸν ρώτησε ἂν θάθελε νὰ τὸν ξεβγάλει ἀπ' τὸ δάσος μέχρι τὸ δρόμο, καὶ τοῦ εἶπε πὼς γιὰ τὸν κόπο του θὰ τὸν πληρώσει καλά.

—Μετὰ χαρᾶς θὰ ῥοχόμουνα μαζί σας, ἀπάντησε ὁ καρβουνιάρης, μὰ βλέπετε, ἡ γυναῖκα μου εἶναι ἐτοιμόγεννη, δὲ μπορῶ νὰ λείπω. Καὶ χωρὶ ἀπ' αὐτό, ποῦ θὰ πηγαίνατε νύχτα; Ξαπλώστε στὸ πατάρι, πάνω στὸ σανό, καὶ τὸ πρωὶ θὰ σᾶς ξεπροβοδήσω.

Λίγο μετὰ γεννήθηκε ὁ γιὸς τοῦ καρβουνιάρη. Ὁ βασιλιάς ἦταν ξαπλωμένος στὸ πατάρι, μὰ δὲν τὸν ἔβλεπε ὕπνος. Τὰ μεσάνυχτα πῆρε τὸ μάτι του κάτω στὸ δωμάτιο ἕνα φῶς. Κιττάζει ἀπὸ μιὰ χαραμιάδα τῆς ὀροφῆς καὶ νὰ τι βλέπει: Ὁ καρβουνιάρης κοιμοῦνταν, ἡ γυναῖκα του κείτονταν σὰ λιπόθυμη καὶ πλάϊ στὸ μωρὸ στέκονταν τρεῖς γοιοῦλες ὀλόλευκες, ἔχοντας ἡ καθε μιὰ στὸ χέρι τῆς μιὰν ἀναμμένη λαμπάδα.

Λέει ἡ πρώτη: «Ἐγὼ δίνω στὸ παιδί αὐτὸ νὰ βρεθεῖ σὲ μεγάλους κινδύνους».

Λέει ἡ δεύτερη: «Κι' ἐγὼ τοῦ δίνω νὰ γλυτώσει ἀπὸ ὅλους καὶ νὰ ζήσει πολλὰ χρόνια».

Καὶ ἡ τρίτη λέει: «Κι' ἐγὼ τοῦ δίνω γυναῖκα κείνη τὴν κοροῖλα πού σήμερα γεννήθηκε ἀπὸ κείνον τὸ βασιλιά, τὸν ξαπλωμένον ἐδῶ πάνω στὸ σανό».

Μετὰ οἱ γοιοῦλες ἔσβησαν τὶς λαμπάδες κι' ἔγινε πάλι σιωπὴ.

Ήταν οἱ Μοῖρες.

Ὁ βασιλιάς ἔμεινε σὺν νὰ τοῦ εἶχανε μπηξεί ἕνα σπαθὶ στὴν καρδιά! Ὡς τὸ πρωὶ μάτι δὲν ἔκλεισε. Σκέφτονταν τι νὰ κάμει; Καὶ πὼς νὰ κάμει; γιὰ νὰ μὴ βγοῦν ἀληθινὰ τὰ ὅσα εἶχε ἀκούσει ἐκεῖ πέρα.

Σὺν ξημέρωσε ἄρχισε τὸ παιδί νὰ κλαίει. Ὁ καρβουνιάρης σηκώθηκε καὶ τότε εἶδε πὼς ἡ γυναῖκα του, στὸ μεταξὺ, πέρασε στὴν αἰωνιότη.

—«Ὁχου! Φτωχὸ μου ὀρφανούλη!»!— θρηνοῦσε. «Τι θὰ σὲ κάνω τώρα;»

—«Δῶσε μου τὸ παιδάκι», λέει ὁ βασιλιάς. «ἐγὼ θὰ τὸ φροντίσω καὶ θὰ

παραλείψεις καὶ τὰ παρόμοια.—Παρακαλῶ ἐπίσης ὅπως, ὅσοι θὰ ἔχουν νὰ κάνουν παρόμοιες παρατηρήσεις, νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τους τὸ τελευταῖο ἐδάφιο τῶν προλεγόμενων τῆς ἐργασίας μου αὐτῆς (στὴ σελ. 526 τοῦ τεύχ. Ἰουνίου ἐ. ἔ. τῆς «Ἠπειρ. Ἐστίας») καθὼς καὶ ὅτι εἶναι ἀναπόφευκτα—παρὰ τὴν προσπάθειά μας—τὰ στοιχειοθετικὰ λάθη.

—Παραμένω πάντως πάντοτε, ἕνας ἀπλὸς συλλογίας.

Δ. ΣΑΛΛΑΜΑΓΚΑΣ

περάσει καλά· και σένα θα σου δώσω τόσα λεφτά που μέχρι να πεθάνεις δε θα έχεις ανάγκη να φτιάχνεις κάρβουνα».

Ο καρβουνιάρης καλάζουσε τα λόγια, κι' ο βασιλιάς υποσχέθηκε πως θα στείλει να πάρουν τ' παιδάκι.

Όταν γύρισε στο παλάτι του, με μεγάλη χαρά του ανάγγειλαν πως την τάδε και τάδε νύχτα απόχτησε κόρη. Ήταν ακριβώς η νύχτα που είδε τις τρεις Μοίρες. Ο βασιλιάς κατασφύρισε φώναξε ένα δούλο και του είπε: «Θα πάς εκεί κι' εκεί στο δάσος, όπου σε μιὰ καλύβα κάθεται ένας καρβουνιάρης. Θα του δώσεις αυτά τα λεφτά, κι' εκείνος θα σου δώσει ένα μωρό. Αυτό το μωρό θα το πάρεις και ύστερα στο γυρισμό θα το πνίξεις. Αν δεν το πνίξεις, θα μπουνιάσεις με νερό ο ίδιος!».

Ο δούλος έφυγε. Πήρε το μωρό σ' ένα καλάθι, κι' όταν ήρθε σε μιὰ σαρδένια διάβα ενός βαθειού και πλατειού ποταμού, το πέταξε μαζί με το καλάθι στο νερό.

—«Καληνύχτα, αράλεστε γαμπρέ!...» είπε μετά ο βασιλιάς, όταν του ανέφερε ο δούλος τα καθέκαστα.

Ο βασιλιάς νόμιζε πως το μωρό πνίχτηκε, μα αυτό δεν πνίχτηκε. Έπλεε με το καλάθι στο νερό, σὰ νὰ το κοινοῦσαν, και κοιμαῖνταν, σὰ νὰ το νανούριζαν. Όσοπου έφτασε στην καλύβα ενός ψαρά, Ο ψαράς κάθονταν στην όχθη και υπάλωνε τα δίχτυα του. Και νὰ! που βλέπει κάτι να κολύβει πάνω στον ποταμό. Στη βαρκοῦλα του πήδηξε και το κινήθηκε και τράβηξε απ' το νερό ένα μωροκέλι σ' ένα καλάθι. Και τώφρεσε στη γυναίκα του, και της είπε: «Πάντοτε ήθελες να έχεις ένα γιό και γάτος: μᾶς τὸν έφερε το νερό».

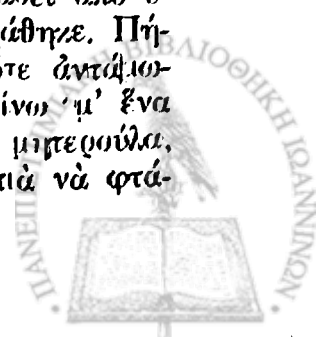
Η γυναίκα του ψαρά γάρησε κι' ανάθρεψε το παιδί σὰ δικό της. Το φώναζαν Νερένιο, γιατί τὸν ήρθε πάνω στο νερό.

Τὸ ποτάμι κολύβει και τα χρόνια περνούν, και τὸ παιδί έγινε ένα πανέμορφο παλληκάρι που ὅμοιο του δεν εἴρισσες στα γύρω και στ' ἀπομάκροα. Κάποτε τὸ καλοκαίρι έτιχε να περνάει ἀπὸ και καθίλα στ' ἄλογο του ὁ βασιλιάς ὀλομόναχος. Έκανε μεγάλη ζέστη, διψοῦσε και λοξοδρομήσε κατὰ την καλύβα του ψαρά να του δώσουν να πιει λίγο κρύο νερό. Όταν ὁ Νερένιος του τὸ ἔδωσε, κωτοστάθηκε ὁ βασιλιάς κατιάζοντάς τον. —«Όμορφο ἄλογο έχεις, ψαρά!» λέει. «Εἶναι παιδί σου;». —«Εἶναι και δεν εἶναι» ἀπάντησε ὁ ψαράς. «Πέρασαν σα στα εἴκοσι χρόνια που ήρθε πάνω στο ποτάμι μέσα σ' ένα καλάθι, μωροκέλι, και τ' ἀναθρέψαμε». Ο βασιλιάς έννοιωσε να σκοτιδιάζουν τα μάτια του, και γλώμισσε σὰν τὸν τοῖχο. Κατάλαβε πως ήταν ἄκείνος που είχε βάλει να τὸν πνίξουν. Όμως συνέφερε ένα κι ένα, πήδηξε κάτω ἀπὸ τὸ ἄλογο και είπε: «Χρειάζομαι έναν μαντατοφόρο να πάει στο βασιλικό μου παλάτι και δεν έχω κανέναν μαζί μου πορεί αυτό το παλληκάρι να πάει ὡς εκεί;».

—«Η βασιλικιά σας γάρη προστάζει και τὸ παιδί θα πάει» είπε ὁ ψαράς.

Ο βασιλιάς έτασε κι έγραψε στην κυρά βασίλισσα ένα γράμμα: «Αὐτὸν τὸ νιὸ που σου στέλνω, μάνι—μάνι δῶσε να τὸν τρυπήσουν με τὸ σπαθί' καζός μου είναι ὀχρός. Σὰν γυρίσω νᾶχει γίνει. Τέτοια ἡ θέλησή μου». Έπειτα διόλωσε τὸ γράμμα, τὸ κέρωσε και τὸ σφράγισε με τὸ δαχτυλίδι του.

Ο Νερένιος ξεκίνησε ἀμέσως με τὸ γράμμα. Έπρεπε να περάσει ἀπὸ ένα μεγάλο δάσος και δίχως να καταλάβει ξεκοίσε ἀπὸ τὸ δρόμο και γάθησε. Πήγαινε ἀπὸ σίδεντρο σε σίδεντρο, ὡπου ἄρχισε πιά να νυχτώνει. Τότε ἀντάμωσε μιὰ γριούνα: «Γιὰ που τῶνάες, Νερένι, για που;» —«Πηγαινω' μ' ένα γράμμα στο βασιλικό παλάτι κι' ἔγρασα τὸ δρόμο. Δὲ θα μπορούσατε, μηφερούλα, να μου πῆτε ἀπὸ που να βῶ στο δρόμο;» —«Σήμερα δεν πορείς πιά να φτά-

σεις, είναι σκοτάδι», είπε ἡ γοιούλα: «μείνε σὲ μίνα γιὰ τὴ νύχτα· χώρια ἀπ' αὐτό, δὲ θὰ μείνεις σὲ ξένη, εἶμαι ἡ νουνά σου».

Τὸ παλληκάρι ὑπάκουσε καὶ μόλις προχώρησαν μερικά βήματα πρόβαλε μπροστά του ἕνα ὄμορφο σπιτάκι, σὰν νάχε ξεφυτρώσει μοναμιᾶς ἀπὸ τὴ γῆ. Τὴ νύχτα, μόλις κοιμήθηκε τὸ παιδί, ἡ γοιούλα τοῦ πήρε τὸ γραῖμα ἀπὸ τὴ τσέπη καὶ τοῦβαλε ἄλλο, ὅπου ἔγραφε τοῦτα: «Αὐτὸν τὸ νυὸ ποῦ σοῦ στέλνω, μάνι—μάνι νὰ τὸν παντρέψεις μὲ τὴν κόρη μας. Εἶναι ὁ γαμπρὸς ποῦ μοῦταξε ἡ Μοῖρα. Σὰν γυρῶσω νάχει γίνει. Τέτοια ἡ θέλησή μου».

Ὅταν ὑστερα ἡ κυρὰ βασίλισσα διάβασε τὸ γραῖμα, εἶπε νὰ κάμουν ἀμέσως τὶς ἐτοιμασίες γιὰ τὸ γάμο, καὶ οἱ δύο περ, ἡ κυρὰ βασίλισσα καὶ ἡ βασιλοπούλα, δὲν χόρταιναν νὰ βλέπουν τὸ γαμπρό, τόσο πολὺ τὶς ἄρεσε —μὰ καὶ ὁ Νερένιος ἦταν πολὺ εὐχαριστημένος μὲ τὴ βασιλικὰ νύφη του.

Μίγες μέρες ὀργότερα ἦρθε στὸ σπιτί ὁ βασιλιάς, καὶ ὅταν εἶδε τὴ εἶχε γίνει, θύμωσε πολὺ μὲ τὴν κυρὰ του γι' αὐτὸ ποῦ ἔκαμε. —«Μὰ ἀφοῦ ἐσὺ ὁ ἴδιος μὲ διάπραξες νὰ τὸν παντρέψω μὲ τὴν κόρη μας προτοῦ γυρῶσεις!» ἀπάντησε ἡ βασίλισσα καὶ τοῦ ἔδειξε τὸ γραῖμα. Ὁ βασιλιάς πήρε τὸ γραῖμα, ξέτασε τὴ γραφή, τὴ σφραγίδα, τὸ χαρτί —ὅλα ἦταν δικὰ του. Εἶπε, λοιπὸν, νὰ τοῦ φωνάξουν τὸ γαμπρὸ καὶ ρώτησε τὸ τί καὶ πῶς, καὶ ποῦ εἶχε πάει.

Ὁ Νερένιος διηγήθηκε, ἐνῶ πήγαινε ἔχασε τὸ δρόμο στὸ δάσος καὶ ἔμεινε τὴ νύχτα στὴ γερόντισσα Νουνά του. —«Καὶ πῶς ἦταν;» —«Ἔτσι καὶ ἔτσι».

Ὁ βασιλιάς κατάλαβε ἀπὸ τὰ λόγια του πῶς ἦταν τὸ ἴδιο πρόσωπο ποῦ πρὶν εἴκοσι χρόνια εἶχε τάξει τὴν κόρη του στὸ γυιὸ ταῦ καρβουνιάρη. Σκέφτηκε—σκέφτηκε καὶ ἔπειτα εἶπε: «Ὅ,τι ἔγινε δὲν μπορεῖ ν' ἀλλάξει. Μὰ χωρὶς τίποτα δὲ στέκει νὰ γίνεις γαμπρὸς μου· ἂν θέλεις νὰ ἔχεις τὴν κόρη μου, πρέπει γιὰ προῖκα νὰ τῆς φέρεις τρεῖς χρυσὲς τριχες τοῦ πανήξερου παπποῦ».

Νόμισε πῶς ἔτσι θὰ ξεφορτώνουνταν μὲ τὸν πῶ εὔκολο τρόπο τὸ γαμπρὸ του ποῦ δὲ σιμιπαθοῦσε.

Ὁ Νερένιος ἀποχαιρέτησε τὴ γυναῖκα του καὶ πήγε—ἀπὸ ποῦ; καὶ ποῦ; δὲν ξέρω. Ὅμως, ἀφοῦ εἶχε γιὰ Νουνά μιὰ Μοῖρα, τοῦ ἦταν εὔκολο νὰ βρεῖ τὸ σωστὸ δρόμο. Περπάτησε πολὺ καὶ πήγε μακριά, πέρασε ἀπὸ κορφές καὶ ἀπὸ λαγκαδιές, ἀπὸ βαθειὰ καὶ ἀπὸ ρηχά, ὥσπου ἔφτασε στὴ μαύρη θάλασσα. Ἐκεῖ βλέπει ἕνα καράβι καὶ πάνω του ἕναν περατιάρη.

—Ὁ Θεὸς νὰ σ' εὐλογεῖ, γέροντα περατιάρη!

—Ὁ Θεὸς νὰ δώσει, νιὲ διαβάτη. Γιὰ ποῦ ἀπὸ δῶ;

—Στὸν πανήξερο παπποῦ γιὰ τρεῖς χρυσὲς τριχες.

—Ἀχά! Ἐναν τέτοιο μαντατοφόρο ἀπὸ καιρὸ τὸν περιμένω. Εἴκοσι χρόνια τώρα περνῶ ἐδῶ τὸν κόσμο καὶ κανεὶς δὲν ἔρχεται νὰ μ' ἐλευθερώσει. Ἄν μοῦ τάξεις πῶς θὰ ρωτήσεις τὸν πανήξερο παπποῦ πότε θὰ πάρει τέλος ἡ ἀγγάρεια μου, θὰ σὲ περάσω.

Ὁ Νερένιος τοῦ ὑποσχέθηκε νὰ ρωτήσῃ καὶ ὁ περατιάρης τὸν πέρασε.

Ἐπειτα ἔφτασε σὲ κάποιον τρανὴ πόλη ποὺ ἀίως εἶχε ξεπέσει καὶ ἦταν λυπημένος ὁ κόσμος τῆς. Μπροστὰ στὴν πόλη ἀντάμωσε ἕνα γεροντάκι, εἶχε στὸ χέρι του ἕνα πλαστοῖνι καὶ μόλις σέφνονταν.

—Ὁ Θεὸς νὰ σ' εὐλογεῖ, γκαϊζαμάλλη παπποῦ!

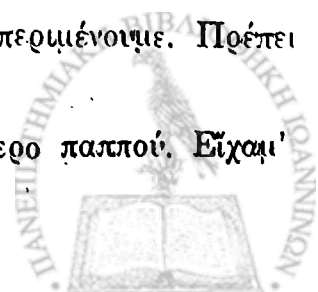
—Ὁ Θεὸς νὰ δώσει, ὄμορφο παλληκαράκι —γιὰ ποῦ τοῦβαλες ἀπὸ δῶ;

—Στὸν πανήξερο παπποῦ γιὰ τρεῖς χρυσὲς τριχες.

—Ἄ, Ἄ, ἕναν τέτοιο μαντατοφόρο ἀπὸ καιρὸ τὸν περιμένουμε. Πρέπει νὰ σὲ πάω, λοιπὸν, ἀμέσως στὸν καιρὸ—Βασιλιά μας.

Ὅταν πήγαν, εἶπε ὁ βασιλιάς.

—Ἀκουσα πῶς πορεύεσαι μαντατοφόρος στὸν πανήξερο παπποῦ. Εἶχα!

ἐδῶ μιὰ μνηλιά ἔκανε μῆλα πού ἂν κανεῖς ἔρωγε ἕνα, κι ἄς ἦταν μὲ τὸνα πόδι στὸν τάφο, ξανάνωνε καὶ γίνονταν σὰν παλληκαρόπουλο. "Ὅμως εἴκοσι χρόνια τώρα δὲν καρπίζει ἄλλο ἢ μνηλιά. "Ἄν ρωτήσεις τὸν πανήξερο παπποῦ ποιά ἢ σωτηρία γιὰ μᾶς, θὰ σοῦ τὸ ξεπληρώσω βασιλικά.

Ὁ Νερένιος τοῦ ὑποσχέθηκε κι ὁ βασιλιάς τὸν ξεπροβόδησε μὲ τὴ χάρι του.

"Ἐπειτα ἔφτασε πάλι σὲ μιὰ ἄλλη τρανὴ πολιτεία πού ὅμως ἢ μισὴ ἦταν γρομέια. "Ὅχι μακρὰ ἀπὸ τὴν πόλη ἔθαβε ἕνας γιὸς τὸν πατέρα του πού εἶχε πεθάνει καὶ δάκρυα μεγάλα σὰν καλαμπόκι κυλοῦσαν στὰ μάγουλά του(1).

—Ὁ Θεὸς νὰ σ' εὐλογεῖ, χαροκαμμένε νεκροθάφτη! εἶπε ὁ Νερένιος.

—Ὁ Θεὸς νὰ δώσει καλὲ μου διαβάτη. Γιὰ ποῦ τόβαλες ἀπὸ δῶ;

—Πηγαίνω στὸν πανήξερο παπποῦ γιὰ τρεῖς χρουσὲς τριῆες.

—Στὸν πανήξερο παπποῦ; Κοῦρια πού δὲν ἤρθες κωρίτερα! "Ὅμως ὁ κὺρ Βασιλιάς μας ἕναν τέτοιο μαντατοφόρο τὸν περσιμένοι ἀπὸ καιρό. Πρέπει νὰ σὲ πάω σ' αὐτόν.

"Ὅταν πῆγαν, εἶπε ὁ βασιλιάς:

—"Ἄκουσα πὼς πορεῖσαι μαντατοφόρος στὸν πανήξερο παπποῦ. Εἶχαι: ἐδῶ μιὰ πηγὴ, ἀνάβλιξε ἀπὸ μέσα τῆς τὸ νερὸ τῆς ζωῆς: "Ὅταν τὸπινε κανέναν, ἂν ἦταν καὶ τοῦ Θανατᾶ, ἀμέσως καλὰ γίνονταν κι ἂν ἦταν πιά πεθαμμένος καὶ τὸν ράντιζαν μ' ἐκείνο τὸ νερὸ, πάλι σηκώνονταν καὶ περπατοῦσε. Μὰ τώρα, πέρασαν εἴκοσι χρόνια, τὸ νερὸ ἔπαψε ν' ἀναβροῖζει. "Ἄν ρωτήσεις τὸν πανήξερο παπποῦ ποιά ἢ σωτηρία γιὰ μᾶς, θὰ σοῦ τὸ ξεπληρώσω βασιλικά.

Ὁ Νερένιος τοῦ ὑποσχέθηκε κι ὁ βασιλιάς τὸν ξεπροβόδησε μὲ τὴ χάρι του.

"Ἐπειτα περπάτησε ὥρα πολλὴ κι ἀλάργεψε μέσα ἀπὸ ἕνα μαῦρο δάσος ὅπου, σὰν ἔφτασε στὴ μέση του, εἶδε ἕνα μεγάλο πράσινο λειβάδι, γεμάτο πανέμορφα λουλούδια καὶ πάνω του θεμελιωμένο χρουσὸν Πύργο. "Ἦταν ὁ Πύργος τοῦ πανήξερου παπποῦ— ἄστραφτε σὰν πυρωμένος.

Ὁ Νερένιος μπήκε στὸν Πύργο καὶ δὲ βοήθη αὐτοῦ κανέναν ἄλλον, παρὰ μονάχα μιὰ γοιούλα πού κἀθόνταν σὲ μιὰ γωνιά κι ἔκλωθε.

—Καλῶς ὤρισες, Νερένιε, τοῦ λέει. Χαίρομαι πού σὲ ξαναβλέπω.

"Ἦταν ἡ Νουνά του πού εἶχε κοιμηθεῖ στὸ σπίτι τῆς, στὸ δάσος, ὅταν πῆγαινε κείνο τὸ γράμμα.

—Τι σ' ἔφερε ἄωπέρα;

—Ὁ βασιλιάς δὲ θέλει νάμαι χωρὶς τίποτα γαμπρός του. Κι ἔτσι μ' ἔστειλε νὰ πάω τρεῖς χρουσὲς τριῆες τοῦ πανήξερου παπποῦ.

Ἡ γοιούλα χαμογέλασε καὶ εἶπε:

—Ὁ πανήξερος παπποῦς εἶναι γιὸς μου, εἶναι ὁ λαμπερὸς "Ἡλιος: τὸ πρωτὶ μωρουδέλι, τὸ μεσημέρι ἄντρας καὶ τὸ βράδυ παπποῦς. Ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω τρεῖς τριῆες ἀπ' τὸ χρυσὸ κεφάλι του γιὰ νὰ μὴν εἶμαι κι ἐγὼ χωρὶς τίποτα Νουνά σου. Μὰ ἔτσι ὅπως εἶσαι, γιόκα μου, ἔδαπέρα δὲν μπορείς νὰ μείνεις! Τὸ παιδί μου ἔχει, βέβαια, καλὴ ψυχὴ, μὰ σὰν ἔρθει τ' ἀποσπερνὸ στὸ σπίτι πεινασμένο θὰ μπορούσε μιὰ χαρὰ νὰ σὲ ψῆσει καὶ νὰ σὲ φάει γιὰ βραδυνό. Βρίσκει' ἐδῶ ἕν' ἄδειο βαγένι, θὰ σὲ κρύψω σ' αὐτό.

Ὁ Νερένιος τὴν παρακάλεσε νὰ ρωτήσῃ ἀκόμα τὸν πανήξερο παπποῦ γιὰ κείνα τὰ τρία ρωτήματα πού εἶχε ὑποσχεθεῖ στὸ ταξίδι του πὼς θάκρενε γι' αὐτὰ ἀπάντηση.

—Θὰ τὸν ρωτήσω, εἶπε ἡ γοιούλα, καὶ πρόσεξε ν' ἀκούσεις τι θὰ πεῖ.

Ξαφνικὰ σηκώθηκε ἔξω ἀγέρας κι' ἀπὸ τὸ Δυτικὸ παράθυρο πέταξε μέσα στὴν κάμαρα ὁ "Ἡλιος, ἕνας παρὰ—γέροντας μὲ χρυσὰ μαλλιά.

1. Σημ. Μετ. Κατὰ τὴν Τσέχικη ἔκφραση: «δάκρυα μεγάλα σὰ μπιζέλια».

—Κρέας μωρίζει, λέει, άνθρωπινό! Μαννούλα, ἔχ'ς κανέναν δῶ;

—Ἄστρο τῆς Μέρας, ποιόν θὰ μποροῦσα νὰ ἔχω διατέρα, πού νὰ μὴ τὸν δεῖς; Μὰ ἔτσι εἶναι: Ὀλιμερίς τρέχει στὸν κόρφο τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκεῖ γαίμαζον τὰ ροινοῦνιά σου ἀνθρώπινα. Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι καθόλου παράξενο πὺς ἐρχόντας τὸ βράδυ στὸ σπίτι σ' εὐαδοῦσαι ἀνάμια!

Τὸ γεροντάκι δὲν ἀποκρίθηκε τίποτα καὶ κάθισε νὰ δευτηρήσει. Μετὰ τὸ δεῖτνο ἔγειρε τὸ κεφάλι του στὴν ἀρχαλιὰ τῆς γουιούλας καὶ ἄρχισε νὰ μισσοκοιμᾶται. Ὅταν ἡ γουιούλα εἶδε πὺς εἶχε πιά ἀποκοιμηθεῖ, τοῦ τραβήξε μὴ γουισή, τρίχα καὶ τὴν πέταξε καταρῆς—ἀγριόληξε σὰ χορδή.

—Τι μὲ θέλεις, μάννα; ρώτησε τὸ γεροντάκι.

—Τίποτα, γούνα μου, τίποτα λαφοκοιμηθίμουνα καὶ εἶδα παράξενο ἓνα ὄνειρο.

—Καὶ σὰν τι ὄνειρο πού εἶδες;

—Εἶδα μὴ πάλι ὅπου εἶχανε μὴ πηρὴ μὲ τῆς ἡμῆς τὸ νερό. Ὅταν κάποιος ἀφρίστανε καὶ τὸ ἔπινε, γίνονταν γάλα. Καὶ σὰν πέθαινε καὶ τὸν θάταναν μ' ἔδεινε τὸ νερό, ζωντάνευε καὶ πάλι. Μὰ τώρα, πᾶνε εἴκοσι χρόνια πού τὸ νερό ἔπαυε ν' ἀναθούσει. Βοιάζεται κάνας τρόπος καὶ πάλι ν' ἀναθούσει;

—Εἰκόλη δουλειά! Στὴ φιάλα τοῦ νεροῦ κείνης τῆς πηρῆς κάθεται ἓνας βάρβαρος καὶ δὲν ἀφήνει τὸ νερό νὰ τρέξει. Ἄς σκοτώσουν τὸ βάρβαρο καὶ ἄς καθαρίσουν τὴν πηρὴ καὶ τὸ νερό θὰ τρέξει πάλι ὅπως πρῶτα.

Ὅταν ξανακοιμήθηκε τὸ γεροντάκι, ἡ γουιούλα τραβήξε τὴ δεύτερη γουισή τρίχα καὶ τὴν πέταξε καταρῆς.

—Τι ἔχεις πάλι, μάννα!

—Τίποτα, γούνα μου, τίποτα! Κοιμήμουνα καὶ ξανάειδα παράξενο ἓνα ὄνειρο. Εἶδα μὴ πάλι, εἶχαν ἐκεῖ μὴ μῆλιά, καὶ αὐτὴ ἔκρινε ὑγρὰ πού ἔπρεοναν τὰ νεύατα τὰ γαμένα—ὅταν γέροσε κανεὶς καὶ ἔπρωσε ἓνα καὶ ξανάινονε. Ὅμως πᾶνε εἴκοσι χρόνια τώρα πού δὲν καρτίζει ἡ μῆλιά. Βοιάζεται κάνας τρόπος;

—Εἰκόλη βοιάζεται: κάτω ἀπ' τὴ μῆλιά κείτεται ἓνα φίδι πού τῆς μαργώνει τὴν καρδιά. Ἄς σκοτώσουν τὸ φίδι καὶ ἄς τὴ μεταρτυπύσουν τὴ μῆλιά καὶ θὰ καρτίζει πάλι ὅπως πρῶτα.

Ἐπειτα τὸ γεροντάκι ξανά κοιμήθηκε γουισὰ καὶ ἡ γουιούλα τοῦ ξεροῖζωσε τὴν τρίτη γουισή τρίχα.

—Δὲ θὰ μ' ἀφήσεις πιά νὰ κοιμηθῶ, μάννα; γουίναξε καὶ ἔκανε ν' ἀναγείρει.

—Ἐκάλωσε, γούνα μου, ἔκάλωσε, μὴ θημώνεις, λυποῦμαι πού σὲ ξύπνησα, ὅμως μὲ πῆρε ὁ ἴπνος καὶ εἶδα καὶ πάλι παράξενο ἓνα ὄνειρο. Εἶδα τὸν πεφαιτῆ στὴ μαύρη θάλασσα. Εἴκοσι χρόνια τώρα τοῖς περνάει ἐκεῖ καὶ κανεὶς δὲν πάει νὰ τὸν ἐλευτερώσει. Πότε θὰ πάει τέλος ἡ ἀγγάρεια του;

—Τῆς χαλιμάννας παιδί! Ἄς δώσει τὸ κομπὶ σὲ ἄλλουνοῦ χέρι, καὶ ὁ ἱδιος ἄς πηδήσει στ' ἀερογάλα, ἐκεῖνος θ' ἀπομείνει πεφαιτῆς. Μὰ τώρα ἀφήσε με πιά ἡσυχία πρέπει τὸ πρῶτο νοῖς νὰ σιρῶνθῶ καὶ νὰ τρέξω νὰ στεγνώσω τὰ δάκρυα πού ἡ κόρη τοῦ βασιλιά χίνει κάθε νύκτα γιὰ τὸν ἄντρα τῆς, τὸ γιῶ τοῦ καρθονιάου, σταμμένον ἀπ' τὸ βασιλιά νὰ πάει τρεῖς χουσὲς τρίχες μου.

Τὸ πρῶτο σιρῶνθηκε πᾶσα ἔξω μέρας καὶ στὴν ἀρχαλιὰ τῆς γερόντισσας μάννας του ξύπνησε, στὴ θέση τοῦ γέρον, ἓνα πανέμορφο, χρυσόμαλλο παιδί.

Ὁ ἥλιος τοῦ Θεοῦ ἀπαγαρόετηκε τὴ μάννα του καὶ ἀπὸ τὸ Ἀνατολικὸ παράθυρο πέταξε ἔξω. Ἡ γουιούλα ξορμάτισε τὸ βαγέτι καὶ εἶπε στὸ Νερόνιο:

—Νάτες οἱ τρεῖς χουσὲς τρίχες, καὶ τί ἀπάντησε ὁ πανήξερος παπτοῦς στὰ τρία ἐκεῖνα ρωτήματα, τὸ ἔξω. Πῆρῶνε στὸ καλὸ, δὲ θὰ μὲ δεῖς πιά, δὲν θάνα ἀνάργη.

Ὁ Νερένιος εὐχαρίστησε μὲ καθὼς ἔπρεπε καλὸν τρόπο τῆ γερόντισσα κι ἔφυγε. Ὄταν ἔφτασε στὴν πρώτη ἐκείνη πόλη, τὸν ρώτησε ὁ βασιλιάς τί νέα τοὺς φέρνει.

—Καλά! εἶπε ὁ Νερένιος. Βιάστε νὰ καθαρίσουν τὴν πηγή, τὸ βάτραχος ποὺ κάθεται πάνω στὴ φλέβα τῆς σκοτώστε, καὶ τὸ νερὸ θὰ τρέξει πάλι ὀπως πρῶτα.

Ὁ βασιλιάς ἀμέσως ἔδωσε διὰ τὰ νὰ γίνει, κι ὅταν εἶδε πὼς τὸ νερὸ ἀναβροῖζει μ' ὄλη τὴν ὀροίη, χάρισε στὸ Νερένιο δώδεκα ἄλογα, ἄσπρα' σὰν κύκλους καὶ μαζί τόσο χρυσάφι καὶ ἀσήμι κι' ἀξέτιμητα πετράδια, ὅσα μπορούσαν νὰ σιγκώσουν.

Ὄταν ἦρθε σ' ἐκείνη τὴν ἄλλη πόλη, πάλι τὸν ρώτησε ὁ βασιλιάς τί μαντάτα τοὺς φέρνει. —«Καλὰ!» εἶπε ὁ Νερένιος. «Βιάστε νὰ ξελακκώσουν τὴ μιλιά, θὰ βροῖτε κάτω ἀπ' τὶς ρίζες ἓνα φεῖδι, νὰ τὸ σκοτώστε. Ἐπειτα ματαφυτέψτε τὴ μιλιά καὶ θὰ καρπίσει πάλι ὀπως πρῶτα».

Ὁ βασιλιάς ἀμέσως ἔδωσε διὰ τὰ νὰ γίνει, καὶ ἡ μιλιά, ὅσο κραταῦσε ἡ νύχτα, σκεπάστηκε καὶ πάλι μ' ἀνθούς, σὰν νὰ τὴν εἶχες πασπαλίσει μὲ τριαντάφυλλα.

Ὁ βασιλιάς δοκίμασε χαρὰ μεγάλη καὶ χάρισε στὸ Νερένιο δώδεκα ἄλογα μαῦρα σὰν κοράκια, τὸ ἴδιο φορτωμένα τόσα πλοῖτη, ὅσα μπορούσαν νὰ σιγκώσουν.

Ὁ Νερένιος ξεκολοῦθησε τὸ δρόμο του, κι ὅταν ἔφτασε στὴ μαύρη θάλασσα, ὁ περατιάρις τὸν ρώτησε ἂν ἔμαθε πότε θὰ λειτερωθεῖ.

—Ἐμάθα, εἶπε ὁ Νερένιος, ὁμοῦ νὰ μὲ περάσεις πρῶτα, κι ἔπειτα θὰ σοῦ πῶ.

Ὁ περατιάρις, βέβαια ἀντιλογοῦσε, μὰ σὰν εἶδε πὼς δὲ γίνεται ἄλλοιῶς, τὸν πέρασε ἀπὸ τὴ θάλασσα μαζί μὲ τὰ εἰκοσιτέσσερ' ἄλογά του.

—Ὄταν τὸ πρῶτ καὶ πάλι θὰ περνᾶς κανέναν ταῦ εἶπε —ὑποερα ὁ Νερένιος, δῶσε του τὸ κοπιτὶ στὸ χέρι καὶ πῆδα στ' ἀκρογιαλὶ καὶ θάναι κείνος περατιάρις στὴ δική σου θέση.

Ὁ βασιλιάς δὲν πίστευε στὰ μάτια του σὰν τοῦφερε ὁ Νερένιος κείνες τὶς τρεῖς χρυσὲς τρίχες τοῦ πανήξερου παπταῦ, καὶ ἡ κόρη του ἔλαιγε, ὄχι ἀπὸ λύπη, μὰ ἀπὸ χαρὰ, ἐπειδὴ γύρισε.

—Καὶ ποῦ βροῖτες τὰ ὄμορφα τοῦτα ἄλογα καὶ τὰ μεγάλα πλοῖτη; ρώτησε ὁ βασιλιάς.

—Μοῦ τᾶδωσαν γιὰ ὅ,τι ἔκαμα, εἶπε ὁ Νερένιος, κι ἰστόρισε πὼς βοήθησε κείνον τὸ βασιλιά ν' ἀποχτήσῃ καὶ πάλι τὰ μῆλα, ποὺ κάνουν τοὺς γέρους παλλιγάρια, καὶ κείνον τὸν ἄλλον βασιλιά μὲ τῆς ζωῆς τὸ νερό, ποὺ κάνει τοὺς ἄρρωστους γερούς, καὶ τοὺς ἀπαθαμένους ζωντανούς —«Μῆλα ποὺ ξανανιώνουν! Τῆς ζωῆς τὸ νερό!» ἔλεγε καὶ ξανάλεγε μέσα του ὁ βασιλιάς. «Ἄν ἔτρωγα ἓνα θὰ ξανάνιωνα. Κι ἂν ἀκόμα πέθαινα, μ' ἐκείνο τὸ νερὸ πάλι θὰ ζωντάνευα». Χωρὶς νὰ χάσει καιρὸ ξεκίνησε νὰ πῖει νὰ βροῖ τὰ μῆλα ποὺ ξανανιώνουν καὶ τῆς ζωῆς τὸ νερό—καὶ μέχοι τώρα δὲ γύρισε.

Κι ἔγινε ἔτσι ὁ γινὼς τοῦ καρβουνιάρη γαμπρὸς τοῦ βασιλιά, ὅπως ἡ Μοῖρα τῶρσε. κι ὁ βασιλιάς —ἴσως ἀκόμα νὰ ξεκολοῦθεῖ νὰ περνᾶει τοὺς ταξιδιώτες στὴ μαύρη θάλασσα!

Κατὰ λέξη μετάφραση ἀπὸ τὰ Τσεχοσλοβάκικα: ΚΑΡΟΛΟΣ ΤΣΙΖΕΚ

Λογοτεχνικὴ διατύπωση: ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ Ι. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΥΠΟ Δρος ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΞΑΡΧΟΥ

Δ/ντου Σταθμού Γεωργικής 'Ερεΐνης 'Ιωαννίνων

ΒΕΛΤΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΑΓΕΛΑΔΟΤΡΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΑΓΕΛΑΔΟΣ "ΦΑΙΑ ΤΩΝ ΑΛΠΕΩΝ,

"Ἡδη ἀπὸ τοῦ 1946 ἡ αὐξησις τῶν ἐκπροφεομένων ἐν Ἠπειρῷ βοσειδῶν καὶ ἡ ποιοτικὴ βελτίωσις τοῦτων ἀπετέλεσαν τὴν κυρίαν προσπάθειαν τοῦ Σταθμοῦ Γεωργικῆς Ἐρεΐνης Ἰωαννίνων

Ὁ Ἀριστοτέλης περιγράφων τὴν Ἠπειρον γράφει εἰς «τὴν ζῶον Ἱστορίαν» βιβλ. ΠΙΚεφ. ΧΤΙ παρᾶγο. 7. «Αἱ δὲ Ἠπειρωτικαὶ βόες αἱ μεγάλαὶ βδάλονται ἐκάστη ἀμφορέα καὶ τοῦτου τὸ ἥμισυ κατὰ τοὺς δύο μαστούς, ὁ δὲ βδάλων ὀρθὸς ἔστηκεν ἢ μικρὸν ἐπιζύπτων διὰ τοῦ μὴ δύνασθαι ἂν ἀφικέσθαι καθήμενος. Γίνεται δ' ἔξω ὄνου καὶ τᾶλλα μεγάλα τετράποδα ἐν τῇ Ἠπειρῷ, μέγιστοι δὲ οἱ βόες καὶ οἱ κύνες. Νομῆς δὲ δέονται τὰ μεγάλα πλείονος· ἀλλ' ἔχει πολλὴν ἢ χῶρα τοιαύτην εὐβοσίαν, καὶ καθ' ἐκάστην ὥραν ἐπιτηδεῖους τόπους. Μέγιστοι δὲ οἱ τε βόες εἰσὶν καὶ τὰ πρόβατα τὰ καλούμενα Πυρροικά, τὴν ἐπωνυμίαν ἔχοντα ταύτην ἀπὸ Πύρρου Βασιλέως».

Κατὰ τὴν περίοδον ἄρα ταύτην ἐξετρέφοντο ἐν Ἠπειρῷ βραχυκερατικαὶ ἀγελάδες τύπου ἀκριβῶς ὁμοίου πρὸς τὴν σύγχρονον ἀγελάδα Φαία τῶν Ἀλπεων, (ὁ εἰκονιζόμενος εἰς τὸ γνωστὸν Πυρροικὸν νόμισμα ταῦρος εἶναι πανομοιότυπον ἐνὸς συγχρόνου εὐγενοῦς ταύρου τῆς φυλῆς Φαία Ἀλπεων) καὶ αἱ ἀγελάδες ἀπέδιδον ἐνάμισυ ἀμφορέα δηλαδὴ 18 χιλιόγραμμα γάλακτος.

Ἐκ τῶν λοιπῶν περιγραφῶν τῆς περιοχῆς κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Πύρρου τεκμαίρεται ὅτι ὅλη ἢ ὀρεινὴ περιοχὴ τῆς Ἠπειροῦ ἦτο δασοσκεπὴς καὶ τὰ ὑψηλὰ, αἱ κοιλάδες καὶ πεδιάδες τῆς χώρας ἀπετέλουν λαμπροὺς φυσικοὺς λειμῶνας εἰς τοὺς ὁποίους ἦτο δυνατὴ ἢ διατροφή ἐνὸς πόσον ἐκλεκτοῦ καὶ ὑψηλῆς παραγωγικότητος ζῶου οἷον περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ἡ ἐπακολουθήσασα Ρωμαϊκὴ κατάκτησις μετὰ τὴν ἐρήμωσιν τῆς χώρας ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου καὶ ζωικοῦ πληθυσμοῦ, μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν ἐν Νικοπόλει τῶν Νεορῶν τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, ἀπέτελεσαν τὸ πρῶτον καὶ βαρὺ πλήγμα ἐναντίον τῆς ἄριστῃ ἐξισορροπημένης πρωτογενοῦς παραγωγῆς τῆς περιοχῆς.

Αἱ ἐπακολουθήσασαι τὴν Ρωμαϊκὴν κατάκτησιν πολυειδεῖς βαρβαρικαὶ κατακτήσεις καὶ ἡ ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας Τουρκικὴ κατάκτησις, ὑπεβάθμισαν τὸν Ἠπειρωτικὸν Χῶρον καὶ τὴν Ἠπειρωτικὴν Οἰκονομίαν εἰς τὴν σημερινὴν μορφήν εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἀπογυμνωθεὶς σχεδὸν τῶν δασῶν ὀρεινὸς χῶρος ἀξιοποιεῖται διὰ τῶν μικρῶν μυρικοστικῶν, προβάτων καὶ αἰγῶν, ὡς καὶ παραγωγῆς κυρίως σιτηρῶν, ὁ δὲ πεδινὸς τοιοῦτος εἶχε μετατραπῆ εἰς ἔλη καὶ τέλματα, τῶν ὁποίων ἡ ἀξιοποίησις διὰ στραγγίσεως καὶ ἀρδεύσεως ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1935 καὶ συνεχίζεται εἰσέτι προβλεπομένου ὅτι θὰ περατωθῇ διὰ τὰς μεγαλυτέρας πεδιάδας μέχοι

τοῦ 1965. Τὰ βελτιούμενα πεδινὰ τμήματα ἀξιοποιῦνται διὰ δενδροδῶν καλλιερ-
γειῶν, (Ἑσπεριδοειδῶν) διὰ σκαλιστικῶν φυτῶν (ἀραβόσιτος—Βάμβαξ) καὶ διὰ
σιτηρῶν καὶ ὀρύζης.

Ἐπειδὴ αἱ μορφαὶ αὐταὶ ἐκμεταλλείσεως δὲν εἶναι ἐνδεδειγμένον καὶ σκό-
πιμον νὰ συνεχισθοῦν λόγῳ τῆς συνεχοῦς υποβαθμίσεως τοῦ ὄρειναῦ χώρου ἢν
παρακαλοῦν ἐκ τῆς ὑπερβοσκίσεως τῶν αἰγοπροβάτων καὶ τῆς διηνεκοῦς ἐξαντλή-
σεως τῶν καλλιεργουμένων γαιῶν, κατεβλήθη ἀπὸ τοῦ 1946 καὶ μέχρι σήμερον
προσπάθεια διὰ τὴν εὐρύτεραν εἰσαγωγὴν ἐν τῇ καλλιέργειᾳ τῶν ὄρεινῶν καὶ πε-
δινῶν γαιῶν τῶν πλέον καταλλήλων κτηνοτροφικῶν ψιχανθῶν, τὴν βελτίωσιν
τῶν φυσικῶν λειμῶνων καὶ τὴν δημιουργίαν τεχνητῶν λειμῶνων ὡς καὶ τὴν βαθ-
μιαίαν ἀντικατάστασιν τῶν ποιμνιακῶς διαβιούντων μικρῶν μυρκαστικῶν, διὰ ἐκ-
τροφῶν οἰκοσίτων καὶ ἡμιοικασίτων ἀγελάδων, προβάτων καὶ αἰγῶν.

Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Σταθμοῦ Γεωργικῆς Ἑρεῦνης Ἰωαννίνων
1ον) Ἀπὸ τοῦ 1946 καὶ μέχρι σήμερον εἰσῆχθησαν καὶ ἐμελετήθησαν κατ'
ἀρχὰς πειραματικῶς περὶ τὰ 40 εἶδη διαφόρων κτηνοτροφικῶν φυτῶν ἐξ ὧν ἐπε-
λέγησαν τελικῶς ὠρισιμένα εἶδη διὰ τὴν δημιουργίαν τεχνητῶν λειμῶνων καὶ ἐ-
τησίων καλλιερχειῶν, τὸσον διὰ ξηρὰς ὅσον καὶ δι' ἀρδευόμενας καλλιερχειῶς
τῆς παραλίου ζώνης, τῶν ὑψιπέδων καὶ τῆς ὑπαλιπικῆς περιοχῆς.

Οὕτω τελικῶς τὸ ἴδιωμα, ἐργασθὲν τὸσον εἰς τὸ Λεκανοπέδιον Ἰωαννίνων
(κτῆμα Κατσικᾶς ἀρδευόμενον, κτῆμα Δουροῦτης ξηρὸν) ὅσον καὶ εἰς τὸ κτῆ-
μα Πουλτσῶν Μετσόβου (ὕψόμετρον 1350 μέτρα) κατέληξεν εἰς τὰ κάτωθι συμ-
περάσματα.

Εἰς τὴν παραλίον ζώνην καὶ δὴ εἰς τὰ ἀλατοῦχα ἐδάφη τῆς ζώνης ταύτης,
δύναται δι' ἀρδεύσεως καὶ στραγγίσεως νὰ δημιουργηθοῦν τεχνητοὶ λειμῶνες
ἔρποντος τριφυλλίου—λωτοῦ καὶ φέστονκας καλαμοειδοῦς. Εἰς τὰ ἐδάφη ταῦτα ἐ-
πιτυγχάνει ἡ καλλιέργεια τοῦ ἐτησίου ἀλεξανδρινοῦ τριφυλλίου ὡς καὶ τοῦ πολυε-
τοῦς τριφυλλίου τοῦ χαμαικεράσου (φραγκίφερομι).

Διὰ τὴν χειμερινὴν διατροφήν τῶν ἀγελάδων εὐδοκιμοῦν εἰς τὰ ἀλατοῦχα
ταῦτα ἐδάφη τὰ πεύπλα ἐφ' ὅφον προοδευτικῶς διὰ τοῦ λειμῶνος ἔχει προωθηθῆ
ἡ ἀπόπλυσις τῶν ἀλάτων.

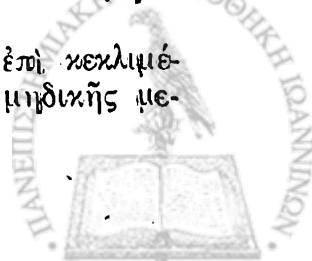
Εἰς τὰ ὑψηλότερα πεδινὰ τμήματα τῆς παραλίου ζώνης, ὅπου ἡ στραγγί-
σις δὲν εἶναι ἱκανοποιητικῆ, καὶ εἰς μὴ ἀλατοῦχα ἐδάφη, ἐνδείκνυται ἡ δημιουρ-
γία τεχνητῶν λειμῶνων ἔρποντος τριφυλλίου καὶ φέστονκας καλαμοειδοῦς. Εἰς τὰ
καλῶς στραγγιζόμενα —ἀρδευόμενα εἶναι δυνατὴ ἡ δημιουργία λειμῶνων διὰ μη-
δικῆς καὶ μιγμάτων αὐτῆς, μετὰ φέστονκας καλαμοειδοῦς.

Οἱ λειμῶνες οὗτοι 4ετοῦς διαρκείας δέον νὰ ἐναλλάσσωνται μετὰ ἐτησίων
σκαλιστικῶν καὶ δὴ βάμβακος—τεύλων καὶ ὑβριδίων ἀραβόσιτου ὑψηλῆς ἀποδό-
σεως διὰ καρπὸν, ἢ σανὸν ἢ ἐνσίρωσιν.

Εἰς τὰς λοφώδεις ἀσβεστολιθικὰς πτωχὰς βοσκὰς τῆς παραλίου ζώνης δέον
νὰ ἀρχίσῃ ἐργασία βελτιώσεως, διὰ καταπολεμῆσεως ζιζανίων καὶ καθαρισμοῦ
τῶν βοσκῶν ἀπὸ λίθου καὶ λ.π., λίπανσις, καὶ μόνον τὰ δυνάμενα νὰ καλλιεργη-
θοῦν τμήματα, ἐνδείκνυται νὰ ἀναχλοάσων διὰ μίγματος τριφυλλίου ὑπογείου,
μηδικῆς ἔρπούσης, λωτοῦ, ποτηρίου σανγκουίζούρμπι, καὶ φέστονκας τῆς καλαμοει-
δοῦς. Τὰ ἀγονώτερα τμήματα τῶν λόφων ἀξιοποιῦνται διὰ φυτεύσεως ἐλαιῶν.

Εἰς τὰ ὑψίπεδα τὰ πεδινὰ τμήματα τὰ μὴ καλῶς στραγγιζόμενα, δύναται
νὰ ἀξιοποιηθοῦν διὰ τεχνητῶν λειμῶνων τῆς ἰδίας συνθέσεως μετὰ τῶν παρα-
λίου ζώνης ἀναφερθέντας. Τὰ καλῶς στραγγιζόμενα θὰ ἀξιοποιηθοῦν διὰ μηδι-
κῆς καὶ μιγμάτων ταύτης μετὰ ἀγροστωρῶν.

Εἰς τὰς ὄρεινὰς περιοχὰς οἱ ὑπὸ ἐγκαταλείψην παλαιοὶ ἀγροὶ ἐπὶ κεκλιμέ-
νων ἐδαφῶν δέον νὰ ἀξιοποιηθοῦν ὡς λειμῶνες ξηρικοὶ με μίγματα μηδικῆς με-

τὰ δακτυλίδος λολιού πολιετοῦς κ.λ.π. Ὡς πλέον ἀποδοτικὴ ἐτησίᾳ κτηνοτροφικὴ καλλιέργεια ἀρδευομένων πεδινῶν περιοχῶν τῶν ὑψηλῶν, ἐδείχθη ἡ καλλιέργεια ὑβριδίων ἀραβοσίτου ὅταν διαδέχεται μηδικὴν ἢ τεχνητὸν λειμῶνα τριφυλλίου ἔσπονος. Εἰς τὰς ὄρεινὰς βοσκὰς καὶ μέχρι ὑψομέτρου 1400 μ. ἐνδείκνυται ἡ καταπολέμησις τῆς ἀνιῶν ὁ καθαρισμὸς ἀπὸ λίθου κ.λ.π. ἢ λίπανσις καὶ τέλος εἰς τὰ δυνάμενα νὰ καλλιεργηθοῦν τμήματα ἢ σπορὰ πρὸς ἀναχλόασιν μιγμάτων τριφυλλίου λειμῶνων, μηδικῆς, λατοῦ δακτυλίδος καὶ λολιού πολιετοῦς. Ὡς ἐτησίαι καλλιέργειαι καὶ ἀπὸ ὑψομέτρου 600—1000 μέτρα ἐπιτυγχάνουν τὸ πῖσπον M10 ἐνῶ ἄνω τοῦ ὑψομέτρου τοῦτου μόνον ἡ καλλιέργεια γεωμήλων καὶ φασιόλων εἶναι ἀσφαλής.

2ον) Ἐμελετήθη ἡ φηροκοινωνικὴ σύνθεσις τῶν φυσικῶν λειμῶνων ὡς καὶ ἡ βελτίωσις τοῦτων διὰ λιπάνσεως ἀρδεύσεως κ.λ.π. Τὰ τελικὰ ἀποτελέσματα τῆς μελέτης ταύτης ἔδειξαν ὅτι λόγω τῆς πτωχῆς εἰς νομειτικὰ φητὰ συνθέσεως τῶν φυσικῶν βοσκῶν ἐνδείκνυται ἡ ἐκχέρσωσις, ἡ καλλιέργεια σκαλιστικοῦ ἐπὶ ἓν ἔτος ἢ διετίαν καὶ ἡ ἐπανασπορὰ διὰ τῶν ἀναφερόμενων ἤδη μιγμάτων.

3ον) Ἐμελετήθη καὶ ἐφηροδόθη τόσον εἰς τὸ ἴδιον ὅσον καὶ ἔξω τοῦτου (Λεκανοπέδιον Ἰωαννίνων—Περιοχὴ Παρακαλάμου—Κόνιτσα) ἡ ἐνοσίρωσις χλωροῦ ἰδία ἀραβοσίτου διὰ τὴν χειμερινὴν διατροφήν τῶν ἀγελάδων.

4ον) Ἀπὸ τοῦ 1946 ἤρχισεν συστηματικὴ ἐργασία διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος τῶν ἐκτρεφόμενων ζώων καὶ ἰδίως τῶν γαλακτοφόρων ἀγελάδων. Πρὸς τοῦτο:

α) Ἐκ τῆς ἐκτροφῆς ἀγελάδων Φαιὰ Ἄλπεων προελεύσεως Ἀμερικῆς τοῦ Σταθμοῦ Ἐρεῖνης διατίθενται ἐτησίως ἅπασαι αἱ πλεονάζουσαι μοσχίδες δι' ἀναπαραγωγὴν εἰς τὰς πέριξ τοῦ Σταθμοῦ Κοινότητος τοῦ Λεκανοπεδίου τῶν Ἰωαννίνων, ὡς καὶ ἅπαντα τὰ παραγόμενα ταυρίδια εἰς τὴν ὄρεινὴν κεντρικὴν περιοχὴν τῆς Ἠπείρου.

Ὀῦτω μέχρι σήμερον διατέθησαν παρὰ τοῦ Σταθμοῦ 180 μοσχίδες καθαροῦ καὶ 178 ταυρίδια. Τὰ διατεθέντα ταυρίδια ὑπολογίζεται ὅτι ἐνήργησαν συνολικῶς 25.000 ἐπιβάσεις ἐπὶ ἐντοπικῶν βραχυκερατικῶν ἀγελάδων. Σήμερον ἡ ἐντοπία βραχυκερατικὴ ἀγέλας ἔχει περιορισθῆ σοβαρῶς διότι ταυρίδια καθαροῦ αἵμα τῆς φινῆς Φαιὰ τῶν Ἄλπεων ἔχουν διατεθῆ καὶ χρησιμοποιηθῆ καὶ εἰς τὰς πλέον ἀπομεμακρωμένας περιοχὰς τῆς Ἠπείρου.

β) Ἀπὸ τοῦ 1952 λειτουργεῖ συνεργεῖον τεχνητῆς γονιμοποιήσεως ἀγελάδων εἰς τὸ Λεκανοπέδιον τῶν Ἰωαννίνων, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐνεργήσει μέχρι σήμερον 8.400 ἐγχύσεις σπέρματος ἀρίστων ταύρων φινῆς Φαιὰ Ἄλπεων εἰς τὰ ἐντόπια καὶ διασταυρούμενα ζῶα τοῦ Λεκανοπεδίου τῶν Ἰωαννίνων.

Ἀπὸ τοῦ 1954 συνεργεῖον τεχνητῆς γονιμοποιήσεως λειτουργεῖ εἰς τὴν πεδινὴν περιοχὴν τῆς Ἄρτης καὶ Προβένης καὶ ἀπὸ τοῦ 1960 κινεῖται εἰδικὸν συνεργεῖον τεχνητῆς γονιμοποιήσεως ἀγελάδων εἰς τὰς περιοχὰς Παρακαλάμου καὶ Κονίτης. Τὰ δύο ταῦτα συνεργεῖα ἐνήργησαν ἐγχύσεις ἐπὶ 4000 ἀγελάδων.

Διὰ τῆς δράσεως τῶν διατεθειμένων καθαροῦ καὶ τῶν συνεργεῖον τεχνητῆς γονιμοποιήσεως ἤδη ἐν Ἠπείρῳ ἔχει παραχθῆ ἰκανὸς ἀριθμὸς ἀγελάδων αἰτίνες δεχόμεναι συνεχῶς αἷμα τῆς φινῆς «Φαιὰ τῶν Ἄλπεων» ἐπὶ 3 καὶ πλέον γενεάς, δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς καθαροῦ αἵμα ζῶα.

γ) Διὰ τὴν ταχύτεραν βελτίωσιν τοῦ ζωικοῦ κεφαλαίου τῆς περιοχῆς εἰσῆχθησαν κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τῆς Α.Γ.Ε. περίου 200 κεφαλαὶ καθαροῦ αἵμων ἀγελάδων φινῆς Φαιὰ τῶν Ἄλπεων (μονταφῶν) ἐκ Γιουγκοσλαβίας ἐπ' ἐσχάτων δὲ καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1960 καὶ 1961 ἔτεροι 400 καθαροῦ αἵμων ἀγελάδες τῆς αὐτῆς φινῆς ἐξ Αὐστρίας καὶ Γιουγκοσλαβίας. Μελετᾶται ἡ κατὰ τὸ 1961—1962 εἰσαγωγή ἐτέρων 1000 καθαροῦ αἵμων ἀγελάδων.

δ) Διὰ τὴν ὑγειονομικὴν περιθάλψιν τῶν εἰσαχθεῖσῶν ἀγελάδων προσελήφθησαν ὑπὸ τοῦ Προγράμματος Ἡπειροῦ 3 κτηνίατροι οἵτινες ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν ὑπαιθρον καὶ ἰδρύθησαν ἀγροτικὰ κτηνιατρεῖα εἰς Ἰωάννινα, Κόνιτσαν, Παρακάλαιον, Μέτσοβον, Παραμυθιὰν κ.λ.π. Εὐρίσκονται δὲ ὑπὸ ἰδρυσιν καὶ νέα τοιαῦτα εἰς Ἄρταν— Δελβινάκιον— Πρέβεζαν κ.λ.π.

ε) Ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ Σταθμοῦ Ἐρεῖνης ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Δ)νσεως Γεωργίας Ν. Ἰωαννίνων καὶ τῶν ἀναλόγων Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν, Ἰπηρεσία ἐλέγχου γαλακτοπαραγωγῆς καθαροαίμων ἀγελάδων φυλῆς Φαῖα τῶν Ἄλπεων, καὶ προϊόντων ἡμικαθαροαίμων ζῶων τῆς φυλῆς ταύτης εἰς Ἰωάννινα, Κόνιτσαν καὶ Παρακάλαιον ὅπου ὑπηρετοῦν 4 ἐλεγκταὶ γαλακτοπαραγωγῆς ἐκπαιδευθέντες εἰς τὸν Σταθμὸν Γεωργικῆς Ἐρεῖνης Ἰωαννίνων.

στ) Διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ παραγομένου γάλακτος ἀγελάδος, τὸ Πρόγραμμα Ἡπειροῦ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἀναλόγων Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν προέβη εἰς τὴν ἰδρυσιν καὶ λειτουργίαν δύο Συνεταιρικῶν Βιομηχανικῶν Τυροκομείων ἐν Κονίτῃ καὶ Καλπακίῳ, μετεκάλεσεν δὲ εἰδικὸν τυροκόμον ἐκ Γαλλίας διὰ τὴν κατασκευὴν εὐρωπαϊκῶν τυρῶν (γραβιέρας—ροκφόρ). Ἐπίσης εὐρίσκειται ὑπὸ μελέτην ἡ ἀνέγκρσις δύο μεγάλων τυροκομείων εἰς Ἰωάννινα καὶ Πρέβεζαν.

ζ) Ἡ Ἐμπορία τῶν παραγομένων καθαροαίμων μύσχων τῆς φυλῆς Φαῖα τῶν Ἄλπεων ἐνεργεῖται σήμερον ὑπὸ τῶν παραγωγῶν βοηθουμένων ὑπὸ τοῦ Προγράμματος Ἡπειροῦ καὶ τῶν Δ)νσεων Γεωργίας. Μέχρι σήμερον αἱ ἐπιτυγχανόμενοι τιμαὶ τῶν μύσχων εἶναι λίαν ἱκανοποιητικαί.

Ταῦτα ἐν συντομίᾳ τὰ μέχρι σήμερον ἐπιτευχθέντα εἰς τὸν τομέα τῆς ἀγελαδοτροφίας. Ἡ σχετικὴ ἐργασία ἀρξαμένη πρὸ ἰδετίας ἐσκόπει ἐφ' ἑνὸς μὲν, εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν παραγομένων κτηνοτροφῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ, εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ζωικοῦ κεφαλαίου τῶν ἀγελάδων.

Τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα δύνανται νὰ θεωρηθῶν ὡς μέτρια εἰς τὸν τομέα αὐξήσεως τῶν κτηνοτροφῶν καὶ ὡς λίαν ἱκανοποιητικὰ εἰς τὸν τομέα βελτιώσεως τοῦ ζωικοῦ κεφαλαίου.

Ἦδη ὑπάρχει ἐν τῇ περιορῇ ἀρκετὸν ὑλικὸν καθαροαίμων ζῶων καὶ ἐπιτυγχανομένης τῆς προβλεπομένης εἰσαγωγῆς καὶ ἑτέρων 1000 καθαροαίμων ἀγελάδων καθίσταται ἀπαραίτητος ἡ δημιουργία γενεαλογικῶν βιβλίων τῶν ἀγελάδων τῆς φυλῆς Φαῖα τῶν Ἄλπεων ἵνα τὸ πολύτιμον τοῦτο ζωικὸν ὑλικὸν ἀξιολογηθῇ ἀναλόγως τῆς ἱκανότητος ἐκάστου ἀτόμου καὶ χωρήσωμεν εἰς πλεον παραγωγικὰς δραστηριότητας ἐν τῇ ἀγελαδοτροφίᾳ.

Ἡ ἐν Ἑλλάδι δὲν ὑπάρχει ἑτέρα περιορῆ εἰς τὴν ὁποίαν νὰ ἐκτρέφονται καὶ ἀναπαράγονται καθαροαίμα ζῶα τῆς φυλῆς Φαῖα τῶν Ἄλπεων εἰς τόσον ἀριθμὸν (ἐξαιρουμένων ἰσως τῶν ἀστικῶν Βουστιασίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης) δι' ὃ τὸ Ἰπουργεῖον Γεωργίας συνεφώνησεν μετὰ τὴν πρότασίν μας διὰ τὴν ἐν Ἡπειρῷ πρώτην καταβολὴν ὁργανωμένης προσπάθειας διὰ τὴν δημιουργίαν Γενεαλογικῶν βιβλίων τῆς ἀγελάδος Φαῖα τῶν Ἄλπεων.

Ἐπειδὴ ἐν Ἑλλάδι οὐδαμοῦ λειτουργοῦν γενεαλογικὰ βιβλία ζῶων καὶ δὲν ὑπάρχει ἐπομένως ἡ σχετικὴ πείρα ὁργανώσεως καὶ λειτουργίας γενεαλογικοῦ βιβλίου ἐζητήσαμεν διὰ τοῦ Ο.Ε.Ο.Σ. τὴν εἰς Ἡπειρον ἀποστολὴν τοῦ εἰδικοῦ ζωτέχνου κ. POLY Δ)νοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου βιολογικῶν ἐρευνῶν ἐπὶ τῶν ζῶων ἐν Γαλλίᾳ.

Ὁ κ. POLY ἀφίχθη τὸ πρῶτον εἰς Ἰωάννινα τὴν 1—5—61 καὶ παρέμεινεν μέχρι τῆς 7—5—61 ἐπισκεφθεὶς μεθ' ἡμῶν τὴν ζώνην Πειροματισμοῦ καὶ Ἐπιδείξεως πρὸς μελέτην τοῦ Ἰπάρχοντος ζωικοῦ πληθυσμοῦ καθαροαίμων ζῶων ἐπιτοπίως καὶ καταρτισμὸν ἐκθέσεως ἐπὶ τῶν ἀπαιτηθησομένων ἐργασιῶν

διά την δημιουργίαν τοῦ γενεαλογικοῦ βιβλίου τῶν ἀγελάδων τῆς φιλῆς «Φαῖα Ἀλπεων Ἠλείρου» διά τὴν γενετικὴν βελτιώσιν τούτων.

Ὁ κ. POLY συνέταξεν ἐν συνεχείᾳ τὴν παρατεθησομένην ἐκθεσὶν του ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εἰς ἣν σκιαγραφοῦνται:

- α) Αἱ κατευθυντήριοι ἀρχαὶ τοῦ ἰδρυθησομένου γενεαλογικοῦ βιβλίου
- β) Ὁ πρακτικὸς τρόπος τηρήσεως τοῦ γενεαλογικοῦ βιβλίου
- γ) Τὸ στάδιον τὸ ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὸν χρόνον καταρτίσεως τοῦ βιβλίου καὶ
- δ) Τὰ συμπεράσματα.

Τὸν Αὐγούστου τοῦ 1961 ὁ κ. POLY ἐπανῆλθεν εἰς Ἠπειρον μετὰ τοῦ εἰδικοῦ τεχνικοῦ κ. LEROUILLY. Ὁ κ. POLY παρέμεινεν εἰς Ἰωάννινα ἐπὶ 10 ἡμέρας συσχεφθεὶς μεθ' ἡμῶν, τοῦ εἰδικοῦ κτηνοτροφίας τῆς Δ)νσεως ἐφαρμογῶν κ. Ι. Μήλιου, τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Δ)νσεως κτηνοτροφίας τοῦ ἴπ. Γεωργίας κ. Τζοάννου καὶ ἑτέρων 5 Ἑλλήνων Δ)ντῶν κτηνοτροφικῶν ἰδρυμάτων Βορείου Ἑλλάδος ἐφ' ὅλων τῶν λεπτομερειῶν τοῦ καταρτιθησομένου γενεαλογικοῦ βιβλίου. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ κ. POLY καὶ LEROUILLY ἐπέδειξεν εἰς τοὺς Ἑλληνας τεχνικούς τὰς μετρήσεις ἃς δέον νὰ ἐνεργήσουν εἰς τὰ ἰδρύματά των ὡς καὶ τὸν τρόπον ἐπεξεργασίας τῶν στοιχείων γαλακτοπαραγωγῆς τῶν ἀγελάδων αἵτινες εὐρίσκονται ὑπὸ ἔλεγχον γαλακτοπαραγωγῆς τῶν κρατικῶν ἰδρυμάτων ὅσον καὶ τῶν ἰδιοπτῶν.

Τέλος κατόπιν ἐνεργειῶν μας τὰ Ἰπουργεῖον Γεωργίας ἐνέκρινε τὴν πρόσληψιν τοῦ ἀπαραιτήτου ἐξ Ἑλλήνων τεχνικοῦ καὶ διοικητικοῦ προσωπικοῦ, διὰ τὴν ἄμεσον ἔναρξιν καταρτίσεως τοῦ γενεαλογικοῦ βιβλίου τῶν ἀγελάδων «Φαῖα τῶν Ἀλπεων Ἠλείρου» καὶ ἀνέθεσεν τὴν ἐργασίαν ταύτην εἰς τὸν Σταθμὸν Γεωργικῆς Ἐρεῦνης Ἰωαννίνων.

Οὕτω μὲ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ξένων ἐμπειρογναμιόνων κ. κ. POLY καὶ LEROUILLY ὁ Σταθμὸς Ἐρεῦνης Ἰωαννίνων συνεχίζων τὴν ἀπὸ 1957 ἀρξομένην ἐργασίαν βελτιώσεως τῆς ἀγελαδοτροφίας ἐν Ἠλείρῳ, ἐλπίζει ὅτι ἐντὸς τοῦ προσεχοῦς ἔξαμήνου θὰ κατορθώσῃ τὴν δημιουργίαν καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ γενεαλογικοῦ βιβλίου τῶν ἀγελάδων τῆς φιλῆς «Φαῖα τῶν Ἀλπεων Ἠλείρου», γεγονός ὅπερ θὰ ἀποτελέσῃ τὸ ἐπιπέτασμα τῆς συνεχοῦς καὶ ἀδιαλείπτου προσπάθειάς του διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἠπειρωτικῆς ἀγελαδοτροφίας, εἰς πρωτόπορον προσπάθειαν καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Γεωμορφολογία καὶ τὸ κλίμα τῆς Ἠλείρου προσδιάζουσιν τὰ μέγιστα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βελτιωμένης ἀγελαδοτροφίας. Θὰ πρέπει νὰ βελτιώσωμεν καὶ τὰς λοιπὰς συνθήκας, ὥστε οἱ Ἠπειρωταὶ νὰ γίνουν καὶ πάλιν «Ἐξοχοὶ ἀγελαδοτρόφοι» ὅπως ἐχαρακτηρίζοντο εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλλάδα.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΕΝΤΟΣ

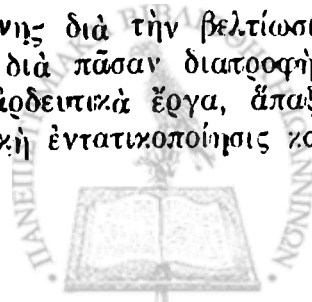
ΤΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΤΗΣ ΖΩΝΗΣ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΔΕΙΞΕΩΣ

(Ἐκθεσις τοῦ κ. POLY, προσωρινοῦ Συμβούλου τοῦ ΟΕΣΕ)

Ἀποστολὴ πραγματοποιηθεῖσα εἰς Ἰωάννινα ἀπὸ 1-7/5/61

1. ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Μεγάλαι προσπάθειαι κατεβλήθησαν ἐντὸς τῆς Ζώνης διὰ τὴν βελτιώσιν τῆς παραγωγῆς κτηνοτροφῶν, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν βίωσιν διὰ πᾶσαν διατροφήν τοῦ ζωικοῦ κεφαλαίου. Τὰ ἐκτελούμενα ἐξιγλιαντικὰ καὶ ἀρδευτικὰ ἔργα, ἅπαξ περατωθῶν, θὰ ἐπιτρέψουν νὰ ἀντιμετωπισθῇ μία σημαντικὴ ἐντατικοποίησις καὶ

γενίκευσις τῆς παραγωγῆς κτηνοτροφῶν, μὲ ἀποτελεσμα τὴν ζωοτεχνικὴν παραγωγὴν. Ἐξ ἄλλου, ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τῆς μεταποιήσεως τοῦ γάλακτος (δημιουργία συνεταιρικῶν τυροκομείων εἰς Καλλιπία καὶ Κόνιτσαν) θὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἐντατικοποίησιν τῆς γαλακτοπαραγωγῆς διὰ τῆς κατὰ μιονάδα βελτιώσεως τῆς ἀποδόσεως τῶν ἀγελάδων, ἀφ' ἑνὸς διὰ τῆς καλλιτέρας διατροφῆς των, ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς τελειοποιήσεως τῶν γενετικῶν των δυνατοτήτων.

Ἡ βραχεία παραμονή μας εἰς τὴν Ζώνην μᾶς κατέδειξε, ὅτι ὑφίσταται ἐν αὐτῇ ζωοτεχνικὴ ὑποδομὴ ὀλκῆς:

—Δίκτυον ἐφαρμοστῶν ἰδιαιτέρως πυκνὸν ἀφοσιωμένον εἰς τὴν ἐργασίαν του τόσον ἐπὶ τοῦ ὑγειονομικοῦ τομέως ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ τοιοῦτου τῆς διατροφῆς τῶν ζῶων.

—Ἐπιμετοσίαι ἐλεγκτῶν γάλακτος παρέχουσα βασικὰς πληροφορίας διὰ μίαν μακροτέρας διαρκείας ἐργασίαν ἐπιλογῆς.

—Ὁργάνωσις πυρηνῶν τεχνητῆς γονιμοποιήσεως, ἐπιτρέπουσα τὴν χρῆσιν σπέρματος ἐκ γεννητόρων ποιότητος.

—Ἡ παρουσία εἰς τὴν Κασικᾶν ἐνὸς χρηματικοῦ πειραματικοῦ σταθμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον δοκιμάζονται εἰς τὴν πρᾶξιν μέθοδοι ὀρθολογιστικῆς ἀναπτύξεως τῆς κτηνοτροφίας.

Ἴνα ἐπισημανθῇ ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἡ ἐργασία τῆς γενετικῆς βελτιώσεως, θὰ ἀπαιτηθῇ ἡ δημιουργία —ὑπὸ τὴν ᾧθησιν τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ζώνης— ἐνὸς Γενεαλογικοῦ Βιβλίου βοοειδῶν, τὸ ὁποῖον θὰ ἀποτελέσῃ τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς προσπάθειάς αὐτῆς. Τὸ θέμα αὐτὸ ἔχει ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα, ὅταν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὰς προσπάθειας, αἱ ὁποῖαι καταβάλλονται κατ' ἔτος διὰ τὴν εἰσαγωγὴν ἐξ Αὐστρίας ἐγκύων μοσχίδων ποιότητος τῆς φυλῆς Φαϊὰ τῶν Ἄλπεων. Ἐνδείκνυται νὰ καταγραφῆται τις τὰς ἀποδόσεις τῶν ζῶων αὐτῶν, νὰ παρακολουθῆται τοὺς ἀπογόνους των, νὰ εὐνοήσῃ τὴν ἀνάπτυξιν ἐντὸς τῶν συνθηκῶν τῆς Ζώνης γεννητόρων ἐπιδεικτικῶν νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἐπιφελεῶς.

—Διὰ μίαν συνεχῆ γενετικὴν βελτίωσιν τοῦ ζωϊκοῦ κεφαλαίου, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἐντὸς τῆς Ζώνης καὶ ἰδιαιτέρως τῶν ζῶων ἐγχωρίας φυλῆς, μετρίας ἀποδόσεως, τὰ ὁποῖα εὐρέως ἀπαντῶνται ἀκόμη εἰς τὰ ὄρεινά χωρία τῆς περιοχῆς.

—Διὰ τὴν διάδοσιν τῶν ἀρρένων γεννητόρων κατὰ τὸ ἀρχικὸν στάδιον καὶ τῶν θηλέων μεταγενεστέρως, καλῶς προσομοιωμένων εἰς τὰς τοπικὰς συνθήκας εἰς ὅλην τὴν περιοχὴν τῆς Ἠλείου καὶ ἴσως εἰς ὅλας τὰς περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος.

2. ΚΑΤΕΤΟΤΗΤΗΡΙΟΙ ΑΡΧΑΙ

Τὸ Γενεαλογικὸν Βιβλίον θὰ ἔχῃ ὡς σκοπὸν νὰ προβάλῃ ζῶα «ποιότητος» δηλαδὴ παραγωγικὰ καὶ ἀποδοτικά. Θὰ πρέπει νὰ ἀποφευχθῇ κάθε αὐστηρὰ τυπικότης καὶ στερεοτυπία κατὰ τὴν περιγραφὴν φύσεως μορφολογικῆς τῆς φυλῆς, ὅπως συμβαίνει μὲ πολλὰ εὐρωπαϊκὰ γενεαλογικὰ βιβλία σήμερον.

Μία ἀγέλας ἐγγεγραμμένη εἰς τὸ Γενεαλογικὸν Βιβλίον HERD BOOK θὰ θεωρῆται δι' ἡμᾶς ἐν ζῶον ἐν καλῇ ὑγείᾳ, προσερχόμενον ἀπὸ προγόνους, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν προφανῶς εἰς φυλὴν ἡ ὁποῖα ἔχει ὑπερβῆ μίαν παραγωγὴν γάλακτος καὶ τὸ ἐλάχιστον ἑκατοστιαῖον ποσοστὸν λιποπεριεκτικότητος, μὲ μίαν σταθερὰν γαλακτοπαραγωγὴν, μίαν μοσφολογίαν ἀντιστοιχομένην εἰς τὰς συνθήκας ἐκμεταλλεύσεως τῆς περιοχῆς. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς διαπλάσεως πρέπει νὰ ἀποδίδεται ἰδιαιτέρα σημασία εἰς τὴν εὐστάθειαν τῶν ὀκρῶν, εἰς τὴν στερεότητα τῶν ὀπλῶν, εἰς τὸ βάθος τοῦ στῆθους, εἰς τὸ πλάτος τῆς λεκάνης καὶ γενικώτερον εἰς τὰ ὀπίσθια τοῦ ζῶου. Ἡ ἰσορροπία τῶν τεταρτημορίων τοῦ μαστοῦ θὰ πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν.

Ἄλλα θὰ πρέπει ταυτοχρόνως νὰ ἀντιμετωπισθοῦν κατ' ἀρχὴν πολλαὶ κατηγορίαι ποιότητος τῶν ἐγγεγραμμένων ζώων. Λαμβάνοντες τὸ παράδειγμα τῶν θηλέων:

—Κατηγορία I: Σχετικῶς ὀλιγάριθμος, ἀνταποκρινομένη εἰς τὰ θήλα πολὺ καλῆς ποιότητος, χαρακτηριζόμενα τόσον διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ γάλακτος καὶ τοῦ βουτύρου ὅσον καὶ διὰ τὴν μορφολογίαν των.

—Κατηγορία II: Θήλα ἐξαιρετικῆς ποιότητος ἕνεκα ἀποδοτικότητος τῆς παραγωγῆς των, ὑποκείμενα ὁμῶς εἰς ζοιτικὴν ὡς πρὸς τὴν μορφολογίαν καὶ διάπλασιν των.

—Κατηγορία III: Θήλα συνήθους καλῆς ποιότητος.

Διὰ τοὺς ταύτους δύο κατηγορίαι θὰ ἦσαν ἐπαρκεῖς:

—Κατηγορία I: Ἀνταποκρινομένη εἰς ζῶα ἐπιθυμητῆς διαστάσεως καὶ μορφολογίας προσερχόμενα ἐκ τινῶν τῆς κατηγορίας I (περὶ τὴν γονιμοποίησιν εἰς τὴν ἀρχὴν) καὶ θήλα κατηγορίας I ἢ II.

Ἐν συμπεράσματι θὰ ἦτο εἰκταῖον κατ' ἀρχὴν νὰ προσανατολίσῃ τις τὴν ἐγγραφὴν τῶν ζώων εἰς τὸ Γενεαλογικὸν δένδρον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποτελεσμάτων των ἐκ τοῦ ἐλέγχου γαλακτοπαραγωγῆς. Ἡ τυποποίησις καὶ ἡ ἐπέκτασις τοῦ τελευταίου τούτου καθίστανται ὅθεν ἀρχέγονα διὰ τὸ μέλλον τῆς κτηνοτροφίας τῆς Ζώνης. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου θεωροῦμεν ὅτι ἡ πραγματοποιηθεῖσα μέχρι τοῦδε ἐργασία ἐπὶ τοῦ τομέως αὐτοῦ, μετὰ πολλὴν φροντίδα καὶ ἐπιτυχίαν, θὰ ἦ δυνατό νὰ ἀπλοποιηθῇ διαφωτιστικὰ ἐν αὐτῷ τὴν ἰδίαν ἀκριβείαν καὶ σπουδαιότητα. Θὰ ἐπιθυμοῦμεν ὅθεν κατὰ τὴν προσεχῆ ἀποστολήν μας εἰς τὴν Ζώνην νὰ συναντήσωμεν τοὺς ὑπευθύνους τοῦ ἐλέγχου γαλακτοπαραγωγῆς ἐν Ἑλλάδι, ἵνα συζητήσωμε ἐπὶ τοῦ σοβαροῦ αὐτοῦ προβλήματος, εἰδικώτερον ἐπὶ τῶν κάτωθι σημείων:

—Περιοδικότης ἐπισκέψεων τοῦ ἐλεγκτοῦ ἐντὸς τῶν σταίων.

—Ἐλεγχος τοῦ σπλάου τῶν ζώων ἐντὸς τῶν σταίων.

—Καθορισμὸς τῆς ἐκατοστιαίας ἀποπεριεκτικότητος διὰ τῆς πραγματοποιήσεως μιᾶς μοναδικῆς ἀνάλυσεως ἐπὶ ἐνὸς δείγματος ἀναλόγου πρὸς τὴν ποσότητα τοῦ συγκεντρωμένου γάλακτος κατὰ τὸ ὄψημα τῆς ἐστέρας καὶ τῆς πρωίας.

—Καθορισμὸς τῆς διαρκείας τῆς γαλακτοπαραγωγῆς.

—Μέθοδος ὑπολογισμοῦ τῶν εἰς γάλα ἀποδόσεων.

—Καθορισμὸς περιόδου ὡς βύσεως συγκρίσεως τῆς γαλακτοπαραγωγῆς.

—Γραφικὴ ἀπεικόνισις τῆς παραγωγῆς δυναμένης νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν ἑμμεσον ἔλεγχον τῆς ἀξίας τῆς κτηνοτροφίας τῆς διανεμηθεῖσης ἐντὸς τῶν σταίων.

—Χρησιμοποίησις τοῦ ἡμερολογίου, ὅπου καθε ἡμερομηνία ἀναγράφεται ὡς ἡμερολογιακὴ ἡμέρα τοῦ εἶους, διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν ἀποστάσεων μεταξὺ ἐλέγχων τῶν χρονικῶν περιόδων τῆς γαλακτοπαραγωγῆς, τῶν περιόδων στερείσεως καὶ τῶν χρονικῶν διαστημάτων μεταξὺ γεννήσεως τῶν ζώων.

—Χρησιμοποίησις κανόνων διὰ τὴν μετατροπὴν τῆς παραγωγῆς τῆς πραγματικῶς ἐλεγχθείσης εἰς στερεοτύποις ποσότητας γάλακτος ἀποπεριεκτικότητος 4%.

—Ἀπαρίθμησις τῶν αἰτιῶν τῆς γενομένης μεταστροφῆς: ἴμβρια —ἀνεπάρκεια παραγωγῆς, ἀσθένεια διαφόρου φύσεως, ἀτυχήματα κτλ.

Θὰ ἐπεθύμουν νὰ ὑπογραμμίσω τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀποδίδομεν εἰς τὰς κτηνοτροφίας οἰκονομικῆς φύσεως, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνονται εἰς τὰς ἀτομικὰς καρτέλλας τοῦ ἐλέγχου γαλακτοπαραγωγῆς τῶν ἀγελάδων: τιμὴ τοῦ παραγομένου γάλακτος, τιμὴ τῆς καταναλωθείσης ζωοτροφῆς.

3. ΠΡΑΚΤΙΚΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΤΗΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟΤ ΒΙΒΛΙΟΥ

Τρία στάδια θὰ ἀντιμετωπισθοῦν

α) Στάδιον ἐκκινήσεως

Ὡς πρώτη φάσις ἐπιβάλλεται ἡ στατιστικὴ ἀπογραφή τῶν σημερινῶν δυνατοτήτων τοῦ ζωικοῦ κεφαλαίου ἐπιδεικτικοῦ ἐγγραφῆς. Μελέτη τῆς μορφολογίας τῶν πρὸς ἐκμετάλλευσιν ἀγελάδων εἰ δυνατόν διὰ ζυγίσματος, εἰδ' ἄλλως διὰ λήψεως τῶν διαστάσεων, ὅπως ἡ περιφέρεια τοῦ στήθους καὶ ἡ ἑλικμοειδῆς περιφέρεια.

Μελέτη τῆς μεταβλητότητος τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς καταγραφείσης γαλακτοπαραγωγῆς καὶ τῆς ἐκατοστιαίας λιποπεριεκτικότητος, ἥτις μόνη ἐπιτρέπει τὸν καθορισμὸν τῶν ἐλαχίστων ἀποδόσεων, διὰ τὴν ἐγγραφήν τῶν ζώων καὶ τὰς ἀντικειμενικὰς διαφοροποιήσεις μεταξὺ τῶν προβλεφθεῖσῶν κατηγοριῶν ποιότητος (κατὰ τὴν γνώμην μας τὸ ἐκατοστιαῖον ποσοστὸν τῶν θηλέων, τὰ ὅποια ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν I, ὅπως καθορίσθῃ προηγουμένως, δὲν πρέπει νὰ ὑπερβῇ τὸ 10% τοῦ συνόλου τοῦ ἐγγεγραμμένου ζωικοῦ κεφαλαίου).

Θὰ ἴητο προσῆκον ταυτοχρόνως νὰ καθορισθῇ ἡ πασότης, ἡ σπουδαιότης τῶν διαφόρων παραγόντων, οἱ ὅποιοι ἐπιηρεάζουν τὰς ἀποδόσεις γάλακτος καὶ βουτύρου: ἡλικία τοῦ πρώτου μόσχου, ἐξέλιξις τῆς παραγωγῆς κατ' ἀριθμητικὴν τάξιν τῆς γαλακτοπαραγωγῆς. Ἐπίδρασις τῶν διαφόρων μηνῶν τῆς γεννήσεως ἐπὶ τῶν σημειωθεῖσῶν ἀποδόσεων.

Αἱ προσπάθειαι αἱται ἀναγκαιοῦν τὴν παρουσίαν εἰς Ἰωάννινα, κατὰ τὴν διάρκειαν πολλῶν μηνῶν, ἑνὸς ἐμπειρογνώμονος τοῦ Ε.Κ.Π., καλοῦ τεχνικοῦ εἰς τὴν τήρησιν τοῦ Γενεαλογικοῦ Βιβλίου, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἱκανοῦ νὰ ἀναλάβῃ νὰ φέρῃ εἰς αἴσιον πέρας τὰς ἀνωτέρω καθορισθεῖσας ἐργασίας. Ὁ Ἐμπειρογνώμων οὗτος θὰ συνειργάζετο μεθ' ἑνὸς Γεωπόνου ἢ Κτηνιάτρου τῆς Ζώνης, εἰς τὸν ὅποιον θὰ ἀνετίθετο μελλοντικῶς ἡ εἰδήνη τῆς τηρήσεως τοῦ Βιβλίου. Τὸ ζωικὸν ἰνικὸν τοῦ Σταθμοῦ Κατσικᾶς θὰ παρείχετο εἰς τὸ ἀρχικὸν στάδιον τὰ δεδομένα δι' ἓν τοιοῦτον εἶδος μελέτης.

Ὁ Ἐμπειρογνώμων θὰ εἶχεν ἐπίσης ὡς ἀποστολήν του, ἐν ἐπαφῇ μετὰ τῶν Ἑπιμετεσιῶν ἐφαρμογῶν τῆς Ἐπιθεωρήσεως καὶ τῶν τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ζώνης, νὰ συμμετάσχη εἰς τὴν ἀρχικὴν ἐγγραφήν τῶν ζώων, μετὰ ἐξέτασιν τῆς ἀποδοτικότητος, μορφολογίας καὶ διαπλάσεώς των. Θὰ πρέπει νὰ προετοιμάσῃ ἐπὶ πλέον σχέδια (μοντέλα) ἐγγράφων, ἵκανὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν εἰς τὸ μέλλον εἰς τὴν ρουτίαν τῆς λειτουργίας καὶ τηρήσεως τοῦ βιβλίου.

β) Φάσις τῆς πραγματικῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ βιβλίου ἐντὸς τῆς Ζώνης.

Κατὰ τὸ στάδιον αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ ἀντιμιστωπισθοῦν ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι τῆς ὀργανικῆς λειτουργίας τοῦ βιβλίου, ἡ γραμματεία τοῦ ὁποίου θὰ πρέπει —κατὰ τὴν γνώμην μας— νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὸν Σταθμὸν τῆς Κατσικᾶς, Κέντρον Ζωοτεχνικῆς προωθήσεως δι' ὅλην τὴν περιοχὴν τῆς Ἠπείρου.

—Σήμανσις τῶν ζώων.

Ἐνας ὀρθολογιστικὸς τρόπος σημάνσεως θὰ ἐπιβληθῇ ταχέως εἰς τὸ μέλλον, ἡ σήμανσις αἴτη θὰ πρέπει νὰ δίδῃ στοιχεῖα χαρακτηριστικὰ τοῦ Νομοῦ, τοῦ χωρίου, τὴν ἐκτροφὴν καὶ τὸ ἔτος γεννήσεως τοῦ προϊόντος.

—Ἐγγραφα διὰ τὴν ἐργασίαν.

Ταῦτα εἶναι διαφόρων τύπων.

—Ἐγγραφα ἐξασφαλίζοντα τὴν ἐπαφὴν μεταξὺ τῶν ἐκτροφῶν καὶ τῆς Γραμματείας τοῦ Βιβλίου.

—Δήλωσις τῆς γονιμοποιήσεως ἢ τῆς ὀχείας.

—Δήλωσις γεννήσεως.

Τὰ κυρίως ἔγγραφα τοῦ Βιβλίου.

—Καρτέλλαι ἀτομικαὶ ὅπου θὰ ἀναφαίνωνται τὰ ὀνόματα καὶ οἱ ἀριθμοὶ τῆς ταυτότητος τῶν ἐγγεγραμμένων ζώων, ἡ γενεαλογία των, ἡ ἀπόδοσις παραγωγῆς καὶ ἀναπαραγωγῆς των, ἐκτίμησις τῆς μορφολογίας καὶ διαπλάσεώς των.

—Καρτέλια ζίτωνα των Ψών εν όρει έγγραφής.

—Έγγραφα έξασφαύλλοντα την έπαρην μεταξύ της Γραμματείας του Βιβλίου και των έξτροφών.

Πρόκειται περί των πιστοποιηθέντων έξδομένων υπό του Γενεώλογου Βιβλίου, αι όποια χαρακτηρίζουν άδεντιζίς τας καταγεγραμμένως πληροφορίας δι' έλαστον Ψόν.

—Λειτουργία (τήρησις) του Βιβλίου.

Αι δηλώσεις των όρειών ή της γονιμοποίησης, μετ' άκριβών ήμερομηνιών αυτών των τελευταίων, θα πρέπει να διαβιβάζονται εις το Γενεώλογικόν Βιβλίον, όταν αι άρειάδες, μη έπανερχόμενα πλέον εις όργανισμόν, θα ειζάζονται έργασι.

—Αι δηλώσεις γεννήσεως θα πρέπει να διαβιβάζονται εις το Γενεώλογικόν Βιβλίον εντός 48 ώρων μετά τον τοκετόν, αι έπιμήθειαι θα καθίστανται δυνατάι με τας εν των προτέρων διαβιβασθείσας δηλώσεις των όρειών ή της γονιμοποίησης.

—Ο Ψεγγοζ των γεννήσεων θα προγραμματοποιείται κατά την μηνσίαν έπίσκεψιν των έξεργιών (έκτιμησις της ήλικίας των υόσων υπό των τελευταίων (έλεγκτών), έπιθεβαιώσις της γενόμενης δηλώσεως δι' έξέτασιν του υόσων υπό την μητέρα). Εν προκειμένω, φαίνεται άλλοτε ότι αι δολιεύσεις δι' έποκαταστάσεως θα καθίστανται σ' τω οίονει αδύνατοι, ένεκα της μικράς μορφής της κτηνοτροφίας. Ο υόσος θα συγγραμμίζεται υπό του έξεργιστού (άρθιδιός έγγραφής προηγουμένως καθορισθείς), ένα έγγραφον κίτρινον θα συνταχθῆ εις την Γραμματείαν του Γενεώλογικου Βιβλίου.

Μία έπιμήθειαι (έπανεξέτασις) των Ψών των ήδη έγγραφωμένων συνεπεία του γεγονότος της γεννήσεως θα είναι υποχρεωτική. Θα γίνεται εις την ήλικίαν των 15 περίπου μηνών διά τα άφρονα, το καλύτερον είδης μετά το τέλος της πρώτης γάλακτοπαραγωγής διά τα θήλα. Θα πρέπει να σχηματισθῆ μία έπιτροπή άποτεινωμένη έξ ένός κτηνοτρόφου, ένός άνταποστόλου της έτηρεσίας έφηροσίων, του Γραμματέως του Γενεώλογικου Βιβλίου, ένός κτηνίατρον, ο όποιος θα έλέγη την ύγειήν κατάστασιν των Ψών (φυματινισμόζ και όρροδιαρροιστική διά την βουζέλιον — άπονοσία άσθενούντων γλυκόζ παρατηρησίμων), ίνα μετά την εξέτασιν της μορφολογίας, της διακύσεως και των έπαιτηθέντων άποτεισευμάτων παραγωγής κρίνη περί της όφρατικής έγγραφής των Ψών. Εν ειδών σημείον σίξεως θα έπιτεθῆ τότε εις το σ'ς το φέρον τον άρθιδιόν της ταυτότητός του.

Μόνον το Γενεώλογικόν Βιβλίον θα παρέχεν εις τοίς κτηνοτρόφους κάθε έπίσημον πιστοποιητικόν περί των έγγραφωμένων Ψών.

Πιστοποιητικά εις δελτιών θα χορηγούνται κατά τον χρόνον της διαποματεύσεως των.

Είδιζα έγγραφα θα ήσαν έπιθεμιτά διά τα έπιποσεισμα Ψών, τα όποια έγγράφονται κατά τρόπον προσωρινόν, μη έπιθεβαιωθέντα ένεκα της ήλικίας των.

γ) Στάδιον άνταποζινόμενον εις τον χρόνον καταστάσεως του Βιβλίου.

Είναι προφανές ότι το άντιμεταπισθόν Γενεώλογικόν Βιβλίον θα άπολέση έν πολύτιμον βοήθημα εις την έφρασίαν των ύτηρεσιών έφηροσίων της περιοχής.

—Η έτηρεσία του Βιβλίου θα πρέπει να συνεγασθῆ έπίσης μετά του Κέντρον της τεχνικής γονιμοποίησης των Άθηνών, το όποιον θα παρέχη διά μίαν μαζράν εισέτι περίοδον το στέρια των άφρέων γεννητόρων καλής ποιότητος.

—Θα πρέπει να συντονίζη εις το μέλλον την πολιτικήν άγοράς γεννητόρων εν του έξοπεριζού.

—Καθορίζουσα τον τίπον του εισαχθησομένου Ψόν.

— Αποφείγουσα κάθε εισαγωγήν προσωπικήν κατά τὸ μᾶλλον καὶ ἦπτον ἄκαιρον.

Θὰ ἔχη νὰ ἀσχολῆται ἰδιαιτέρως μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν νέων γεννητόρων. Σιμβολικαί εἰς τὸ θέμα τῆς διατροφῆς καὶ τῆς χρησιμοποίησεως αἰψῶν τῶν γεννητόρων (ἡλικία κατὰ τὴν πρώτην ὀχείαν, συχνότης ὀχείων διατήρησις ταύρων). Θὰ ἔχη νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ θέμα, ὥστε οἱ μικροὶ κτηνοτρόφοι, οἱ ἄποιοι δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐξασφαλίσουν κατ' ἀρχὴν τὴν ἐκτροφήν ταυριδίων ἐπὶ καλῆς συνθήκας, ἕνεκα ἑλλείψεως τεχνικῶν γνώσεων ζωοτροφῆς, ἑλλείψεως κεφαλαίου διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ ταύρου μέχρις ἡλικίας 1 ἔτους, νὰ διηρηθοῦν νὰ ἐπιτίχουν τὴν ἀγορὰν τῶν ταυριδίων πον αἰψῶν ἐπὶ τοῦ Σαυθμοῦ Κατσικᾶς κ.λ., ἐπὶ σιμβάσει διὰ τὴν καλὴν ἐκτροφήν των. (Σημ. Ἡ ἔννοια ἐπὶ σιμβάσει σημαίνει ὅτι τὸ ταυριδίον θὰ παληθῆ ἐπὶ τοῦ μικροῦ ἐκτροφέως εἰς νεαρὰν ἡλικίαν π.χ. μετὰ τὴν ἀποκατὴν τοῦ γάλακτος διὰ τοὺς ὡς ἄνω ἀναφερομένους λόγους εἰς τὴν ὀρειθεϊσαν περιήν, πλὴν ὅμως ἴσως θὰ ἔχη νὰ λάβῃ μεταγενεστέρως ἕν σιμπληρωματικὸν ποσόν, ἐφ' ὅσον ὁ ταῦρος ἀποδειχθῆ ἐκ τῶν ὑστέριον ἀνωτέρας ποιότητος κρινόμενος πάλιν ἐκ τῆς ποιότητος τῶν παραχθέντων ἀπογόνων).

Ἡ δημιουργία ὄθεν ἐνὸς πραγματικοῦ ἰσοφορβεῖου ἄρρένων γεννητόρων ἐπιβάλλεται καὶ συνηγορεῖ ἰστέρο τῆς ἐγκαιροτάσεως τῆς Γραμματείας τοῦ Γενεαλογικοῦ Βιβλίου εἰς τὴν Κατωκᾶν.

— Ἡ διανομὴ τῶν γεννητόρων θὰ πρέπει νὰ λάβῃ ἕπ' ὄψιν, ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ, τὰς συνθήκας ἐπὶ τὰς ἁποίας θὰ πραγματοποιηθῆ ἡ ἐκμετάλλεισις των. Οἱ καλλίτεροι θὰ πρέπει νὰ διανεμηθοῦν κατὰ προτίμησιν εἰς τοὺς πλέον ἐξελιγμένους κτηνοτρόφους.

— Ἡ γενέσεις δημιουργίας συνδικαίων κτηνοτρόφων τῶν ὀρεινῶν περιοχῶν ἐπὶ τὴν ἐπαρτεσίαν τοῦ Γενεαλογικοῦ Βιβλίου εἶναι ἐπιθυμητή. Θὰ ἐπιδιωχθῆ ὥστε νὰ ἐνθαρρυνθῆ διὰ τῆς προμηθοτήσεως ἢ διατήρησις τῶν ἡλικιωμένων ταύρων, οἱ ἁποιοὶ θὰ ἀποδεικνύοντο καλοὶ μεταγενεστέρως. Τὸ ἰσπερβολικὸν βῆρος τῶν ἡλικιωμένων γεννητόρων δὲν ἀποτελεῖ κατὰ τὴν γνώμην μας ἀθεράτευτον ἐμπόδιον, ὅταν γνωρίζη τις τὴν δυνατότητα κατασκευῆς τῶν ἐπιβάστρον κατὰ τρόπον στοιχειώδη καὶ ὀλιγοδάπανον.

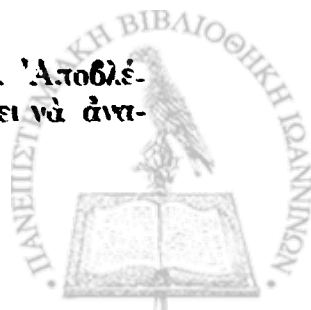
— Ἐνα πρόγραμμα μακροτέρας πνοῆς δοκιμῆς τῶν ταύρων τῶν χρησιμοποιομένων διὰ τὴν τεχνητὴν γονιμοποίησιν θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῆ ἀπὸ τοῦδε.

— Ἡ δημιουργία εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Γενεαλογικοῦ Βιβλίου ἐνὸς Βιβλίου — ELITE — διὰ τὰς ἀγέλαδας ποὺ ἐπραγματοποίησαν μίαν ἐξαιρετικὴν καριέραν παραγωγῆς καὶ ἀναπαραγωγῆς — κανονικαὶ γεννήσεις μὲ καλὴν ἀπόδοσιν γαλακτοπαραγωγῆς π.χ. — καὶ διὰ τοὺς ταύρους τῶν ἁποίων οἱ ἀπόγονοι θὰ ἦσαν καλοὶ, πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ τὴν προσπάθειαν τῆς αὔριον.

Ἡ ὀργάνωσις διαγωνισμῶν μὲ εἰφικτὰ σὺλλημν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποτελέσῃ πηγὴ ἀμύλλης μεταξὺ τῶν κτηνοτρόφων διὰ τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν ἐκτροφήν γεννητόρων ποιότητος. Οἱ διαγωνισμοὶ αἱτεῖ δὲν πρέπει ἐπ' οἴδενι λόγῳ νὰ γίνων διαγωνισμοὶ καλλιστείων. Θὰ πρέπει νὰ ἐκτιμᾶται περισσότερο ἢ ἀποδοτικότης τῶν παραγωγικῶν ζῶων. Θὰ πρέπει νὰ ἐκδικιάσεται ὁ βαθμὸς τῆς γαλακτοπαραγωγῆς, ὅστις εἶναι καὶ ὁ ἐπικρατέστερος. «Βραβεῖα οἰκογενειακὰ» ἔχουν ἐπίσης ἐκπαιδευτικὴν ἀξίαν.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἡ παρούσα σύντομος ἐκθεσις δὲν διατείνεται ὅτι ἐξήντησε τὸ θέμα. Ἀποβλέπει μᾶλλον νὰ τονίσῃ τὰς κυρίας γραμμάς τῆς δράσεως, ἡ ἁποία θὰ πρέπει νὰ ἀναληφθῆ.

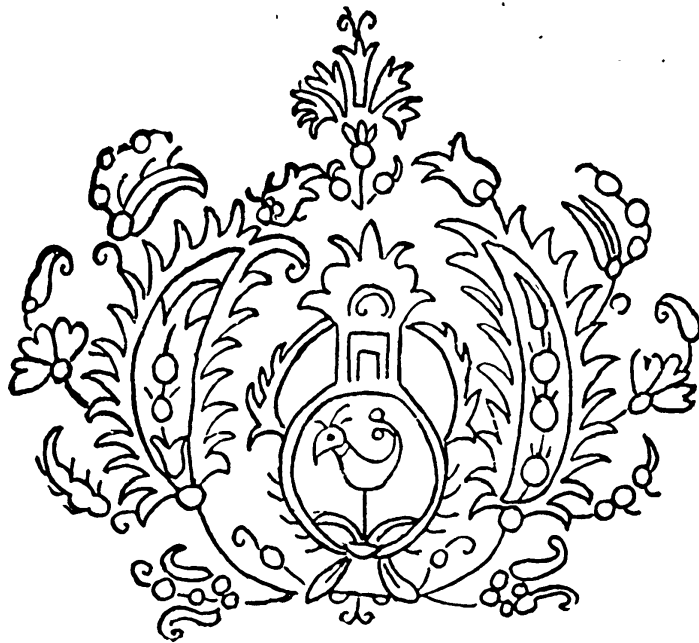

Εἶδομεν, ὅτι ἡ δημιουργία ἑνὸς Γενεαλογικοῦ Βιβλίου πρέπει νὰ περιληφθῇ ἐντὸς ἑνὸς γενικοῦ προγράμματος ἀποβλέποντος εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς παραγωγῆς τοῦ κεφαλαίου τῶν βοοειδῶν τῆς Ζώνης. Αἱ ἄλλαι ἐνέργειαι (ἐντατικοποίησις τῆς παραγωγῆς κτηνοτροφῆς —ἐπέκτασις τοῦ ἐλέγχου γαλακτοπαραγωγῆς— γενίκευσις τοῦ ὑγειονομικοῦ ἐλέγχου) ὀφείλουν προφανῶς νὰ συνεχίσουν τὴν ἀνοδικὴν τῶν πορείαν.

Πιστεύομεν, ὅτι ἡ ἐκκίνησις ἑνὸς Γενεαλογικοῦ Βιβλίου —διὰ τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ἐξηγήσαμεν— θὰ ἀπῆται τὴν παρουσίαν ἐντὸς τῆς Ζώνης καὶ διὰ πολλοὺς μῆνας, ἑνὸς ἐμπειρογνώμονος τῆς Α.Ε.Ρ., καλοῦ τεχνικοῦ, ὁ ὁποῖος νὰ ἐργασθῇ ἐν στενῇ συνεργασίᾳ μεθ' ἑνὸς ἐπιθεκτικοῦ γεωπόνου ἢ κτηνιάτρου Ἑλληνοσ, ὅστις νὰ καπαστῇ σὺν τῷ χρόνῳ ἕνας ἐξαιρετος εἰδικὸς εἰς τὸ θέμα τοῦτο καὶ διὰ τῆς σχετικῆς ἐπιμορφώσεώς του εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Τὸ Γενεαλογικὸν Βιβλίον θὰ ἐπιδιώξῃ, τὸ εἶπομεν ἤδη, ἔξω ἀπὸ κάθε τυπικότητα, νὰ παρουσιάσῃ μίαν ἀνάγλυφον εἰκόνα τῆς ὀρθολογιστικῆς χρησιμοποίησεως τῶν γεννητόρων τῶν πλέον παραγωγικῶν. Τοῦτου γενομένου θὰ προσέφερε τὰς πλέον μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν κτηνοτροφίαν αὐτῆς τῆς χώρας.

Θὰ ἐπεθίμοιεν, περαίνων, νὰ ὑπογραμμίσαι ὅτι ἡ λειτουργία ἑνὸς Γενεαλογικοῦ Βιβλίου εἶναι μία συνεχῆς δημιουργία καὶ ὅτι ἕνας τοιοῦτος ὀργανισμὸς ὀφείλει νὰ μεταβάλλῃ συνεχῶς κατὰ δυναμικὸν τρόπον τὴν δομὴν του καὶ τὴν ζωὴν του ἀνάλογα μὲ τὰς ἤδη πραγματοποιηθεῖσας προόδους, τῶν παρουσῶν καὶ μελλουσῶν ἀναγκῶν τῆς ἀγορᾶς.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Γ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΕΥΡΙΠΙΔΗ "ΑΝΤΡΟΜΑΧΗ"

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ

ΑΝΤΡΟΜΑΧΗ,	(γυναίκα τοῦ Ἑκτορα πρίν), σκλάβα τοῦ Νεοπτόλεμου, γιοῦ τοῦ Ἀχιλλέα.
ΘΕΡΑΠΑΙΝΑ,	ὑπηρετρία τῆς Ἀντρομάχης.
ΧΟΡΟΣ,	ἀπὸ γυναῖκες τῆς Φθίας (ἐπαρχίας Θεσσαλικῆς).
ΕΡΜΙΟΝΗ,	κόρη τοῦ Μενέλαου, νόμιμη γυναῖκα τοῦ Νεοπτόλεμου.
ΜΕΝΕΛΑΟΣ,	ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης.
ΜΟΛΟΣΣΟΣ,	τὸ παιδί τῆς Ἀντρομάχης.
ΠΗΛΕΑΣ,	πάππος τοῦ Νεοπτόλεμου.
ΤΡΟΦΟΣ,	παραμάνη τῆς Ἑρμιόνης.
ΟΡΕΣΤΗΣ,	γιὸς τοῦ Ἀγαμέμνονα.
ΑΓΓΕΛΟΣ,	ἓνας ἀγγελιαφόρος.
ΘΕΤΙΣ,	θεὰ τῆς Θάλασσης, ποὺ γέννησε τὸν Ἀχιλλέα σμίγοντας μὲ τὸν Πηλέα.

Τὸ δράμα ξετυλίγεται στὴ Φθία τῆς Θεσσαλίας. Ἡ σκηνὴ παρουσιάζει στὸ βάθος τὸ ἱερὸ (δηλ. τὸ ναὸ) τῆς Θέτιδας. Δίπλα στὸ ναὸ φαίνεται τὸ παλάτι τοῦ Νεοπτόλεμου. Μπροστὰ στὸ ναὸ ὑπάρχει βωμὸς καὶ ἄγαλμα τῆς Θέτιδας. Κοντὰ σ' αὐτὸ κάθεταὶ ἰκέτισσα ἢ Ἀντρομάχη.

Γιὰ τὴ μετάφραση τῆς «Ἀντρομάχης» εἶχα ὡς βάση τὸ ἀρχαῖο κείμενο τῆς Γαλλικῆς ἐκδόσεως: Louis Meridier, Euripide, II, 1956. Paris.

Γ. Ι. Π.

Ἀπόσπασμα (Στιχ. 1-146)

ΑΝΤΡΟΜΑΧΗ

— ὦ πόλη Θήβα, τῆς Ἀσίας στόλισμα,
ὁποῦθε κάποτε ἦρθα ἐγὼ στοῦ Πριάμου
τὸ βασιλόσπιτο μὲ πλούσια, ἀρίφνητα
προικιά καὶ νύφη παιδομάνη δόθηκα
στὸν Ἑκτορα...Κι ἤμουνα τὸν παλιὸ καιρὸ
ἢ ζηλευτὴ Ἀντρομάχη. Κι ὅμως σήμερα.
εἶμαι γυναῖκα τρισκακότυχη. Καμμιά
οὔτε ἐγίνε ἀπὸ μένα πιὸ κακόμοιρη
οὔτε θὰ γίνη... Ποῦ σφαγμένο ἀντίκρουσα

τὸν Ἔκτορα ἀπ' τὸν Ἀχιλλέα καὶ τὸ παιδί
 Ἀστυάνακτα, πὺ γέννησα ἀπ' τὸν ἄντρα μου,
 τὸν εἶδα ἀπ' τὰ κροπύργια νὰ γκρεμίζεται,
 ὅταν κυριέψαν οἱ Ἕλληνες τὰ χῶματα
 τῆς Τροίας. Κι ἦρθα στὴν Ἑλλάδα σκλάβα ἐγώ.
 —κι ἄς μὲ νομίζαν ἀπὸ σπίτι λεύτερο—,
 δοσμένη στὸ νησιώτη Νεοπτόλεμο
 βραβεῖο πολέμου διαλεχτὸ ἀπ' τὰ λάφυρα
 τῆς Τροίας... Τώρα κάθομαι στὸν κάμπο αὐτό,
 πὺ γειτονεύει μὲ τὴν πόλη Φάρσαλο
 καὶ μὲ τὴ Φθία, ἐδῶ ποῦ ἡ κυματοπλαστή
 μὲ τὸν Πηλέα συγκατοικοῦσε ἡ Θέτιδα
 ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους χῶρια, δίχως συντροφιά.
 Τῆς Θεσσαλίας ὁ λαὸς τὸν τόπο αὐτὸ
 ἀπὸ τὸ γάμο τῆς θεᾶς Θεΐδειο
 τὸν ὀνομάζει. Τὸ παλάτι τοῦτο δῶ
 ὁ γιόκας τ' Ἀχιλλέα κληρονόμησε
 κι ἀφήνει τὸν Πηλέα τὴ φαρσαλικὴ
 νὰ κυβερνάη τὴ χώρα. Δὲν τὸ θέλει δὰ
 τὸ σκῆπτρο νὰ τοῦ πάρη, ἐνόσω ὁ γέρος ζῆ...
 Μὲ τ' Ἀχιλλέα τὸ γιόκα, τὸν ἀφέντη μου,
 μέσα στὸ σπίτι τοῦτο δῶ κοιμήθηκα
 κι ἓνα παιδάκι ἄρσενικὸ τοῦ γέννησα.
 Καὶ πρὶν μέσα στὴ δυστυχία παράδερα,
 μὰ πάντοτε οἱ ἐλπίδες μὲ πλανεύανε,
 πὺς θᾶβρισκα στὰ πάθια μου ξαλάφρωμα
 καὶ δύναμη, ἂν ἐγλύτωνε τὸ τέκνο μου.
 Σὰν ὅμως πῆρε ὁ ἀφέντης μου γυναῖκα του
 τὴ Σπαρτιάτισσα Ἑρμιόνη, κλώτσησε
 τὸ δουλικὸ κρεβάτι μου κι ἐμένα αὐτὴ
 μὲ βάσανα μὲ τυραννάει ἄβάσταχτα.
 Λέει δηλαδή: Τάχα μὲ φίλτρα μαγικά
 τὴν ἔκαμα ἄτεκνη, στὸν ἄντρα μισητή,
 πὺς θέλω ἐγὼ νὰ πάρω μέσ' τὸ σπίτι της
 τὴ θέση της, μὲ τὸ στανιδὸ χωρίζοντας
 αὐτὴν ἀπὸ τὸν ἄντρα της, πὺς ἀθέλητα
 ἐγὼ τὸν πρωτοδέχτηκα καὶ τώρα πιά
 τὸν ἔχω παρατήσει... — Ἄς εἶναι μάρτυρας
 γιὰ τοῦτο ὁ μέγας Δίας! — τὸ κρεβάτι του
 ἐγὼ χωρὶς νὰ θέλω τὸ μοιράστηκα.
 Ἄλλὰ δὲν μὲ πιστεύει κι ἔχει ἀπόφαση
 νὰ μὲ σκοτώσῃ. Καὶ σ' αὐτὸ ὁ πατέρας της
 Μενέλαος βοηθάει τὴ θυγατέρα του.
 Γιὰ τοῦτο ἀπὸ τὴ Σπάρτη κιόλας ἔφτασε
 καὶ τώρα βρίσκεται στὸ σπίτι. Ὅμως ἐγὼ
 σὲ τοῦτον τὸ ναὸ τῆς Θέτης, γειτονιὰ
 μὲ τὸ παλάτι ἰκέτισσα θρονιαστήκα,
 μήπως μὲ προστατέψῃ ἀπὸ τὸ θάνατο.
 Γιατ' ὁ Πηλέας κι ἡ γενιά του σέβονται
 τὸ ἱερό, τοῦ γάμου τῆς Νεραΐδας θύμηση.

Τὸ μόνο ἄγορι πῶχω τὸ φευγάτισα
 κρυφὰ σὲ ξένο σπίτι ἀπὸ τὸ φόβο μου,
 μὴ μοῦ τὸ σφάξουν. Γιατ' αὐτὸς ποὺ τῶσπειρε
 οὐδὲ σὲ μένα δίπλα στέκεται βοηθὸς
 οὐδὲ τὸ τέκνο του ὠφελεῖ. Ταξίδεψε
 στὴ χώρα τῶν Δελφῶν. Ζητεῖ συχώρεση
 ἀπ' τὸ Λοξία αὐτὸς γιὰ τὴ μανία του,
 ποῦ κάποτε ἦρθε στὴν Πυθῶ κι ἀξίωσε
 ὁ Φοῖβος νὰ πληρώσῃ τοῦ πατέρα του
 τὸ σκοτωμό. Γιὰ τὰ παλιά του σφάλματα
 ἐξιλασμὸ γυρεύοντας κοιτάζει πῶς
 νᾶχῃ στὸ μέλλον τοῦ Θεοῦ τὴν εὐνοια.

(Βγαίνει ἀπ' τὸ παλάτι μιὰ δοῦλα τῆς Ἀντρομάχης)

ΘΕΡΑΠΙΑ

- Κυρά μου, ἐγὼ δὲν παύω τοῦτο τῶνομα
 νὰ σοῦ φωνάζω, ἀφοῦ καὶ στὸ παλάτι σου
 μοῦ ἄρεσε αὐτὸ τότε ποῦ κατοικούσαμε
 στὰ χῶματα τῆς Τροίας...Κι ἤμουνα πιστὴ
 σὲ σένα καὶ στὸν ἄντρα σου, πρὶν σκοτωθῆ.
 Κι ἔρχομαι τώρα καὶ σοῦ φέρνω μήνυμα
 νέο. Φοβᾶμαι μήπως πάρουν μυρωδιὰ
 τ' ἀφεντικά μας. Κι ὅμως σὲ σπλαχνίζομαι.
 Γιατ' ὁ Μενέλαος κι ἡ κόρη του φριχτὰ
 γιὰ σένα μελετοῦν...Λάβε τὰ μέτρα σου!

ΑΝΤΡΟΜΑΧΗ

- Ὁμόσκληβή μου πολυαγαπημένη μου,
 —γιατὶ μαζί μ' ἐμέ, τὴν πρὶν βασίλισσα
 καὶ τώρα δύστυχη, σκλαβώθηκες κι ἐσύ—.
 Τί κάνουν; Τί παγίδες πάλι πλέκουνε,
 θέλοντας νὰ μὲ σφάξουν τὴν τρισάμοιρη;

ΘΕΡΑΠΙΑ

Θενὰ σκοτώσουν τὸ παιδί σου, δύστυχη,
 ποῦ ἀπὸ τὸ σπίτι σου κρυφὰ τὸ ξέβγαλες.

ΑΝΤΡΟΜΑΧΗ

- Ὀϊμέ! Φευγαῖτον ἔμαθε τὸ γιόκα μου;
 Ἄπὸ ποῦ τάχα: Δυστυχία μου! Χάθηκα!

ΘΕΡΑΠΙΑ

Δὲν ξέρω. Μὰ ἀπὸ κείνους τὰ κατάλαβα.
 Ἄπ' τὸ παλάτι βγήκε πιά ὁ Μενέλαος
 γιὰ κείνον ψάχνοντας...

ΑΝΤΡΟΜΑΧΗ.—Σίγουρα χάθηκα !
Θὰ σὲ σπαράξουν, τέκνο μου, ἂν σὲ πιάσουνε
δυὸ γῦπες...Κι ὅμως κείνος ποὺ ὀνομάζεται
πατέρας σου βρῖσκεται ἀκόμα στοὺς Δελφούς
κι ἀργεῖ...

ΘΕΡΑΠΑΙΝΑ.—Θαρρῶ, δὲν θ' ἀτυχοῦσες τόσο ἐσύ,
ἂν ἦταν στὸ πλευρό σου αὐτός...Μὰ σήμερα
εἶσαι ἀπὸ φίλους ἔρημη.

ΑΝΤΡΟΜΑΧΗ.—Δὲν ἔφτασε
γιὰ τὸν Πηλέα μήνυμα, πῶς θ' ἄρθη ἐδῶ ;

ΘΕΡΑΠΑΙΝΑ

Γέρος...Κι ἡ παρουσία του δὲν σ' ὠφελεῖ.

ΑΝΤΡΟΜΑΧΗ

Ὡστόσο τοῦ παράγγειλα πολλές φορές...

ΘΕΡΑΠΑΙΝΑ

Μήπως νομίζεις, πῶς γιὰ σένα γνοιάζεται
κανένας ταχυδρόμος ;

ΑΝΤΡΟΜΑΧΗ.—'Απὸ ποῦ ; Λοιπὸν
θέλεις ἐσὺ νὰ πᾶς μαντατοφόρος μου ;

ΘΕΡΑΠΑΙΝΑ

Καί πῶς θὰ τὸ μπαλώσω, ποῦ πολὺν καιρὸ
θὰ λείψω ἀπ' τὸ παλάτι ;

ΑΝΤΡΟΜΑΧΗ.—Μηχανὲς πολλές
μπορεῖς νὰ βρῆς, γιατί γυναῖκα εἶσαι καὶ σύ.

ΘΕΡΑΠΑΙΝΑ

Φρουρὸς ἀκοίμητος ἢ Ἑρμιόνη. Κίντυνος.

ΑΝΤΡΟΜΑΧΗ

Βλέπεις ; Ἄρνιέσαι στὰ δεινὰ τοὺς φίλους σου.

ΘΕΡΑΠΑΙΝΑ

Καθόλου ! Μὴ μοῦ ρίχνεις τέτοια ρετσίνα !
Θὰ πάω. Γιατὶ γυναῖκας σκλάβας τῆ ζωῆ
δὲν λογαριάζει ὁ κόσμος, ἂν κακὸ μὲ βρῆ.

(Φεύγει ἡ ὑπηρέτρια τῆς Ἀντρομάχης)

ΑΝΤΡΟΜΑΧΗ

Τράβα λοιπὸν ! Κι ἐγὼ τὰ μοιρολόγια μου,
τοὺς θρήνους καὶ τὰ δάκρυα, ποῦμαι πάντοτε
σὲ τοῦτα βουτηγμένη, στὸν αἰθέρα μπρὸς
θὰ συνεχίζω. Στὶς γυναῖκες φυσικὰ
ἀρέσει αὐτό, τὰ τωρινὰ τους βάσανα
νάχουν στὸ στόμα καὶ στὴ γλῶσσα πάντοτε.
Ἔχω πολλά, κι ὄχι ἓνα, νὰ στεναίξω ἐγώ.

τὴν πατρικὴ μου πόλη καὶ τὸν Ἔκτορα
τὸ σκοτωμένο, τὴν ἀνήλεα μοῖρα μου,
ποὺ δέφηκα μαζί της, ὅταν ἔπεσα
σὲ δουλικὴ ζωὴ, καθὼς δὲν μοῦ ἄξιζε.
Ποτὲ δὲν πρέπει νὰ τὸν πῆς καλότυχο
κανέναν ἄνθρωπο, πρὶν στὴ θανὴ του ἰδῆς,
πῶς θὰ περάσῃ τὴν ἡμέρα τὴ στερνὴ
καὶ πῶς στὸν Ἄδη κάτω αὐτὸς θὰ κατεβῆ.

(Ἀπαγγέλλει μελοδραματικά).

Ὁ Πάρις δὲν ὀδήγησε νύφη του τὴν Ἑλένη
στὴν Τροία τὴν καλοτεῖχιστη, μὰ στρίγλα στὸ κρεβάτι,
στὸ νυφικὸ θαλάμι του. Γιὰ κείνης τὸ χατήρι,
ὦ Τροία, σὲ κυρίεψαν—πολεμορημασμένη
μὲ σίδερο καὶ μὲ φωτιά—χίλια γοργὰ καράβια
Ἑλληνικὰ πολεμικά. Τὸν ἄντρα μου τῆς δόλιας
τὸν Ἔκτορα τὸν ἔσυρε στ' ἁμάξι του δεμένο
γύρω ἅπ' τὰ κάστρα τὸ παιδί τῆς Θέτης τῆς Νεραΐδας.
Κι ἐμένα ἅπ' τὸ θαλάμι μου μὲ σέρναν στ' ἀκρογιαλὶ
φορῶντας στὸ κεφάλι μου πικρῆς σκλαβιάς τὸν πέπλο.
Σὰν βρῦση μοῦ κατέβαιναν στὸ πρόσωπο τὰ δάκρυα,
ὡς ἄφηνα τὴν πόλη μου, τὸ σπίτι καὶ τὸν ἄντρα
στὴ σκόνῃ μέσα. Ἀλλοίμονο σὲ μένα τὴν καημένη!
Τί πρέπει πιά νὰ βλέπω φῶς σκλάβια τῆς Ἑρμιόνης;
Ἐκείνη βασανίζει με. Γι' αὐτὸ κι ἐγὼ τὰ χέρια
στ' ἄγαλμα τοῦτο τῆς Θεᾶς ἰκέτισσα συμπλέκω
καὶ σὰν πηγὴ ἀναβρυστικὴ μέσ' ἀπὸ πέτρα λυώνω.

(Ἀπὸ τὴ δεξιὰ πάροδο μπαίνει ὁ Χορός, ποὺ τὸν ἀπαρτίζουν 15 Φθιώτισσες γυναῖκες)

ΧΟΡΟΣ

Ἐτροφή Α'.

—Ὁ γυναῖκα, ποὺ ἅπ' ὥρα πολλὴ
μέσ' στῆς Θέτης τὸ τέμενος κάθεσαι,
στὸ ναὸ της μπροστά, καὶ δὲν φεύγεις,
μ' ὄλο ποῦμαι Φθιώτισσα ἐγώ,
ὅμως ἦρθα σὲ σένα, Ἀσιάτισσα γέννα,
μὴ μπορέσω νὰ βρῶ γιὰ χατήρι σου
τῶν ἀγιάτρευτων πόνων βοτάνι,
ποὺ σᾶς ἔρριξαν σ' ἄγρια συνέρια
τὴν Ἑρμιόνη καὶ σένα, ταλαίπωρη,
γιατὶ οἱ δύο σας μαζί τὸ μοιράζεστε
τοῦ παιδιοῦ τ' Ἀχιλλέα τὸ κρεβάτι.

Ἀντιστρ. Α'

Καὶ τὴν τύχη σου γνώρισε ἐσὺ
καὶ τ' ἀπέραστο βάσανο, ποῦφτασες, σκέψου!
Παραβγαίνεις μ' ἀφέντες, τῆς Σπάρτης παιδιά,
μ' ὄλο ποῦσαι Ἰλιάδα κοπέλλα; Παράτησε
τῆς θαλάσσιας θεᾶς τὸ αἱματόβαφο σπίτι.
Μέσ' στοὺς θρήνους σου τί σ' ὠφελεῖ

τὸ κορμὶ ν' ἀσχημαίνεις δακρυῦβρεχτο
 μπρὸς στή βία τῶν ἀφέντηδων ;
 Θὰ σοῦ πνίξῃ τὸ δίκιο σου ἢ δύναμη.
 Τί κοπιᾶζεις ἀνώφελα,
 μ' ὄλο ποῦσαι ἓνα τίποτε ;

Στρ. Β'.

Ὅμως ἔλα, παράτα τὸ θρόνο,
 τὸ λαμπρὸ τῆς Νεραΐδας θεᾶς !
 Μάθε, σκλάβα σὲ ξένη εἶσαι χώρα,
 σὲ ξενόφωνη πόλῃ. Κανέναν ἐδῶ
 ἀπ' τοὺς φίλους σου δὲν ἀντικρῶζεις,
 ὦ ταλαίπωρη νύφη,
 πῶς κακότυχῃ ἀπ' ὄλες.

Ἀντιστρ. Β'.

— ὦ γυναῖκα Ἰλιάδα, περίσσια
 σὲ σπλαχνίστηκα, στῶν ἀφεντάδων μου
 τὸ παλάτι σὰν ἤρθες. Φοβᾶμαι
 καὶ ζαρώνω... Μὰ νοιώθω συμπόνια
 γιὰ τὴ μοῖρα σου. Σκιάζομαι, μήπως
 καταλάβῃ ἡ κοπέλλα τῆς κόρης τοῦ Δία
 τὴ δική μου τὴν εὖνοια γιὰ σένα...

Μεταφραστής : Γ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΓΙΩΡΓΟΥ ΡΑΓΚΟΥ

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΗ ΔΩΔΩΝΗ

Με εϋλογη ἀδημονία περίμενε τὸ ἡπειρωτικὸ κοινὸ φέτος τὴν ἐμφάνιση τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου μας στὴ Δωδώνη. Οἱ ἡμερομηνίες 19 καὶ 20 Αὐγούστου ἦταν δυὸ καίρια ὀρόσημα τῶν ἐορταστικῶν ἐκδηλώσεων, πὺ εἶχε προγραμματίσει γιὰ τὸ φετινὸ Φεστιβάλ Δωδώνης ἡ «Ἐταιρία Ἡπειρωτ. Μελετῶν», δυὸ ἀφετηρίες καὶ δυὸ προσδοκίες.

Ὑστερα ἀπὸ τὶς περυσινὲς παραστάσεις τῆς «Ἡλέκτρας» τοῦ Σοφοκλῆ καὶ τῶν «Χοηφόρων» καὶ «Εὐμενίδων» τοῦ Αἰσχύλου, πὺ δυστυχῶς ἀγνοήθηκαν ἀπὸ τὸ Κέντρο μὲ τὴν ὀργανωμένη συνωμοσίαν τῆς σιωπῆς (Γιατὶ τάχα; Ἀπὸ φόβο μήπως ἡ Δωδώνη ἐπισκιάσῃ τὴν Ἐπίδαυρον; Ἡ μήπως ἀπὸ ἀντιζηλία στὸν Πειραιῶν θίασον τοῦ κ. Ροντήρη;), ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου νὰ προσέλθῃ φέτος στὸν ἱερὸν χῶρον τῆς Δωδώνης (ὄχι γιὰ νὰ ἐγκαινιάσῃ—ὅπως δῆλωσε στὴν προγραμματικὴ ἀνακοίνωσίν του—ἀλλὰ γιὰ νὰ συνεχίσῃ τὴν περυσινὴν προσπάθειαν), ἦταν ἓνα καλλιτεχνικὸ γεγονός μὲ βαρύνουσαν σημασίαν.

Οἱ περυσινὲς παραστάσεις στὸ θέατρο Δωδώνης, μολοντί ἐπρόκειτο περὶ ἐγκαινίων, ὅπου ἦταν μοιραῖον νὰ παρατηρηθοῦν ἀτέλειαι—εἶχαν σημειώσῃ ἐπιτυχία χάρις στοὺς ἀτρυτούς κόπους τῆς Ε. Η. Μ. καὶ τὴν εὐσυνείδητη ἐργασίαν τοῦ θιάσου Ροντήρη. Εἶναι κρίμα πὺ δὲν εἶχαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὸ διαπιστώσουν οἱ πνευματικοὶ κύκλοι τῶν Ἀθηνῶν, καὶ φυσικὰ καὶ τὸ ὀργανισμὸς τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου, γιὰτὶ ὁδὲν καταδέχτηκαν νὰ τὶς παρακολουθήσουν.

Γι' αὐτὸ φέτος, πὺ ἔκαμαν τὴν συγκατάβαση νὰ μεταφέρουν τὴν καλλιτεχνικὴν δραστηριότητά στὴν κοιτίδα τοῦ Πελασγικοῦ Δία, δὲν εἶχαν σαφῆ ἐπίγνωσι

τοῦ τί εἶχε πέρυσιν συντελεσθῆ καὶ τί ἀνέμεναν ἀπ' αὐτοὺς φέτος οἱ Ἡπειρωτὲς προσκυνητὲς τοῦ Δωδωναίου χῶρου.

Μόνον ἡ ἀγνοία τῶν περυσινῶν ἐπιτευγμάτων καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς ὀριμότητος τῶν Ἡπειρωτῶν μπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ, γιὰτὶ παρατηρήθηκαν φέτος ἀδικαιολόγητες ἐλλείψεις στὶς παραστάσεις τῶν δύο Ἰφιγενειῶν τοῦ Εὐριπίδη ἀπὸ τὸ θίασον τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου.

Τρέφομε βέβαια μεγάλη ἐκτίμησι καὶ πρὸς τὸν κ. Αἰμ. Χουρμούζιον, Γενικὸν Διευθ. τοῦ Ἐθν. Θεάτρου, καὶ πρὸς τὰ διαλεχτὰ μέλη τοῦ ὀργανισμοῦ ἀρχαίου δράματος, πὺ μὲ θυσίας καὶ κόπους προθυμοποιήθηκαν νὰ μᾶς φέρουν τὸ μήνυμα τῆς μεγάλης Τέχνης. Τοὺς εὐχαριστοῦμε θερμὰ γι' αὐτὸ. Σὰν πνευματικοὶ ὅμως ἄνθρωποι ἔχομε ὑποχρέωσι νὰ μιλήσωμε «χωρὶς φόβον καὶ πάθος».

Καὶ ἡ συναίσθησι τοῦ χρέους αὐτοῦ μᾶς ἀναγκάζει νὰ ἐπισημάνωμε μερικὰ τραυτὰ τῆς παράστασις, πὺ μποροῦσαν νὰ λείψουν μὲ λίγη προσοχή καὶ ἐπιμέλεια. Τὸ κριτικὸ σημεῖωμα τοῦτο θὰ περιορισθῇ στὴν παράστασι τῆς Ἰφιγένειας στὴν Αὐλίδα. Δὲν ξέρω γιὰ ποιὸν αἰσθητικὸν λόγον προτιμάει τὸ Ἐθνικὸν Θεάτρο νὰ ἀνεβάξῃ τὶς ἀρχαῖαι τραγωδίαι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νύχτας. Ἡ διδασκαλία ἀρχαίου δράματος σὲ ἀρχαῖον θέατρο νομίζω, ὅτι ζημιώνεται αἰσθητὰ, ὅταν γίνεται μὲ τὴ βοήθειαν προβολέων (δηλ. μὲ τεχνητὸν φωτισμὸν). Ἡ κατασκευὴ τοῦ ἀρχαίου θεάτρου εἶναι τέτοια, ὥστε μόνον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας νὰ προσφέρεται σὲ παράστασι τραγωδίας. Ἀλλιῶς χάνει τὴν ὄψιν τοῦ ὑπαίθρου καὶ δίνει τὴν ἐντύπωσι κλειστοῦ χῶρου. Εἶναι περίεργον, ὅτι ἐλάχιστοι ἀπὸ τοὺς ὀργανωτὰς παραστάσεων ἀρχαίου

δράματος σέβονται τὴ βασικὴ αὐτὴ ἀρχή, πού περισώζει τὴ νομοτέλεια τοῦ ἀρχαίου θεάτρου καὶ τὸ κάνει νὰ ξεχωρίζῃ ἀπ' τὸ σημερινό.

Ἐπειτα ἐκεῖνο τὸ σκηνικὸ τοῦ κ. Κλώνη τί παρίστανε; Κατὰ τὰ δεδομένα τοῦ δράματος ἔπρεπε νὰ φαίνεται ἡ σκηνὴ τοῦ Ἀγαμέμνονα κοντὰ στὸ λιμάνι τῆς Αὐλίδας. Τίποτε ὁμως τέτοιο δὲν ἔδειχνε τὸ ἀπίθανο ἐκεῖνο κατασκευάσμα. Μόνον ὅσοι κατανοοῦν τὰ μυστήρια τῆς ἀφηρημένης τέχνης μπόρεσαν νὰ χαροῦν αὐτὸ τὸ σκηνικό. Γιὰ τοὺς πολλοὺς ἔμεινε γριῖφος. Πάντως τὸ σκηνικὸ—ἔστω καὶ μὲ τὴν ἀλλόκοτη ἐκείνη μορφή—θᾶπρεπε νάναί πολὺ ψηλότερο, ὥστε νὰ μὴ βλέπουν οἱ θεαταὶ ἀπὸ τὸ Β' διάζωμα καὶ ἄνω τὸν παλιὸ μαντρότοιχο στὸ βάθος.

Ὡς σκηνοθετικὴ αὐθαιρεσία μπορεῖ νὰ χαρακτηριστῇ ἡ περικοπὴ τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τοῦ Α' Χορικοῦ. Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι τὸ Χορικό αὐτὸ μᾶς φαίνεται ἀνιαρὸ καὶ στερεῖται ποιητικῆς ἀξίας. (Εἶναι μιὰ ξερὴ ἀπαρίθμηση τῶν ναυτικῶν δυνάμεων, πού κάθε Ἑλληνικὴ περιοχὴ ἔστειλε στὴν Αὐλίδα). Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Εὐριπίδης μιμεῖται τὸ Β τῆς Ἰλιάδας. Θὰ ρωτήσῃ κάποιος: Ἦταν ἀπαραίτητη αὐτὴ ἡ μίμηση; Ἐνας σύγχρονος δραματογράφος ἢ κινηματογραφιστῆς, πού διαθέτει ἀρτιότερα θεατρικὰ μέσα, θὰ μποροῦσε μὲ σειρά ἐναλλασσομένων σκηνογραφιῶν νὰ δώσῃ στὸ θεατὴ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀρχαίου στρατοπέδου τῆς Αὐλίδας, ἀπαραίτητη γιὰ τὴ θεαματικὴ προβολὴ τοῦ δραματικοῦ μύθου. Ὁ ποιητῆς τῆς Ἰφιγένειας στὴν Αὐλίδα μονάχα τὸ μέσο τῆς λυρικοῦ περιγραφῆς διέθετε. Γι' αὐτὸ βάζει στὸ στόμα τοῦ Χοροῦ τὴν περιγραφὴ τοῦ στρατοπέδου, ἔστω κι ἂν αὐτὸ σήμερα κουράζει τὸ θεατὴ, πού μ' ὄλα ταῦτα πρέπει νὰ σχηματίσῃ μιὰ ἀμυδρὴ εἰκόνα τοῦ στρατοπέδου. Ἡ περικοπὴ ὁμως τοῦ Χορικοῦ ἀκρωτηριάζει τὴν εἰκόνα.

Ἄλλη ἀπαράδεκτη διασκευὴ τοῦ δράματος παρατήρησι στὴ σκηνή, ὅπου ἡ Κλυταιμῆστρα μὲ τὴν Ἰφιγένεια καὶ τὸν Ὁρέστη φτάνουν στὴν Αὐλίδα.

Ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο κείμενο, (πού δὲν πρέπει νὰ τὸ πλαστογραφοῦν οὔτε ὁ μεταφραστής οὔτε ὁ σκηνοθέτης), ἐξάγεται ὅτι ἡ

γυναῖκα τοῦ Ἀγαμέμνονα μὲ τὰ παιδιὰ τῆς ἔρχονται μπροστὰ στὴ σκηνὴ τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν Ἀχαιῶν ὄχι πεζοπορῶντας, ἀλλὰ μὲ ἄμαξι. Ἦταν ὁμως δύσκολο (ἀλλ' ὄχι καὶ ἀκατόρθωτο) στὸ σκηνοθέτη νὰ μύσῃ τὸ ἄμαξι στὸ προσκήνιο. Γι' αὐτὸ μηχανεύτηκε κάτι ἄλλο... Περιέκοψε τὸ κείμενο (ἀρκετὸ μέρος ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Χοροῦ καὶ τῆς Κλυταιμῆστρας), ὥστε νὰ ἀποφυγθῇ ἡ πέτρα τοῦ σκανδάλου, δηλαδὴ τὸ ἄμαξι. Καὶ ἔτσι ἔμπασε τὴν πομπὴ τοῦ γάμου καὶ τοὺς ἐνόπλους συνοδοὺς ἀπὸ τὴν ἀριστερὴν πύλοδο στὴν ὀρχήστρα. Μπορεῖ νὰ «ἐνεδύσατο μεγαλοπρέπειαν» ἡ σκηνὴ μ' αὐτὸ τὸ τέχνασμα, ἀλλὰ δὲν συμφωνεῖ μὲ τὸ νόημα τῆς ἀρχαίας τραγωδίας.

Καὶ σ' ἄλλες σκηνὲς τοῦ ἔργου παραλείφθηκαν λέξεις ἢ ἐκφράσεις, ἀλλὰ γι' αὐτὸ δὲν ξέρω ποιὸς φταίει. Ὁ μεταφραστής, ὁ σκηνοθέτης ἢ οἱ ἠθοποιοί;

Κάποτε ἕνας σκηνοθέτης ἢ θιασάρχης ἢ ἠθοποιὸς ἀναλαμβάνει νὰ «διορθώσῃ» τὴ μετάφραση, πού παίρνει στὰ χέρια του, σύμφωνα μὲ τὰ γούστα του. Πόσο ἐπικίνδυνο εἶναι αὐτό, ὅταν ὁ ἴδιος δὲν εἶναι δόκιμος φιλόλογος καὶ ποιητῆς, καθέννας τὸ νοιώθει...

Ἡ ἐρμηνεία τῶν ρόλων ἔδειξε τὴ φιλότιμη προσπάθεια τῶν ἠθοποιῶν νὰ ξεπεράσουν τὸν ἑαυτὸ τους, ἀλλὰ δὲν ἔφτασε τὸ βαθμὸ τῆς ἀρτιότητος, ἴσως γιὰτι ἐλείψε ὁ συντονισμὸς κάτω ἀπὸ τὴν ἀγρυπνὴ καὶ φωτεινὴ ἐποπτεία ἐνὸς ἰθύνοντος νοῦ. Γιὰ τὴν Ἰφιγένεια στὴν Αὐλίδα τοῦλάχιστο δὲν νομίζω, ὅτι ἔγινε ἐξαντλητικὴ διδασκαλία τῶν ρόλων.

Ὁ κ. Θ. Κωτσόπουλος ὡς Ἀγαμέμνων εἶχε στιγμὲς βασιλικῆς μεγαλοπρέπειας (σ' αὐτὸ τὸν βοηθοῦσε καὶ τὸ ἐπιβλητικὸ του παράστημα), ἀλλὰ καὶ ἀδυναμίας (ὅταν ἡ ἀρθρωση καὶ ἡ ἀπαγγελία του δὲν ἔβρισκαν τὸ φυσικὸ καὶ ἀβίαστο τόνο τους, τὸν ἀνάλογο μὲ τὸ συναίσθημα τῆς στιγμῆς). Ὁ κ. Κωτσόπουλος εἶναι ἠθοποιὸς μὲ πλούσιο τάλαντο. Γιὰ ρόλους ἡγεμονικοῦς εἶναι ἴσως ὁ πιὸ κατάλληλος ἠθοποιός, πού διαθέτει σήμερα τὸ Ἐθνικὸ μας θέατρο. Πρέπει ὁμως νὰ ἀπαλαχθῇ ἀπὸ τὸ στόμφο. Θὰ μπορέσῃ τότε νὰ ἐξελιχθῇ σ' ἕναν αὐθεντικὸ ἐρμηνευτὴ τῶν μεγάλων

άντρικῶν ρόλων τῆς ἀρχαίας τραγωδίας. Ἴσως νὰ ἐμπόδισε τὴν ἐκδήλωση ὄλων τῶν δυνατοτήτων του ἢ ἐλαττωματικὴ μετάφραση τῆς τραγωδίας. Ἄς μᾶς συγχωρήσῃ ὁ κ. Μελαχρινός, ἀλλὰ ἡ μετάφρασί του (τῆς Ἰφιγένειας στὴν Αὐλίδα) δὲν ἔχει τὸ πυκνὸ καὶ ρωμαλέο ποιητικὸ ὕφος, πού θὰ βοηθοῦσε τὸ φιλότιμο ἠθοποιὸ νὰ δώσῃ περισσότερὴ ἔμφαση στὸν ἀρχαῖο τραγικὸ λόγο.

Ἡ κ. Ἄννα Συνοδινοῦ ἔπαιξε μὲ εὐσυνειδησία, ἀλλὰ δὲν ἐδικαίωσε τὴ φήμη της. Ἀπαιτεῖ ὄριμο καὶ πολυσύνθετο δραματικὸ ταλέντο ὁ δύσκολος ρόλος τῆς Ἰφιγένειας στὴν Αὐλίδα, πού ἔχει τὴν ἀπότομη μετάπτωση ἀπὸ τὴ φιλοζωία στὴν αὐτοθυσία. Ἄν εἶχε νὰ ἐρμηνεύσῃ ἓνα πιὸ μεσιτωμένο καὶ ἄρτιο ἀπὸ ποιητικῆς ἀπόψεως κείμενο, ἀσφαλῶς ἡ ἐπιτυχία της θὰ ἦταν μεγαλύτερη.

Παρ' ὅλα αὐτὰ σὲ μερικὲς σκηνὲς (ἰδίως στὴν πατριωτικὴ τῆς ἔξαρση) μᾶς προκάλεσε ἰσχυρὴ δόνηση καὶ μᾶς μετέδωκε τὸ τραγικὸ ρίγος.

Ὁ κ. Ἀγγελος Γιαννούλης ὡς Προσβύτης ἔπαιξε μὲ φυσικότητα, δίχως ἐπιτήδευση—ἴσως λίγο ζωηρότερα ἀπὸ ὅ,τι ταίριαζε στὸ ρόλο του.

Ὁ κ. Γρηγ. Βαφιᾶς—ἠθοποιὸς μὲ πολλὰς θεατρικὰς δυνατότητες, πού δὲν τοῦ δόθηκαν εὐκαιρίες νὰ μᾶς τὶς δείξῃ σὲ πρωτεύοντες ρόλους,—ὡς Μενέλαος προσπάθησε νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ δύσκολο ρόλο του. Ὁ Εὐριπίδης ἔπλασε καὶ τοῦ Μενέλαου τὸ χαρακτῆρα ἀντιφατικόν. (Αὐτὴ ἡ ἀντιφατικότης ὑπάρχει καὶ στὸ ρόλο τοῦ Ἀγαμέμνονα καὶ τοῦ Ἀχιλλέου). Ὁ χαρακτῆρας τοῦ Μενέλαου, ὅπως τὸν διαπλάθει ὁ Εὐριπίδης, εἶναι κράμα ὑποκρισίας, πονηρίας καὶ σοφιστείας. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος χωρὶς ἠθικὴ εὐθιξία, πού τάχα κόπτεται γιὰ τὸ γενικὸ συμφέρον, ἐνῶ κατὰ βάθος θέλει νὰ κρύψῃ τὴ δική του ντροπή.

Ὁ κ. Βαφιᾶς προσπάθησε ὅσο μπορούσε νὰ ἐνσαρκώσῃ αὐτὸν τὸν πολυσύνθετο ρόλο.

Ἡ κ. Ἄννα Ραφτοπούλου ὡς Κλυταιμῆστρα—ἂν παραβλέψωμε ἐλάχιστα καὶ ὄχι οὐσιώδη σφάλματα στὴν ὑπόκρισή της—ἦταν μέσα σὲ τίς ἀπαιτήσεις τοῦ ρόλου της.

Ζωντάνεψε πετυχημένα τὸν τύπο τῆς βασίλισσας τῶν Μυκηνῶν, τὸ μόνο ἴσως ρόλο, πού ἔχει συνέπεια μέσα στὴν τραγωδία), καὶ ἔδειξε ὅτι ξέρει νὰ στέκεται στὴ σκηνὴ μὲ αὐτοκυριαρχία καὶ πειστικότητα.

Ὁ κ. Βασ. Κανάκης ὡς Ἀχιλλέας δυστυχῶς δὲν ἀπέδωσε ὅ,τι περιμέναμε.

Ἡ ἄρθρωση, οἱ χειρονομίες του, ἡ ὅλη συμπεριφορὰ του στὴ σκηνὴ εἶχαν κάτι τὸ νευρικὸ καὶ ψεύτικο, δὲν ἔδειχναν τὸν ἀκέραιο καὶ ἱπποτικὸ χαρακτῆρα τοῦ βασιλιᾶ τῶν Μυρμιδόνων, πού ἡ ὁμηρικὴ παράδοση κι ὁ Εὐριπίδης τὸν θεωροῦσαν πρότυπο τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ὁμορφιάς. (Στὴν ἔννοια τῆς ὁμορφιάς συνυπάρχει φυσικὰ καὶ ἡ ἀνδρεία).

Ὁ κ. Νίκος Καζῆς ὡς Ἀγγελος ἔδειξε, ὅτι ἔχει προσόντα καλοῦ ἠθοποιοῦ. Στὴν περιγραφὴ του ἦταν ὁπωσδήποτε φυσικὸς καὶ παλμώδης. Βέβαια μιὰ τέλεια ἐνσάρκωση τοῦ ρόλου του θὰ ἀπαιτοῦσε καὶ ποιητικὸ κείμενο ἀνωτέρας ὑφῆς καὶ μέταλλο φωνῆς πλουσιώτερο, ὥστε νὰ γίνεταί πιὸ εἴκολα ἡ ἐναλλαγὴ τῶν τόνων καὶ τὸ crescendo στὴν ἀφήγηση.

Διακρίθηκε τέλος ἡ κ. Κάκια Παναγιώτου ὡς Ἀ' Κορυφαία. Ἐλικεφαλῆς τοῦ Χοροῦ ἔδινε τὸ ρυθμὸ καὶ τὸν τόνο σὲ κάθε του κίνηση. Μπορῶ νὰ εἰπῶ, ὅτι ὁ Χορὸς μετεῖχε ζωηρὰ στὴν τραγικὴ δράση, πρᾶγμα πού δύσκολα κατορθώνεται σὲ παραστάσεις ἀρχαίων δραμάτων (καὶ ὅμως εἶναι ἀπαραίτητο στοιχεῖο τῆς ἐπιτυχίας)...Γιὰ τὴ συστηματικὴ ἄσκηση τοῦ Χοροῦ ἀξίζει νὰ συγχαροῦμε τὴ Χορογράφου κ. Γεωργαλά. Τὸν ἴδιον ἔπαινο χρωστᾶμε καὶ στὸν ἐνδυματολόγο κ. Φωκᾶν γιὰ τὰ τόσο γραφικὰ (καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια) σχέδια τῶν κοστουμιῶν.

Ἡ μουσικὴ τοῦ κ. Κουνάδη, προσαρμοσμένη στὸ πνεῦμα τῆς τραγωδίας καὶ σὲ μέτρα τῶν Χορικῶν, συμπλήρωνε τὴν ἐρμηνεία τοῦ τραγικοῦ λόγου. Ἄλλὰ θὰ ἦταν πολὺ νὰ ζητήσωμε ἀπὸ τὸν κ. Κουνάδη μιὰ ἐντελῶς σύμφωνη πρὸς τὴν ὑφῆ τῆς ἀρχαίας μουσικῆς μελωδικὴ γραμμὴ. Ὅσο οἱ γνώσεις μας σχετικὰ μὲ τὴν ἀρχαία μουσικὴ θὰ περιορίζονται σὲ γενικότητες, θὰναί μοιραῖο νὰ σκοντάφτῃ σὲ σκοπέλους ἀδιάβατους κάθε προσπάθεια ἀναδημιουργ-

γίας τῆς ἀρχαίας μελωδίας. Τὸ πρόβλημα παραμένει ὀξύ. Ἴσως ἡ λύση του βρίσκεται στὴ σύζευξη τοῦ βυζαντινοῦ μέλους μετὸ δημοτικὸ τραγούδι μας, πού ὁ μακαρίτης Κωνστ. Ψάχος πρῶτος ἐπιδίωξε. Στὸν ἴδιο δρόμο φαίνεται νὰ βρίσκεται καὶ ὁ κ. Κουνάδης. Γιὰ νὰ ὑπάρξῃ ὁμως τὸ κατάλληλο ὑπόβαθρο, ὅπου θὰ στηρίξῃ ὁ μουσουργὸς τὴ μελοποιία του, χρειάζεται ἀρτίος τραγικὸς λόγος στὰ Χορικά. Κι ὅταν μιᾶμε γιὰ ἀριότητα λόγου, δὲν ἐννοοῦμε τὸ σχολαστικὸ διαχωρισμὸ σὲ Στροφές— Ἀντιστροφές—, μετὲ πλήρη ἀντιστοιχία, μετὲ ὁμοιοκαταληξίες κ λ.π. (ὅλα αὐτὰ εἶναι ἔξωτερικὰ στολίδια), ἀλλὰ τὴν ἀπόδοση τῶν λέξεων τοῦ ἀρχαίου κειμένου μετὲ ἀνάλογες (καὶ ἰσοδύναμες ποιητικὰ) λέξεις τῆς ζωντανῆς μας γλώσσας. Δηλαδή ἡ καλὴ μελοποίηση προϋποθέτει ἀρτία μετάφραση. Ἰδεώδης μελοποιὸς γιὰ τὴν ἀρχαία τραγωδία θάταν ὁ φιλόλογος, πού εἶναι δόκιμος ποιητὴς καὶ δόκιμος μουσικοσυνθέτης.

Λοιπὸν ποῖο εἶναι τὸ συμπέρασμά μας; Ἀστόχησε τάχα ἡ Ἐθνικὴ μας Σκηνὴ στὴν παράσταση τῆς «Ἰφιγένειας στὴν Αὔλιδα»; Θάταν ἀστήρικτος ἓνας τέτοιος ἰσχυρισμὸς καὶ θὰ ἀδικοῦσε τὴ Διεύθυνση τοῦ Ἐθνικοῦ μας Θεάτρου καὶ τὰ ἐπίλεκτα μέλη τοῦ θιάσου ἀρχαίου δράματος. Ἡ συμμετοχὴ τους φέτος στὶς γιορτὲς τῆς Δωδώνης ἦταν ἀποφασιστικῆς σημασίας γιὰ τὴν

ἐπιτυχία καὶ τὴ μόνιμη καθιέρωση τῶν ἐορταστικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἠπειρωτικοῦ χώρου.

Εὐχαριστοῦμε καὶ τιμοῦμε ὅλους ὅσοι ἐργάστηκαν, ὥστε νὰ πάρῃ σάρκα καὶ ὀστᾶ ἡ ἐμφάνιση τοῦ Ἀνωτάτου Θεατρικοῦ μας Ὄργανισμοῦ στὸ θέατρο Δωδώνης.

Οἱ πολλὲς χιλιάδες τῶν θεατῶν, πού πλημμύρισαν τὶς κερκίδες του καὶ μετὲ κομμένη ἀναπνοή, σὲ ἀτμόσφαιρα θρησκευτικῆς ἔξαρσης παρακολούθησαν τὶς παραστάσεις, βρῆκαν τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκτιμήσουν τὶς καλλιτεχνικὲς ἐπιδόσεις μερικῶν ἀπὸ τοὺς καλυτέρους ἠθοποιούς, πού διαθέτει σήμερα τὸ θέατρό μας.

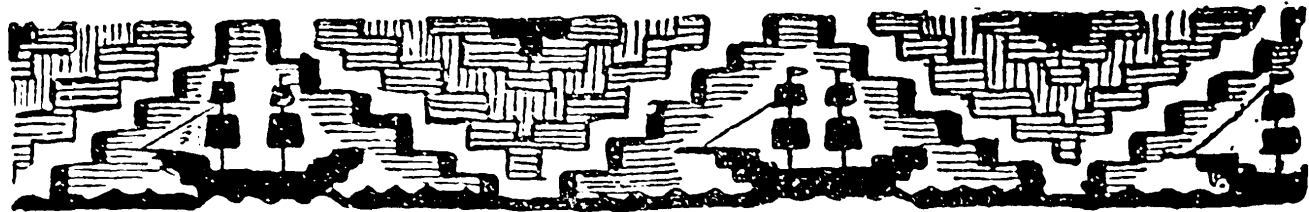
Κι αὐτὸ εἶναι μιὰ μεγάλη (ὀφειλομένη) ὑπηρεσία τοῦ Κέντρου πρὸς τὴν Ἐπαρχία, πού διψᾷ γιὰ ἀνώτερη τέχνη.

Σκοπὸς ὁμως τῆς κριτικῆς δὲν εἶναι νὰ λιβανίζῃ μονάχα, ἀλλὰ μετὲ τὸν καλόπιστο ἔλεγχο καὶ τὶς ἐπιφυλάξεις της νὰ κεντρίξῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν καλλιτεχνῶν γιὰ μεγαλύτερα ἐπιτεύγματα καὶ νὰ ὑψώνῃ τὸ καλλιτεχνικὸ αἰσθητήριό τοῦ κοινοῦ.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο πρέπει νὰ τοποθετηθῇ καὶ τὸ σημείωμά μου αὐτό, πού δὲν ἀπορρέει ἀπὸ διάθεση ἐπίκρισης τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν πόθο καὶ τὴν ἀνησυχία γιὰ σημαντικότερες ἐπιτυχίες στὶς μελλοντικὲς του ἐξορμήσεις.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΡΑΓΚΟΣ

REN WARNER

Ο ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ

Μετάφραση : Τ. ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

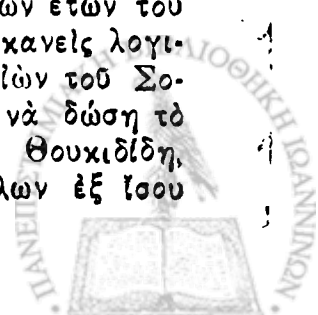
Μιά από τις χαρές—θα μπορούσε να ειπεί κανείς επίσης—ένα από τα πλεονεκτήματα—της σπουδής της αρχαίας 'Ελληνικής ιστορίας είναι ότι τα πράγματα φαίνονται να έχουν συμβῆ πολὺ καθαρὰ καὶ ξεκαθαρισμένα. Συνέβηκαν ἐπίσης πολὺ ραγδαία, τόσον ὥστε ἔχουμε τὴν ἐντύπωση ὅτι στὴ διαδρομὴ ἑνὸς αἰῶνος, πὺλ λίγο ἢ πὺλ πολὺ, συνέβηκαν πὺλ πολλὰ γεγονότα καὶ πὺλ πολλὲς ἀλλαγὲς παρ' ὅσες μπορούμε νὰ βροῦμε σὲ πολὺ μεγαλύτερες περιόδους νὰ ἔχουν γίνεϊ στίς ἱστορίες ἄλλων χωρῶν.

Καὶ σὲ ὄλη τὴν 'Ελληνικὴ ἱστορία θὰ ἦταν δύσκολο νὰ βροῦμε τόσο πλούσια, ποικίλη καὶ ἀξία μιὰ περίοδο σὰν αὐτὴ πὺλ πιάνει ἡ ζωὴ τοῦ 'Αθηναίου τραγικοῦ ποιητῆ Εὐριπίδου. Αὐτὸς γεννήθηκε πιθανῶς τὸ 485 π.Χ. καὶ πέθανε τὸ 406. Πέντε χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴ γέννησή του ἔγινε ἡ μάχη στὸν Μαραθῶνα νίκη γιὰ τὴ διατήρηση τῆς νέας ἐλεύθερης 'Αθηναϊκῆς δημοκρατίας ἐναντίον τῶν «ἄρδων» τῆς 'Ανατολῆς, φυλῶν, πὺλ κατὰ τὴν νεώτερη 'Αθηναϊκὴ ἀντίληψη, ἦσαν «ἐκτὸς νόμου». Καὶ ὅταν ὁ Εὐριπίδης ἦταν παιδί πέντε χρόνων θὰ εἶχε παρακολουθήσει ἀπὸ τὸ πατρικὸ κτῆμα στὴ Σαλαμίνα τὴ μεγάλη ναυμαχία, πὺλ διέλυσε τίς ἐλπίδες τῶν Περσῶν μοναρχῶν νὰ ἀπλώσουν τίς κατακτήσεις των πρὸς τὴ Δύση καὶ ἔκαμε τὴν 'Αθήνα ὄχι μόνον ἕναν νέο πολιτικὸν ὄργανισμό ἀλλὰ τὴν πρώτη ναυτικὴ δύναμη τῆς Μεσογείου.

Τὸ παιδί ἦταν ἀναμφίβολο πολὺ μικρὸ γιὰ νὰ λάβῃ ἀκριβῆ πείρα τῆς δόξας αὐτῶν τῶν πρώτων ἡμερῶν τῶν 'Αθηναϊκῶν νεωτερισμῶν, τοῦ γοήτρου καὶ αἰφνίδιου μεγαλείου. Στὸ σημεῖο αὐτὸ διαφέρει ἀπὸ τοὺς ἄλλους δυὸ μεγάλους δραματικούς τοῦ αἰῶνος. Γιατί ὁ Αἰσχύλος ἀγωνίσθηκε στὸν

Μαραθῶνα, ὁ Σοφοκλῆς νέος ἀκόμα ὠδήγησε τὸ χορὸ πὺλ τραγούδησε τὸν ὕμνο τῆς λευτερίας μετὰ τὴ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας. 'Αλλ' ἀκόμα τίς μέρες τῆς ἐφηβείας καὶ τῆς πρώτης ἀντρικῆς ἡλικίας ὁ Εὐριπίδης τίς πέρασε σὲ ὅ,τι πλείστοι 'Αθηναῖοι θὰ μπορούσαν νὰ ἔχουν παρατηρήσει σὰν ἀκτινοβολία τῆς πατριωτικῆς λαμπρότητος. 'Εμεῖς κοιτάζοντας πίσω πρὸς ἐκείνους τοὺς καιροὺς μπορούμε νὰ ἴδοῦμε σὰν μοναδικὸ φαινόμενο στὴν ἱστορία τοῦ κόσμου μιὰ περίοδο στὴν ὁποία τέθηκαν τὰ θεμέλια τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ μας. Αὐτὰ τὰ χρόνια εἶδαν τὴν ἀνάπτυξη τοῦ δράματος, τὴν ἀκμὴ τῆς γλυπτικῆς καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, μῆχαν τὰ θεμέλια τῶν νόμων καὶ τῆς πολιτικῆς, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς φιλοσοφίας. 'Αλλ' αὐτὰ ὄλα ἦταν κυρίως ἀπόψεις ἑνὸς τρόπου ζωῆς ἀνεβασμένης σὲ θαυμάσιο ἐπίπεδο πολιτισμοῦ, φαίνεται σὲ μᾶς πὺλ κοιτάζομε τὸ σύνολο ἐκείνων τῶν γεγονότων, ἀπὸ λίγες γενεὲς ἀνθρώπων. Κατὰ τρόπον πὺλ δὲν ἔχει ὄμοιο προγενέστερο παράδειγμα στὴν ἱστορία, οἱ ἀνθρώποι ζήτησαν νὰ ἐννοήσουν νὰ ἐξηγήσουν καὶ, τοῦλάχιστο σὲ τόσο ὄσο ἐνδιαφέρει τίς ἀνθρώπινες σχέσεις, νὰ ξανασηματίσουν τὸν κόσμο μέσα στὸν ὄποιο ζοῦσαν. "Ἐβλεπαν τὸ κάθε τι στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ χωρὶς καμμιὰ πρόληψη καὶ ἀπὸ ὅ,τι εἶδαν ἔπλασαν νέα προϊόντα θεωρίας, φαντασίας καὶ συμπεριφορᾶς.

Πολλὰ διαφορετικὰ ἄτομα θὰ μπορούσαν νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς πρὸς τίς δικές τους ὁ καθένας μεθόδους ὡς ἀντιπροσωπευτικοὶ τύποι αὐτῶν τῶν τρομερῶν ἐτῶν τοῦ πέμπτου αἰῶνος π.Χ. Μπορεῖ κανεῖς λογικώτατα νὰ εἰπῆ ὅτι εἶναι ὁ αἰὼν τοῦ Σοφοκλῆ, ὁ αἰὼν τοῦ Περικλῆ ἢ νὰ δώσῃ τὸ χαρακτηρισμὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Θουκυδίδου, τοῦ Σωκράτη καὶ πολλῶν ἄλλων ἐξ ἴσου

καλώς. Ἄλλ' ἂν κανεῖς σκεφθῆ γιὰ τὴν «ἐποχὴ τοῦ Εὐριπίδου» θὰ σκεφθῆ, πιστεύω, μιὰ ἐποχὴ, πού ἐνῶ ἀντιπροσωπεύει πολλές ἀπόψεις τοῦ πέμπτου αἰῶνος, εἶναι ἐπίσης μιὰ ἐποχὴ πού μοιάζει πολὺ μὲ τὴν ἐποχὴ πού ζοῦμε σήμερα· καὶ διαβάζοντας τὸν Εὐριπίδου τὸν ἴδιον δὲν ἔχουμε ἀντίρρηση, ὅτι διαβάζουμε τὸν πιδ μοντέρνο δραματικὸ τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

Τὰ δυὸ «π ρ ο φ α ν ῆ» χαρακτηριστικὰ τῆς «ἐποχῆς τοῦ Εὐριπίδου» καὶ τοῦ «μοντερνισμού» τοῦ Εὐριπίδου εἶναι: πρῶτο ἓνα πρὸ πάντων εἶδος ὀρθολογισμοῦ καὶ δεύτερο μιὰ ἔμφαση τοῦ «ἀτομικισμού» (ἰδιαίτερα ἑνὸς ἀτομικισμοῦ πού «ὑποφέρει»), πού πρωτύτερα ἦταν ἀγνωστος στὴν παγκόσμια ἱστορία. Δὲν μᾶς ἐκπλήσσει ἢ πληροφοροῦν ὅτι ὁ Σωκράτης ἦταν θαυμαστής τῶν ἔργων τοῦ Εὐριπίδου ἢ ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης τὸν ἐχαρακτήρισε ὡς «τὸν τραγικώτατον τῶν ποιητῶν», ὅμως ἐμεῖς καταλαβαίνουμε τὸ «τραγικόν», δηλ. «τὸν ποιητὴ τὸν πιδ ἱκανὸν ἀποθανεῖν»: καὶ νὰ πρὸ καλῆ τὸ νοῖκτο».

Τώρα, ὁ ὀρθολογισμὸς τῆς ἐποχῆς τοῦ Εὐριπίδου ζητεῖ κάποιον ἐξήγησιν ἀπὸ ἱστορικὴ ἀπόψη. Εἶναι ἓνας ὀρθολογισμὸς καὶ ὁμοῖος καὶ ἀνόμοιος μὲ τὴν λογικὴ μας, ἀλλὰ στὶς ἡμέρες τοῦ Εὐριπίδου ἦταν, ὅπως τόσα ἄλλα, ἓνας νεωτερισμὸς. Ἐπικρίθηκε τόσο πολὺ ἀπὸ τὸν Ἀριστοφάνη, πού τοποθετεῖ μᾶς μὲ τὸν Εὐριπίδου καὶ τὸν Σωκράτη σὰν ὁμοῖα σκεπτομένους θεωρητικούς, πού μὲ τὴν διδασκαλίαν τους ἔχουν ὁμοῖα ἐπικίνδυνη καὶ διαλυτικὴ ἐπίδραση στὴν ἠθικὴ τῆς ἐποχῆς. Καὶ ὅταν θυμώμαστε ὅτι ὁ Σωκράτης, ὁ ἄγιος καὶ ὁ ἀπόστολος αὐτοῦ τοῦ εἴδους τοῦ ὀρθολογισμοῦ, καταδικάσθηκε σὲ θάνατον ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς συμπολίτες του, ἐπειδὴ ἤσκησε μιὰ φθοροποιὸ ἐπίδραση, μπορούμε νὰ ἴδουμε ὅτι ἡ νέα σκέψη δὲν ἦταν μόνο θέμα γιὰ κωμῳδία, ἀλλὰ θεωροῦνταν ἀπὸ πολλὰ σημαντικὰ πρόσωπα σὰν κίνδυνος. Κι' ὁμοῖοι Ἀθηναῖοι ἀπ' ὅλους τοὺς λαοὺς περιφανεύονταν οἱ ἴδιοι γιὰ τὴν ὑπόληψιν πού εἶχαν σὰν ἀνανεωτὲς καὶ γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου πού ἀπολάμβαναν. Κανένας συγγραφέας σὲ πολεμικὴ ἐποχὴ

δὲν εἶχε ποτὲ τὸ δικαίωμα ἀπὸ δημόσιο βήμα νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς πολιτικῆς τῆς χώρας του καὶ τῶν προσώπων πού κυβερνοῦσαν, ὅπως ἔκαμε ὁ Ἀριστοφάνης. Ὅμως ὁ Σωκράτης, ἓνας θεωρητικός, ὄχι πολιτικός, καταδικάσθηκε σὲ θάνατον κι' ὁ Εὐριπίδου παρὰ τὴν ἐκτίμησιν πού εἶχε γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴν εὐφυΐαν του, παρὰ τὴν μεγάλην του δημοτικότητα σὲ μερικοὺς κύκλους, ἦταν ὑποπτος καὶ δυσαρεστοῦσε τὸν πολὺ κοσμάκη.

Τὸ μέλλον, ὅπως τώρα μπορούμε νὰ ἴδουμε, ἦταν μὲ τὸν Σωκράτη καὶ τὸν Εὐριπίδου. Τὰ δράματά του μετὰ τὸν θάνατον του πολὺ γρήγορα ἐγίναν πιδ ἀγαπητὰ στὸ πλῆθος ἀπὸ τὰ δράματα τῶν δύο ἄλλων μεγάλων ὁμοτέχνων του, πού ἐφ' ὅσον ζοῦσε εἶχαν μεγαλύτερη δημοτικότητα. Ἡ νέα κωμῳδία, πού διαδέχτηκε τὴν παλαιὰ τοῦ Ἀριστοφάνη καὶ ἡ ὁποῖα ἦταν ἀπὸ πολλές ἀπόψεις ὁμοῖα μὲ τὰ μεγάλα δράματα πού βλέπουμε σήμερα, προέρχονταν πιδ πολὺ ἀπὸ τὴν τεχνικὴν τοῦ Εὐριπίδου. Ἐνῶ εἶναι δύσκολο νὰ βροῦμε στὸ νεώτερον Εὐρωπαϊκὸν δράμα χαρακτήρες ἢ ὑποθέσεις πού μᾶς θυμίζουσιν τίς ὑποθέσεις τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Σοφοκλή, ἀντίθετα ὁ Εὐριπίδου φαίνεται συχνὰ σὰν πρωτοπλάστης ἢ σὰν ἐμπνευστής. Αὐτὸ εἶναι ἴσως τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀτομικισμοῦ του πιδ πολὺ παρὰ τοῦ ὀρθολογισμοῦ του. Καὶ συζητῶντας κανεῖς γιὰ τίς δυὸ αὐτὲς ἰδιότητες πρέπει νὰ εἶναι προσεκτικός, γιὰ νὰ μὴ συμπεράνῃ ὅτι ὁ μοντερνισμὸς εἶναι κατ' ἀνάγκην «ἐξέλιξις». Μὲ εὐλάβειαν πρὸς τὸν νεώτερον εἰδικὸν ὀρθολογισμὸν πρέπει νὰ προσθέσῃ κανεῖς, ὅτι μερικὲς ἀπὸ τίς κρίσεις τοῦ Ἀριστοφάνη ἔχουν τὴν θέσιν τους.

Τὸ γεγονός εἶναι ὅτι ὁ ὀρθολογισμὸς αὐτὸς κατέστρεψε ὅτι εἶχε δοκιμασθῆ ἕως τότε ὡς «ἀγαθόν». Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, πού ἀγωνίσθηκαν στὸν Μαραθῶνα, πίστευαν στὴν νέα δημοκρατία καὶ ὄλοι τους—μπορούμε νὰ εἶμαστε βέβαιοι—ἦταν παρασκευασμένοι ν' ἀγωνισθοῦν καὶ νὰ πεθάνουν, ὅπως τόσο πολλοί. Ἕλληνας σὲ συνέχειαν ἔκαμαν γιὰ μιὰ προνομιοῦχο καὶ πολὺ λαμπρὰ πραγματοποιημένη ἀνεξαρτησία. Ἄλλ' αὐτοὶ πίστευαν ἐπίσης στὸν θεόν, στὴν παράδοσιν, στὴν διάκρισιν

τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, πού τὸ εἶχαν δεχθῆ καὶ τὸ εἶχαν μάθει, ἀλλὰ δὲν τὸ εἶχαν βρεῖ οἱ ἴδιοι καὶ δὲν τὸ εἶχαν συζητήσει. Θὰ μπαρούσαν νὰ εἶναι περίφανοι γιὰ τίς νέες ἰδέες, γιὰ τὴ νέα τεχνική, γιὰ τοὺς νέους τρόπους στοχασμοῦ καὶ ἐκφράσεις, γιὰ τὰ ὁποῖα ἡ πόλη τους εἶχε γίνει ἔνδοξη. Ἄλλ' αὐτοὶ θὰ τρώμαζαν καὶ μερικοὶ γεροντότεροι ἐτρόμαζαν μπροστὰ στὸ γεγονός, ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ νέα ἀντίληψη, ἡ μιὰ φορὰ δοσμένη προοπτική, δὲν ἔδειχνε σεβασμὸ πρὸς τὸ κάθε τι, πρόσωπο, ἴδρυμα, δμάδα ἀνθρώπων ἢ ἰδέα, πού δὲν ἱκανοποιούσε τὴν ἀτομικὴ ἀντίληψη. Οἱ ἴδιοι οἱ θεοὶ φαίνονται νὰ γίνονται τὸ ἀντικείμενο ἐπιθέσεων καὶ γιὰ τὸν μέσον ἀνθρώπο, πού θρησκεύονταν μὲ εἰλικρίνεια καὶ πίστη, ἦταν ἀδύνατο νὰ γίνῃ ἀντιληπτό, ὅτι αὐτὲς οἱ ἐπιθέσεις ἦταν συχνὰ «μ ο ρ φ ἡ ε ὁ σε β ε ι α ς». Δυὸ παρορμήσεις, ἡ μιὰ κατ' ἀξίαν, ἡ ἄλλη ὄχι καὶ τόσο, ἐργάσθηκαν μαζί στὴ δημιουργία τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ ὀρθολογισμοῦ. Ἦταν τὸ πνεῦμα, πού σήμερα ὀνομάζουμε ἐπιστημονικό, μιὰ ἀσταμάτητη περιέργεια, κι' ἓνας μεγάλος σεβασμὸς γιὰ ὅ,τι—σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τοῦ λογισμοῦ—εἶναι ἀληθινό.

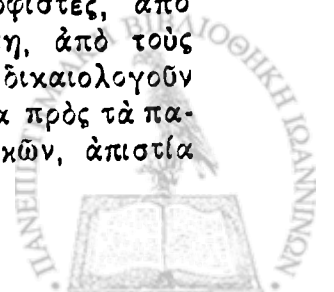
Καὶ ἦταν μιὰ μορφή ἐφαρμοσμένης ἐπιστήμης, στὴν περίπτωσή αὐτὴ ἡ χρησιμοποίηση τῆς διανοίας σὲ πρακτικούς σκοποὺς ἀσφαλοῦς δυνάμεως. Αὐτὲς οἱ δυὸ παρορμήσεις συνδυάζονταν συχνὰ στὰ ἴδια πρόσωπα. Καθηγηταὶ (σοφισταὶ) ὑπῆρχαν πού ὄχι μόνον ἔδειχναν τὸ σφοδρὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἀλήθεια, ὅπως ἔμελλε τὴν ἐννοοῦμε, ἀλλὰ καὶ καυχόμενοι μπροστὰ στὸν κόσμον ὅτι μπορούσαν νὰ διδάξουν στοὺς μαθητὰς των, πῶς μὲ πειστικὰ στοιχεῖα νὰ κάμουν τὸ ψεύτικο νὰ φανῇ ἀληθινό καὶ τὸ ἀληθινό ψεύτικο καὶ ἔτσι νὰ κερδίζουν στὰ δικαστήρια καὶ στίς συνελεύσεις. Ἡ λαμπρὴ καὶ νέα μέθοδος των τῶν ἀποδεικτικῶν στοιχείων καὶ τῆς ἀνακαλύψεως κατέληγε συχνὰ σ' ἓναν γενικὸ σκεπτικισμό. Ὁ Γοργίας ὁ Λεοντῖνος π.χ. πού ἦταν πολὺ δημοφιλὴς στὴν Ἀθήνα, εἶχε γράψει μιὰ πραγματεία, ὅπου ὑποστήριζε ὅτι 1) δὲν ὑπάρχει τίποτε, 2) ἂν κάτι ὑπάρχει δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ γνωστό, 3) ἂν μπορῇ νὰ γίνῃ γνωστό, ἡ γλῶσσα δὲν μπορεῖ νὰ

τὴν ἐκφράσῃ. Ἐνας ἄλλος περίφημος σοφιστὴς ὁ Πρωταγόρας, διεκήρυξε ὅτι γιὰ τοὺς θεοὺς δὲν ἔχει νὰ εἰπῇ τίποτε εἴτε ὅτι ὑπάρχουν εἴτε ὅτι δὲν ὑπάρχουν. Τὸ ἀπόφθεγμα του ἦταν «ὁ ἀνθρώπος εἶναι τὸ μέτρο» ἓνα ἀπόφθεγμα πού, ἐνῷ ἔχει πολλὰ πρακτικὰ πλεονεκτήματα, πρέπει νὰ φαίνεται σ' αὐτοὺς πού πιστεύουν στὸ Θεὸ ἢ στοὺς θεοὺς σὰν ἐπικίνδυνα καὶ ἀτελές.

Φαίνεται ὅτι ὑπάρχει μιὰ πνευματικὴ διάθεση, στὴν ὁποῖα ὁ τολμηρὸς σκεπτικισμὸς εἶναι μεγίστης ἰσχύος, ὅπως συνέβαινε σὲ διάφορες περιπτώσεις τοῦ Σωκράτη καὶ τοῦ Ντεκάρτ.

Ἄλλὰ γιὰ νὰ ἔχη ἀξία, πρέπει νὰ ἔχη σκοπὸ τὴν ἀλήθειαν, ὅπως εἶχε στίς δυὸ παραπάνω περιπτώσεις. Ἄλλ' ὅταν ὄλη ἡ γνώση γίνεται συμβατικὴ καὶ ἀμφίβολη τὰ πράγματα καταντοῦν ἐπικίνδυνα. Εἴμαστε κοντὰ στὸ πρόβλημα τῶν «ἀδελφῶν Καραμαζώφ», τὸ πρόβλημα ἂν ὄλα τὰ πράγματα εἶναι νόμιμα ἢ ὄχι. Ἰδιαίτερα ἀγανακτοῦμε ἐναντίον τοῦ προβλήματος τῆς ἰσχύος. Ἐχει κανεὶς τὸ δικαίωμα νὰ ἀντιστέκεται στὸν ἰσχυρότερο, ὅταν ἡ ἀντίσταση φαίνεται μάταιη; Ἐχει ὁ ἰσχυρότερος κανένα ἄλλο «κ α θ ἡ κ ο ν» ἀπὸ αὐτὸ τῆς αὐτοσυντηρήσεως; Τὸ πρόβλημα τὸ ἔθεσε θαρραλέα ἡ φιλολογία τοῦ πέμπτου αἰῶνος. Τὸ ἔθεσε μὲ τὴν πιδ ἀκριβῆ μορφή του ὁ Θουκιδίδης στὸν «διὰ λόγων τῶν Μηλίων», ἀλλ' ὑπάρχει ἐπίσης πολὺ συχνὰ στὰ δράματα τοῦ Εὐριπίδη καὶ στὰ ἀποφθέγματα πού ἀποδίδονται στὸν Σωκράτη.

Εἶναι τώρα ἀναντίρρητο ὅτι τὰ νέα διδάγματα τοῦ ὀρθολογισμοῦ ἐπαιξαν σπουδαῖο μέρος στὴ δημιουργία συνθηκῶν, στίς ὁποῖες μπορούσαν νὰ ὑπάρχουν τέτοιες καταστάσεις ὀλικοῦ ἠθικοῦ χάους, σὰν αὐτὸ πού περιγράφει ὁ Θουκιδίδης μετὰ τὴν ἐπανάσταση στὴν Κέρκυρα καὶ μετὰ τὸν λοιμὸ στὴν Ἀθήνα. Ἐνας αὐστηρὸς καὶ ὄχι πολὺ διανοητικὸς συντηρητικὸς θὰ μπορούσε νὰ ὑποστηρίξῃ, ὅτι αὐτὸ προέρχονταν ἀπὸ τὴν νέα διδασκαλία, ἀπὸ τοὺς σοφιστὰς, ἀπὸ τὸν Εὐριπίδη ἢ τὸν Σωκράτη, ἀπὸ τοὺς ἐλέγχους τῆς λογικῆς πού δικαιολογοῦν πολιτικὴ ἐπιβουλή, ἀνευλάβεια πρὸς τὰ παλαιὰ, ἀνθητικότητας τῶν γυναικῶν, ἀπιστία

πρός τους θεούς και ελα τ' άλλα ελαττώματα της εποχής, που έχασε την άφελη, άσχολιάστη άγνότητα των παλαιών χρόνων.

Μιά τέτοια κριτική δέν θά μπορούσε νά παρατηρήση, ότι, ένω ήταν τελείως άληθινό, ότι ο νέος όρθολογισμός μπορούσε νά ένισχύση καθέναν με φαινομενικώς λογικά έφόδια για κάθε ζήτημα, οι ήγετικοί θεράποντες της ήταν πραγματικά άφωσιωμένοι στην άλήθεια και στον άνθρωπισμό με έξαιρετικό ζήλο.

Παρατηρούμε επίσης και στον Σωκράτη και στον Εύριπίδη ένα είδος σεμνότητος, μιá ιδιότητα που συνήθως σπανίζει ανάμεσα στους αυτοκαλουμένους όρθολογιστές και άλλοτε και τώρα. Άσφαλώς αυτοί θά μπορούσαν νά ύποστηρίξουν ότι τά πάντα κάτω από τον ήλιο πρέπει νά έρευνηθούν λεπτομερώς, ότι τίποτε δέν ήταν φυσικώς άπρόσβλητο από την κριτική και τον έλεγχο. Άλλ' αυτοί σταθερά γνώριζαν, ότι βρίσκονταν στο σκοτός ως προς έναν αριθμό θεμάτων. Σχετικά μ' αυτό χρήσιμο είναι νά αναφέρωμε σύντομα τή μεταχείριση των θεών από τον Εύριπίδη. Έδώ μπορούμε νά ίδουμε ότι και στους παλαιούς και στους νεώτερους χρόνους ο Εύριπίδης και χειροκροτήθηκε και επικρίθηκε άδικα. Οι άφελεις άθεΐσται όλων των καιρών έχουν κατατάξει τον Εύριπίδη στην παράταξή τους. Η άπαίτηση είναι τελείως άδικαιολόγητη. Στηρίζονται βασικά στο γεγονός, ότι σε πολλά από τά δράματά του ο Εύριπίδης όχι μόνο μεταχειρίζεται τους θεούς άσχημα αλλά τους παριστάνει νά συμπεριφέρονται άσχημα. Συμπεραίνουν άπ' αυτό, ότι δέν μπορούσε νά πιστευε στην ύπαρξη τέτοιων έντων. Και ακόμα περισσότερο φτάνουν στην παράδοση αντίληψη, ότι δέν πιστευε καθόλου στη θεότητα.

Πρωταρχικά πρέπει νά θυμούμαστε ότι οι άρχαΐες τραγωδίες παριστάνονταν σε θρησκευτικές γιορτές και ότι—έκτός από λίγες έξαιρέσεις—όλες περιείχαν ύποθέσεις παρμένες από τή μυθολογία και αναφερόμενες στους θεούς, στους ήμίθεους, σε ήρωες και σε μεγάλους ανθρώπους, που έζησαν στο μακρινό παρελθόν. Σε πολλές άπ' αυτές τις ιστορίες οι θεοί (δέν πρέπει νά άρνη-

θούμε τó γεγονός) παίζουν έναν άσχημο ρόλο. Ο Εύριπίδης δέν ήταν ο πρώτος δραματικός που παρατήρησε αυτό. Ο Αίσχύλος ένδιαφέρθηκε όσο και ο Εύριπίδης νά συνδυάση τή μυθολογία με ένα είδος λογικής ή ύψηλης ιδέας της θεότητας. Ήταν βαθύς θρησκευτικός τύπος στις αντίληψεις του και (πολύ αξιοπαρατήρητο) συχνά κατά έναν τρόπο άσυνήθιστο σ' έμάς.

Στην ανάπτυξη του μύθου του Προμηθέα, π.χ. στο ένα από τά τρία δράματα της τριλογίας που σώθηκε, μάς δείχνει έναν Δία σκληρόν και τυραννικόν. Ο Προμηθέας μπορεί νά είναι άδάμαστος, άλλ' αυτός είναι ο «ήρωας» της τραγωδίας. Όμως από τó τέλος της τραγωδίας ή ένταση χαλαρώνεται. Κάποιο είδος συνδιαλλαγής (δέν ξαίρουμε άκριδώς) έγινε μεταξύ του Δία και του Προμηθέα. Άλλά για νά γίνει ολοκληρωτική μιá τέτοια συνδιαλλαγή πρέπει νά έχουν γίνει άμοιβαΐες ύποχωρήσεις. Για τούτο ο παντοδύναμος έξουσιαστής θεών και ανθρώπων, ο Δίας, πρέπει νά έχη παραδεχθή ότι έκαμε κάποιον λάθος. Οι ίδιοι οι θεοί με άλλους λόγους πρέπει νά είναι ικανοί νά έξελίσσωνται, έπως έχουν έξελιχθή οι άνθρωποι από ένα είδος άγριότητος σ' έναν ύψηλότερο τρόπο ζωής. Μιá τέτοια ιδέα πρέπει νά είναι τελείως ξένη σ' αυτούς που αντιλαμβάνονται την έννοια «θεός» σύμφωνα με τήν 'Ιουδαϊκή και με τή Χριστιανική παράδοση. Και σχεδόν είναι πάντοτε λάθος, μολονότι αναπόφευκτο, νά μεταφράζωμε τήν 'Ελληνική λέξη θεός με τή δική μας λέξη «θεός». Συχνά ή λέξη δέν σημαίνει τίποτε άλλο παρά μιá δύναμη είτε ψυχική είτε ύλική. Η ψυχική άγάπη π.χ. είναι μιá δύναμη του είδους της και, έπως φαίνεται στον «'Ιππόλυτο», μπορεί νά είναι—έν και θεός—και καταστρεπτική και—άπό κανονική άποψη—άνήθικη. Ο ήλιος, έξ άλλου, ήταν θεός και ο φιλόσοφος Άναξαγόρας κατηγορήθηκε μάλιστα στο δικαστήριο για άσέβεια όταν ύποστήριζε ότι ήταν μιá πυρκαυστή ύλική μάζα.

Αυτές οι «δυνάμεις» και αυτά τά μακρινά έντυπωσιακά αντικείμενα έπως τά στρα άναμφίβολα ύπήρχαν και άναμφίβολα έπρεπε νά ύπολογίζωνται ως δυνάμεις.

“Όμως σ’ έναν ήθικολόγο πρέπει συχνά να φαίνονται σάν άδικες και άνεύθυνες· και σ’ έναν διανοητικό τύπο πρέπει κάποτε να φαίνονται παράλογες. Μεταγενέστεροι φιλόσοφοι, ό Πλάτων και ό ‘Αριστοτέλης, φαίνονται ότι έχουν έργασθῆ πρός τήν κατεύθυνση κάποιου είδους μονοθεϊσμοῦ. Μιά τέτοια διδασκαλία είναι τουλάχιστον άξία τιμῆς. Και ό Πλάτων σάν ήθικολόγος θά μπορούσε άσφαλώς να έκκαθαρίση τις παλιές Ιστορίες τών θεών προτού αυτές παραδοθούν στα χέρια τών νέων.

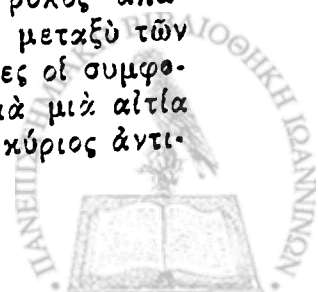
‘Ο Εϋριπίδης επίσης είναι με τόν τρόπο του ένας ήθικολόγος και αισθάνεται τό δίλημμα του ήθικολόγου, όταν σκέπτεται για τούς θεούς, και τή μεγάλη δυσκολία να δικαιολογήση τούς τρόπους των στους ανθρώπους. ‘Ο ύπηρέτης στον ‘Ιππόλυτο επικαλούμενος τή θεά ‘Αφροδίτη λέει, όπως νομίζομε, άρκετά λογικά. «Οί θεοί θάπρεπε να είναι σοφώτεροι και μετριοπαθέστεροι από τούς ανθρώπους». ‘Όμως τό άκροατήριο έχει ήδη ακούσει από τήν ίδια τή θεά ότι έχει σχεδιάσει τήν πιό άγρια πράξη έναντίον άθώων άτομων μόνον από έλατήρια τραυματισμένης ματαιοδοξίας. ‘Από τή δική μας ανθρώπινη άποψη ή θεά δέν είναι ούτε σοφώτερη ούτε μετριοπαθέστερη από τούς ανθρώπους. Στην παράσταση του δράματος ένας Χριστιανός Ιερέυς θά μπορούσε εύκολα να καταγγείλῃ τήν ‘Αφροδίτη, ότι είναι πιό πολύ ένας δαίμονας παρά μια «άληθινή θεά». ‘Αλλά τό ‘Αθηναϊκό άκροατήριο δέν φαίνεται ότι ήυρε άσεβές αυτό τό έρῶμα. ‘Ηταν άπῆ τά λίγα δράματα του Εϋριπίδη, που κέρδισε πρώτο βραβείο· και ό ίδιος ό Εϋριπίδης έκθέτοντας ότι στη θεία τάξη υπάρχουν δυνάμεις άντικρουόμενες και αντιτιθέμενες φαίνεται κυρίως σά να έξηγηῆ ένα φυσικό γεγονός. Και είναι άναμφίβολα ένα γεγονός φυσικό, που ό ποιητής τό βρίσκει άνάρμοστο και δυσάρεστο. ‘Ο θεοφοβούμενος ‘Ιππόλυτος αφήνεται ό ίδιος να ειπῆ: «Θέλω ή φυλή των ανθρώπων να ε! χε τή δύναμη να καταρασ τῆ τοῦς θεοῦς!» Και σ’ ένα από τά χορικά, που έκφράζουν, όπως μπορούμε λογικά να μαντέψωμε, διαβάζομε τις άντικρουόμενες φράσεις του:

Πραγματικά πολύ με εγάζει από τή λύπη όταν έρχεται στο νοῦ μου ή σκέψη τών θεών.

“Όμως, ἐνῶ μαντεύοντας ἐλπίζω στη σοφία [των, θλίβομαι, όταν κοιτάζω τις τύχες και τις πράξεις τών θνητών,

Πραγματικά τό «μαντεύοντας ἐλπίζω» περιγράφει πολύ καλά και φανερώνει τό δρθολογιστικό πλησίασμα του θέματος από τόν Εϋριπίδη. ‘Απέχει πολύ από τό να ειπῆ ότι οι θεοί μπορούν ν’ άγνοηθοῦν και άκόμα πιό πολύ από τό να υποστηρίξῃ τήν άνυπαρξία τους. ‘Αλλ’ ή επέμβασή τους ή ή μή επέμβασή τους τόν οδηγεί σε άμηχανία. ‘Ησθενά δέν θά βρούμε στα δράματά του μια άπόπειρα να δείξῃ, όπως κάνει ό Αισχύλος στην «‘Ορέστεια», τό έργο από θεία πρόθεση, που όσο κι’ αν είναι δύσκολο να τήν διακρίνωμε, όμως δύναται με εύλάβεια να άναγνωρισθῆ. Στη Μήδεια όπως και σε πολλά άλλα έργα οι θεοί δέν παίζουν καθόλου σπουδαίο μέρος, εκτός του από μηχανῆς θεοῦ, που προνοεί για δρόμο διαφυγῆς. Στόν ‘Ιππόλυτο οι θεοί είναι άναμφίβολα επιβλητικοί, μολονότι, όπως πάντοτε στον Εϋριπίδη, από δραματικής πλευράς είναι οι άντρες και οι γυναίκες που κυρίως ενδιαφέρουν. Στο δράμα αυτό ύπάρχει μια συγκινητική όμορφιά στη λατρεία τῆς παρθενικῆς θεάς ‘Αρτέμιδος από τόν νεαρό άντρα, και ύπάρχει κάτι τρομερό και φρικτό γύρω από τήν άσπλαχνη και άπειρη δύναμη τῆς θεάς ‘Αφροδίτης.

Βεβαιότατα τό άκροατήριο πρέπει να αισθάνεται ότι μια τέτοια δύναμη ύπάρχει και πρέπει να τήν υπολογίξῃ. Τό ίδιο μάθημα μπορεί να παρθῆ από τις Βάκχες, τό μεγάλο έργο τῆς γεροντικῆς εποχῆς του Εϋριπίδη. Στην ‘Ελένη επίσης ή έμφαση σχετίζεται με τις τύχες, τά ρομαντικά βάσανα και τούς γλυτωμούς των ανθρώπων πιό πολύ παρά με τούς θεούς. ‘Ο ρόλος που παίζουν οι θεοί βρίσκεται πίσω από τή σκηνή και είναι, τελείως απλά, ρόλος άπατεώνων. ‘Από τή ζηλοτυπία μεταξύ των θεών άφέθηκαν να συμβοῦν ελες οι συμφορές του Τρωϊκού πολέμου, για μια αίτια χωρίς κανένα νόημα, αφού ό κύριος άντι-

κειμενικός σκοπός του πολέμου δὲν ὑπῆρχε ποτὲ στὴν Τροία.

Μποροῦμε νὰ συμπεράνωμε ἔπειτα, ὅτι, ἐνῶ σὲ πολλά θέματα ὁ Εὐριπίδης σὰν ὀρθολογιστὴς εἶναι εὐκόλα κατανοητὸς σήμε-
ρα, γιὰτὶ μιλάει μὲ τὴν ἴδια λογικὴ γλῶσ-
σα, σχετικὰ μὲ τοὺς θεοὺς δὲν εἶναι τόσο
εὐκόλα κατανοητὸς. Θὰ ἦταν λάθος νὰ τὸν
ποῦμε ἄθεον ἢ ἀγνωστοκιστὴ ἢ κατὰ τὴ
δικὴ μας ἀντίληψη «πιστόν».

Ἄλλ' ὅταν προσέχωμε τὴ στάση του
πρὸς τοὺς ἄνδρες καὶ τὶς γυναῖκες θὰ τὸν
βροῦμε σχεδὸν μονότροπα μοντέρνον μὲ τὴ
δικὴ μας αἴσθηση τοῦ κόσμου. Αὐτὸ τὸ
γεγονὸς μπορεῖ ἐν μέρει νὰ ἐξηγηθῆ ἀπὸ
κάποιες ὁμοιότητες τῆς δικῆς του καὶ τῆς
δικῆς μας πείρας.

Ὅπως εἶδαμε, ὁ Εὐριπίδης ἔζησε σὲ
μιὰ ἐποχὴ καταπληκτικῶν ἀνακαλύψεων
καὶ ἐφευρέσεων καὶ ἰδιαίτερα σὲ μιὰ ἐποχὴ
προβληματισμοῦ, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ
ὁποῦ ὄλες οἱ καθιερωμένες γνώσεις στο-
χασμοῦ καὶ συμπεριφορᾶς μπῆκαν κάτω
ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἐρευνας καὶ τῆς κριτικῆς.
Ἐζησε ἀκόμα σὲ μιὰ ἐποχὴ σχεδὸν ἀδιά-
κοπου πολέμου. Πλεῖστα ἀπὸ τὰ δράματά
του ἀνέβηκαν στὴ σκηνὴ κατὰ τὴ διάρκειαν
τοῦ μακροῦ ἀγῶνος μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ
Σπάρτης καὶ αὐτὸ μπορεῖ νὰ φανερῶσῃ ὅτι
ὁ Εὐριπίδης περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον
συγγραφέα τῆς ἀρχαιότητος ἔχει συγκινη-
θῆ ἀπὸ τὴ φρίκη καὶ τὴν ἐρήμωση τοῦ πο-
λέμου καὶ ἀπὸ τὶς συμφορὰς ποὺ ὑπόφε-
ραν τὰ θύματά του. Ἀκόμα αὐτὴ ἡ παρα-
τήρηση γιὰ τὰ βασανὰ τῶν ἀτόμων πᾶει
πολὺ πρὸ πέρα ἀπὸ τὸν φιλειρηνισμό του.
Ὁ πόλεμος μπορεῖ νὰ παρουσιάζῃ τὰ περισ-
σότερο θεαματικὰ παραδείγματα τῶν ἀν-
θρωπίνων συμφορῶν καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴ
τοῦ πολέμου, ἔπως ἐξέθεσε ὁ Θουκυδίδης
μὲ τὴν ἀπουσία τοῦ κανονικοῦ περιορισμοῦ
τοῦ ἀνθρώπου ἢ φύση ἀποκαλύπτει μιὰ
ἰδιαίτερη ἀγριότητα. Ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν ὑ-
πάρχη πόλεμος, συμφορὰς θὰ ὑπάρχουν.
Ἐπὶ πλέον ἓνας σκλάβος, μιὰ γυναῖκα, ἓ-
νας κανονικὸς ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ὑποφέ-
ρουν τόσα πολλά, ἔσα ἓνας βασιλιάς. Στὸ
παρουσίασμα τῆς προσωπικότητος καὶ ἐπί-
σης στὸ παρουσίασμα τῆς παγκοσμιότητος

τοῦ πόνου ὀφείλει τὸν τίτλο τοῦ πρὸ τρα-
γικοῦ ποιητῆ.

Ἐπίσης, μολονότι ἔχει θερμοὺς θαυμα-
στὲς, δυσαρρεστὴ τὴν παράδοση τῆς ἐποχῆς
του. Κάποτε ἡ δυσἀρέσκεια προκαλεῖται
ἀπὸ τὴν παράδοση τοῦ θεάτρου. Θεωρεῖται
ιδιάζον π.χ. ὅτι ὄλοι οἱ βασιλεῖς πάνω στὴ
σκηνὴ πρέπει τοῦλάχιστον νὰ εἶναι καλὰ
ντυμένοι. Πολλὲς καταγγελίες ἀκούονται
γιὰ τὴν ἀυθάδεια τοῦ Εὐριπίδου νὰ εἰσάγῃ
ὄχι λιγώτερο στὴν Ἑλένη ἓναν βασιλιά,
ἔπως ὁ Μενέλαος, ντυμένον μὲ ράκη καὶ
ἐμφανιζόμενον χωρὶς διάκριση ἀπὸ ἓναν
κοινὸ θνητὸ ποὺ εἶχε ναυαγήσει.

Πολὺ σοβαρότερες περιπτώσεις καταγ-
γέλλονταν γιὰ τὴ μεταχείριση τῶν γυναι-
κῶν ἀπὸ τὸν Εὐριπίδου καὶ ἰδιαίτερα ἀνα-
φέρονται τὰ ὀνόματα τῆς Μήδειας καὶ τῆς
Φαίδρας. Καὶ οἱ δυὸ παρουσιάζονται σὰν
γυναῖκες ἐρωτευμένες (ἐνῶ ἡ ἀγάπη τῆς
Μήδειας ἔχει μετατραπῆ σὲ μῖσος) καὶ ἡ
παράστασις θεωροῦνταν ἀσφαλῶς γιὰ πολ-
λοὺς κριτικοὺς ἀπρεπῆ. Δὲν ἦταν ὅτι οἱ
Ἀθηναῖοι ἐναντιῶνονταν στὸ παρουσιασ-
μὸ τῆς σκηνῆς γυναικῶν μὲ ἰσχυρὸ, βαλαντω-
μένον καὶ ἐλαττωματικὸ ἀκόμα χαρακτηῖρα.
Ἡ Κλυταιμῆστρα τοῦ Αἰσχύλου καὶ πολ-
λὲς ἄλλες γυναῖκες σὲ ἄλλα δράματα ἀπο-
δεικνύουν αὐτὸ. Ὅτι προκαλοῦσε τὴ δυσ-
ἀρέσκεια ἦταν, φαίνεται, ὁ νατουραλισμὸς
τῆς μεθόδου τοῦ Εὐριπίδου. Οἱ κριτικοὶ
τοῦ μποροῦσαν νὰ τὸν κατηγορήσουν γιὰ
ἔλλειψη ἀξιοπρέπειας καὶ ἔφεραν ἀντίρ-
ρηση ἰσχυριζόμενοι ὅτι αὐτὰ ἦταν καὶ ἄ-
σχημη τέχνη καὶ ἄσχημο ἦθος δείχνοντας
στὴ σκηνὴ μιὰ βασίλισσα ποὺ δὲν ἦταν
μόνον ἐρωτευμένη ἀλλ' ἦταν κυριευμένη
ἀπὸ μιὰ ἐνοχὴ ἀγάπη καί, τὸ χειρότερο
ἀπ' ὅλα, φαίνονταν νὰ ἐκφράζῃ αὐτὴν τὴν
ἀγάπη στὴ γλῶσσα ποὺ παρὰ πολὺ ἔμοια-
ζε μὲ αὐτὴν ποὺ μιλοῦσε μιὰ κανονικὴ Ἀ-
θηναῖα, ἐκτὸς ἂν ἦταν χαρακτηριστικὰ μιὰ
γλῶσσα καυτερὴ ποὺ ἔρριχνε φῶς στὰ σκο-
τεινὰ μέρη τῆς ψυχῆς, σὲ μέρη ποὺ ὁ κοι-
νὸς ἄνθρωπος θὰ προτιμοῦσε νὰ πιστεύῃ
ὅτι δὲν ὑπάρχουν. Οἱ θαυμαστὲς τοῦ ἀπὸ
τὸ ἄλλο μέρος, μεταξὺ τῶν ὁποῶν πρέπει
νὰ πιστεύομε θετικὰ ὅτι ἦταν καὶ ὁ Σω-
κράτης, τὸν ἐθαύμαζαν ὄχι μόνο γιὰ ὅτι
ἦταν κομψός, (ἢ δεξιότης καὶ ἡ ποικιλία

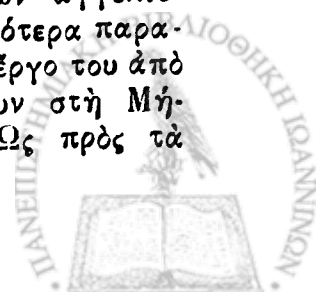
των προφορικών επιχειρημάτων, π. χ. στη σκηνή μεταξύ 'Ιάσονος και Μήδειας), άλλ' ακόμα για τή νέα και διεισδυτική ψυχολογική ένδραση. Αυτοί μπορούσαν σωστά να υποστηρίξουν ότι όπου οι γυναίκες του Εϋριπίδη ήταν «άγαθές ή κακές» δεν ήταν το θέμα του έργου και θα ήταν ικανές να δώσουν παραδείγματα καλωσύνης, που θα μπορούσαν να ισοζυγίσουν τήν κακότητα τής Μήδειας και τής Φαίδρας. 'Αλλά το σπουδαίο σημείο ήταν ότι οι γυναίκες παρουσιάζονταν πραγματικές, φυσικές και πραγματικές κατά έναν νέο τρόπο, γιατί είχαν πλαστή με ένα νέο είδος συμπάθειας. Οι ιστορίες ήταν, όπως ήταν ανάγκη, οι ιστορίες τής μυθολογίας, άλλ' αυτοί οι μυθολογικοί χαρακτήρες είχαν κατά κάποιον τρόπο ξαναπλασθή, είχαν ξαναγεννηθῆ σαν σύγχρονα ανθρώπινα όντα, που καθέννας τους, άντρας ή γυναίκα είχε το δικό του δίκαιο.

Αυτό το έντονο ένδιαφέρον του δραματικού στο άτομικό συνετίλεσε πολύ στον καθορισμό τής μεθόδου τής εργασίας του. 'Υπάρχει μιὰ έντύπωση κατά τήν οποία μπορεί να ειπωθῆ ότι ο Εϋριπίδης από άβρότητα πρὸς τή δραματική συμβατικότητα τής ἡμέρας, δίνει στα έργα του πρόλογο και επίλογο, στους οποίους πολύ συχνά μιλοῦν θεῖα πρόσωπα, και μεταξύ αὐτῶν (πρόλογου και επίλογου) γράφει το πραγματικό δράμα, που ἐξελίσσεται αποκλειστικά από ανθρώπινες ὑπάρξεις. 'Αλλά μιὰ τέτοια άποψη άποτελεῖ ὑπεραπλοποίηση.

Σε μερικά έργα (ιδιαίτερα στις Βάκχες) οι θεοί λαβαίνουν μεγάλο μέρος. Και πολλοί από τους πρόλογους (π.χ. τής Μήδειας και τής 'Ελένης) λέγονται από ανθρώπους και πολύ χαρακτηριστικά. Οι πρόλογοι άπωσδήποτε άνόμοια πρὸς τις ὑποθέσεις των έργων φαίνονται πὸς γίνονται σύμφωνα πρὸς ένα γενικό κανόνα. Σκοπὸς τους είναι να θέσουν γρήγορα μπροστά στο άκροατήριο μιὰ έκθεση του πὸς περιπου θα ἐξελιχθῆ ή ὑπόθεση του έργου και κάποτε πὸς θα τελειώση. Αυτό ήταν δραματικά αναγκαίο, γιατί, μολοντί το 'Αθηναϊκό άκροατήριο θα μπορούσε άσφαλῶς να είναι πληροφορημένο για τις ιστορίες στις οποίες συνήθως βασιζόνταν οι τραγι-

κὲς ὑποθέσεις, ο Εϋριπίδης είχε τή δεξιότητα να χρησιμοποιῆ τελείως νέες ιστορίες ή να προσθέτῆ δικές του χαρακτηριστικές ποικιλίες σε γνωστὲς ἤδη ὑποθέσεις. "Όσο για τους ἐπιλόγους ο Εϋριπίδης συχνά κατηγορήθηκε ἐδῶ για ένα είδος άφροντισιᾶς και άδιαφορίας, για τή χρησιμοποίηση του «άπο μὴ χανῆς θεοῦ» σαν έναν χρήσιμο τρόπο εἴτε για να βγῆ από δυσκολίες εἴτε ακόμα για να ικανοποιήση θρησκευτικές καταστάσεις μολοντί το έργο έχει πια τελειώσει. Αὐτὲς οι κριτικές οὔτε στη Μήδεια οὔτε στον 'Ιππόλυτο οὔτε σε άλλα έργα δικαιολογούνται. 'Η Μήδεια τελειώνει ὁμορφα και φυσικά, το στοιχείο του ὑπερφυσικού κάνοντας πὸς έντονη τήν ανθρώπινη συγκίνηση που αισθανθήκαμε από ὅλο το δράμα. Στον 'Ιππόλυτο (ίσως το πὸς τέλεια ἐπεξεργασμένο άπ' ὅλα τα δράματα του Εϋριπίδη) ἡ ἐμφάνιση στο τέλος τής θεᾶς 'Αρτέμιδας είναι παράξενα συγκινητική και εἴτσι ἐπίσης είναι ἡ άποχώρησή της όπως αὐτή. 'Αφήνει τή σκηνή τελικά στον άποθνήσκοντα γιὸ και στον πατέρα που τελικά συμφιλιώνονται. Στὴν 'Ελένη δυνατόν να βρῆ κανείς κάτι το γελοίο στην αἰφνίδια ἐμφάνιση των Διοσκούρων, που δεν έχουν κανεῖ τίποτε για να βοηθήσουν τήν άδερφή τους, σ' ὅλον τὸν καιρὸ που αὐτή χρειάζονταν βοήθεια. 'Αλλά το έργο αὐτό είναι πῶς μιὰ κωμῶδία παρά τραγωδία. Το τέλος έχει χάρη και, αν ἐλαφρῶς κωμικό, νομίζω ὅχι άκαταλληλο.

Σε ὅτι άφορᾶ τήν κατασκευή του κεντρικού μέρους του δράματος, ο Εϋριπίδης ακολουθεῖ τή δραματική παράδοση, αν και εἰσάγει μερικές δικές του ποικιλίες. Γενικά ἡ σύνθεση είναι ένα ἐπεισόδιο ή πράξη χωρισμένη από τήν ἐπόμενη με μιὰ χορική ἠδῆ. Τα έργα προχωροῦν εἴτσι ἢ περιέχουν κάποια θεελλῶδη πράξη, και αὐτή ή θεελλῶδης πράξη μονότροπα γίνεται μακριά από τή σκηνή. 'Αναφέρεται τότε διὰ μέσου του κατά παράδοσιν λόγου του άγγελιοφόρου του «άγγελου». 'Ο Εϋριπίδης είναι περίφημος για τους λόγους των άγγελιοφόρων και δεν ὑπάρχουν λαμπρότερα παραδείγματα από αὐτά σ' ὅλο το έργο του από τα παραδείγματα που ὑπάρχουν στη Μήδεια και στον 'Ιππόλυτο. 'Ός πρὸς τα

«ἐπεισόδια» ὁ διάλογος μεταξὺ τῶν ὑποκριτῶν ἔχει θαυμασθῆ γιὰ τὴν σκηνὴν τῆς ἀναγνωρίσεως (ὅπως στὴν Ἑλένη) καὶ ἐπίσης ἔχει θαυμασθῆ καὶ ἔχει κριθῆ γιὰ τὴν ἔκφραση τῆς συγκινήσεως σὲ χωρὶα μεταξὺ τῶν ὑποκριτῶν γραμμένα σὲ λυρικά μέτρα καὶ συντροφευμένα μὲ μουσική. Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ χοροῦ ἀπ' αὐτὸν εἶναι πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησιν ἐκ μέρους τοῦ Αἰσχύλου καὶ ἀρκετὰ διαφορετικὴ ἀπὸ τοῦ Σοφοκλή. Στὸν Αἰσχύλο συχνὰ ὁ χορὸς παίζει ἓνα ἀρκετὰ μεγάλον μέρος τοῦ ἔργου. Βρίσκεται σὲ στενὴ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς ἠθοποιούς καὶ μάλιστα στὸν Αἰσχύλο μοιράζεται τὴ μοῖρα τοῦ ἥρωος. Ἀλλὰ στὸν Εὐριπίδην, ὅπως εἶδαμε, τὸ πραγματικὸ δράμα μοιράζεται μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ποὺ παίρνουν μέρος σ' αὐτό. Οἱ χοροὶ ἐκτελοῦν τὸ ρόλον τῶν συμπαθητικῶν ἀκρατῶν καὶ συμβούλων, ἤ, στὴν περίπτωσιν τῶν τυπικῶν τραγουδιῶν τους, φέρνουν στὸ ἀκρατῆριον ἓνα εἶδος μουσικῆς καὶ ποιητικῆς ἀνακουφίσεως ἀπὸ τὴν δυσκολίαν καὶ τοὺς τρόμους τῆς δράσεως. Ἐνα καλὸ παράδειγμα αὐτῆς τῆς τελευταίας ὑπηρεσίας τοῦ χοροῦ μπορεῖ νὰ βρεθῆ, στὴν περίφημη ᾠδὴ τοῦ Ἴππολύτου, τὸ ᾄσμα τῆ στιγμῆ, ποὺ ἡ Φαίδρα ἀφήνει τὴ σκηνὴν γιὰ νὰ αυτοκτονήσῃ. Δὲν ἔχει τίποτε ἄλλο νὰ κάμῃ, στὴ συνέχεια τοῦ ἔργου. Πραγματικὰ τὸ ᾄσμα αὐτὸ μᾶς κρατεῖ προμελετημένον ἔξω ἀπὸ τὴν δράσιν σ' ἓναν κόσμον ἰδεατὸν, ὅπου τέτοια γεγονότα θεωροῦνται ἀδύνατα καὶ ἐπειτα σιγα-σιγὰ μᾶς φέρνει πίσω πάλι σὲ μιὰ παράξενα διαφορετικὴν γραμμὴ σκέψεως, νὰ ἰδοῦμε τὴν τραγωδίαν ποὺ πραγματικὰ ξετυλίχτηκε. Στὴ σύγχρονον παραστάσει Ἑλληνικῶν τραγωδιῶν οἱ χοροὶ ὀλοφάνερα παρουσιάζουν πρὸς πολλὰς δυσκολίας ἀπὸ κάθε τι ἄλλο στὸν σκηνοθέτην καὶ ἓνας σκηνοθέτης μπορεῖ κάλλιστα νὰ δελεασθῆ, νὰ ἀπαλλαγῆ τελείως ἀπ' αὐτὸν ἄν, ὅπως στὸν Εὐριπίδην, ὁ χορὸς παίζει τόσο μικρὸ μέρος στὴν πράξιν. Ὅμως ἂν

ἀφήσωμε ἔξω τὸ χορὸν ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἔργο τοῦ Εὐριπίδην, κάποιον ἀπώλεια γίνεται φανερά. Ὁ χορὸς εἴτε δρᾷ εἴτε ὄχι, εἶναι ἓνα ἀκέραιον μέρος τοῦ δράματος, καὶ πρέπει νὰ παραμείνῃ νὰ μαγεύῃ ἢ νὰ βασανίζῃ τοὺς σκηνοθέτες.

Καὶ ὅ,τι ἔχομε πεῖ γιὰ τὸ χορὸν μπορεῖ νὰ εἰπωθῆ, ἐπίσης γιὰ ἄλλα στοιχεῖα ποὺ ὑπάρχουν στὰ δράματα ἢ στὴ σκέψιν τοῦ Εὐριπίδην, ποὺ γιὰ τὸ σκοπὸν τῆς εὐκολίας ἐδοκιμάσαμε νὰ τὰ ἀπομειώσωμε, ἀλλὰ ποὺ εἶναι ὅλα μέρη ἐνὸς ζωντανοῦ συνόλου. Ἐχω ἐξάρει ἰδιαίτερα αὐτὸ ποὺ ὠνόμασα ἐρθολογισμὸν καὶ ἀτομικισμὸν ἢ ἀνθρωπισμὸν τοῦ Εὐριπίδην. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει κανένας ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο καὶ καθένας ἐρμηνεύεται ἀπὸ τὸν ἄλλον. Ἀλλες ἰδιότητες ἐπίσης μποροῦν νὰ ἐξαρθοῦν. Π.χ. μπορεῖ νὰ ὑποστηριχθῆ ὅτι ὁ Εὐριπίδης εἶναι ὁ πρῶτος ρωμαντικὸς συγγραφεὺς τῆς Εὐρωπαϊκῆς φιλοσοφίας. Βέβαιον μπορεῖ κανεὶς νὰ δώσῃ προσοχὴν γιὰ τὰ διάφορα στοιχεῖα τοῦ πνεύματός του κατὰ τὰ διάφορα στάδια τῆς δικῆς του καθένας ζωῆς. Καὶ ἔμελλε σὺν μερικῶν θαυμαστῶν τοῦ τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, ἐντυπωσιαζόμεστε κάποτε ἀπὸ τὴν «εὐφυΐαν» του, ποὺ μπορεῖ νὰ εροῦμε σύμφωνον μὲ τὸ φυσικὸν μας, εἴτε τὴν παραδεχόμεστε εἴτε τὴν ἀρνούμαστε. Ἀλλὰ στὸ τέλος βλέπουμε ὅτι αὐτὴ ἡ εὐφυΐα εἶναι ἀρκετὰ ἀδύνατη καὶ ἄσημη λέξι προκειμένου γι' αὐτὸν τὸν ποιητῆ. Θὰ τὸν θαυμάσωμε ὄχι μόνον γιὰ τὴν λαμπρότητα ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντίληψιν, τὴν ἀντίληψιν τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς σκέψεως, τὴν ἀβίαστη, ἀπροκάλυπτη, ἀλλὰ στὴ φύσιν τῆς γεμάτης ἀπὸ συμπάθειαν, ποὺ ἀποδέλεπει στὸ ἀγαθὸν καὶ εἶναι εὐαίσθητη στὸν οἶκτον ὅπου ἀγαθὸν δὲν ὑπάρχει. Εἶναι ἓνα σπουδαῖον πρόσωπον μᾶς ἐξαιρετικῆς ἐποχῆς σὲ μιὰ ἐξαιρετικὴν πόλιν. Ἀλλ' ἰδιαίτερη δόξα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς καὶ αὐτῆς τῆς πόλιν εἶναι ὅτι τὰ προϊόντα τῆς εἶναι τόσο κοντὰ στὸ «ἐκτός χρόνου» ὅσο λίγα ἄλλα ἔργα εἶναι γνωστὰ σ' ἡμᾶς.

ΠΡΟΣΜΟΝΗ

Τὸ γέρο-δάσκαλο ξεκίνησαν
καὶ πᾶν σιὴν ἐκκλησιᾶ
ἔδῶ σιὴν ἄσπρη ἀχλαδιὰ
μὲ το βαθὺ τὸν ἴσκιο,
ναρθῆ ὁ ὕπνος ὁ γλυκὸς
καθὼς πεθύμησε ἀπὸ χρόνια
σιὰ πατρικά του χῶματα
ποὺ νοιώθει πάνω του ζεσιτῆ
τοῦ κάμπου τὴν ἀνάσα
μουσκεύοντας σιὸν ἴδρωτα
τοῦ σιταριοῦ τὸν κόκκο
ὅσο νὰ πάρη δύναμη κι' ἀγέρα

Γειτόνισσες φτωχῆς
ἤρθαν καὶ τὸν σιόλισαν
μὲ τὸ μακρὺ, τὸ μαῦρο του παλτὸ
κι' ἐπέρασαν σιὰ χέρια του
τὸ κομπολόγι τ' ἀκριβό
μὲ τὶς μεγάλες χάντρες,
τὴν ἀσημένια ταμπακέλα του
μὲ τὸ δικέφαλο ψηλὰ
παλιῶν μαστόρων δούλεμα

Οἱ ἀγράμματες γυναῖκες
ἐπέταξαν παράμερα
τὸ κόκκινο χοντρὸ δευτέρι,
π' ἀνάσαινε ὁ δάσκαλος
καῦμοὺς ἐτούτης τῆς ζωῆς,
τὰ σχέδια τῶν ἔργων του
καλὰ ἀρχινιμένα
καὶ νῆοχεται κάποιο ἐμπόδιο
σὰν ἴσκιος ἄγριου γερακιοῦ
σιὴ χουφτα ποὺ τὰ κράταε
καὶ ζέσαινε
μὲ τῆς ψυχῆς τὸ χνῶτο :
— Ἡ γυναῖκα του ποὺ πέθανε
χωρὶς γιατρὸ σιὴ γέννα
ἀρρώστειες τῶν παιδιῶν
αὐτὸς καὶ μάνα καὶ πατέρας
κι' ὁ Μῆτρος τῆς Βασίλως
μὲ τὴ σιραβὴ χωρίστρα
νὰ στέλη γράμματα σιὸ βουλευτῆ
καὶ σιὸ χωριὸ τὰ βράδνα
ὑπώνοντας τὴ σιδερένια κλίτσα

νά μάχεται τὸ δάσκαλο

Κοιμάται ὁ γέροντας γλυκὰ
κι' ἡ ἄσπρη ἀχλαδιὰ
ποὺ φύτεψαν τὰ χέρια του
λυγίζοντας τοὺς κλώνους
τὸν ὕπνο του λαφραίνει
καθὼς τὴν ἔρωτᾷ
ἂν ἔρχεται ὁ γυιὸς
ἀπ' τὴ μεγάλη σιράτα
κι' ἄς ἦτανε
τὸ πρόσωπο π' ἀγάπησε
γιὰ μιὰ στιγμή μονάχα
ἀχόρταγα νὰ πιῇ
σὰν τὸ γλυκὸ παλιὸ κρασί.

Ἐπάντηση δὲν παίρνει
παρὰ τὸ χᾶδι τ' ἀλαφρὸ
τῶν ἄσπρων λουλουδιῶν
καὶ τῶν πουλιῶν τῆς ρεματιᾶς
ποὺ ἔρχονται γλυκὰ
νά ποῦν τραγούδια
ἐδῶ ποὺ ἐστήσανε χορὸ
γαλάζιες πεταλοῦδες.

ΚΩΣΤΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΑΝ ΠΟΛΕΜΗΣΑΜΕ...

Ἐν πολεμήσαμε
δὲν εἶναι γιὰ πεθυμήσαμε
νά ποικίλουμε τὰ θεάματά μας,
οὔτε γιὰ μᾶς ἐρεθίζανε
τῶν μπαρουτιῶν τὰ χνῶτα,
οἱ πορφυρῆς ἀναλαμπῆς
ἢ γιὰ μᾶς διασκέδαζαν
τὰ αἵματα ποὺ ρυάκιζαν σὴ χλόη.

Ἐν πολεμήσαμε,
ἂν πέσαμε τυφλοὶ στὸν χαλασμό,
ἂν προκαλέσαμε τὸν θάνατο μὲ τόλμη
εἶναι γιὰ πιστεύαμε

—γιὰ πιστεύαμε πολὺ

πὼς θὰ μᾶς δίδασκε πολλὰ ὁ πόλεμος!

Τί κρῖμα ποὺ μᾶς πρόδωσεν ἡ πίστη
κι' ἡ ἐμπειρία δὲν μᾶς ἄφησε μιὰν ἄθικτη γνώση

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΑΣΧΟΣ

ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΠΑΜΒΩΤΙΔΑ ΛΙΜΝΗΝ

ΑΠΟΡΙΑ

Σκοτεινὰ καὶ πράσινα τῆς λίμνης
κυματίζουν τὰ νερὰ
κι' ἀγκαλιάζουν τῶν πλατάνων τοὺς κορμούς,
κι' ὡς τὸ βράδν πέφτει, σὺν τὸν ἴσκιο τοῦ θανάτου,
ξεπηδοῦν καὶ φεύγουνε ψηλὰ γιὰ τ' ἄστρα
σκέψεις ἀλαφρές, μικρὰ πουλιὰ πὸν τιτιβίζουν.
Πιὸ καλά. Κουράστηκα ζητῶντας μάταια
νὰ φωτίσω τὸ σκοιάδι
τὴν οὐσία νὰ συλλάβω τοῦ φωτός.
Ὅμως τί σοφὰ μιλοῦνε τ' ἄστρα
δίχως νᾶχουνε φωνή. Πιασμένα μὲ τὰ φωτεινὰ τους χέρια
ὄμορφο κι' αἰώνιο χορεύουνε χορὸ
κι' ἕναν ὕμνο βαθυστόχαστο
μὲ φωνὴ μεγάλη τραγουδᾶνε
εἰς τὴν θεῖαν Ἀρμονίαν.
Τὰ μικρὰ πουλάκια πρὸς τὰ κεῖ πετᾶνε
καὶ ζητᾶνε νὰ φωλιάσουνε σιὰ μακρονὰ κι' δούλληπτα...
Ἄνθρωποι μου γνώριμοι καὶ μὴ, μὴν ἔρχεστε κοντὰ μου
τούτην ὥρα—οὐς φοβοῦμαι. Ὁ κυματισμὸς τῆς λίμνης
ὁ ψιθυρισμὸς τῶν φύλλων καὶ τοῦ γρούλλου τὸ τραγοῦδι
εἶναι συντροφιά καλή.
Τὰ πουλάκια τιτιβίζουν καὶ ψηλὰ σὶ ἀστέρια
νὰ φωλιάσουνε πετᾶνε
νὰ γνωρίσουνε τοὺς κόσμους τῶν Ἀγγέλων
τῆς ἀγάπης νὰ γνωρίσουνε τὴ χάρη
πὸν γεμίζει τ' οὐρανοῦ τὸ χάος,
τὴν ἀγάπη πὸν μονάχα
ἢ ἀνθρώπινη ψυχὴ παραμερίζει...
Ἐρωτῶ ψηλὰ τ' ἀστέρια
τὰ πλατάνια καὶ τὴ λίμνη καὶ τοὺς γρούλλους
νὰ μιλήσουνε γιὰτὶ
τῆς ἀγάπης τὴ χαρὰ
μακρινὴ καὶ ξένη τὴν κρατᾶμε ;
Τὸ σκοιάδι πέφτει σὺν τὸν ἴσκιο τοῦ θανάτου
καὶ κανεὶς δὲν μοῦ μιλεῖ...

Ι. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΒΑΛΙΟΥΛΗ

Τ Ο Π Α Ρ Α Π Ο Ν Ο

(Δ Ι Η Γ Η Μ Α)

Δέν εΐταν ὁμορφη σάν κοῦκλα ψεύτικια μὲ σάρκα ροδαλή, κόκκινα χεΐλια καὶ χρουσαφένια τριχυμία στὰ μαλλιά της. Τὰ μάτια της δέν εΐχανε τὸ χρῶμα τ' οὐρανοῦ μῆτε καὶ τῆς ὀμίχλης. Ὅταν ὁμως γελοῦσε γλύκαινε τὸ πρόσωπο, γέμιζε φῶς καὶ τότε ἐκεῖνος ἤθελε νὰ εΐταν ἄχνα, σύννεφο κ' αἰθέρας γιὰ νὰ μπορέσει νὰ τυλίξει ἀπαλὰ τὸ δέρμα της σ' ὄλο τὸ μάκρος καὶ τὸ πλάτος του, μὴν τύχει κ' ἀπομείνει ἀναγκάλιαστο δικό της τίποια. Εΐχαν μενεξελιές ἀνταύγειες τὰ μαλλιά της κ' ὅταν χαϊδεύοντάς τα ἔχωνε τὰ δάχτυλά του μέσα τους καὶ τ' ἀνακάτωνε, ἄκουγε ἓνα παράξενο σουσουρίσμα, ὁμοιο μὲ τὸ ξερὸ σπιθίρισμα ἠλεκτρικῆς ἐκκένωσης.

Κι' ὁμως τὴν ἄφησε καὶ ἔφυγε. Στὴν τελευταία τους ἀντάμωση τὴν ἔκλεισε σφιχτὰ στὴν ἀγκαλιά του, τὴ φίλησε ἀπελπισμένα καὶ δίχως νὰ τῆς πεῖ μιὰ λέξη, τὴν ἄφησε καὶ ἔφυγε. Παραξενεύθηκε ἡ κοπέλλα μὰ μῆτε τόλμησε νὰ τοῦ γυρέψει ἐξηγήσεις, μῆτε πρόκανε.

Τὸ ἄλλο πρωινὸ τὴν καρτεροῦσε νὰ τῆς φέροι τὸ βιβλίον πού τῆς ἔταξε. Κ' εΐταν τὸ τάξιμο μιὰ πρόφαση γιὰ τοὺς γονεῖς της, λαχτάρια κ' ἀφορμὴ νὰ σμίξουνε ξανὰ γιὰ νὰ ρουφήξουν ὁ καθένας τ' ἄλλουνοῦ τὸ ἄρωμα καὶ νὰ γεμίσουνε τὰ μάτια τους ἀπ' τὴν εἰκόνα τοῦ ἀγαπημέτου προσώπου.

Τώρα κείνος ταξίδευε μέσα σ' ἓνα τετράγωνο κλουβὶ δίχως παράθυρο καὶ χοροπήδαγε ὡς ἔτρεχε στὸν χυλασμένο δρόμον κ' ἔτριζε λὲς καὶ θὰ σκόρπιζε ὄπου καὶ νὰ ναι σὲ συντρίμμια. Ἐκείνη καθισμένη δίπλα στὸ παράθυρο τοῦ δωματίου της ἀγνάντευε τὸ πεζοδρόμιον ἀπ' ὄπου πάντα ἔφθανε ἐκεῖνος. Κι' ὅσο περνοῦσε ἡ ὥρα δίχως νὰ φανεῖ, τόσο σκοτείνιαζαν τὰ μάτια της. Κι'

ὅσο σκοτείνιαζαν τὰ μάτια της, τόσο ἀλάργευε τὸ σαραβαλιασμένο γκαζοζὲν καθὼς σκαρφάλωνε στὰ μακρυνὰ ὑψώματα, πέρ' ἀπ' τὸ Λαγκαδά.

Κόντευε μεσημέρι πιά ὅταν χαμήλωσε τὰ μάτια κ' ἀναλύθηκε σὲ δάκρυα. Καὶ δέν ξεδιάλυσε κανεὶς ἂν ὁ μεγάλος πόνος ποῦβγαινε μὲ στεναγμοὺς ἀπὸ τὰ στήθεια της εΐταν ὁ λόγος πού ψιχάλιζε ἐκεῖνο τὸ ψιλὸ χιονόνερο ἢ ἂν ὁ σκυθρωπὸς Φλεβάρης πού τῆς πλάκωνε, πιχτὴ ἀγκοῦσα, τὴν ψυχὴ, εΐταν αἰτία τῆς μεγάλης θλίψης της.

Ἡ μάνα ἔτρεξε κοντὰ της μὲ τὸν τρόπο στὴν καρδιά :

—Κοροῦλα, κλαῖς ;

Τὴν ἴδια ἐκείνη ὥρα τὸ γκαζοζὲν φρενάριζε στριγγλίζοντας : Τρεῖς ἄνθρωποι στεκόντουσαν καταμεσῆς τοῦ δρόμου κ' εΐχαν στὰ χεῖρια τους αὐτόματα.

—Εἶναι κανένας μέσα ; ἀκούστηκε τραχειὰ τοῦ καπετάνιου ἢ φωνή.

—Πολίτες, καπετάνιε μου, ἀπάντησε μὲ ἡρεμία ὁ σωφέρ.

Τ' αὐτόματα χαμήλωσαν τὶς κάννες τους, ὁ δρόμος γέμισε παράδοξους φαντάρους πού φοροῦσαν ροῦχα παρδαλά. Ἀνοιξαν τὴ μοναδικὴ πόρτα στὸ πίσω μέρος τοῦ ἀμαξιοῦ, ἔκαναν τὸ συνηθισμένο ἔλεγχον, εὐχήθηκαν καλὸ ταξίδι καὶ σύντομη ἀπελευθέρωση καὶ τ' ἄφησαν νὰ συνεχίσει τὴν πορεία του. Ὁ τόπος ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα εΐταν λεύθερος, ὁ γερμανὸς δέν κόταγε νὰ τὸν διαβεῖ χωρὶς δυνάμεις ἰσχυρές.

—Δικά μας εἶναι τὰ παιδιὰ ; ρώτησε μιὰ γριουῖλα στρέφοντας τριγύρω τὸ κεφάλι της πού τύχε τυλιγμένο μὲ τσεμπέρι.

—Δέν εἶδες στὸ πηλίκιο τὸ σῆμα ;

—'Αμ' βλέπω πιά ή έρημη τέτοια ψιλο-
πράματα ;

Μακρυνά, στην πολιτεία, ή μάνα έξακο-
λουθοῦσε νά παιδεύει μ' έρωτήσεις την
κοπέλλα πού καθόταν δίπλα στο παράθυρο.

—Γιατί, μωρούλα μου, δέ λές στη μά'
να σου τί σου συμβαίνει ;

'Εκείνη σφούγγισε τὰ μάτια, τῆς έδει-
ξε ένα χαμόγελο πού προσπαθοῦσε νά τὸ
κάμει πιστευτό.

—Μά τίποτα τὸ σοβαρό, μανοῦλα, δέ
σοῦτυχε καμμιά φορά νά κλάψεις δίχως ἄ-
φορηή ;

*Έξω ἀπὸ τὸ σπίτι ἔσερναν τὰ κουρα-
σμένα βήματά τους ή πείνα κ' ή σκλαβιά.
Κάθε τόσο σκουντουφλοῦσαν πάνω σέ μορ-
φές γεμάτες ἀλαζωνία κ' ἔπαρση πού τις
εἶχε κιόλας καταδικάσει ή ἀμείλιχτη ἱστο-
ρία. Τὰ μεγαλωμένα μάτια τῶν νικημένων
μισόκλειναν τότε μὲ μῖσος κ' εἶτανε οἱ μα-
τιές τους πιὸ κοφιτερές κι' ἀπὸ σπαθιά,
τραχύτερες κι' ἀπ' τις φωνές πού γαύγι-
ζαν ἀπ' τὰ μεγάφωνα τῶν δρόμων :

—'Αχτουγκ, ἄχτουγκ...

Τὸ γκαζοζῆν ἔφευγε πάντα, πότε βου-
λιάζοντας μέσα σέ λάσπες, πότε βουτῶντας
στις μικρὲς λίμνες πού σχημάτιζε τὸ χιονό-
νερο.

*Ο νιὸς εἶχε κλειστά τὰ μάτια κι' ἀνα-
ρωτιότανε :

—Τάχα τὸ ἔμαθε πιά τώρα ; Καὶ πῶς
τὸ δέχτηκε ; *Ω, ἄς λυπότανε, μονάχα νά
λυπότανε γιὰ ὅ,τι ἀποφάσισα μά, δίχως
νά θυμώσει, νά μὴ νοιώσει ταπείνωση καὶ
προσβολή πού διάλεξα ἀνάμεσα στις δύο,
αὐτὴν πού τώρα τρέχω...Καὶ νά μὲ περι-
μένει...

Τριγύρω του ξεθάρρεψαν οἱ ἐπιβάτες,
ἄρχισαν νά πετοῦν κουβέντες τρομερὲς πού
μήτε κρυφὰ τολμοῦσανε πιὸ πρὶν νά ξε-
στομίσουν.

—Μωρὲ τὴν πάθανε στὸ Στάλιγκραντ
κι' ἄς λένε ὅ,τι θέλουν...

— Τὴ νύχτα κάψανε τὸ Βερολίνο οἱ δι-
κοί μας. Τὸ ἄκουσα στὸ ραδιόφωνο πρῶ-
τῶ πρῶτῶ, λίγο πρὶν φύγω ἀπὸ τὸ σπίτι...

*Ένας πενηνταπεντάρης μὲ πρόσωπο
σκασμένο ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὸ φόβο, σκύ-
βοντας κοντὰ στὸν πλαϊνὸ του πού δέν ἄ-

κουε καλά, φώναζε ξαναδιηγοῦμενος τὴν
ἱστορία τοῦ καῦμοῦ του :

—Εἶχαμε κοιμηθεῖ ἀπὸ νωρίς...*Άξα-
φνα ἦρθε τὸ κακὸ ἀπρόσμενα, τρομαχτικά,
λές κ' εἶτανε συνέχεια ὄνειρου φοβεροῦ.
Τινάχτηκα ψηλὰ μὰ μήτε πρόλαβα νά βάλω
τὸ ποδάρι καταγῆς, Μιὰ λάμψη τύ-
φλωσε τὰ μάτια μου κ' ὕστερα μιὰ βρον-
τῆ, λές καὶ γκρεμίζονταν ὁ κόσμος...

—'Εμένα ὁ γιὸς μου εἶναι στὸ βουνό
τώρα καὶ πέντε μῆνες, ἔλεγε ἕνας ἄλλος
ἐνῶ τὰ μάτια του πετοῦσαν ἀστραπὲς χα-
ρᾶς πίσω ἀπὸ τὰ ματογυιᾶλια του πού εἶ-
χαν σκελετὸ συρμάτινο.

—Καὶ ὁ δικός μου ἔνδεκα, φώναξε λές
κ' ἔπερνε μέρος σέ διαγωνισμό, ἕνας ἀπ' τὸ
πλάι τῆς πόρτας.

—...*Ένας καλὸς μου γείτονας, Θεὸς
σχωρέσ' τον, κήδεψε τὴν οἰκογένεια κρυ-
φὰ, συνέχιζε ὁ πρῶτος.

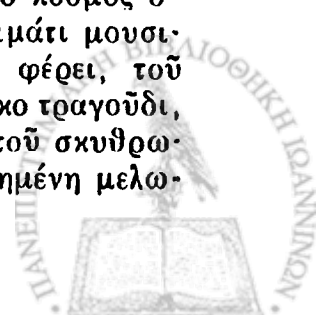
*Ἦρθε τ' ἀπομεσήμερο, γλύκαινε ὁ και-
ρὸς κ' ὕστερα ἔπεσε ή νύχτα. Μήτε τὸ γκρι-
ζωπὸ ἐκεῖνο μούχρωμα, ὕστερ' ἀπὸ τὸ δεῖ-
λι, μήτε φωτιές κατὰ τὴ δύση.

Τὸ κορίτσι καθότανε ἀκόμα δίπλα στὸ
παράθυρο καὶ κοίταζε τὸ δρόμο. *Ἴσκιοι
καμπούριαστοὶ οἱ ἄνθρωποι, σκοτάδι στὴν
ἐρημικὴ πλατεία, ἕνα-δυνὸ αὐτοκίνητα τῆς
Βέρμαχτ πού ἔτρεχαν μ' ὀλόσβηστα τὰ φῶ-
τα καὶ βήματα βαρειά καὶ ρυθμικά, οἱ
μπότες. Τὰ μύτια τῆς στεγνὰ ἔβλεπαν δί-
χως νά θωροῦν, θωρούσανε χωρὶς νά βλέ-
πουν.

—Μὰ τί νά ἔγινε, Θεέ μου ;

Στις δέκα ὅλα σῶπασαν. Πολὺ μακρυνά,
κάτου στὴν Τσιμισκῆ, διάβηκε μιὰ παρέα
μεθυσμένων τραγουδῶντας ἔμβατήρια τοῦ
τρίτου Ράιχ. Τάχατες πίστευαν στὰ λόγια
τους ή τὰ ξανάλεγαν πεισματικά μόνο καὶ
μόνο γιὰ νά πείσουνε τοὺς ἄλλους πού τ'
ἀκοῦγαν ;

*Εκείνος ὅμως δέν εἶχε φανεῖ. Μήτε
στὸ πρωινό, νά φέρει τὸ βιβλίο, μήτε τ'
ἀπόγεμα, ν' ἀκούσει μουσική. Τὸ πιάνο
τῆς κλειστό, ὅπως κλειστὸς κι' ὁ κόσμος ὅ-
λος κ' ή καρδιά τῆς. *Ένα κομμάτι μουσι-
κό, τὸ τελευταῖο πού τῆς εἶχε φέρει, τοῦ
Ρίμσκυ Κόρσακωφ τὸ Ἰνδιάνικο τραγοῦδι,
περίμενε ἀδιάβαστο στὸ πλάι τοῦ σκυθρο-
ποῦ Μπειόβεν. Πάνω στὴ λυπημένη μελω-

δία του, είχε γραμμένα λόγια πού μιλούσανε για τήν αγάπη του.

Μ' ἔρωτα φτερά
πού μέ χαρά ξανοίγουν
πέτα μιὰ στιγμή
σάν οἱ λυγμοὶ μέ πνίγουν...

Τὸ παλληκάρι τώρα εἶχε κατεβεῖ ἀπὸ τὸ λεωφορεῖο, λίγο πρὶν ἀπ' τὸ τέμα τῆς διαδρομῆς. Τὸν εἶχανε γυρέψει κάτι ἄλλοι παρδαλοντυμένοι ἀνθρώποι, σὲ μιὰ στροφή τῆς δημοσιᾶς.

— Κανένας Μᾶνος Θυμαρᾶς;

— Ἐγώ, παιδιά.

— Ταυτότητα;

— Ὅριστε.

— Εὐχαριστοῦμε φίλε, καλωσῶρισε.

Ἔλα μαζί μας...

Τὸ γκαζοζὲν ξεκίνησε μουγκρίζοντας

καὶ χάθηκε πίσω ἀπὸ ἓνα δεύτερο ἀντέρεισμα. Ἡ συντροφιά τῶν ἀνταρτῶν, μαζί μέ τὸν καινούργιο, πῆρε τὸ μονοπάτι πού ἀνηφόριζε καὶ χάθηκε ἀνάμεσα στὰ βράχια καὶ τὰ κοκκινοπράσινα ἀγκαθωτὰ φύλλα τῶν πουρναριῶν.

Μᾶνο τὸ ἔλεγαν τὸ παλληκάρι. Μπορεῖ Κατίνα ἢ Σοφοῦλα τὸ κορίτσι. Δὲν εἶταν ὁμορφη σάν κοῦκλα ψεύτικια μέ σάρκα ροδαλή, δὲν εἶταν δυὸ λιμουῦλες καταγάλανες τὰ δυὸ της μάτια. Ὅταν ὅμως γελοῦσε γλύκαινε τὸ πρόσωπο, γέμιζε φῶς. Κι' ὅταν χαϊδεύοντας τὰ δλόσγουρα μαλλιά της τὰ ἀνακάτωνε, ἀκουγε ἓνα παράξενο σουσούρισμα, ὅμοιο μέ τὸ ξερὸ σπιθίρισμα ἡλεκτρικῆς ἐκκένωσης.

Τώρα τὰ μάτια της εἶταν γεμᾶτα ἀπὸ παράπονο, πού εἶταν καὶ παράπονο ὄλων τῶν κοριτσιῶν τῆς ἐποχῆς της.

Μ Ο Υ Μ Ι Α

Κάθε λαξεμένος ὑγκόλιθος
ἀπὸ τὴν πυραμίδα τῆς ἀγωνίας σου,
τῶξερες πὼς μιὰ μάταιη ἐπίδειξη θᾶταν
τῆς φθαρμένης δύνாமῆς σου.

Κι' ἄφησες στοὺς δαίδαλους τόσο κενὸ
ὥστε νὰ συμψηφίζεται μέ τὸ κενὸ τῆς καρδιάς σου.

Κι' οἱ ὑγκόλιθοι θᾶψανε τὴν εὐτυχία σου.

τὴν ἀνάμνησιν ὅμως
μιᾶς πονεμένης σύσπασης
ἐκατοντάδων χιλιάδων προσώπων
τὴν ἀπώθησες ἀπὸ τὸ μανσωλεῖο.

Καὶ φάσκισες τὸ μῖσος σου, κληρονομιά στοὺς αἰῶνες
βαυκαλιζόμενος μέ τῶν ἀρχαιολόγων τὸ δέος.

Φαραώ,
ὅποιος καὶ νῦσαι
κι' ὡς γεννήθηκες χτές,
μόλις ξετυλίξουμε τίς φασκιές σου
κονιορτὸς στὸν ἀμόλυντο ἀγέρα
θὰ σκορπιστεῖ ἡ συρρικνωμένη σου σάρκα.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ Η ΠΡΟΤΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

Η ΩΡΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

Ὁ πόλεμος πού ξεσήκωσε ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν λόγω τῆς καταργήσεως μιᾶς ὥρας ἀρχαίων ἐλληνικῶν στὰ Γυμνάσια ἔκαμε πολὺ δυσάρεστη ἐντύπωση στὴν κοινὴ γνώμη. Καὶ οἱ περισσότεροὶ σκέφτονται ἔτσι: Ἄν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ πολιτιστικὴ καὶ ἰδιαίτερα ἡ οἰκονομικὴ στάθμη ἑνὸς τόπου εἶναι συνάρτηση τῆς ἀξίας τῆς παιδείας του, εἶναι πολὺ χαμηλὴ ἡ ἀξία τῆς δικῆς μας παιδείας, ἀφοῦ ἐχθροὶ καὶ φίλοι μᾶς κάνουν τὴν τιμὴ νὰ μᾶς θεωροῦν ὑποαναπτύκτους. Συνέπεια: ἡ κλασικὴ παιδεία, πού παρέχεται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Βασιρῶν στὸν ἐλληνικὸ λαό, παρέχεται μὲ τρόπο πού νὰ μὴ ἀξιοποιοῦνται οἱ τεράστιες ἐθνικὲς καὶ πνευματικὲς δυνάμεις πού κρύβει ἐνδυνάμως μέσα της. Γιὰ τὴν διαφορετικὰ, πῶς νὰ ἐξηγηθῆ τὸ ὅτι οὔτε οἰκονομικὰ προοδεύσαμε ὅσο πρέπει, οὔτε ἀπὸ ἀπόψεως ἡθους εἴμαστε ἀνώτεροι—κάθε ἄλλο μάλιστα—ἀπὸ τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ 21, πού πολὺ μικρὲς εἶχαν σχέσεις μὲ τὰ ἀρχαῖα κείμενα. Τί πρέπει νὰ γίνῃ τώρα; Ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά νὰ κάμουμε βέβαια μιὰ γεναῖα προσπάθεια, γιὰ νὰ ἀποδώσουν, ὅσα μποροῦν νὰ ἀποδώσουν, οἱ κλασικὲς σπουδές ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὅμως, ἔχουμε τὴν ὑποχρέωση νὰ ἀκολουθήσουμε καὶ τὸ ρεῦμα. ἀφοῦ, μέσα στὴν μεγάλη κοινωνία τῶν Ἑθνῶν, ἡ ἀπομόνωση σήμερον θεωρεῖται αὐτοκτονία ἢ διατριβὴ σὲ μιὰ μοντέρνα Νεφελοκοκκυγία. Ἐ! λοιπόν, ὅλα τὰ Ἑθνη τὰ προηγμένα χρωστοῦν τὴν ψηλὴ βιοτικὴ τους στάθμη στὴν ἐπίδοσή τους στὶς ἐφηρμοσμένες ἐπιστῆμες καὶ στὶς πρακτικὲς κατευθύνσεις τῆς παιδείας τους, ἰδιαίτερα μετὰ τὸν δεῦτερον παγκόσμιον πόλεμον. Παντοῦ ἔχουν περιορισθῆ οἱ κλασικὲς σπουδές—οὐ μερικὲς περιπτώσεις μάλιστα σχεδὸν καταργηθῆ—μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀυξηθῶν αὐτομάτως τὸ κρέας καὶ τὸ βούτυρο. Τώρα, ἓνα πρᾶγμα εἶναι ἀναμφισβήτητον: ὁ ἐλληνικὸς λαὸς θέλει πρῶτα νὰ ζήσῃ καὶ ὕστερον νὰ φιλοσοφήσῃ. Γιὰ λόγους ἱστορικοῦς, φυλετικοῦς καὶ ψυχολογικοῦς, σέβεται βέβαια καὶ τιμᾶ τὴν μεγάλην του πνευματικὴν κληρονομίαν καὶ ξέρει πολὺ καλά ποιά εἶναι ἡ ἀξία της καὶ ἡ ἰκανότης της νὰ δημιουργῆ ἀνώτερες ἀνθρώπινες μονάδες. Ξέρει ὅμως ἐπίσης, ὅτι ἡ κλασικὴ παιδεία ἀπευθύνεται ὄχι σὲ ὅλους, μὰ στοὺς ἐκλεκτοὺς μονάχα. Ἐδῶ ὅμως, πού ἔγινε τὸ ψωμί καὶ τὸ τυρὶ τῶν μυριάδων παιδιῶν πού μπαίνουν στὰ Γυμνάσια, κατ' ἀνάγκην ἡ πνευματικὴ οὐσία τῶν περιοριστοτέρων παταλιέται στοὺς ὑποθετικοὺς λόγους, τὴν ἀντικτικὴν καὶ τὴν ἀπόλυτον γενικὴν, καὶ χάνονται πολὺτιμες ὥρες, πού θὰ μπορούσαν νὰ μάθουν τὸ ἐλληνόπουλον νὰ μιλάει σωστὰ τὴ γλῶσσαν του, νὰ ἀναπτύξῃ τὶς ἰκανότητες, πού θὰ κάμουν ἀνωτέρα τὴ ζωὴ του, καὶ νὰ θεωρεῖται ἄνθρωπος ἰσοτίμος μὲ τοὺς πῶ πολιτισμένους εὐρωπαϊοὺς, μέσα στὸν διεθνή στίβον.

Συμπέρασμα: ὁ λαός, στὴ μεγάλην του πλειοψηφίαν, δέχτηκε τὴν ἐκπαιδευτικὴν μεταρρύθμιση μὲ ἀνακούφιση καὶ ἐλπίδα. Μὲ μιὰ μονάχα ἐπιφύλαξιν: τὴν ἠθέλε πολὺ ριζικώτερη. Ἡ περιοχὴ μιᾶς μόνον ὥρας ἀρχαίων ἐλληνικῶν, ὅταν τὰ τμήματα πρακτικῆς κατευθύνσεως, πού ὑποτίθεται πῶς εἶναι ὁ προθάλαμος τῶν τεχνικῶν σπουδῶν, σπενάζουν κάτω ἀπὸ τὸ βάρος πολὺωρης διδασκαλίας αὐτοῦ τοῦ μαθήματος, πού, ὡς πρωτεύον, ἀπορρίπτει, μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ μονάχα ὡς μιὰ καλὴ ἀρχή. Καὶ οἱ καιροὶ δὲν εἶναι μενετοί. Δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ἐνεργοῦμε χωρὶς ἀποφασιστικότητα καὶ τόλμη. Δὲν ἀποφασίζουμε ἐπὶ τέλους καὶ μεῖς, γιὰ ἓνα θέμα τόσο σοβαρὸ, ὅσο ἡ Ἑθνικὴ Παιδεία, νὰ κρίνουμε τὰ μέσα ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα καὶ ὄχι τὸ ἀντίθετον.

Δὲν μποροῦμε ἐπιτέλους νὰ ἰδοῦμε τί γίνεται στὶς ἄλλες χώρες; Ἡ μήπως, μέσα στὴν μακάριαν ὀμφαλοσκοπίαν μας, ἔχουμε τὴν ἀξίωση νὰ σταθοῦμε ἐμεῖς ὑπόδειγμα γιὰ τοὺς ἄλλους; Ἀπὸ τὴν σχολιὰ αὐτὴ ἐξετάζει τὴν ἐκπαιδευτικὴν μεταρρύθμιση ὁ πολὺς κόσμος καὶ ἰδιαίτερα ἐκείνοι πού βρισκόνται πῶς κοντὰ στὰ σχολικὰ μας πρᾶγματα καὶ στὰ παιδιὰ πού μοχθοῦν γιὰ κάποιο μέλλον.

Ὅπου φυσικὰ θίγονται γόητρα, φιλοδοξίες, ἐγωῖσμοι ἢ ἄλλα συμφέροντα, τὸ θέμα θεωρεῖται ἀπὸ τελείως διαφορετικὴν σκοπιὰν. Ἄς πέσουν λοιπόν οἱ κλασικὲς ἀξίες ὡς μάναν τοῦ Θεοῦ ἀπάνου σὲ κείνους τοὺς ἐκλεκτοὺς, πού θὰ μπορέσουν νὰ τὶς κάμουν νὰ καρποφορήσουν γιὰ τὸ καλὸ τοῦ Ἑθνους, καὶ στὸν κοσμάκη, ἄς δοθοῦν πρακτικώτερα ὄπλα γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Τώρα, πιστεύουμε πῶς ἡ μεταρρύθμιση ἀρχισε μὲ βασικὰ λανθασμένη τακτικὴν, σύμφωνα μὲ μιὰ βαθειὰ ριζωμένη ἐκπαιδευτικὴ πρόληψιν: Πιστεύουμε ὅτι ὅλα θὰ ἀλλάξουν,

ἂν ἀλλάξουν τὰ προγράμματα. Ὅχι! αὐτὸ εἶναι θεμελιώδης πλάνη: πρέπει νὰ ἀλλάξη ἡ κρατικὴ νοσοτροπία.

Καλὰ καὶ τὰ λάχανα, καλὸ καὶ τὸ χαβιάρι. Καλὰ τὰ προγράμματα, καλύτερες ὁμως οἱ πιστώσεις. Χωρὶς αὐτές, δὲν γίνεται ἀπολύτως τίποτε. Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ πάροουμε ἀπόφαση. Πάντως κανεὶς δὲν θὰ διαμαρτυρηθῆ γιὰ τὰ μέτρα τοῦ κ. Ὑπουργοῦ Παιδείας, ἔστω καὶ ἂν τὰ δῆ νὰ γίνουιν πολὺ ριζοσπαστικώτερα, ἀρκεῖ μόνον νὰ φανῆ, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ, ἡ ἐμπρακτικὴ ἐκδήλωση τῆς ἀποφάσεως τοῦ Κράτους νὰ ἀποκτήσῃ ἐπὶ τέλους σχολεῖα ἀξία τῶν σημερινῶν καιρῶν. Καὶ αὐτό—ἂς μὴ ξεχνᾷ ἡ Πολιτεία καὶ τὸν Δημοσθένη—μόνον μὲ τὴν παροχὴ γενναίων πιστώσεων μπορεῖ νὰ ἀρχίσῃ νὰ πραγματοποιηθῆ. Τὰ προγράμματα ἔρχονται ὑστερα. Μὲ ἀρκετὲς πιστώσεις καὶ κατάλληλα προγράμματα, θὰ ἀξιοποιηθῆ τὸ πνευματικὸ δυνάμικὸ τῆς χώρας, τὸ πλουσιμώτερό της κεφάλαιο. Καὶ ἐνῶ τὰ πρακτικῆς κατευθύνσεως Λύκεια θὰ δώσουν τὸ ἀπαραίτητο ἀνθρώπινο ὕλικὸ γιὰ τὴν δημιουργίαν ἱκανῶν τεχνικῶν στελεχῶν, ἀπὸ τὰ κλασικὰ Γυμνάσια θὰ ἀποφοιτοῦν παιδιὰ θρεμμένα μὲ τὴν γνησιώτερη οὐσίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ἀξία, συνεπῶς, νὰ δώσουν στὸ Ἔθνος τὴν ἱκανὴ ἡγεσίαν, τὸν καλὸν ὑπάλληλον, τὸν εὐσυνείδητον ἐπιστήμονα, ποὺ τόσο αἰσθητῆ θὰ εἶναι ἡ ἀνάγκη τους στὶς κρίσιμες ὥρες, ποὺ πρόκειται μελλοντικὰ νὰ ἀντιμετωπίσουμε.

Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

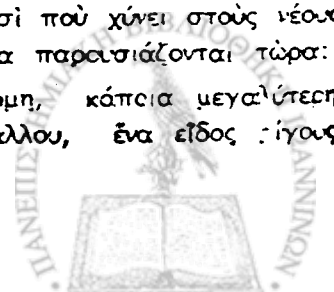
ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Χ. Ζιτσαίας

ΞΑΣΤΕΡΟΙ ΟΥΡΑΝΟΙ

Οἱ σχέσεις μου μὲ τὴν ποίηση δὲν εἶναι πολὺ στενές, γιατί πολὺ συχνὰ ἡ ἐπαφὴ μὲ τὸν ἔμμετρο λόγον σου δίνει τὴν ἐντύπωση σπαταλημένου χαρτιοῦ, ποὺ προβάλλει νεανικὲς ἐξάψεις ἢ τὸν στεῖρον ἐγκεφαλισμό τῶν ἡμῶν. Μὰ, καὶ στὴν περίπτωσιν γνήσιου ποιητικοῦ ἔργου, πιστεύω πὸς ἡ ἐξ ὑπογυίου κριτικὴ εἶναι στὶς περισσότερες περιπτώσεις ἀπλὴ ἀφορμὴ γιὰ μιὰ ὑπερνέφελον πτήσιν τοῦ κριτικοῦ, ποὺ αὐτὸ τὸ ἔργο ἐρμηνεύει, αὐτὸ ἀπὸ ἀγάπην ξεκινᾷ γι' αὐτό. Ὑπάρχουν ὁμως δύο λόγοι, ποὺ μὲ παρακινεῖν στὸ νὰ γράψω αὐτὰ τὰ λίγα, γιὰ τὸ ποιητικὸ ἔργο τῆς κ. Ζιτσαίας. Ὁ πρῶτος εἶναι ὅτι στὶς σελίδες τοῦ παρατηροῦμε ἓνα φαινόμενο, ποὺ ἀρχισε, τὰ τελευταῖα χρόνια νὰ παίρνῃ διαστάσεις ὁμαδικῆς ἐξωμοσίης: οἱ πιστοὶ τῆς παλαιᾶς τεχνικῆς καὶ τῆς ὁμοκαταληξίης, αὐτῶν τοῦ σκόρδου χυδαίας κευζίνης, αὐτοῦ τοῦ χρυσαφκοῦ τῆς δεκάρας ποὺ ἤχει κάλπικα κάτου ἀπὸ τὴν λίμα τῶν τεχνίτην, καθὼς λέει ὁ Βερλαίν, ἀπαρνοῦνται ὁμαδικὰ τὸν πρῶτον τοῦς ἔρωτα καὶ πρυσχωρῶν στὸν ἐλεύθερον στίχον. Ὑπάρχει βέβαια μιὰ βασικὴ παρανόησις στὸ φαινόμενο αὐτό. Μπορεῖ νὰ χωρέσῃ πολὺ μοντέρνα ποίηση στὰ παλαιὰ καλοῦσια καὶ πολὺ ξέπνοη, πολὺ νερωμένη ποίηση, σὲ ποιήματα νέας τεχντροπίας. Μὰ ἡ ψευδαίσθη-

σι πὸς νεωτερίζουμε, ἡ σύγχυσις μεταξὺ μορφῆς καὶ οὐσίας ἔχουν δημιουργήσει, στὴν περιοχή τοῦ ἔμμετρον λόγου, ἓνα χορὸν μετῆμφισμένων, ποὺ θὰ ἦταν θλιβερός, ἐὰν δὲν ἦταν γελοῖος. Μὲ τὴν κ. Ζιτσαίαν ὁμως αὐτὸ δὲν συμβαίνει, γιατί, ὅπου χρησιμοποιεῖ στὸ νέο της ἔργο: Ξαστεροὶ Οὐρανοί, τὸν ἐλεύθερον στίχον, παρατηροῦμε ἀλλαγὴν τοῦ βασικοῦ τόνου τῆς ἐμπνεύσεως. Ἔως τῶρα στὴν ποίησίν της βασιλευσ ὁ ἐλάσσων τόνος μιᾶς ἀθῶας, μιᾶς παιδικῆς καρδίης. Ἡ κ. Ζιτσαία μᾶς ἔδινε, σὲ ἀμύγη τεχνικῆ, ὅτι ἡ πλούσια της εὐαισθησία μετασίστασε ποιητικὰ ἀπὸ τὰ βασικὰ αἰσθήματα: ἀπὸ τὴν γυναικεῖαν τρυφερότητα, τὴν ἀμόλυττον ἀπὸ ἀνασκόπης αἰσιοδοξίαν, τὴν ἀγνήν καὶ λιτὴν θρησκευτικότητά, τὴν μητρικὴν στοργήν, τὸ πάθος γιὰ τὸ πατρικὸν χῶμα καὶ τὴν γλυκεῖαν νοσταλγίαν τῶν περασμένων. Δὲν μολούσαν ἀσφαλῶς στοὺς στίχους της οἱ προγονικὲς ρίζες καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ ἐνοστικτοῦ. Τὰ αἰσθήματα δροῦπονται, χωρὶς νὰ ἔχουν χανευθῆ καὶ ξεναχανευθῆ στοὺς βιθούς τῆς ὑπαρξίης, πάντα ὁμως χωρὶς νακισισμούς, μὲ τὴν ἀγνότητα τοῦ παιδιοῦ, ποὺ μαζεῖ λουλούδια. Τῶρα ὁμως, μὲ τὴν νέα συλλογὴ της, ὅπου ἡ κ. Ζιτσαία κᾶνε τὰ πρῶτα της βήματα στὸν ἐλεύθερον στίχον, ὁ τακτικὸς ἀναγνώστης της σαφίτζει βλέποντας πὸσο ἀπότομα πλουτίζει τὴν ποιητικὴν της κλίμακα, πὸσο νέο εἶναι τὸ κοσμί ποὺ χύνει στοὺς νέους ἀσκούς. Νέα στοιχεῖα παρασιάζονται τῶρα: κάποια ἀρενωπὴ ρῶμη, κάποια μεγαλύτερη σκληρότητα τοῦ μετάλλου, ἓνα εἶδος ῥίγους

μεταφυσικού, ή υπαρξιστική αγωνία. Όλα αυτά μᾶς δείχνουν μιὰ καινούργια πλευρὰ τῆς ἔως τῶρα εἰδυλιακῆς καὶ χαμηλόφωνης ποιήσεως τῆς.

Ὁ δεύτερος λόγος πού μ' ἔκαμε νὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὸ ἔργο τῆς κ. Ζιτσαίας εἶναι τὸ ὅτι ἡ ποιήτρια δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξη μονάχα μιὰ γνήσια ποιητικὴ φλέβα, μὰ καὶ κάτι ἄλλο πολύτιμο: τὴν ὑψηλὴ ποιότητα τῆς ἀνθρωπιάς τῆς. Ἄκακη, εἰλικρινής, ἀνέγγιχτη ἀπὸ μικρότητες, ἔχει κερδίσει τὴν συμπάθεια καὶ τὸν σεβασμὸ ὄλων ἐκείνων πού τὴν γνωρίζουν. Κοιὶ ἀκριδῶς τὸ ἀνώτερο αὐτὸ ἦθος ἐπηρέασε καὶ τὴν ποιήσῃ τῆς, πού ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ἀηδεῖς ἀκκισμοὺς καὶ τραπεζοριθορεία καὶ αὐτάρκεια, παρέχει τὴν αἴσθησι μιᾶς συγκίνησης γνήσιας, μιᾶς κρυστάλλινης ποιητικῆς ἐπαφῆς μ' ἕνα κόσμον, πού πάντα τὸν κοιτάζει μὲ καλωσύνη καὶ ἐλπίδα.

A. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

✽✽✽

Ἑλλης Λαμπρίδου: Νίκη

“ΤΟΥΤΟ ΠΟΥ ΚΑΝΩ ΤΩΡΑ ΕΙΝΑΙ ΑΙΜΑ ΚΑΙ ΔΑΚΡΥΑ ΚΑΙ ΑΥΤΟΤΙΜΩΡΗΣΗ,”

Τὸ βιβλίο: Νίκη ἔχει ἤδη κριθῆ πλῆρεια ἀπὸ τὶς στήλες μας. Ἐπειδὴ ὅμως γιὰ μένα εἶναι, παρὰ τῆς ἀκρότητός του, ἕνα ἀπὸ τὰ πυκνότερα νεοελληνικά κείμενα, ὡς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ πῶ δυὸ λόγια γι' αὐτό. Κυριεῦμαι ὅμως ἀμέσως ἀπὸ κάποια βραεῖα συστολή. Γιατὶ τὸ βιβλίο τοῦτο εἶναι ἡ ἱστορία ἐνὸς ἀνθρώπινου πλάσματος, πού νικῆθηκε χωρὶς ἐλπίδα, καὶ πού πασκίζει νὰ ξορκίσῃ τὶς τύψεις μιᾶς βραεῖας συνείδησης. Κοιὶ στὴν περίπτωση αὐτῇ, τὰ κριτικὰ φιλολογήματα, οἱ ψυχολογικὲς ἀναλύσεις καὶ οἱ διαλεκτικὲς ἀκροβασίες κατανοῦν βᾶναυση ἀδιακρίσια. Τὴν πρώτη ἐντύπωση θὰ δώσω ἀπὸ τὸ βιβλίο, αὐτὴν πού αὐθόρμητα ἀναβλύζει ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ ἐνστίκτου, ἀμόλυπτη ἀπὸ λογικὲς κατασκευές. Γιατὶ ἡ λογικὴ, τοῦ Ἀριστοτέλη, χρησιμὴ σὰν βολικὸ ὄργανο συνεννόησης ἢ σὰν μέτρο κρίσης τῶν πράξεων τῶν ἄλλων, ἀτονεῖ ὅταν διακυβεύονται ὑψίστα συμφέροντα τοῦ ἐγῶ, παραμερίζονται οἱ θεοὶ τῆς νόμου, καὶ μέσα ἀπὸ τὴν πυκνὴ ψυχικὴ ἐνέργεια μιᾶς λογικῆ ἀναδύεται νέα: ἡ λογικὴ τοῦ βάθους. Ἡ τυπικὴ λογικὴ θέλεγε γιὰ τὸ ἔργο τῆς κ. Λ., πὼς εἶναι γεμάτο ἀπὸ κρίσεις παράτολ-

μες, ἀδικούς χαρακτηρισμοὺς, ἐγωτροπία, ἐριστικότητα, ἴσως καὶ ἀπρέπεια. Τὸ ἴδιο ὅμως θέλεγε καὶ γιὰ τοὺς μονολόγους τοῦ Ρασκόλνικωφ, τοῦ Σταυρόγγιν, τοῦ Δημήτρη Καραμαζώφ. Δὲν θὰ ἦταν μωρὴ ἡ ἀπόφασις ἀνεδαφικὴ καὶ ἀδική; Ἄν μὲ μέτρα ὁμοειδῆ μὲ κείνα πού κίνησαν τὸ βιβλίο, ἂν, δηλαδὴ, μὲ τὴν προκοινωνικὴ λογικὴ τοῦ ἐνστίκτου θελήσουμε νὰ τὸ κρίνουμε, θὰ κυριευθοῦμε ἀπὸ ἀληθινὸ σεβασμὸ γιὰ τὴν κεραυνωμένη γυναῖκα πού τῶχει γράφει. Ἡ κ. Λαμπρίδου ἔχει βαθειὰ μόρφωση, ἀρρεωπιτὴ κρίσις καὶ μακρόχρονη πείρα τῶν ψυχολογικῶν ἀναλύσεων. Γι' αὐτό ἡ γνώσις πού ἔχει τῆς ματαιότητος τοῦ πόνου τῆς, κάνει τόσο πικρὸ τὸ βιβλίο, μὲ τὶς φειχτὲς ἀναμνήσεις, πού σὰν Ἐρινύες ξαναγυρίζουν σὲ κάθε σελίδα, σὰν μοτίβο λαϊκοῦ μοιρολογιοῦ. Ἐχουν ἐξοστρακιστῆ ἀπὸ κεῖ ὁ ναρκισσισμὸς καὶ οἱ περίτεχνες κατασκευές. Ὑπάρχει μονάχα ἕνα πάθος γιὰ κάθαρση, ἡ ἀγωνία μιᾶς γυμνῆς ψυχῆς, πού ἐπιχειρεῖ νὰ δικαιωθῆ κοιὶ νὰ ἡρεμησῆ. Δὲν τὸ συντάσσει τὸ βιβλίο αὐτὸ καμμιά λογοτεχνικὴ αὐταρέσκεια. Γράφεται μὲ αἶμα, γιὰ νὰ χρησιμεύσῃ σὰν στοιχεῖο ἀποδεικτικὸ στὰ χέρια μιᾶς ἀνώτερης Δικαιοσύνης. Γιατὶ τῶρα ἡ κ. Λ. πέταξε τὸ συνταρακτικὸ αὐτὸ ντακαμέντο στὸ πρόσωπο τῶν συγχρόνων, σὲ μιὰ χειρονομία γεμάτη πρόκλησις, ἀδιαφορῶντας ἂν μ' αὐτὸ κηλιδῶνεται μνήμες νεκρῶν ἢ τραλαϊκῶν ζωντανῶν ὑπολήψεις; Αὐτὸ συμβαίνει ἐπειδὴ δὲν γράφει γιὰ τοὺς ἄλλους. Τὸν ἀναγνώστη τὸν καλεῖ ἀπλῶς σὲ ἐνίσχυσι, τὸν θέλει ὅμως βουδὸ χορὸ στὸ δράμα τῆς ἀγωνίας τῆς. Ὅστι γράφει, τὸ γράφει γιὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς. Τὸ βιβλίο τῆς δὲν εἶναι ἀπομνημονεύματα, ὅπως τοῦ Σαίξπ—Σιμόν ἢ ἐξομολόγησις, ὅπως τὸ ὀνομαστὸ ἔργο τοῦ Ρουσσῶ. Δὲν ἔχει γραφῆ μὲ τὴν πρόθεσι νὰ δικαιώσῃ τὸν συγγραφέα, ὅταν θὰ ἔχη λείψει ἀπὸ τὴν σκηνὴ αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ἐπειδὴ δὲν τόλμησε νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ παρόν. Τὸ παρόν γιὰ τὴν κ. Λαμπρίδου φαίνεται πὼς δὲν ὑπάρχει. Τὸ λάδι τοῦ λύχνου ἔχει ἐξαντληθῆ. Ὁταν στὴ φοβερὴ ἀντιδικία, ἀνάμεσα στὸν ἐγωϊσμὸ καὶ τὴν μητρικὴ στοργή, βούλιαξε ὁ ἑαυτὸς τῆς, ἡ ἐρημιὰ τῆς ἔπαυσε νὰ ὑπολογίζῃ ἀνθρώπους καὶ κοινωνικὲς συμβατικότητες. Μονολογεῖ ἄγρια, σὰν τὴν τρολλὴ μάννα τοῦ Σολωμοῦ. Ξερεῖ ὅμως πολὺ καλὰ ὅτι, ὁ,τιδήποτε

τε κοί αν πη, ό,τιδήποτε και αν κάνη τώρα, δέν θα μπορέση ποτέ να αντίσταθμίση εκείνο που κάποτε δέν έχει κάμει. Έτσι ξετυλίγεται αϊτός ό μονόλογος, όρμητικός, όξύς, προκλητικός, ανασταλτικός, σαν πρωτόγονος που βγαίνει από την σπηλιά του. Με την ειλκρίνεια όμως του τόνου του, και την πυκνότητα της ουσίας του, με τό πλήθος των προβληματισμών του, σφυσηλατείται —άφου— «άπας ό λόγος, αν άπη τά πράγματα, μάταιόν τι και κενόν φαίνεται» — ένα γνήσιο προσωπικό ύφος. Γι' αυτό, τό βιβλίό της κ. Λαμπρίδη είναι ένα κείμενο με βάρος, άξιο του καλύτερου ευρωπαϊκού κλίματος, μία ύστερική φωνή άγωνίας σ' έναν κόσμο, που φθείρει σιγά—σιγά, μα άνεπανόρθωτα, την ψυχή του ανθρώπου.

Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

✱

ΛΑΜΠΗ ΒΟΛΑΝΑΚΗ: «Μυστικός Δείπνος» Μυθιστορία. Έκδότης «Τό Έλληνικό Βιβλίό». Σχ. 8ον, σελ. 280, Άθήνα 1961.

Γνωστός ό συγγραφέας από την παλαιότερη και πρόσφατη λογοτεχνική παραγωγή του, από την όποία τό μυθιστόρημά του «Θητεία πάνω στη γη» έτυχε της καλύτερης υποδοχής. Στο «Μυστικό Δείπνος», ό συγ. δέν επιχειρεί να μάς δώση μία μυθιστορηματική άφήγηση του βίου του Ίησού, ούτε να έρμηνέψει ύλιστικά, αλλά Ρενάν, την «ύπόθεση Ίησού». Άπειροστίας διατηρεί τό θρύλο, η πιό σωστά τό περίδλημα του θρύλου που έξαυλώνει τά ιστορικά περιστατικά. Άλλά συγκεντρώνει όλο τό ύλικό, ιστορικό, μυθιστορικό, και κάθε λογής που ύπάρχει, γύρω από τό πρόσωπο του Ίησού, άκόμα και τις ύποθέσεις που έχουν διατυπωθεί και ξεφεύγοντας ελάχιστα από τις γνωστές παραδόσεις, ανασταίνει με περίσσιο ήθογραφικό χρώμα την εποχή, τό φυσικό και κοινωνικό περιγυρο και τη ζωή του Ίησού και μάς κάνει να ζούμε μέρα με τη μέρα τό γνωστά μας γεγονότα της τριετίας που συνετάραξε τον κόσμο. Την άτμόσφαιρα της εποχής κατορθώνει να την χρωματίσει με τον τόνο που βέβαια έχει ξεθωριάσει, στο πέρασμο δύο χιλιατηρίδων, η έχει σβύσει άλότεια με τό ξάπλωμα του Χριστιανισμού σε άλλα γεωγραφικά πλάτη, και με τη βοήθεια της άραμαϊκής, δίνοντας εδώ κι' εκεί τις πιό γνωστές ευαγγελικές φράσεις σε σωστή άραμαϊκή δια-

τύπωση. Όχι όπως τις έδωσαν παραποιημένα στη κοινή Έλληνική οι Ευαγγελιστές. Όχι, λόγου χάρη, «Ήλί, Ήλί, λαμιά σαβαοθβανία», αλλά «Έλεϊ... Έλεϊ, λαμιά ζαμπάς τό νι». Άυτή άκριβώς η άτμόσφαιρα της εποχής του Ίησού που την ανασταίνει ό συγ. είναι τό μεγάλο χάρισμα του βιβλίου. Και αϊτή, κάνει να μην παίρνουν σημασία κάποιες ύποθέσεις για τις όποιες πολλοί θα μπορούσαν να έχουν αντίρρηση. Κατά πόσο, λόγου χάρη, ό Ίησούς στάθηκε ό άπαστολμένος των «Γερόντων του Έγκεντί», κατά πόσο δέν ήταν παρά ένα όργανο που έξετέλεσε μια όργανωμένη ένταλή, και πάνω στην έκτέλεσή της, στηρίχτηκε πάνω σ' ένα όργανωμένο δίχτυ όπαδών που ήταν άπλωμένο σ' όλο τε Ίσραήλ και έξω από τά σύνορα της χώρας, σ' όλη τη Μέση Άνατολή. Τις «θέσεις» αυτές τις παραδέχεται «λογοτεχνική άδεία» ό άναγνώστης διότι ό συγ. δέν γράφει μελέτη, η δοκίμιο, αλλά «μυθιστορία» και οι ύποθέσεις αυτές η άλλες, ύπηρετούν τό σκοπό τους. Έτσι μέρα με τη μέρα από τότε που ό Ίησούς ξεκίνησε από τις σπηλιές του Έγκεντί με μια ένταλή και με μια ύπόσχεση και ένθάρρυνση, ότι πίσω του βρίσκεται ένα όλόκληρο δίχτυ ανθρώπων που θα βρισκόντουσαν πλάι του σε κάθε στιγμή και θα τον παράστεκαν ώσπου νό φέρει σε πέρας την άποστολή του και που τον υπερασπίστηκαν άκόμα και μέσα στο Σαχερδίν, ίσαμε την τελευταία του στιγμή, πάνω στο σταυρό, ό άναγνώστης μ' όλο που παρακολουθεί μία πολύ γνωστή ιστορία, διατηρεί ώστόσο τό ενδιαφέρο του άδιάπτωτο. Καμμιά κούραση, καμμιά άνία, από την επανάληψη γνωστών περιστατικών, γιατί όλη η γνωστή ιστορία ανανεώνεται από τό λογοτεχνικό ταλέντο του συγγραφέα, που μάς δείχνει ότι μπορεί να ύπάρξει πρωτοτυπία, άκόμα και σε πολύ γνωστά και χιλιοειπωμένα θέματα.

Π. Γ.

✱

ΓΙΑΓΚΟΥ ΠΙΕΡΙΔΗ: «Οί άλλες φωνές» (διηγήματα), Άθήνα, 1960.

Όστερ' απ' τον «Προτελευταίο Σταθμό», τό μυθιστόρημα κείνο που τόσο χώρο πήρε παραρόπερσι στην πεζογραφία μας, ό κ. Γιαγκος Πιερίδης τύπωσε πέρσι τις «Άλλες Φωνές», τά διηγήματα αυτά, που είναι και η πιό πρόσφατη εργασία του. Όπως σε όλη

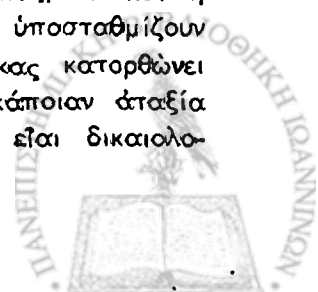
τὴν προηγούμενη πεζογραφία τοῦ Γ. Πιερίδη, ἔτσι καὶ στὶς «Ἄλλες Φωνές», ὑπάρχουν ἡ ὠριμότητα, ἡ πείρα, ἡ εὐαισθησία, ἡ διεισδυτικότητα, ἡ πληρότητα λόγου καθὼς καὶ κείνη ἡ εὐγένεια διακριτικότητας, ποὺ γιομίζει ὁλόκληρο τὸ ἔργο του. Πιὸ πολὺ, στὰ διηγήματα τούτα, ὁ Γ. Πιερίδης ἀξιοποιεῖ τὶς συγγραφικὲς αὐτὲς ἰκνότητες, φτάνοντας ὡς ἐκείνη τὴν ἐπιτυχία, ποὺ καλύπτει τὶς αὐστηρότερες ἀπαιτήσεις στὴν ἐποχὴ μας. Τὰ θέματα, τραβηγμένα, χωρὶς κανένα ἴχνος μόχθου γιὰ ἐκζήτηση, ἀπ' τὴν πραγματικότητα μιᾶς πολὺ εὐαίσθητης προσωπικῆς ζωῆς, ἔχουν καθολικότητα κι' εἶναι, λίγα—πολὺ νύξεις βαθύτερες μιᾶς ἐποχῆς, ἐκὼ οἱ ἥρωες, ἀντιπροσωπευτικὰ ἑλληνικοί, εἶναι καλοχαραγμένοι καί, στὶς πιὸ πολλές περιπτώσεις, ἀρενωποὶ χαρακτήρες, γιανμάτη ἀπὸ μιὰ ἐποχὴ, ἀπὸ μιὰ συγκίνηση κι' ἀπόναν σιωπηλὸν ὄραματισμό. Ἰδιαίτερα, στὰ διηγήματα «Τὸ κόκκινο φουλάρι», «Βορρινὸς ἀνεμὸς», «Στὴ μάκιζα ἀπὸ κάτω», ὁ Γιάνκος Πιερίδης διηγήθηκε νὰ σταλάξει ἐπικὴ ἀγωνία καὶ συγκίνηση μαζί, ἔξαρση καὶ δόνηση τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς στὰ συνταραχτικὰ χρόνια τῆς κατοχῆς, ποὺ τόσο πυκνώνει καὶ ποὺ τόσο ἀνυψώνει ἕναν κολλογραμμμένο καὶ λιπὸ λόγο σὰν τὰ δικά του κείμενα. Τὴν ἀντίσταση, ὁ συγγραφέας, ἐδῶ τὴν δίνει στὴν προσωπική, στὴν ὄψη ἀπόναν ἔφηβο καὶ τὴν ἀπλώνει στὸ πνευματικὸ βάθος μιᾶς ἀπόμακρης θεώρησης—ἐκεῖ ποὺ εἶναι πιά ἡ ποίηση. Ἔτσι, φαίνεται, πῶς τὴν ἔζησαν, ἔστω κι' ἔξω ἀπ' τὸ χῶρο τῆς ἀμεσότητας καὶ τῆς φυσικῆς δράσης, τόσοι καὶ τόσοι ποὺ τὴν ἐνοιώσαν νὰ γίνεται θύελλα στὰ στήθια τους ἐκείνων τὸν καιρὸ, πρὶν ἀπ' τὴν ἐκτροπή, ποὺ ἔβαλε κατόπιν, ἀκριβῶς στὸ σημεῖο τούτο, ἕνα μελαγχολικὸ τέριμα. Λεπτὸς, εὐερέθιστος, ἀνθρώπος μὲ τετνωμένη εὐαισθησία καὶ ποιητῆς μὲ στοχασμὸ, ὁ Γ. Πιερίδης, ἀνάχωσε μέσα του τὴν ζωὴ, μιὰ ζωὴ ποὺ γίνεται ἀπὸ μονάχη τῆς ποίησης καὶ τρανὲς ὥρες, γιὰ νὰ τὴν ξανακτίσει στὸν ἐκτὸς χρόνου χῶρο. Σχεδόν, τὸ ἴδιο καὶ στὴν καθημερινότητα τῆς ζωῆς, ὁ συγγραφέας δὲν χάνεται ἀπ' τὴν ἀπειρία τῶν ὡς πνοὴ ἀνέμου ἐντυπώσεων τῆς. Στέκεται, πάντοτε, στὴν συγκεκριμένη περίπτωση τῆς ἀτομικότητας, τῆς ἐσωτερικῆς στιγμῆς, ποὺ ὀργανώνει καὶ τὸν κόσμον ὁλόκληρο σιὰ συναισθήματα καὶ στὴν ἀντίδραση ἡρώων, ποὺ προ-

έρχονται ἀπ' αὐτὴν τὴν ζωὴ καὶ ποὺ κρατοῦν ἐντὸς τους τὸν κόσμον αὐτῆς τῆς ζωῆς. Ἐν συμπεράσματι, οἱ «Ἄλλες Φωνές» εἶναι ὁλοκληρωμένα διηγήματα, ποὺ, ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἀριότητα τῆς μορφῆς καὶ τὴν πληρότητα τοῦ συγγραφέως, φέρουν ἀκόμη καὶ μιὰ γνησιότητα ξεχωριστῆς γνώσης καὶ ρωμαλέας συγκίνησης, ποὺ δίνεται μ' ἕναν ἤρεμο τόνο καὶ κάτω ἀπόναν χαμηλοῦ φωτισμοῦ ὕφος. Προσόντα, ποὺ προσθέτουν καὶ βάθος κι' ἔκταση, στὴν πεζογραφία τοῦ Γ. Πιερίδη.

ἠ

ΝΙΚΟΥ ΑΘ. ΒΟΥΖΟΥΚΑ: «Εἰλωτες τῶν Βουλγάρων», Σέρρες 1959.

Ἐνα χρονικὸ, φτιαγμένο ἀπὸ δυνατὰ βιώματα μιᾶς μαρτυρικῆς ἡμερίας, εἶναι τὸ παραπάνω βιβλίο, ποὺ τὸ ἔγραψε ὁ γνωστὸς διανοούμενος καὶ διευθυντῆς τοῦ περιοδικοῦ «Σερραϊκὰ Γράμματα». Ἡ κατοχὴ ὑπῆρξε, γιὰ ὅλους τοὺς Ἕλληνες—καὶ γιὰ ὅλη τὴν Εὐρώπη γενικώτερα—μιὰ βαθειὰ ταμὴ στὴν ζωὴ μας. Γι' αὐτὸ κι' ἡ ἀπόσταση, ποὺ μᾶς χωρίζει ἀπ' τὸ προπολεμικὸ σύνορο ζωῆς, εἶναι ἀκόμα κάπως ἀκατανόητα μεγάλη. Καί, καθὼς φαίνεται, ὁ συγγραφέας ἐδῶ εἶναι κι' ὁ ἴδιος μιὰ ὀδυνηρὴ καὶ τραγικὴ μαζί πορεία στὰ φοδερὰ χρόνια τῆς κατοχῆς. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ κείμενά του εἶναι καιμωμένα μὲ κάποια πυρετικὴ ἀμεσότητα, ποὺ ἀγγίζουν τὴν ψυχὴ καὶ ξεχνῶνουν τὶς ματωμένες ἐκεῖνες μὴμες ποὺ ἔχουμε ὅλοι κάπου βαθειὰ μέσα μας. Πές, ἕνα ἡμερολόγιο, μιὰ σπαρακτικὴ ἀφήγηση, ἡ ἐργασία τούτη, παίρνει τὶς διαστάσεις καὶ τὸ βάθος ἀπόναν μυθιστόρημα, καιμωμένο χωρὶς ἐπιχώσεις καὶ χωρὶς μεταλλάξεις ἔξω ἀπ' τὴν γεύση τῆς ἐμπειρίας τοῦ συγγραφέα. Ὄνόματα, ἡμερομηνίες τοπία, ποσοστατικά, ὅλα ἔχουν ζεστὴ τὴν ἀνάσα μιᾶς τρομακτικῆς πραγματικότητας, ποὺ ἐπειδὴ εἶναι τόσο ἀληθινή, δὲν χρειάζεται τίποτ' ἔξω ἀπ' αὐτὴν γιὰ νὰ εἶναι καὶ μιὰ λογοτεχνικὴ ἀλήθεια. Κι' αὐτὸ εἶναι ποὺ δίνει στὸ βιβλίο τούτο ἕνα ξεχωριστὸ βάρος καὶ μιὰ αἰχμηρότητα ποὺ ματώνει. Χρονικὸ καὶ τεκμήριο μιᾶς γενεᾶς ποὺ μαρτύρησε στὰ στρατόπεδα ἐργασίας τῶν Βουλγάρων, ὅπου ἀνθελληνικὴ ἀπωθημένα καὶ ἡ προαιώνια ἐχθρική κακότητα ὑποσταθμίζουν τὸν ἄνθρωπον. Ὁ κ. Βουζούκας κατορθώνει νὰ οἰκαδομήσει—ἂν καὶ μὲ κάποια ἀταξία πού, στὶς περιπτώσεις αὐτές, εἶναι δικαιολο-

γυμνή— ένα ύλικό από εφιάλτες, από σακατεμένες σάρκες κι' από μιάν άπροσιμέτρητη άντοχή που συγκινεί βαθειά, άπακαλύπτοντας, κοντά στ' άλλα, και μιá πεζογραφική οντότητα πολύ σημαντική. Τίποτα δέν χάθηκε, άπ' όσα έζησε κάτω άπ' τόν ίσκιό των Βουλγάρων, στην πιό συνταρακτική έποχή μας. Κι' είναι τώρα, ό ίδιος, ένα κεφάλαιο από δονήσεις, από ένθυμήσεις, από τόσες άπουσίες άγαπημένων, που δέν αξιώθηκαν νά κάμουν τό ταξίδι του 'γυρισμού. Πιστεύομε πώς τό βιβλίο «Είλωτες των Βουλγάρων» είναι τό προοίμιο ένός πιό συνθετικού έργου, που θα βγει άπ' τις πυκνωμένες δυνατές αυτές χαρακιές στην ψυχή του συγγραφέα. Καί, γι' αυτό άκριβώς, ή πρώτη τούτη μορφή έχει μιá ιδιαίτερη δύναμη παρθενικότητας.

ΑΝΘΟΥΛΑΣ ΖΟΛΔΕΡ: «'Ανάλωση» (ποιήματα), 'Αγρίνιο, 1960.

Τό δεύτερο (στόν ίδιο χρόνο) βιβλίο, που ή ποιήτρια του 'Αγρινίου 'Αν. Ζόλδερ μάς δίνει, είναι κι' αυτό μιá ωραία λυρική ποίηση, φτιασμένη από βαθειά βιωμένες συγκινήσεις και δοσμένη σε καθαρά και κομψά παραδοσιακά σχήματα. Τά ποιήματα της Κας Α. Ζόλδερ, όπως ξαναγράψαμε, έχουν την άναμφισβήτητη γνησιότητα άπόναν λυρικό και άπαλό τόνο, γιομάτον νημεμία και πικρό στοχασμό. Δέν είναι ποιήματα χωρίς βαθύτερες νύξεις. Όπως και στις «Χοές» (προηγούμενη συλλογή της ποιήτριας), έτσι κι' έδω, υπάρχει πάντοτε ή τομή άπόναν προσωπικόν πόνο, που δίνει τό χρώμα και την πικρή γεύση άπόνα έλεγειακό μοτίβο, καλοδεμένο πάνω σε κρουστάλλινη ρομαντικότητα και νοτισμένο από μιá μονωμένη ύπερευαισθησία. 'Ακόμα, στο πικρό τούτο κλίμα και στην άτομική θεώρηση, όπου κινείται, ζεί και δημιουργεί ή ποιήτρια, συμπάρχουν οι δραματισμοί, οι μετουσιώσεις της χαμένης ή της θρηνούμενης ζωής και τά δνεία της ποιήτριας, στην σφαίρα της άπόλυτης πνευματικής αλήθειας. Στην ντελικάτη αυτή λυρική διαφάνεια και την άσταμάτητη άνάθρυση τόσων άποχρώσεων, που πλημμυρίζουν την κράση της ποίησης τούτης, είναι φωτισμένα όλα εκείνα τά συναισθήματα κι' όλες εκείνες οι νότες που συνθέτουν και που έκφράζουν μαζί τόν έσωτερικό βίο από κάποιαν άπαδημία στη μοναξιά, όπου όλα παίρνουν την

μορφή και την έννοιαν συμβόλων της ζωής μας (Χειμώνας)
Σε περιμένω
Με τη σοφία των ρυτίδων στο πρόσωπο,
Τις άργυρένιες τρέσες
Στόν έβενό της κεφαλής μου,
Την έπιθυμία έρωτευμένης παρθένας
Και την λοχτάρα των πρώτων σκιρτημάτων
(της νειότης..)

ΚΩΝ. Β. ΣΤΑΜΑΤΗ: «Ταξιδεύοντας στην 'Ηπειρο», 'Αθήναι, 1960.

Χωρίς λογοτεχνικές προθέσεις, γράφει τό παραπάνω βιβλίο, ό δικηγόρος κ. Κ. Σταμάτης. Γι' αυτό, ναμίζομε, πώς θα πρέπει νά τό κυττάξει κανείς υπό τό πρίσμα της δημοσιογραφικής μάλλον χρονικογραφίας. Ένα σύντομο —όσο κι' ό χρόνος διαδρομής ένός άτακινήτου— ταξίδι, δέν αφήνει περιθώρια για βαθύτερη έπαφή και για όργανική σύνθεση έντυπώσεων στόν προσπερνώμενο χώρο. Έν τούτοις, όμως, ό κ. Κ. Σταμάτης, έπειδή κι' ό ίδιος είναι 'Ηπειρώτης και ξέρει τόν τόπο αυτόν, τους ανθρώπους που τόν κατοικούν και τά προβλήματα που αντιμετώπιζουν, δίνει μιá ολοκληρωμένη σύντομη παρουσίαση, που δέν είναι χωρίς εύρύτερες προεκτάσεις άπόψεων πάνω σε γενικώτερα ζητήματα. 'Ιδιαίτερα, ό συγγραφέας, στέκεται πιό πολύ στο Νομό και στην πόλη της 'Αρτας, κάνοντας ένα σωρό ένδιαφέουσες διαπιστώσεις και πολλές σωστές ύποδείξεις, πράγμα που δίνει στην έργασία τούτη και μιάν άπυστολή, γιατί συμβάλλει πάρα πολύ στο νά διαμορφώσει κανείς μιá γενικώτερη ιδέα για την φυσιογνωμία και για τά μόνιμα αίτήματα της ζωής ένός ώρισμένου τόπου μέσα σ' έναν ώρισμένο χρόνο. 'Ακόμα, ό κ. Σταμάτης, έχει μιá ρομαντική διάθεση κι' ένα λυρικό λεξιλόγιο, που κάνουν τις έντυπώσεις αυτές νά είναι και λίγο ποιητικό περπάτημα, ένας σιωπηλός στοχασμός και μιá ξεκούραση σε όμορφες τοποθεσίες και σε ιστορικά τοπία, που κρατούν κάτι άπ' τό ιδιαίτερο χρώμα και την ιδιαίτερη αύγλη του τόπου. Αλλά, έννοείται, υπό τό πρίσμα όχι της άυστηρής κριτικής, άφού και τό κείμενο δέν είναι λογοτέχνημα.

ΒΑΣΙΛΗ ΕΠΙΘΥΜΙΑΔΗ: «Πρόσωπα και Ι-

δέες στο σημερινό Βόλο» 'Αθήνα, 1959.

Πολύ χρήσιμο και πρό παντός αναγκαίο ένα έργο σαν το παραπάνω, που μάς έδωσε από π:όπερσι ο κ. 'Επιθυμιάδης. Κάτι παρόμοιο έκανε, φέτος, κι' ο κ. Π. Σπανδωνίδης με το βιβλίο «'Η σύγχρονη πνευματική Σαλονίκη». 'Η καταγραφή, ή μελέτη κι' ή προβολή τών πνευματικών δυνάμεων μιάς περιοχής, έκτός που δίνει τις διαστάσεις και το ειδικό βάρος που την ξεχωρίζουν μέσα στη γενικώτερη πνευματική κοινότητα, προσφέρει και την δυνατότητα μιάς πρώτης γνωριμιάς — έστω και στο επίπεδο μιάς παρουσίαισης — με τα πνευματικά κεφάλαια ενός τόπου, τοποθετημένα μέσα σε πλαίσια χρόνου και κοινωνίας. Και στο σημείο τούτο, ή παραπάνω εργασία του κ. Β. 'Επιθυμιάδη είναι ιδιαίτερα αξιόπαινη. Ξεκινάει, χωρίς νεφελώματα και χωρίς μεγαλεπήβολες προθέσεις, για να χαράξει τις βασικές εκείνες γραμμές, που δίνουν ένα στρωτό σκίτσο ενιά πνευματικών ανθρώπων, που ζούν και κινούνται στο Βόλο. Έτσι, αφιερώνοντας λίγες σελίδες για τόν καθένα, κατορθώνει να φτιάξει τις σκιαγραφίες τών Κίτσου Μοκρή, Λεφτέρη Ραυτόπουλου, Βαγγελή Σκουβαρά, Δημ. Κασσαβέτη, Παιστ. Γκάλιου, Σταύρου Βασαρδάνη, Κωστή Λάμπρου, Καλλιόπης Πάντου, Έοσης Σαρόστη, στις όποιες, όπως φαίνεται, στάθηκε με σοβαρότητα και ανάπτυξε αξιοπρόσεκτα προσόντα κριτικής. Κάθε άνθρωπος που σχετίζεται με τα κείμενα και που ξέρει πόσο δύσκολο παρουσιάζεται ένα τέτοιο έργο, δεν θα δυσκολευθεί να εκτιμήσει κι' εδώ πώς, ο συγγραφέας τής μελέτης τούτης, υποβλήθηκε σε πολύ κόπο για να φτάσει να δώσει στη δημοσιότητα τις απόψεις του για πρόσωπα ενός περιορισμένου χώρου, τή στιγμή που, καθώς ξέρουμε, ή φιλοδοξία κι' ή αυτοεκτίμηση ανοίγουν, στον πνευματικό μας κόσμο, χάσματα, διαφονίες και καιμιά φορά, δημοικες μάχες. Γι' αυτό δεν θα επιχειρήσουμε να εύρύνουμε τή συζήτηση για τις τυχόν παραλείψεις ή τις τυχόν παρεξηγήσεις, που θα ήταν ίσως δυνατόν να κάμει κανείς, πάνω σε τέτοια θέματα. Στεκόμαστε στην προσφορά και τονίζουμε, ακόμα, πώς το βιβλίο «Πρόσωπα και ιδέες στο σημερινό Βόλο» είναι και χρήσιμο και σαν κείμενο καλογραμμμένο. 'Η γλώσσα και το ύφος του συγγραφέα έχουν πληρότητα κι' είναι καλ-

λιεργημένα. Μονάχα, θά είχε να ρωτήσει κανείς αν ο Β. 'Επιθυμιάδης κάλυψε ολότελα τήν πρόθεσή του κι' αν στάθηκε, όσο επιδιόλεται, στο έργο και στις έλπίδες που έχουν εκεί οι νέοι. Δεν έχουμε, πρόχειρη δώ τήν έτοιμότητα να προσβάλουμε συγκεκριμένες αντιρήσεις, αλλά, αναφέρουμε μόνο τόν νέο ποιητή Γιάννη Φάτση που είναι δυστυχώς έξω από το βιβλίο τού κ. 'Επιθυμιάδη. Και κατά τή γνώμη μας, ο Γιάννης Φάτσης είναι για τόν Βόλο ένα σοβαρό πνευματικό δυναμικό και μιά θετική υπόσχεση στα νεοελληνικά Γράμματα.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

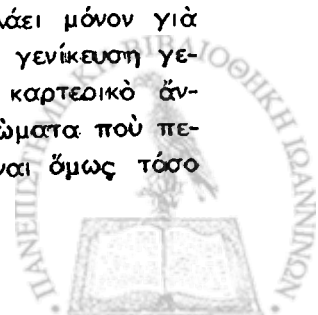
✽✽✽

ΤΕΧΝΟΚΡΙΤΙΚΑ

ΕΚΘΕΣΗ ΧΑΡΑΚΤΙΚΗΣ Α. ΤΑΣΟΥ

(Σ)βριος 1961.—Αθήνα Στρατιωτικής Λέσχης 'Ιωαννίνων)

Στις γραμμές που ακολουθούν, δεν πρόκειται να ζαλίσω τόν αναγνώστη ούτε με τήν τεχνική δι:ολογία, ούτε με χρωματικές θεωρίες, ούτε με άλλοι ζωγραφικά ταμπού. θά ασχοληθώ μονάχα με τήν ανθρωπιά του Τάσσου. Μπαίνοντας κανείς στην έκθεση τών σαράντα έργων του, ναι:ωθεί άμέσως πώς αντικρύζει μιά γνήσια καλλιτεχνική προσωπικότητα, θερμή από τήν πνοή τής γής. 'Η τολμηρή μηχανική του, που δίνει πάντα κινήσεις πλούσιες σε προεκτάσεις, ή άφαιρέσή του, που έχει τή δύναμη να δημιουργή στέρεα ανθρώπινα σύμβολα, ή άφουσίωση στο μεγάλο θέμα του, — τόν πόνο του μικρού ανθρώπου —, ή ίεραπρέπεια του πόνου του, —δεν βλέπεις ούτε έναν άκικισμό, ούτε ένα χαμόγελο —, ίδου τα στοιχεία, που μ' αυτά δημιουργεί τó έπος του. Είναι τó έπος του ανθρώπου που με τόν μόχθο του δαιμάζει τή ζωή και τή θάλασσα. 'Ακόμη και τó τοπίο του, και τó ανέκδοτο και τó πορτραίτο και ή νεκρή φύση, τα βόδια και τ' άλλογο και τó άγνο περιστέρι (19), τó τόσο στέρεα μα και τόσο μουσικά πλασμένο, όλα αυτά δηλώνουν μιά φυγή από τήν νεοεωτική πολιτεία προς έναν κόσμο με άπλές σχέσεις και στέρεα κατεστημένους σκοπούς. Δεν μιλάει μόνον για τόν "Έλληνα ο Τάσσος. Σε μιά γενίκευση γεμάτη δύναμη, αναφέρεται στον καρτεωικό άνθρωπο που μοιάζει τα φτωχά χώματα που περικυκλώνουν τήν Μεσόγειο. Είναι όμως τόσο

πλούσιες οί νύξεις από τον άρχαίο βίο, τόσο παρόντα σέ κάθε βήμα τὰ ένθυμήματα από την Έλληνική παράδοση — γιατί, άν έξαιρέση κανείς τὸ (15), όπου είναι έκδηλη ή επίδραση τῆς ισπανικῆς καλλιγραφίας καί ἴσως τὸ (33), πού οί στυλιζαρισμένες φιγούρες του φαίνονται πῶς πλέουν σ' έναν άέρα βόρειου παρριμιθιού—, ὥστε τὸ ἔργο του χαρακτή, μέ τὸν διαποτισμένο μέ αὐθεντική ποιηση ρεαλισμό του, δίνει περισσότερο τὸ ἔπος του Έλληνα—άνθρώπου, ὅπως τὸν ἐπλάσαν ὁ σημερινός μόθος καί ή ιστορική του πορεία.

Ξεκινῶν σαν γιά πόλεμο οί ξωμάχοι (1), μέσα στο ψηλότενο βυζαντινό τους πλῆσιον, μέ τὰ σκιαδία, πού μοιάζουν σαν φωτοστέφανοι, κρατώντας χερολαβές καί λιχνιστήρια, σαν κοντάρια πολεμιστών, αληθινοί Αη—Γι—ώργηδες, μέ τὰ λιτά, έξαῦλωμένα κορμιά, πού τὰ γεμίζει: δύσημη μιὰ γεμάτη κατάνυξη, άποφασιστικότητα. Αὐτὰ τὰ ἴδια κορμιά, ὕστερα από τὸ ἐπιτελεσμένο πανάρχαιο καθήκον, άνδρες καί γυναίκες, δίνουν στην άνάπαυση καί τὸν ὕπνο τὰ σώματα, μεστὰ από κάματο, καί σαν άλλοι Άνταῖοι, φαίνονται πῶς άντλοῦν από τὴν μητέρα γῆ καινούργια δύσημη γιά τὴν αὐριανή μάχη. Καί από τὴν άφετηρία, ὡς αὐτὸ τὸ τέμα, τὰ ἐπεισόδια τοῦ ἔπους ξετυλίγονται ἕνα—ἕνα, ὑποδλητικά καί πειστικά, μέ συνεχείς νύξεις στην Έλληνική παράδοση, μέ μιὰ συνεχῆ μυστική ἐπαφή μέ τὴν γόνιμη μήτρα τῆς φυλῆς μας. Στο (22), τὰ κρητικά ταυροκαθάμια μέ τίς λιγερές καί σβέλτες ανθρώπινες φιγούρες, πού φαίνονται νὰ δομαζοῦν μέ τὴν τέχνη τὴν κτηνώδη δύσημη. Στο (13) τὰ αλογα, πού μέ τὴν γιομάτη εὐγένεια άφαίρεση, φέρονται στο νοῦ τὴν πλατωνική ἰδέα τοῦ Ἴππου, καί φαίνονται πῶς κατέβηκαν από τίς μετώπες τοῦ Περθενώνα. Ὁ δ—μιλος τῶν ψαράδων, μέ τὰ πλατύγυρα κοπέλλα κολλημένα στο άνδρεῖο στήθος, σαν άσπίδες ὀπλιτών, πού ξεκόπηκαν από κάποιον άρχαῖο άγγεῖο. Πανταῦ κάτι από τὴν πλούσια συγκομιδή καλλιτεχνικῶν στιγμῶν, από τίς μεγάλες ἐκείνες ὥρες, πού κάποτε, σ' αὐτὴ τὴ γῆ, ἔπηξε ή τελειότητα σέ άκατάλυτη ὕπαρξη, γιά νὰ μιλή γιά πάντα στίς γνήσιες καλλιτεχνικές φύσεις, ὅπως είναι ὁ δικός μας ὁ χαρακτήρας Α. Τάσσο.

Ήταν μεγάλη ή χαρά μας πού μπορέσαμε νὰ ἰδαῦμε ἔδῳ πέρα κάτι από τὸ ἔργο

αὐτοῦ τοῦ ανθρώπου. Καί εὐχόμεστε ή ἔχθεση αὐτῆ νὰ σταθῆ γιά τὸ καλὸ σωματεῖο: «Οἱ Φίλοι τῶν Ἰωαννίνων», μονάχα μιὰ άφετηρία στην προσπάθειά του γιά τὴν άνύψωση τῆς καλλιτεχνικῆς στάθμης τοῦ τόπου.

Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΜΗΝΟΥ

Έκδηλώσεις

Ή Λέσχη Ἰωαννίνων, στίς 30 Αὐγούστου ὠργάνωσε μιὰ ενδιαφέρουσα ἐπιστημονική διάλεξη, όπου ὁ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου *Goergeloven* τῆς Ἀμερικῆς δρ. Ν. Παπαδέπουλος ανέπτυξε μέ ξεχωριστὴ ἐπιτυχία τὸ θέμα «Νέαι ἔρευνα καί πρόοδοι ἐπὶ νευρικῶν καί ψυχικῶν άσθενειῶν».

Στίς 8 Σεπτεμβρίου, τὸ γνωστὸ Σωματεῖο «Οἱ Φίλοι τῶν Ἰωαννίνων» — πού ἱδρυσε καί τὴν Πινυκαθήκη Ἰωαννίνων— ὠργάνωσε στ Στρατιωτικὴ Λέσχη ἔκθεση ἔργων τοῦ χαρῶ κτου Α. Τάσσο.

Άπ' τίς άρχές ὡς τίς 20 Σεπτεμβρίου ἦρθε καί παρέμεινε στην πόλη μας ὁ κ. Κω Μέρτζιος, ά. μ. τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καί τῆς «Ἠπειρωτικῆς Ἔστιας» στὴ Βενετία, ὁ ἑπίποιος ἐν συνεχείᾳ πῆγε σὸ Διεθνές Κρητικὸ γικόν Συνέδριον ὡς σύνεδρος, πού ὠργάνωθηκε στην Κρήτη ἐπὶ τῆς χιλιετηρίδι από τὴν Ἀπελευθερώσεως τῆς ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν δι τοῦ Νικηφόρου Φωκά. Ὁ κ. Κ. Μέρτζιος, καί τόπιν πολυετοῦς ἐρεῦνης στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖ τῆς Βενετίας, ἐπέτυχε νὰ συγκεντρώσει πολὺ σημαντα αὐτόγγραφα καί ιστορικὰ πειστήρια ἐναυρεπτικά καί συμπληρωματικά στίς γνώσεις τῆς ιστορικῆς ἐπιστήμης γύρω άπ' τὸν Βασέντζο Καρνάρο, τὸν Θεοτοκόπουλο (Ἐλ—Γκρέκο) καί τὴν μεσαιωνικὴ Κρήτη, τὰ ὁποῖ προορίζει νὰ θέσει στὴ διάθεση τοῦ Δ. Κρη Συνεδρίου.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Στὸ τεῦχος 110ον, στή σελ. 48η (δεξιὰ στήλη) μετὰ τὴν πρώτην γραμμὴν νὰ προστεθῆ ἡ φράσις: κῶδιξ κανονίζων τὰ τοῖς προικῶν. καί τὰ δὲ τὴν θέσεισιν ταύτης...

